

การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย
ในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

นางสาว ทศนาวดี แก้วสนิท

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

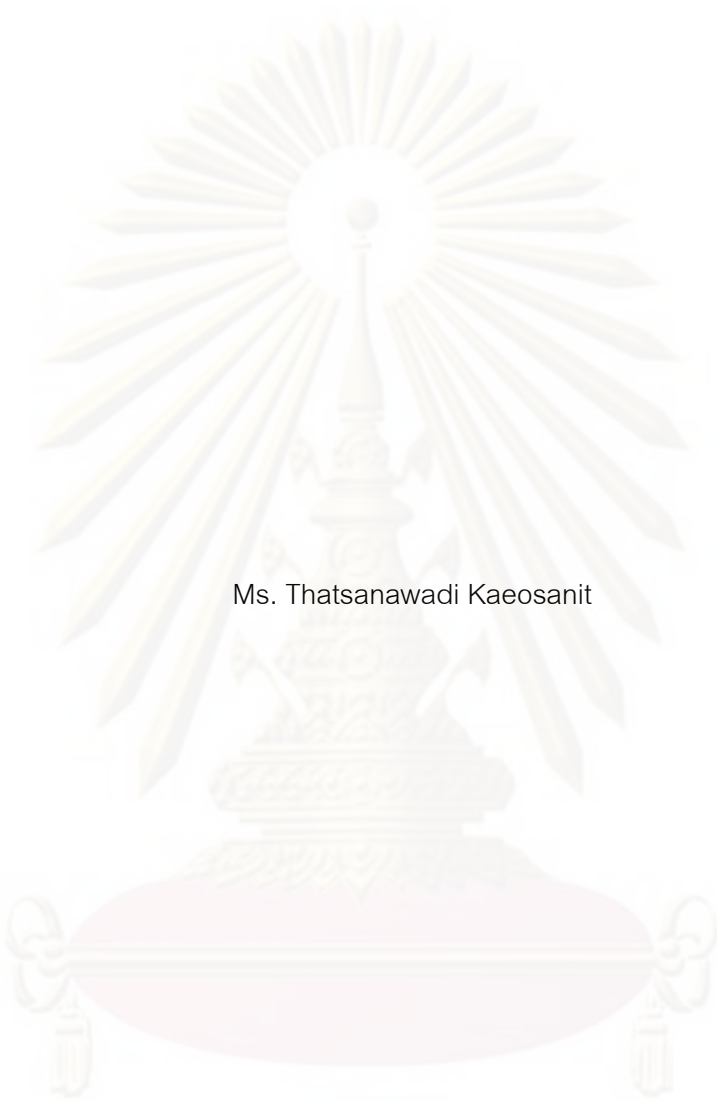
สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

COMMUNICATION FOR MAINTAINING CULTURAL IDENTITY OF
THE SIAMESE- MALAYSIAN COMMUNITY IN KEDAH, MALAYSIA

Ms. Thatsanawadi Kaeosanit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ
ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์
ประเทศมาเลเซีย

โดย

นางสาวทัศนาวดี แก้วสนิท

สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อุดลวรรณ เปรมศรีรัตน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ อวยพร พานิช)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทวดี นิติเกษตรสุนทร)

ศูนย์วิทยานิพนธ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทัศนาวดี แก้วสนิท : การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาสถิติลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน
ชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย. (COMMUNICATION FOR
MAINTAINING CULTURAL IDENTITY OF THE SIAMESE-MALAYSIAN
COMMUNITY IN KEDAH, MALAYSIA) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รอง
ศาสตราจารย์ อวยพร พานิช, 210 หน้า.

การวิจัยเรื่อง "การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาสถิติลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยใน
รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การ
สังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาสถิติลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย การสื่อสารเพื่อ
เรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ที่เป็นการสื่อสารแบบปากต่อปาก ซึ่งสื่อสารผ่านสื่อบุคคล สื่อพื้นบ้าน
สื่อมวลชนและเครือข่ายการสื่อสาร การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่เป็นการสื่อสารแบบเห็นหน้าคำ
ตาในรูปแบบการเคาะประตูบ้านและการประชุมแบบปรึกษาหารือเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งมีทิศทางไหลของ
ข่าวสารแบบสองทางในแนวระนาบ โดยสื่อสารผ่านพื้นที่สาธารณะและสื่อเฉพาะกิจ และการสื่อสารเพื่อ
เสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน ที่เป็นการสื่อสารแบบวงจภาษาและอวจนภาษา ซึ่งสื่อสารผ่านวัฒนธรรม
ของกลุ่มชาติพันธุ์และสื่อสารผ่านสื่อประเภทต่างๆ

2. สื่อบุคคลในชุมชนใช้การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร กลยุทธ์
การสื่อสารเพื่อบริหารจัดการ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อระดมพลังความคิด กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม
กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความศรัทธา กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเจรจาต่อรอง โดยมีทักษะทางการสื่อสารที่เด่นชัด

3 ลักษณะ คือ ทักษะการให้คำแนะนำ ทักษะการโน้มน้าวใจและทักษะการบริหารจัดการ รวมถึงมีบทบาทอัน
หลากหลาย ได้แก่ บทบาทของครูผู้สอนและให้ความรู้ บทบาทในการให้คำปรึกษา บทบาทในการบริหารจัดการ
บทบาทในการจัดการความขัดแย้ง บทบาทในฐานะผู้ประสานงาน/ตัวแทนชุมชน และบทบาทในการสร้างผู้นำรุ่น
ใหม่

3. ชุมชนยังคงยึดถือในพิธีกรรมการบวชและบุญเดือนสิบ โดยมีพิธีกรรมที่เคร่งครัดเช่นเดิม โดยพบว่าสื่อ
พิธีกรรมการบวชมีบทบาทระดับตัวบุคคล คือ อบรมบ่มเพาะคุณธรรม/จริยธรรม เป็นเครื่องมือให้การศึกษา ระดับ
เครือญาติ คือ ยกย่องคุณค่าทางจิตวิญญาณ สืบสานและสร้างความเข้มแข็งแก่สถาบันสงฆ์ และระดับชุมชน คือ
สร้างปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ สร้างความสามัคคีเป็นปึกแผ่นของชุมชน ส่วน
สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบมีบทบาทระดับตัวบุคคล คือ สืบรากเหง้า การสืบต่อความเชื่อด้านวิญญาณ สะท้อนภาพ
ในจินตนาการ ระดับเครือญาติ คือ การเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม เป็นพื้นที่สังสรรค์ของเครือญาติ และ
ระดับชุมชน คือ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ระดมพลังชุมชน สร้างความทรงจำร่วมกัน สร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีแก่
ชุมชน ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของสถานภาพของสื่อพิธีกรรม ได้แก่ ความเชื่อ ผู้นำชุมชน ระบบเครือญาติ
นโยบายของภาครัฐและอิทธิพลของสื่อมวลชน ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม
ได้แก่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี/การสื่อสาร และการศึกษาในระบบ

ภาควิชา.....การประชาสัมพันธ์..... ลายมือชื่อนิติดี.....ทัศนาวดี แก้วสนิท.....
สาขาวิชา.....นิเทศศาสตร์พัฒนาการ..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา.....2552.....

5184682328 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEYWORDS : COMMUNICATION / CULTURAL IDENTITY / SIAMESE-MALAYSIAN COMMUNITY

THATSANAWADI KAEOSANIT : COMMUNICATION FOR MAINTAINING CULTURAL IDENTITY OF THE SIAMESE-MALAYSIAN COMMUNITY IN KEDAH, MALAYSIA. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. UAYPORN PANICH, 210 pp.

This qualitative research "Communication for Maintaining Cultural Identity of the Siamese- Malaysian Community in Kedah, Malaysia" use research methodology comprising of in-depth interview, participant observation and documentary research. The finding showed that:

1. The pattern of communication for maintaining cultural identity of the community comprises of the communication for studying and transferring culture; it is face to face communication that is transferred by personal media, traditional media, mass media and communication network. Next, the communication for promoting the participation of community; it is the style of knocking the door and meeting for making the community's participation for consulting together. That is the way of two-way flow and horizontal communication patterns. They communicate by passing public area and specialized media and the last is the communication for enhancing identity and prestige of the community: it is the verbal and non- verbal communication which is communicated by passing the culture of ethnic group and many kinds of media.

2. "Communication Competence" and role of community leader used "Strategic Communication", i.e. 1) communication strategy for informing information 2) communication strategy for management 3) communication strategy for brainstorming 4) communication strategy for promoting participation 5) communication strategy for faith establishment 6) communication strategy for negotiation. The research found 3 emphatic "Tactic Communication Skills" of community leader, i.e. 1) consulting skill 2) convincing skill and 3) management skill. Moreover there are several roles of community leader, i.e. 1) educator 2) counselor 3) management planner 4) conflict manager 5) coordinator and 6) glooming new-generation leaders.

3. The community still keeps ordination ceremony and paying respect to deceased ancestors ceremony or Bun Duan Sib festival which has serious ritual. In addition, the research found that traditional media like ordination ceremony has the influence: first, at the individual level, the ritual helped activate values and educational transferring. Second, at the relative level, the ritual added spiritual value, keeping and reinforcing the monkhood institution. Last, in the community level the ritual making the relation and cultural experience of the ethnic group and making the harmony of the community. While the functions of the ritual, Bun Duan Sib festival: at the individual level, the ritual kept the beginning, inherited the spiritual belief and reflected the imagination. Second, at the relative level, the ritual related between groups and is the enjoyable area among relatives. Last, in community level, the ritual had an effect on transferring the community wisdom, community empowerment, making the memory together and consolidated the collective memory and enhances community's identity. A study regarding factors which influenced the survival of the ritual are beliefs, community leaders, lineage systems, the government's policy and the influence of mass media while factors which influenced the changing of the ritual are the communication development and the formal education.

Department : .....Public Relations..... Student's Signature Thatsanawadi

Field of Study :..Development Communication. Advisor's Signature [Signature]

Academic Year : .....2009.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์อวยพร พานิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์อุบลวรรณ เปรมศรีรัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร และรองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ ที่คอยให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางแก้ไขจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณพ่อมานพ คุณแม่ทัศนีย์ พี่เมธาวิ น้องเมธิ แก้วสนิท และครอบครัวชโนวรรณ ที่คอยเป็นกำลังใจ ให้ความสนับสนุนและเป็นแรงกระตุ้นในการเรียนระดับปริญญาโทและการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบคุณทีมงานรายการคนค้นคน บริษัท ทีวีบูรพา จำกัด ที่ให้โอกาสในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพและร่วมเดินทางลงพื้นที่ประเทศมาเลเซียขณะศึกษาระดับปริญญาตรี ทำให้ผู้วิจัยได้รู้จักกับชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในประเทศมาเลเซียจนนำไปสู่การค้นพบประเด็นการวิจัยของวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่น้องชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย (Orang Siam) ทุกคนที่ให้การต้อนรับผู้วิจัยและยินดีให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะคุณอารมณี ศรีสุวรรณ ที่สละเวลาเพื่อช่วยเหลือผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลอย่างเข้มข้น ตลอดจนเพื่อนร่วมเดินทางในการไปทำวิจัยในครั้งนี้ที่มีน้ำใจและคอยช่วยเหลืออย่างเต็มกำลังความสามารถ

ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่ๆ บุคลากรของภาควิชาการประชาสัมพันธ์และคณะนิเทศศาสตร์ ที่ช่วยให้การติดต่อประสานงานในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ราบรื่น และขอบคุณเพื่อน Devcomm โดยเฉพาะวรอร เณริศา ปานตา มาลีวรรณและอิพร รุ่นพี่ Devcomm และรุ่นน้อง Devcomm ที่คอยติดตามไต่ถามความคืบหน้าและให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์อย่างสม่ำเสมอ

และสุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณโครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์ – สังคมศาสตร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่สนับสนุนทุนในการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนเสร็จสมบูรณ์

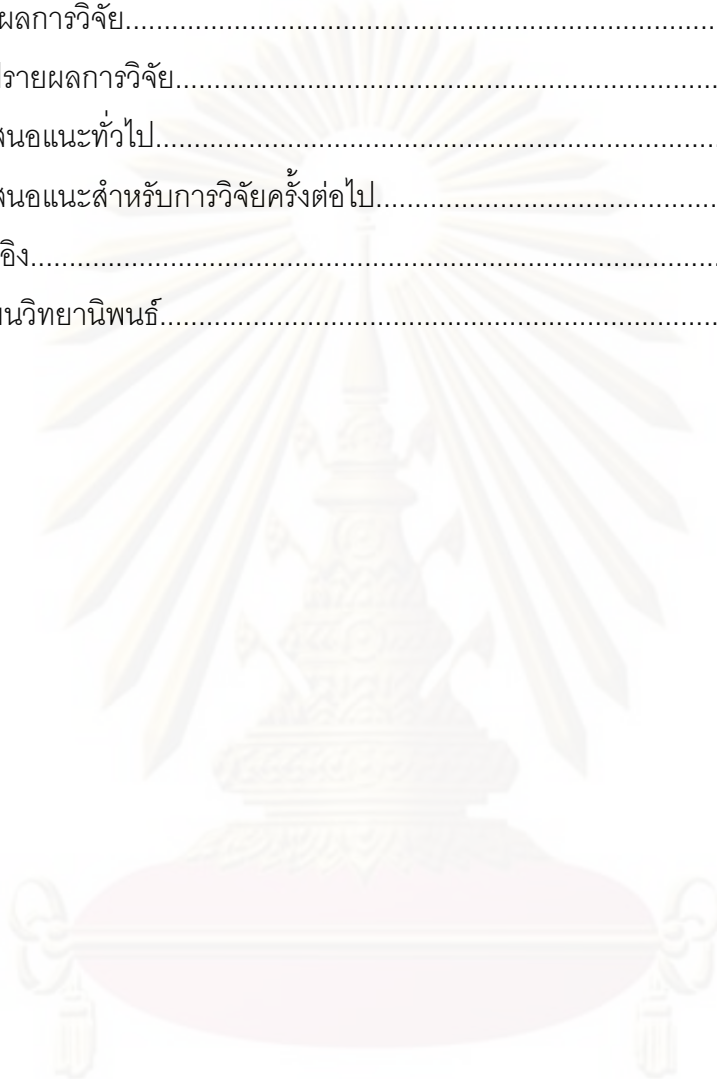
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหาในการวิจัย.....	16
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	16
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	16
1.5 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ.....	17
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	19
1.7 กรอบการวิจัย.....	19
2. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและการสื่อสารเพื่อชุมชน.....	21
2.2 แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	25
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร.....	32
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อบุคคล.....	37
2.5 แนวคิดเรื่องความสามารถทางการสื่อสาร.....	43
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพของสื่อพื้นบ้าน.....	45
2.7 ทฤษฎีหน้าที่นิยมของสื่อพื้นบ้าน.....	49
2.8 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมย่อยและวัฒนธรรมศึกษา.....	56
2.9 แนวคิดคติชนวิทยาและโครงสร้างวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้.....	71
2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	76

3. ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	84
3.2 กลุ่มตัวอย่าง.....	85
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	86
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	89
3.5 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล.....	90
4. ผลการวิจัย	
4.1 บริบทชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย.....	92
4.1.1 สภาพภูมิประเทศและอาณาเขตที่ตั้งของหมู่บ้าน.....	93
4.1.2 ประวัติศาสตร์ชุมชน.....	96
4.1.3 สังคม.....	99
4.1.4 เศรษฐกิจ.....	100
4.1.5 การเมืองการปกครอง.....	100
4.1.6 ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม.....	102
4.1.7 การสื่อสารในชุมชน.....	104
4.2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย.....	104
4.2.1 การสื่อสารเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรม.....	104
4.2.2 การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	120
4.2.3 การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน.....	125
4.3 ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย.....	131
4.4 สถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย.....	149
4.4.1 สื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช”.....	150
4.4.2 สื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต”.....	155
4.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม.....	161

5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	171
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	187
5.3 ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	202
5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	203
รายการอ้างอิง.....	204
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	210

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	แสดงการเปรียบเทียบคุณลักษณะสำคัญที่แตกต่างกันของแบบจำลองเชิงการ ถ่ายทอดและแบบจำลองเชิงพิธีกรรม.....	28
5.1	แสดงบทบาทสื่อพิธีกรรมการบวชและสื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบในระดับต่างๆ....	200

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 อาณาเขตของคาบสมุทรมาเลย์ ประเทศมาเลเซีย.....	7
1.2 อำเภอต่างๆ ในรัฐเคดาห์.....	8
2.1 Transmission Model.....	26
2.2 Ritualistic Model.....	27
2.3 คุณลักษณะของเครือข่าย.....	32
2.4 เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่.....	34
2.5 เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย.....	35
2.6 เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ.....	35
2.7 เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม.....	36
2.8 เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง.....	36
2.9 ความหมายของความสามารถทางการสื่อสาร.....	44
2.10 หน้าที่ของวัฒนธรรมในฐานะเป็นสื่อกลาง (Mediator) การพัฒนา.....	66
2.11 กระบวนการผลิตและการผลิตซ้ำเพื่อสืบต่อวัฒนธรรม.....	67
4.1 แผนที่ประเทศมาเลเซีย.....	93
4.2 อาณาเขตรัฐเคดาห์.....	94
4.3 พื้นที่ทำการวิจัย.....	95
4.4 อาณาเขตติดต่อระหว่างทั้ง 2 หมู่บ้าน.....	96
4.5 การโกนหัวนาค.....	151
4.6 การแห่หน้าค.....	151
4.7 การทำหมุ้รับ.....	156
4.8 การแห่หมุ้รับ.....	157
5.1 บริบททางความสัมพันธ์ของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย.....	190
5.2 บริบททางประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย.....	191
5.3 บริบททางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย.....	192
5.4 ความสัมพันธ์ของบริบททางการสื่อสารและการดำรงอยู่ของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย.....	192

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศต่างๆ ทุกประเทศมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาศัยอยู่ภายในประเทศ กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอำนาจในการปกครองประเทศ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกว่าเป็นชนกลุ่มใหญ่ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศที่กลุ่มของตนไม่ได้มีอำนาจในการปกครองประเทศคือชนกลุ่มน้อย ในประเทศไทยเราชนกลุ่มใหญ่ก็คือคนไทย และชนกลุ่มน้อยก็คือคนจีน คนญวน คนลาว คนเขมร ชาวเขาเผ่าต่างๆ คนมุสลิมในภาคใต้ คนอินเดีย รวมทั้งคนฝรั่งจากประเทศต่างๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่พบว่ามีลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น การผสมผสานทางวัฒนธรรมหรือการผนวกรวมวัฒนธรรมที่ต่างกันไว้ด้วยกัน (Acculturation) การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม (Adaption) การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมหรือการที่วัฒนธรรมหนึ่งถูกกลืนเข้าไปอยู่ภายใต้วัฒนธรรมอื่นและสูญเสียอัตลักษณ์ของตนเองไป (Assimilation) และการบูรณาการทางวัฒนธรรมหรือการรวมวัฒนธรรมที่ต่างกันไว้ด้วยกันโดยไม่สูญเสีย (Integration) เป็นต้น และพบว่ากระบวนการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์จะมีลักษณะที่แตกต่างกัน เนื่องจากบริบทของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ต่างกัน โดยมนุษย์เรามีความต้องการสืบทอดเผ่าพันธุ์และมีสำนึกเกี่ยวกับโคตรเหง้าของเผ่าพันธุ์ตน การธำรงรักษาชาติพันธุ์เดิมของตนจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในมนุษยชาติทุกกลุ่มชาติพันธุ์ (อมรา พงศาพิชญ์, 2549)

นอกเหนือจากประเทศไทยที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาศัยอยู่ในประเทศเป็นจำนวนมาก ประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดกันและเป็นประเทศที่ถือได้ว่ามีนัยสำคัญกับประเทศไทยมาแต่อดีต ก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประกอบไปด้วยชนหลายชาติพันธุ์ เช่นเดียวกับไทย ดังที่ประเทศมาเลเซียได้แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชาติผ่านการสื่อสารในโครงการรณรงค์การท่องเที่ยวของประเทศ โดยนำเสนออัตลักษณ์ของชาติอย่างโดดเด่นในด้านความหลากหลายของเชื้อชาติ ด้วยแนวคิดหลัก Malaysia, Truly Asia (ศิริพร วุฒิกุล, 2549) ซึ่งในความหลากหลายของเชื้อชาติดังกล่าว ชาติพันธุ์หนึ่งที่ปรากฏอยู่ทั้งในมิติของประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและวิถีชีวิตวัฒนธรรม ก็คือคนไทยในมาเลเซีย ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินบางส่วนบนคาบสมุทรมาลายูของไทย ก่อนที่ไทยต้องสูญเสียผืนแผ่นดินเหล่านั้นให้รัฐบาลอังกฤษปกครองนับตั้งแต่ พ.ศ.2452 และถูกถ่ายโอนให้อยู่ในปกครองของสหพันธรัฐมาลายูในเวลาต่อมา (พรพรรณงาม เก้าธรรมสาร, 2528)

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา คนไทยเหล่านั้นจึงถือเป็นชนติดแผ่นดินที่ถูกถ่ายโอนไปเป็นพลเมือง ภายใต้กฎหมายและระบบการเมืองการปกครองของประเทศมาเลเซีย แต่ถึงแม้ว่าคนไทยในมาเลเซียเหล่านั้นต้องอาศัยอยู่ร่วมกับชนต่างเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นการดำรงอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ ที่อาจเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งทำให้คนไทยในมาเลเซียเหล่านั้นละทิ้งรากเหง้าวัฒนธรรมอันเป็นทั้งระบบคุณค่า (Value System) และความหมาย (Meaning) ของตนไป และอาจนำไปสู่การถูกครอบงำของวัฒนธรรม (Cultural Domination) ได้ง่าย แต่ในทางกลับกัน กลับพบว่าคนไทยในมาเลเซียเหล่านั้น กลับยังคงธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยท่ามกลางความแตกต่างของชาติพันธุ์ไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ด้วยวิถีทางที่สงบและสันติ ซึ่งดูจะสวนทางกับสถานการณ์ทางสังคมไทยปัจจุบันที่กำลังถูกมองข้ามและกลายเป็นสิ่งล้าสมัย อันก่อให้เกิดความสูญสลายของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้ในที่สุด

ตราบจนถึงปัจจุบัน แม้เวลาจะผ่านไปนานนับศตวรรษ คนไทยในมาเลเซียก็ได้พิสูจน์ให้เราเห็นว่า ถึงแม้ไทยจะต้องสูญเสียดินแดนแก่ชนชาติอื่น แต่เราก็มิได้สูญเสียความเป็นไทยไปด้วย จึงเป็นที่น่าสนใจว่า ด้วยเหตุใดคนไทยในมาเลเซียที่ถือได้ว่าเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยเหล่านั้น จึงสามารถยืนหยัดเพื่อแสดงความเป็นตัวตนแห่งชาติพันธุ์และยังคงธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยเอาไว้ได้แม้บนแผ่นดินอื่น

นับตั้งแต่ไทยเสียดินแดน 4 รัฐบนแหลมมลายู อันได้แก่ รัฐไทรบุรี รัฐกลันตัน รัฐตรังกานู และรัฐเปอรลิส ให้แก่อังกฤษ เมื่อปี พ.ศ. 2452 อันเป็นปีที่ 42 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งจำนวน 3 ใน 4 รัฐดังกล่าว คือ รัฐไทรบุรี รัฐกลันตัน และรัฐเปอรลิส มีประชาชนคนพื้นเมืองเป็นคนไทยและนับถือศาสนาพุทธอาศัยอยู่มาแต่โบราณนานนับร้อยปีมาแล้ว ซึ่งคนไทยเหล่านั้นถือว่าตนเป็นเจ้าของถิ่น เจ้าของดินแดน มีภาวะเป็นชนที่ติดแผ่นดิน เพราะเกิดจิตสำนึกอันลึกซึ้งในอันที่จะหวงดินแดนหวงถิ่นจนไม่อาจทิ้งแผ่นดินที่อาศัยกันมาตั้งแต่วัยเยาว์มาได้ และเมื่อดินแดนส่วนต่างๆ เหล่านี้ต้องถูกคร่าขาดไปจากประเทศไทยเมืองแม่ พวกเขาก็จำต้องติดแผ่นดินไปอยู่ในอำนาจของอังกฤษและมลายู โดยต้องกลายสภาพเป็นชนอาศัยหรือชนส่วนน้อยในแผ่นดินนั้นๆ ไป ทั้งๆ ที่ผืนแผ่นดินเหล่านั้น ยังคงมีศิลปวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ขนบประเพณี ความเป็นอยู่ สภาพชีวิต และสังคมแบบไทย เช่นเดียวกับไทยในเมืองแม่ (ถาวรศักดิ์ อายุวัฒนนะ, 2547)

ภายหลังจากอังกฤษมอบความเป็นเอกราชอย่างเป็นทางการคืนให้กับสหพันธรัฐมลายูในปี พ.ศ. 2500 (พรอณี ฉัตรพลรักษ์, 2549) ทำให้ไทยไม่เพียงสูญเสียผืนแผ่นดินไปเท่านั้น แต่ยังคง

รวมถึงคนไทยที่ยังคงอาศัยอยู่ในรัฐดังกล่าว ก็ถูกถ่ายโอนไปเช่นเดียวกับแผ่นดินที่อยู่อาศัย จนคนเหล่านั้นได้ชื่อว่าเป็นชนติดแผ่นดิน ซึ่งต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของสหพันธรัฐมลายูหรือประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน

ประเทศมาเลเซียได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติ มีทั้งพลเมืองดั้งเดิมที่เรียกว่า อะบอริจิน (Aborigines) ซึ่งแยกเป็นเผ่าต่างๆ อีกมากมาย เช่น ชาวมาเลย์เจ้าของถิ่นแท้ ไทยเลือดผสมมาเลย์ และไทยติดถิ่นใน 4 รัฐที่ได้เสียให้แก่อังกฤษ ชาวจีนซึ่งอพยพไปจากเมืองแม่ตั้งแต่ยุคโบราณเรื่อยๆ มาจนถึงยุคตั้งประเทศ ชาวอินเดีย ปากีสถาน ลังกา ซึ่งมีทั้งที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยมาค้าขายและนำศาสนาวัฒนธรรมมาให้ในสมัยต้นๆ และอพยพตามอังกฤษเข้าไปอยู่ในมาเลเซียสมัยเมื่ออังกฤษเข้าครอบครองมาเลเซีย ฝรั่งเศสและยูเรเซียนซึ่งเป็นฝ่ายปกครองดินแดนมาเลเซียแล้วไปเกิดลูกหลานเป็นเผ่าพันธุ์ใหม่ กับชาวอินโดนีเซีย เป็นชนเผ่ามาเลย์เผ่าเดียวกับเจ้าของประเทศ อาศัยปะปนเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยอยู่ทั่วไป โดยในจำนวนพลเมืองของมาเลเซียทั้งหมดนี้ เมื่อแยกเป็นเผ่าใหญ่ๆ แล้ว จะมีพลเมืองซึ่งยังคงรักษาสายเลือด เผ่าพันธุ์ ชนบประเพณี ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามแบบอย่างแห่งชนชาติของตน หรือจะเรียกว่ายังมีความเป็นคนชาติอื่นแท้ๆ อยู่ 4 เผ่า รวมทั้งเผ่ามาเลย์เจ้าของประเทศตามภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ด้วย ซึ่งรวมทุกๆ รัฐที่เห็นเด่นชัด ประกอบด้วย เผ่ามาเลย์ มีประมาณ 46.22 % เผ่าจีน 42.20% อินเดียและปากีสถานประมาณเกือบ 9% ของพลเมืองทั้งหมด และเผ่าไทย ซึ่งเป็นกลุ่มพลเมืองที่ไม่ค่อยได้รับการพูดถึงมากนัก แต่ทุกชนเผ่าก็มีฐานะเป็นพลเมืองของประเทศโดยถูกต้องตามกฎหมายทั้งสิ้น (อ้างศักดิ์ อายุวัฒน์, 2547)

คนไทยในมาเลเซียมีความตระหนักและเห็นความสำคัญต่อการเป็นพลเมืองของมาเลเซีย มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ต่อการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ มีประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของประเทศในแต่ละช่วงที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจากประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ในการเป็นพลเมืองของประเทศดังกล่าว ทำให้คนไทยในมาเลเซียเกิดความตระหนักในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม อันจะบ่งบอกถึงการเป็นพลเมืองของมาเลเซีย อาทิ การเรียกร้องเอกราชร่วมกับชาวมลายู การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับชาวมาเลเซียเชื้อชาติอื่นที่เป็นพลเมืองของประเทศ เป็นต้น (คำานวน นवलสนอง, 2546) ซึ่งถึงแม้ว่าการกำหนดนโยบายของรัฐบาลในช่วงแรกๆ นั้น รัฐได้กำหนดนโยบายที่เอื้อประโยชน์ให้กับชาวมาเลเซียเชื้อชาติมลายูหรือที่เรียกว่า ภูมิบุตร (Bumibutera) เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิในการถือสัญชาติ การใช้ภาษา ศาสนา สิทธิในการถือครองที่ดิน การให้ทุนในการศึกษาและสงวนการดำรงตำแหน่งราชการบางตำแหน่งให้แก่ชาวมลายู เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม คนไทยในมาเลเซียบางส่วนยังมีสถานภาพเป็นภูมิบุตร (Bumibutera) เช่นเดียวกับชาวมาเลเซีย คือการได้สิทธิอันชอบธรรมในการถือครองหรือกระทำ

การใดๆ เช่นเดียวกับชนพื้นเมืองมลายู (Orang Melayu) เช่น ชาวไทยในมาเลเซียสามารถลงหุ้นเกี่ยวกับทุนภูมิบุตรราชของรัฐบาลและสามารถกู้ยืมได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษาของทางกรมมาเลเซีย ชาวไทยในมาเลเซียมีสิทธิในการจับจองและถือโฉนดที่ดิน และสามารถซื้อขายที่ดินระหว่างชาวไทยด้วยกันได้ แต่ไม่มีสิทธิ์ซื้อที่ดินจากชาวมาเลเซีย (วสันต์ ชีวะสาธน์, 2540)

ในมิติประวัติศาสตร์ ประเทศมาเลเซียและประเทศไทยนั้น มีความสัมพันธ์กันในเชิงพื้นที่ดังที่ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “เบื้องหัวนอนรอดคนทีพระบาง แพรก สุพรรณภูมิราชบุรี เพชรบุรี นครศรีธรรมราช ฝั่งทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว” (วสันต์ ชีวะสาธน์, 2540) จึงสันนิษฐานว่าขอบเขตอาณาจักรสุโขทัยจากนครศรีธรรมราชลงไปได้สุดถึงเมืองมะละกา ซึ่งเป็นพื้นที่บางส่วนของประเทศมาเลเซีย เช่น รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) จึงเคยเป็นเมืองอยู่ในเขตวัฒนธรรมของไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวก็มีวิถีการดำรงชีวิตแบบไทย ยึดถือในขนบธรรมเนียมประเพณีเช่นเดียวกับผู้คนในประเทศไทย แม้ว่าปัจจุบันจะตกอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศมาเลเซียก็ตาม

วิถีการดำรงชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เหมือนกันของคนไทยในมาเลเซียและคนไทยในประเทศไทย ส่งผลให้ผู้คนในสองพื้นที่นี้มีความสัมพันธ์กันในเชิงวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี คนไทยในมาเลเซียมักจะนัดหมายกันพาลูกหลานที่มีอายุครบขวบมาบวชเป็นพระภิกษุที่วัดพระบรมธาตุรวมมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีญาติพี่น้องมาร่วมงานและแสดงบุญกันมากมายราวกับเป็นงานประจำปีของหมู่บ้าน (ทีวีไทย, 2551) ซึ่งนับเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างคนไทยในมาเลเซียด้วยตนเอง ทั้งยังเชื่อมโยงไปถึงการทำหน้าที่ของสถาบันศาสนาที่ยังคงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของศาสนิกชน ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ ณ ที่แห่งใด นอกจากนี้ ยังถือเป็นการประกอบพิธีกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างคนไทยในมาเลเซียกับคนไทยในประเทศไทย

ความสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ชาวไทยในมาเลเซียนั้นมีความเคารพศรัทธาและความผูกพันกับพระบรมธาตุที่นครศรีธรรมราชมาช้านานหลายชั่วอายุคนแล้ว ซึ่งในอดีตอันยาวนานนับตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 17-18 เมืองนครศรีธรรมราชหรือตามพรลิงค์ เป็นแคว้นใหญ่ที่เจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่นเป็นเมืองศูนย์กลางในแหลมมลายูมีเมืองบริวารถึง 12 เมืองเรียกว่าเมือง 12 นักษัตริย์ และเคดาห์ (ไทรบุรี) ก็เป็นหนึ่งใน 12 เมืองบริวาร โดยถือตรงมะโรงหรืองูใหญ่เป็นตราสัญลักษณ์ ประกอบกับทั้งเมืองนครศรีธรรมราชที่ตั้งอยู่ริมฝั่งอ่าวไทย ในขณะที่เคดาห์เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ริมฝั่งมหาสมุทรอินเดีย จึงเป็นเส้นทางค้าขายที่สำคัญต่อกัน ผู้คนพลเมืองเดินทางไปมาหาสู่กันเหมือนบ้านพี่เมืองน้องจนมีคำกล่าวที่ติดปากกันสืบมาว่า "กินเมืองคอน นอนเมืองไทร" อันเป็น

คำกล่าวที่แสดงถึงความผูกพันระหว่างสองเมืองได้เป็นอย่างดี และความผูกพันเช่นนี้ก็ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (วินิจ รังผึ้ง, 2550)

นอกเหนือจากความสัมพันธ์เชิงพื้นที่และวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาในมิติประวัติศาสตร์ดังกล่าวแล้ว สิ่งหนึ่งที่ทำให้คนไทยในมาเลเซียมีความรู้สึกใกล้ชิดผูกพันกับคนไทยและประเทศไทย รวมถึงดำรงตนอยู่ได้ด้วยความภาคภูมิใจ อาจเนื่องมาจากการที่ ฯพลฯ ตนกู อับดุลเราะห์มาน (บุตรของคุณหญิงเนื่อง นนทนาคร ฤทธิสงครามรามภักดี คนไทยคนหนึ่งซึ่งเป็นที่านผู้หญิงของเจ้าพระยาไทรบุรี ตนกู อับดุล ฮามิด) ได้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีนานแห่งสหพันธรัฐมาเลเซีย โดยชาวไทยจำนวนมากมีความภาคภูมิใจและถือเสมือนว่าท่านเป็นชาวไทยคนหนึ่งที่ไม่มิตำแหน่งเป็นถึงผู้นำของประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้ คุณหญิงเนื่อง นนทนาคร ฤทธิสงครามรามภักดี ในฐานะมารดาของนายกรัฐมนตรีนคนแรกและเป็นติดต่อกันถึง 3 สมัย ตั้งแต่สมัยเป็นประเทศมลายา จนมาเป็นประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน ก็ยังได้สร้างอนุสรณ์แห่งคุณงามความดีไว้แก่ชาวไทรบุรีรุ่นหลัง โดยได้สร้างความสำเร็จแก่เมืองอลอร์สตาร์ (Alor Star) ซึ่งในสมัยนั้นเป็นเพียงหมู่บ้านใหญ่ล้อมรอบไปด้วยป่าดงพงไพร มีถนนที่ใช้เพื่อเดินทาง 2 สาย มาทางเหนือชนแดนเมืองสงขลา ระยะทางราว 33 ไมล์ ซึ่งท่านเจ้าพระยาไทรบุรี ตนกู อาหมัด เจ้านครคนก่อนทำไว้สายหนึ่ง กับอีกสายหนึ่งลงไปทางใต้เข้าสู่แดนเมืองเประเท่านั้น ท่านผู้หญิงเนื่องได้ตัดถนนในเมืองขึ้นใหม่อีกสายหนึ่ง เรียกว่า ถนนยาลันบารู ซึ่งแปลว่าถนนใหม่ แล้วยังได้สร้างตึกขึ้นขนาดสองข้างถนนนั้น นอกจากนี้ ท่านยังถือเป็นผู้วางรากฐานการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างคนไทยในประเทศไทยกับคนไทยในมาเลเซีย คือ การสร้างวัดพุทธขึ้นในเมืองอลอร์สตาร์ (Alor Star) ซึ่งต่อมาวัดนั้นได้กลายเป็นสายสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวไทยในสองประเทศให้ติดต่อเชื่อมโยงถึงกันได้ และยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศในฐานะที่เป็นศาสนูปถัมภกในศาสนาของกันและกันอย่างไม่มีกรังเกียดเดียดฉันท์ (ถาวรศักดิ์ อายุวัฒน์, 2547) ซึ่งนับได้ว่าราชวงศ์ของเจ้าพระยาไทรบุรีตั้งแต่องค์แรกเป็นต้นมา มีความผูกพันทั้งในด้านสายโลหิตและมิตรสัมพันธ์กับประเทศไทยกันมาอย่างใกล้ชิด

นอกจากวัดในพุทธศาสนาที่ท่านผู้หญิงเนื่องได้สร้างขึ้นในเมืองอลอร์สตาร์ (Alor Star) ที่ถือเป็นกรวางรากฐานการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างคนไทยในประเทศไทยกับคนไทยในมาเลเซียแล้ว ยังมีวัดเกิดขึ้นในรัฐอื่นๆ อีกหลายแห่ง โดยวัดบางแห่งมีเจ้าอาวาสเป็นคนไทยที่ไปจากประเทศไทย เช่น กรณิวัดปีนบังอรที่ปีนัง ที่เรียกกันว่า วัดบาตู-ลันจัง (Batu Lancang) เคยมีผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นชาวปัตตานี เกิดที่บ้านบางตาวา อำเภอนงจิก วัดดังกล่าวนี้ เมื่อปี พ.ศ.2477 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระสวัสดิวัฒนวิศิษฎ์ พระบิดาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 เมื่อครั้งทรงเสด็จลี้ภัยการเมืองที่ปีนัง ทรงประทับที่วัดแห่งนี้ ต่อมา

เมื่อพระองค์สิ้นชีพิตักษัย ทางวัดได้จัดสร้างพระเมรุมาศที่หน้าพระอุโบสถ และพระราชทานเพลิงศพที่นี้ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งขณะนั้นทรงประทับอยู่ที่นั่นทรงไปเป็นประธานในงานพิธีจนแล้วเสร็จ จากนั้นมาในปี พ.ศ.2490 พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีคนแรก ของประเทศไทยลี้ภัยการเมืองอยู่ที่นั่นจนถึงแก่อสัญกรรมก็ได้ใช้วัดปิ่นบังอรเป็นที่บำเพ็ญกุศลและเก็บศพไว้ที่นั่นเช่นกัน ต่อมาญาติของท่านได้ไปปรับศพกลับมาบำเพ็ญกุศลที่กรุงเทพฯ ตามประเพณี ปัจจุบันชาวไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไปมาหาสู่และมีเครือญาติอยู่ในรัฐต่างๆ ของมาเลเซียเป็นจำนวนมาก หมู่บ้านหลายแห่งของชาวมาเลเซียยังเรียกว่า กัมปงเซียม (Kumpong Siam) หรือหมู่บ้านชาวสยามมาจนถึงทุกวันนี้ (ครองชัย หัตถา, 2551)

ประเทศไทยและประเทศมาเลเซียมีพื้นที่ชายแดนติดต่อกันเป็นระยะทางยาวทั้งทางบกและทางน้ำ ทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศมีการติดต่อไปมาหาสู่กันโดยตลอด ทั้งที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ โดยเฉพาะในช่วงสมัยที่รัฐตอนเหนือของมาเลเซียเป็นเมืองประเทศราชของไทย และมีแนวเขตพื้นที่ชายแดนที่ไม่ชัดเจน ผู้ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณชายแดนของทั้งสองประเทศส่วนใหญ่ก็เป็นชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ติดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่อยู่บริเวณชายแดนจึงมีความสัมพันธ์กันกันอย่างยาวนานและต่อเนื่อง เช่น ประชาชนในเขตพื้นที่ของจังหวัดสตูลกับประชาชนในเขตพื้นที่ชายแดนของรัฐเปอรลิส และประชาชนในเขตพื้นที่ชายแดนของจังหวัดยะลา นราธิวาสกับประชาชนในเขตพื้นที่ชายแดนของรัฐกลันตัน และประชาชนเขตพื้นที่ชายแดนของจังหวัดสงขลา กับประชาชนในเขตพื้นที่ชายแดนของรัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) เป็นต้น (ค่านวณ นวลสนอง, 2546)

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 1.1 แสดงอาณาเขตของคาบสมุทรมาเลย์ ประเทศมาเลเซีย

ปัจจุบันคนไทยในมาเลเซียส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย อาทิ รัฐเคดาห์หรือไทรบุรี (Kedah) รัฐกลันตัน (Kelantan) รัฐเปอรลิส (Perlis) รัฐเประ (Perak) เป็นต้น นอกจากนี้จะเป็นรุ่มลูกรุ่มหลานสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่อาศัยอยู่มานานแล้ว ก็ยังมีคนไทยบางส่วนที่ขยับขยายออกไปตั้งภูมิลำเนาใหม่ในรัฐต่างๆ อีกด้วย

ดินแดนในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซียเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีเทือกเขาสันกาลาคีรีทอดขวางเป็นแนวยาวจากตะวันตกไปตะวันออก จากฝั่งทะเลอันดามันไปถึงฝั่งทะเลจีนใต้ เทือกเขาสันกาลาคีรีได้ทำให้เกิดแม่น้ำสำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำโก-ลก แม่น้ำโกตาบารู และแม่น้ำปะลิส เป็นต้น ถัดลงไปทางทิศใต้จะเป็นที่ราบเชิงเขาและที่ราบอันกว้างใหญ่ มีแม่น้ำลำคลองที่มีน้ำไหลผ่านตลอดปี สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ที่เหมาะกับการเพาะปลูก มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เป็นป่าร้อนชื้นอันเป็นที่เกิดของพืชและสัตว์ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีผลผลิตจากป่าทั้งพืชและสัตว์ที่เป็นประโยชน์ต่อการยังชีพทางด้านทิศตะวันตกของดินแดนบริเวณนี้จดทะเลอันดามันและช่องแคบมะละกา ส่วนด้านตะวันออกก็จดทะเลจีนใต้ ซึ่งสามารถประกอบอาชีพทางการประมงและค้าขายทางทะเลได้

สะดวก จากการสำรวจ (คำนวณ นवलสนอง, 2546) จึงพบว่า คนไทยในมาเลเซียอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำหรือลำคลองที่มีน้ำไหลผ่านตลอดปี และเหมาะแก่การทำเกษตร เช่น ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในอำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) เป็นต้น

ภาพที่ 1.2 แสดงอำเภอต่างๆ ในรัฐเคดาห์

รัฐเคดาห์ หรือไทรบุรี ได้ชื่อว่าเป็นรัฐที่มีคนไทยอาศัยอยู่มากที่สุดและอยู่มาเนิ่นนานนับเป็นเวลา 500 ปีเศษมาแล้ว ซึ่งคำว่า ไทรบุรี นั้นเป็นคำไทยแท้ๆ และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น เคดาห์ หรือ เกดะห์ (Kedah) เป็นคำอาหรับ แปลว่า จานดอกไม้ รัฐเคดาห์ประกอบด้วย 11 อำเภอ คือ โกตาสตาร์ (Kota Setar) เป็นดั่ง (Pendang) เกาะลังกาวิ (Palau Langkawi) กุบังปาสุ (Kubang Pasu) ปาดังเตอราบ (Padang Terap) เซะ (Sik) ยัน (Yan) กัวลามูดา (Kuala Muda) บาลิง (Baling) กุลิม (Kulim) บันตบารู (Badar Baru) และมีอลอร์สตาร์ (Alor Star) เป็นเมืองหลวงของรัฐ โดยรัฐเคดาห์ถือเป็นรัฐที่มีที่ดินอุดมสมบูรณ์ที่สุด มีสินค้าออกที่สำคัญ คือ ข้าว ดีบุกและยางพารา มีการเก็บเกี่ยวปีละสองครั้ง โดยมีโครงการชลประทาน ครอบคลุมพื้นที่ 127,000 เฮกตาร์ (จงจิต อรรถยุกติ, 2547) ซึ่งรัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ได้รับการขนานนามว่าเป็น “อู่ข้าวของประเทศมาเลเซีย” (The Rice Bowl of Malaysia)

รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) กับสยามประเทศนั้นเป็นบ้านพี่เมืองน้องกันมาช้านาน เนื่องจากเมืองไทรบุรีนั้นเคยเป็นเมืองขึ้นของไทยมาแต่ดึกดำบรรพ์ ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย ได้ทรงกล่าวไว้ใน “อธิบายเรื่องพงศาวดาร อันเป็นมูลเหตุแห่งจดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ” ว่า “เมืองไทรบุรี เมืองปัตตานี เป็นเมืองขึ้นของไทยมาแต่ดึกดำบรรพ์ แต่เมืองตรังกานูเพิ่งตั้งขึ้นเมื่อครั้งกรุงธนบุรี และมายอมเป็นเมืองประเทศราชขึ้นกรุงเทพฯ เมื่อในรัชกาลที่ 1 กรุงรัตนโกสินทร์นี้ ส่วนเมืองกลันตันนั้น เดิมเป็นเมืองขึ้นเมืองปัตตานี ต่อมาเมืองตรังกานูได้ไปเป็นเมืองขึ้น พึงแยกออกเป็นเมืองประเทศราชขึ้นกรุงเทพฯ เมื่อในรัชกาลที่ 2” โดยรัฐเคดาห์ นอกจากจะได้ชื่อว่าเป็นรัฐที่มีความเก่าแก่และมีคนไทยอาศัยอยู่มากที่สุด คนสำคัญชั้นเจ้าผู้ครองนครรัฐก็เคยมีความสัมพันธ์สนิทสนมกันไทยมาช้านานเช่นเดียวกัน แม้แต่ชื่อบ้านนามเมืองหลายแห่งหลายที่ในไทรบุรีก็มีนามเป็นภาษาไทย และก็มีคนไทยอาศัยอยู่กระจัดกระจายกันทั่วไปหลายตำบลหลายอำเภอ และหลายเมืองเล็กเมืองน้อย จนมีวัดวาอารามของคนไทยมากที่สุด ซึ่งจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคนไทยในมาเลเซียระหว่างปี พ.ศ. 2507-2517 (ฉำรงค์ดี อายุวัฒน์, 2547) ถ้านับวัดที่มีอันต้องเลิกร้างไปเพราะโดนอพยพหนีภัยจากผู้ก่อการร้ายโจรจีนคอมมิวนิสต์ แล้วไม่อาจฟื้นตัวตั้งขึ้นใหม่อีกได้ก็ตก 26 วัด คิดเป็นหมู่บ้านถึง 27 หมู่บ้าน และเป็นจำนวนครัวเรือนถึง 3,400 ครัวเรือน เป็นจำนวนพลเมืองไทยตก 17,030 คน ซึ่งในจำนวนนั้นนับเป็นคนไทยในท้องที่อำเภอเป็นดัง (Pendang) จำนวน 5 หมู่บ้าน มี 950 ครัวเรือน จำนวนคนโดยประมาณ 4,000 คน และมีวัดอยู่ในพื้นที่จำนวน 5 วัด โดยท้องที่อำเภอเป็นดังของรัฐไทรบุรีเป็นอำเภอที่ถือได้ว่าอยู่ในพื้นที่ส่วนกลางของรัฐเคดาห์ มีเขตติดต่อกับอลอร์สตาร์ (Alor Star) เมืองหลวงของรัฐ และจัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีคนไทยอาศัยมาแต่เก่าแก่โบราณ เป็นจำนวนมากมายหลายหมู่บ้าน มีทั้งคนไทยประจำถิ่นที่อาศัยอยู่มานาน และคนไทยที่ทางการมลายูของอังกฤษให้อพยพโยกย้ายมาจากที่อื่น ในช่วงเวลาที่มีการปราบปรามผู้ก่อการร้ายโจรจีนคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2495 (วสันต์ ชิวะสารณ์, 2540) จึงทำให้อเภอเป็นดัง (Pendang) ถือเป็นศูนย์รวมของคนไทยในมาเลเซียที่มีความหนาแน่นและใหญ่ที่สุดในรัฐเคดาห์ โดยในพื้นที่อำเภอนี้มีหมู่บ้านคนไทยที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุด คือ หมู่บ้านปลายละไม ซึ่งมีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยในวัด เช่นเดียวกับหมู่บ้านไม้สน ที่เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ของคนไทยอีกแห่งหนึ่งและมีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยในวัดเช่นกัน

หมู่บ้านปลายละไม เป็นหมู่บ้านคนไทยที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุด หมู่บ้านนี้มีชื่อเป็นภาษาทางการของประเทศมาเลเซียว่า ตีตีอาการ์ (Titiakia) แต่คนไทยทั่วไปในรัฐนี้เรียกว่า หมู่บ้านปลายละไม โดยมีคนไทยตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านนี้ ประมาณ 300 ครัวเรือน คิดเป็นจำนวนคนประมาณ 1,200 คน ซึ่งเป็นจำนวนครัวเรือนและจำนวนคนมากที่สุดในท้องที่อำเภอเป็นดัง

นอกจากนี้ ในหมู่บ้านยังมีวัดเก่าแก่ประจำหมู่บ้าน ชื่อ วัดปลายละไม ตามชื่อหมู่บ้าน โดยตั้งชื่อใหม่ภายหลังจาก วัดวิสุทธิประดิษฐ์ (ถาวรศักดิ์ อายุวัฒนนะ, 2547) รวมถึงได้มีการสร้างโรงเรียนสอนภาษาไทยแห่งแรกขึ้นภายในบริเวณวัด โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางรัฐบาลมาเลเซีย อันเนื่องมาจากภูมิปัญญาของคณะสงฆ์ที่พยายามใช้พระพุทธศาสนาเป็นองค์หลักในการสั่งสอนธรรมศึกษาและภาษาไทย โดยชี้ให้รัฐบาลมาเลเซียได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภาษาไทยในฐานะที่เป็นภาษาของชนในชาติ และสามารถนำมาใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดและอบรมสั่งสอนให้เยาวชนเป็นคนดีได้ (นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2550)

สำหรับหมู่บ้านไม้สน ข้อมูลจากหนังสือที่ระลึกเนื่องในงานฉลองอุโบสถ วัดเทพบัณทิต (2549) ระบุว่า หมู่บ้านไม้สน เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ของคนไทย ใช้ชื่อเป็นภาษาไทย แต่ทางการมาเลเซียเรียกว่า หมู่บ้านปายามะอินซอน (Paya Mak Inson) ตั้งอยู่ใน ตำบลอายอร์ปุเต๊ะ (Ayer Puteh) แปลว่า ตำบลน้ำขาว (คำว่า อายอร์ แปลว่า น้ำ ส่วนคำว่า ปูเต๊ะ แปลว่า ชาว) เมื่อหมู่บ้านใหญ่ขึ้น จึงมีการสร้างวัดประจำหมู่บ้าน เดิมใช้ชื่อว่า สำนักปาชาศาลานูประดิษฐ์ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น วัดเทพบัณทิต (วัดไม้สน) มีอุโบสถที่สร้างโดยรัฐบาลประเทศมาเลเซียแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2500 และสร้างโรงเรียนสอนภาษาไทยขึ้นในบริเวณของวัด โดยจากการเก็บข้อมูลประชากรคนไทยในมาเลเซียระหว่างปี พ.ศ. 2507-2517 (ถาวรศักดิ์ อายุวัฒนนะ, 2547) พบว่า มีคนไทยตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านนี้ ประมาณ 100 ครอบครัว คิดเป็นจำนวนคนประมาณ 500 คน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2543 ในหมู่บ้านแห่งนี้มีครอบครัวคนไทยประมาณ 140-150 ครอบครัว คิดเป็นจำนวนคนประมาณ 1,500 คน ส่วนมากประกอบอาชีพทำนา ทำสวนยางพารา และมีหัวหน้าคนไทยที่คนไทยยกย่องกัน ซึ่งมีตำแหน่งเป็นนายวัดและนายบ้าน

การอยู่อาศัยร่วมกันของชุมชนชาวไทยในมาเลเซียในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย มักมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนที่อยู่ติดพื้นที่มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ มีสมาชิกในครอบครัวโดยเฉลี่ยครอบครัวละ 3-5 คน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วคนไทยในมาเลเซียจะแต่งงานกับกลุ่มคนไทยในมาเลเซียด้วยตนเอง แต่ก็มีบางส่วนที่แต่งงานกับคนต่างเชื้อชาติ ซึ่งมักตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตชุมชนเมือง ชาวไทยในมาเลเซียส่วนใหญ่มีระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ เนื่องจากมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ดังนั้นร้อยละ 80 ของคนในหมู่บ้านจึงมีอาชีพทางการเกษตร เช่น การทำนา ทำสวนยางพารา ทำสวนผลไม้ ปลูกผัก และทำไร่ยาสูบ ขณะที่ร้อยละ 12 ของเกษตรกรในหมู่บ้านหันมาประกอบอาชีพรับจ้างเป็นพนักงานในบริษัทห้างร้านหรือค้าขายปลีก ส่วนอีกร้อยละ 8 มีอาชีพรับราชการชั้นผู้น้อย ประชากรวัยทำงานมีงานทำทุกคน โดยมีรายได้เฉลี่ยโดยประมาณ 6,000 บาทต่อเดือน โดยในแง่ของการบริหารจัดการ เนื่องจากรัฐบาลมาเลเซียมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรที่มี

อาชีพด้านการเกษตร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ได้เพิ่มผลผลิตโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่แทนการใช้แรงงานคนหรือสัตว์ ดังนั้นรัฐบาลจึงให้การสนับสนุนในเรื่องเงินทุน การแจกปุ๋ยหรือเมล็ดพันธุ์ที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูก แต่ในสภาพการณ์ปัจจุบัน คนไทยในมาเลเซียเริ่มมีการบริหารจัดการในด้านเศรษฐกิจของตนเองมากขึ้น เช่น การเริ่มเปลี่ยนแนวคิดจากการผลิตเพื่อการบริโภคมาเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคและการตลาดควบคู่กันไป เช่น การส่งไปขายที่ตลาดในตัวเมือง การให้คนจากในเมืองมารับซื้อผลผลิตในหมู่บ้าน การรวมกลุ่มยางพาราเพื่อการต่อรองราคาขาย หรือการจัดตั้งร้านค้าปลีกในหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็นพลวัตในการปรับตัวแนวทางหนึ่ง (นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2550)

ในการติดต่อสื่อสาร คนไทยในมาเลเซียมักใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน โดยนิยมใช้ภาษาถิ่นใต้เป็นหลัก ซึ่งภาษาที่ใช้นั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับภาษาในภาคใต้ประเทศไทย ดังที่ ฉันทัท ทองช่วย (2526) ได้ศึกษาเรื่อง ภาษาไทยที่ใช้ในปัจจุบันในรัฐกลันตัน ไทรบุรีและเปอร์ลิส โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาไทยที่ใช้ในรัฐกลันตัน ไทรบุรีและเปอร์ลิสของประเทศมาเลเซียกับภาษาถิ่นใต้ที่ใช้ในประเทศไทย พบว่า ภาษาไทยที่ใช้ในรัฐกลันตัน ไทรบุรีและเปอร์ลิสมีทั้งลักษณะร่วมกันและแตกต่างกันกับภาษาไทยกรุงเทพฯ โดยลักษณะร่วมคือ ลักษณะการเรียงลำดับคำ หรือลักษณะประโยค ส่วนลักษณะที่แตกต่างกันที่สำคัญ คือ เรื่องระบบเสียง คำ และความหมายของคำ แต่จะคล้ายคลึงกับภาษาไทยถิ่นใต้ โดยภาษาไทยกลันตันจัดให้อยู่กลุ่มเดียวกับภาษาไทยถิ่นใต้กลุ่มตากใบ ส่วนภาษาไทยไทรบุรีและเปอร์ลิสมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับภาษาไทยถิ่นใต้กลุ่มนครศรีธรรมราชและสงขลา นอกจากนี้ ยังพบว่า ภาษาไทยที่ใช้ใน 3 รัฐดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากภาษามลายู ทั้งในเรื่องของระบบเสียง โครงสร้างของคำ การใช้ศัพท์ และการเรียงลำดับคำของประโยค ด้วยเหตุนี้ทำให้คนไทยในมาเลเซียและคนไทยในประเทศไทยมีลักษณะร่วมกัน คือ ใช้ภาษาไทยที่คล้ายคลึงกัน สามารถสื่อสารกันได้ด้วยความเข้าใจ และภาษาไทยยังแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของความเป็นคนไทยได้อย่างเด่นชัด ดังที่นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต (2550) กล่าวไว้ว่า เนื่องจากภาษาไทยมีลักษณะที่แตกต่างไปจากภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีคนเชื้อชาติจีน อินเดียหรือมลายูสามารถพูดภาษาไทยได้ แต่เมื่อพิจารณาถึงท่วงทำนอง สำเนียงและความหมายของคำที่ใช้แล้ว ก็สามารถบ่งบอกได้ว่าคนเหล่านั้นไม่ใช่คนไทย เพราะคนเหล่านั้นมีวัฒนธรรมของการใช้ภาษาที่แตกต่างไปจากคนไทยอย่างเห็นได้ชัด

ปัจจุบันแม้ว่าคนไทยในมาเลเซียจะได้รับสัญชาติเป็นชาวมาเลเซียโดยสมบูรณ์ แต่ก็ยังนิยมตั้งชื่อและนามสกุลตามธรรมเนียมไทย ซึ่งได้ถูกระบุไว้ในบัตรประชาชนของประเทศมาเลเซียอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยระบุไว้ในส่วนของชื่อและต่อท้ายด้วยการระบุ “เป็นลูกชาย/ลูก

สาวของ...” (A/L : ANAK LELAKI, A/P : ANAK PEPEMPUAN) ตามกฎหมายของประเทศ มาเลเซีย (คำนวณ นवलสนอง, 2546) และคนไทยในมาเลเซียส่วนใหญ่สามารถอ่านและเขียน ภาษาไทยได้ เนื่องจากมีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยขึ้นในวัดของหมู่บ้าน ทำการเรียนการสอนในช่วงเวลาหลังจากเลิกเรียนของสถานศึกษาของรัฐและในวันหยุดราชการ เพื่อส่งเสริมให้คนไทยในมาเลเซียได้เรียนรู้ทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียนภาษาไทย และยังมีการเรียนการสอนธรรมศึกษาควบคู่กันไปด้วย โดยมีพระสงฆ์ ฆราวาสหรือผู้นำในชุมชนเป็นผู้สอน ซึ่งภายหลังมีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นความร่วมมือของมูลนิธิและศูนย์การสอนภาษาไทย พุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย วัดมัชฌิมาาราม รัฐกัวลันตัน และศูนย์การสอนพระพุทธศาสนาและภาษาไทย วัดบุญญาราม รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ร่วมกับมูลนิธิพระวิเชียรโมลี (แฉล้ม เขมปญโญ) วัดชัยมงคล (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง และมหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา ในโครงการผลิตหนังสือเรียนภาษาไทย สำหรับชาวมาเลเซียเชื้อสายไทย ในประเทศมาเลเซีย นอกเหนือจากสื่อการเรียนการสอนที่ถือเป็นสื่อกลางแสดงถึงความร่วมมือระหว่างคนไทยใน มาเลเซียและคนไทยในประเทศไทย และเป็นสื่อที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกันแล้ว ปัจจุบันคนไทยในมาเลเซียจำนวนมากก็นิยมเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนไทย เช่น โทรทัศน์ วิทยุ โดยคนไทยในมาเลเซียนิยมติดตามรายการข่าวและละครจากสถานีโทรทัศน์ของไทย นิยมฟังเพลงที่เป็น ภาษาไทย รวมถึงมีความชื่นชมในตัวละครป็นนักร้องและดาราไทย เป็นต้น

ในวิถีการดำรงชีวิต คนไทยในมาเลเซียมีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับวัดและมีความเลื่อมใสในพุทธ ศาสนาอย่างแรงกล้า พระสงฆ์จึงเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการเชื่อมร้อยคนในชุมชนให้เข้ามามี ส่วนร่วมในประเพณีและพิธีกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนาต่างๆ เพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมไทย คนไทยในมาเลเซียส่วนใหญ่มักตั้งถิ่นฐานอยู่รายรอบบริเวณวัดและใช้วัดเป็น ศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานประเพณีวัฒนธรรม ต่างๆ เพื่อพบปะและแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน และเนื่องจากในมาเลเซียมีวัดอยู่เป็นจำนวนมาก ในแต่ละรัฐจึงมีรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่เป็นทางการ โดยคณะสงฆ์ไทยในรัฐตอน เหนือของมาเลเซียจะอยู่ภายใต้การปกครองขององค์การทางพระพุทธศาสนา มาเลเซีย-ไทย หรือ อ.พ.ม.ท. (The Malaysian - Thai Buddhist Organization) โดยใช้ดวงตราธรรมจักรเป็น เครื่องหมายขององค์การ ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นของพุทธ บริษัทในประเทศไทย ส่งเสริมการศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมถึงเป็นศูนย์กลาง การประสานงานของพระพุทธศาสนาระหว่างประเทศมาเลเซียกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก นอกจากนี้ ยังมีคณะกรรมการสงฆ์ควบคุมและส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนาระหว่างประเทศไทย-มาเลเซีย หรือ ก.ส.ท.ม. ที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ไทยและคณะสงฆ์ในรัฐตอนเหนือของ

มาเลเซีย ที่ประกอบด้วย คณะกรรมการฝ่ายประเทศไทย ที่เป็นเจ้าคณะภาค 18 (เป็นการแบ่งเขต การปกครองของคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคของไทย โดยภาค 18 ประกอบด้วย 6 จังหวัด คือ สงขลา พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส) และคณะกรรมการอื่นๆ ส่วนฝ่ายประเทศมาเลเซีย ประกอบด้วยเจ้าคณะรัฐ รองเจ้าคณะรัฐ และคณะกรรมการอื่นๆ โดยมีภารกิจที่สำคัญเพื่อให้เกิด ความช่วยเหลือระหว่างเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะรัฐ ระหว่างไทย-มาเลเซีย และองค์การ พระพุทธศาสนามาเลเซีย-ไทย (อ.พ.ม.ท.) รวมถึงควบคุมและส่งเสริมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุสามเณรของทั้งสองประเทศ ส่งเสริมพระภิกษุสามเณรในการ ออกไปปฏิบัติศาสนกิจ ณ ประเทศมาเลเซีย เพื่อให้เกิดความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาของทั้งสองประเทศ (ค่านวณ นवलสนอง, 2546)

นอกเหนือจากการจัดตั้งองค์กรของคณะสงฆ์แล้ว คนไทยในมาเลเซียก็มีการรวมตัวกัน เพื่อจัดตั้งสมาคมคนไทยในมาเลเซีย และสมาคมคนไทยในรัฐต่างๆ โดยเป็นสมาคมที่จดทะเบียน ถูกต้องตามกฎหมาย และคนไทยในมาเลเซียบางส่วนก็เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เนื่องจาก เล็งเห็นถึงช่องทางในการแสดงความคิดเห็นและการขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลและพรรค การเมือง โดยความนิยมของคนไทยในมาเลเซียในรัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ส่วนมากเป็นสมาชิกของ พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล คือ “องค์การเอกภาพแห่งชาติมลายู” (United Malays Nation Organizations : AMNO) เนื่องจากนโยบายของพรรคที่เอื้อให้คนไทยในมาเลเซียซึ่งไม่ใช่ภุมิบุตรา (Bumibutera) สามารถเป็นสมาชิกพรรคได้ คนไทยในมาเลเซียจึงเป็นสมาชิกพรรคอัมโนได้โดย สัมครในฐานะที่เป็นภุมิบุตรา จึงเท่ากับว่าคนไทยเหล่านั้นมีสิทธิเทียบเท่ากับกลุ่มภุมิบุตราไปโดย ปริยาย (นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2550) และเนื่องจากสังคมของคนไทยในรัฐตอนเหนือของประเทศ มาเลเซียส่วนใหญ่เป็นสังคมแบบชนบท มีวิถีในการดำเนินชีวิตเป็นแบบเรียบง่าย ดังนั้นการจัดตั้ง องค์กรและการบริหารจัดการในหมู่บ้าน จึงมักจัดตั้งในลักษณะของคณะกรรมการหมู่บ้าน (The Village Committee) เช่น คณะกรรมการพัฒนาและความมั่นคงประจำหมู่บ้าน บ้านปลายละไม เป็นต้น ซึ่งรูปแบบในการบริหารจัดการแทบทุกหมู่บ้านจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น มีพระและ วัดเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางด้านศาสนาและกิจกรรมในการดำเนิน ชีวิตในภาพรวม มีผู้ใหญ่บ้านซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากราชการให้ทำหน้าที่ดูแลและเป็น ผู้ปกครองหมู่บ้าน ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ ทั้งในเรื่องของบุคคล เอกสารข้อมูล และการมีสวัสดิการต่างๆ เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษา การช่วยเหลือทุนในการเพาะปลูก เป็นต้น รวมทั้งการรับเอานโยบายที่รัฐเป็นผู้กำหนดมาใช้ในการบริหารจัดการหมู่บ้าน ภายใต้ กฎหมายและระเบียบของรัฐบาลกลางและกฎหมายของแต่ละรัฐ ซึ่งการรวมตัวกันหรือการจัดตั้ง องค์กรต่างๆ ของคนไทยในมาเลเซีย นั้น ถือเป็นการแสดงตัวตนทางการเมืองและยังสร้างความ

มันคงให้กับชุมชน โดยมีผู้นำ/สื่อบุคคลเป็นส่วนสำคัญในการช่วยสร้างการมีส่วนร่วมและผลักดันให้ชุมชนเกิดการพัฒนาควบคู่ไปกับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ต่อไป

วิถีชีวิตของคนไทยในมาเลเซีย ยังคงมีความผูกพันอยู่กับความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิม ทั้งความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติและอำนาจไสยศาสตร์เร้นลับผสมผสานกับความเชื่อทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพราหมณ์ ศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธ โดยกล่าวกันว่าชาวมาเลเซียซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ในไทรบุรี มักเกรงกลัวชาวไทยซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย เนื่องจากเชื่อว่าชาวไทยมีคาถาอาคมสามารถบันดาลสิ่งที่ต้องการได้อย่างน่าพิศวง (ประพนธ์ เรืองณรงค์, 2545) นอกจากนั้น คนไทยในมาเลเซียยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไทยไว้อย่างเคร่งครัด เช่น ประเพณีการบวช ซึ่งคนไทยในมาเลเซียยึดถือกันอย่างเคร่งครัดว่า ลูกผู้ชายต้องบวชเรียนก่อนแต่งงาน เพราะการบวชเรียนนอกจากจะเป็นการสร้างผลบุญและตอบแทนพระคุณของบิดามารดาแล้ว ยังทำให้ผู้บวชเรียนถูกเรียกว่า “เป็นคนเต็มคนและเป็นคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง” (คนค้นคน, 2549) ซึ่งการสร้างค่านิยมเหล่านี้ถือเป็นการปลูกฝังอย่างหนึ่งที่ทำให้คนไทยในมาเลเซียสามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้ ทั้งในแง่ของการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาและการสืบสานประเพณีที่ดีงามของไทย ที่ถึงแม้ว่าสังคมปัจจุบันจะมีความเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่อย่างน้อยค่านิยมเหล่านั้นก็ยังส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดและจิตสำนึกของคนรุ่นหลังได้ไม่น้อย รวมถึงการธำรงรักษาประเพณีอื่นๆ เช่น ประเพณีทำบุญตักบาตร ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง และการมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมในประเพณีและพิธีกรรมดังกล่าวถือได้ว่าเป็นพื้นที่ในการติดต่อสื่อสารของคนในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น และยังทำให้คนไทยในมาเลเซียได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจในบริบทชุมชนของตนเองผ่านการสืบทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรม

การสื่อสารกับวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะการสื่อสารเกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตของวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการสื่อสารของสมาชิกในสังคม ขณะเดียวกันการสื่อสารก็เป็นเครื่องมือในการทำให้วัฒนธรรมดำรงอยู่ได้ โดยการสื่อสารเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมนั้น การสื่อสารยังทำหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาส่งเสริมและถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดั่งมาจากคนรุ่นเก่ามาสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อปลูกฝังให้สมาชิกใหม่ของสังคมสามารถปฏิบัติตนได้สอดคล้องกับสภาพของสังคม เกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมของชาติ และไม่ทำลายล้างวัฒนธรรมที่ดั่งงามของชาติ (ประมะ สตะเวทิน, 2546)

ทั้งนี้ บทบาทหน้าที่ในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมยังเชื่อมโยงไปถึงบทบาทของผู้นำ/สื่อบุคคล ที่เป็นตัวกลางในการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ ความคิด ชักจูงและโน้มน้าวใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยเป็นทั้งผู้ประสานทรัพยากรในชุมชนและประสานงานกับภาครัฐ (เสถียร เชนประดับ, 2542) เช่น พระสงฆ์ ครู ศิลปินพื้นบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ซึ่งการศึกษาถึงศักยภาพของสื่อบุคคลในการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องอาศัยการศึกษาภายใต้บริบทของชุมชนและพิจารณาถึงความสามารถทางการสื่อสารของสื่อบุคคลควบคู่กันไป นอกจากนี้ สื่อที่มีคุณูปการต่อการพัฒนาชุมชนยังรวมถึงสื่อพื้นบ้าน ซึ่งถือเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่นอย่างชัดเจน โดยคุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านบางอย่างสามารถก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กันของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี หรือแม้แต่การเข้าร่วมในพิธีกรรมต่างๆ ก็สามารถสร้างสายสัมพันธ์ร่วมกันของคนในชุมชนให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้น สื่อพื้นบ้านหรือสื่อพิธีกรรมจึงมีบทบาทสำคัญในกระบวนการสื่อสารเพราะเป็นสื่อที่สามารถถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ตลอดจนทัศนคติ ค่านิยม และความเป็นอยู่ของชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมนั้น

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ แม้ปัจจุบันคนไทยในมาเลเซียเหล่านั้น จะถูกกำหนดในทางกฎหมายว่าเป็นผู้มีสัญชาติมาเลเซีย และถูกเรียกว่า ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย (ชาวสยามหรือ Siam) แต่การดำรงอยู่ของคนไทยในมาเลเซียที่ถือว่าเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยในประเทศนั้น ในกรณีเช่นนี้โดยทั่วไป วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยอาจถูกกลืนเข้าอยู่ภายใต้วัฒนธรรมอื่นและสูญเสียอัตลักษณ์ของตนเองไป แต่ในทางกลับกัน คนไทยในมาเลเซียกลับยังคงสามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่ได้อย่างเด่นชัด ท่ามกลางสภาพแวดล้อมและบริบทของวัฒนธรรมอื่น ซึ่งคนไทยในมาเลเซียได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า แม้เวลาจะผ่านไปนานนับ 100 ปี การยืนหยัดของวัฒนธรรมไทยท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม สามารถสืบทอดคุณค่าของความเป็นมนุษย์และศักดิ์ศรีของชุมชนเอาไว้ได้อย่างน่าภาคภูมิใจ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชน รวมถึงสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเรียนรู้และถอดบทเรียนวิธีการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการสื่อสารที่เหมาะสมในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยในชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน รวมไปถึงเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารและบทบาทของผู้นำ/สื่อบุคคลในชุมชน เพื่อสร้างความ

เข้มแข็งให้กับชุมชน และเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการพัฒนาชุมชน โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยในสังคมไทย และเพื่อเสริมสร้างการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยและความเข้มแข็งของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในประเทศมาเลเซียให้เพิ่มมากขึ้น

1.2 ปัญหานำการวิจัย

1. รูปแบบการสื่อสารเพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย มีลักษณะอย่างไร
2. สื่อบุคคลในชุมชนมีศักยภาพและมีบทบาทต่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย อย่างไร
3. สื่อพิธีกรรมมีสถานภาพและมีบทบาทในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย อย่างไร และปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
2. เพื่อศึกษาศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนต่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
3. เพื่อศึกษาสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านปลายละไม และบ้านไม้สน อำเภอเป็นดัง รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย

ขอบเขตด้านประชากร คือ ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในหมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีผลงานในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย อันเป็นที่ยอมรับและนับถือจากคนในชุมชน จำนวนรวม 14 คน

และชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในหมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย จำนวนรวม 30 คน

ขอบเขตด้านเวลา คือ ผู้วิจัยทำการศึกษาร่วมชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในช่วงเดือนเมษายน 2552 – มีนาคม 2553

1.5 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย	หมายถึง	บุคคลที่มีบิดา มารดาหรือบรรพบุรุษมีเชื้อชาติไทย ได้รับการระบุในสูติบัตรของประเทศมาเลเซียว่า เป็นผู้ที่มีสัญชาติมาเลเซีย เชื้อชาติ “Siam” มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย เป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ ยึดถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม เนียมประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมและวัฒนธรรมไทย ในที่นี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในหมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สน อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม	หมายถึง	ลักษณะทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ได้แก่ ภาษา ศาสนา ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม
การดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม	หมายถึง	การสนับสนุน ส่งเสริม ถ่ายทอดและฟื้นฟูวัฒนธรรมไทย โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
รูปแบบการสื่อสาร	หมายถึง	วิธีการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการพัฒนาชุมชน

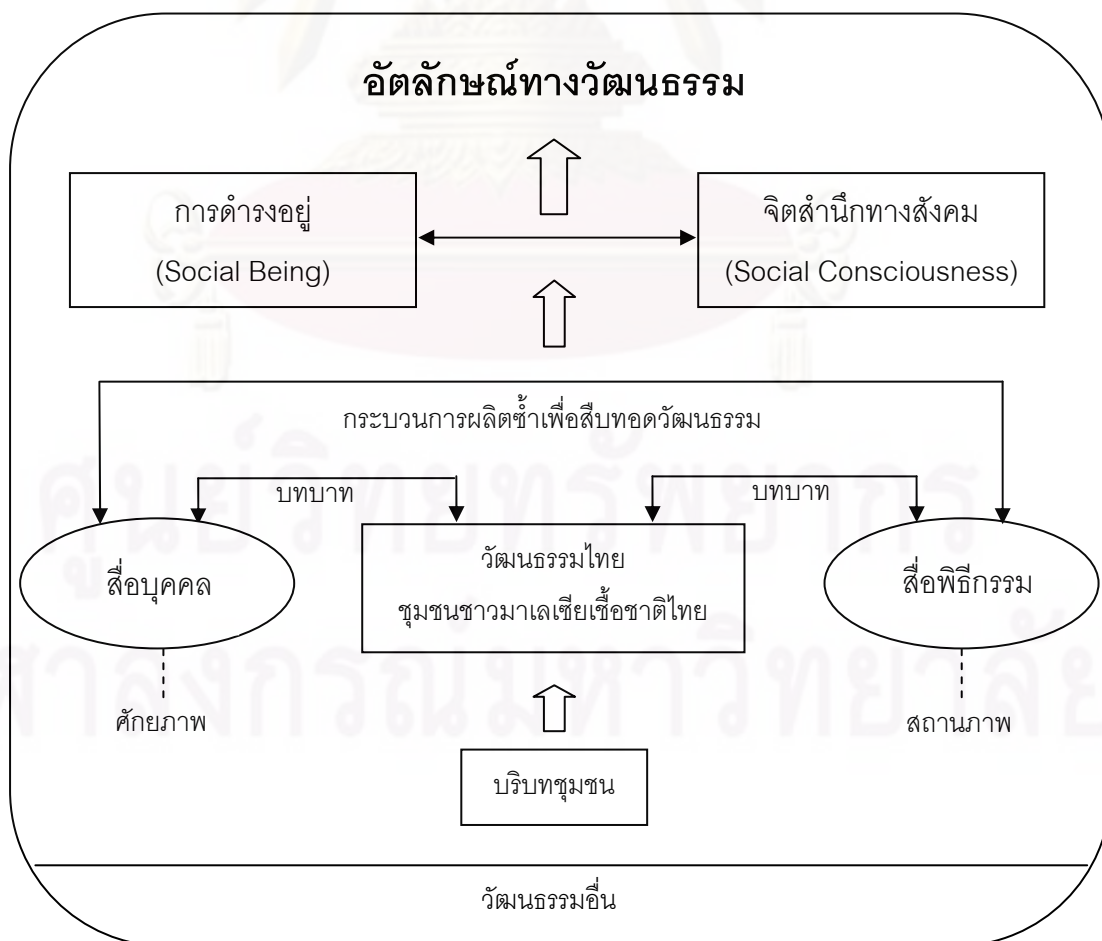
สื่อบุคคล	หมายถึง	ผู้นำของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ในที่นี้ สื่อบุคคลหมายรวมถึง พระสงฆ์ ครู ศิลปินพื้นบ้าน ผู้นำชุมชน เป็นต้น
ศักยภาพของสื่อบุคคล	หมายถึง	การรู้จักใช้รูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และความรู้สึคนั้น หรือความสามารถทางการสื่อสารของ บุคคลที่จะใช้รูปแบบและวิธีการสื่อสารในสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่งได้อย่างเหมาะสม รวมถึงทักษะในการ นำความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการสื่อสารไปใช้ให้บรรลุ เป้าหมาย
การสื่อสารเชิงกลยุทธ์	หมายถึง	ความรู้เกี่ยวกับการใช้รูปแบบและวิธีการสื่อสารใน สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งได้อย่างเหมาะสม
ทักษะการสื่อสาร	หมายถึง	ทักษะในการนำความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการสื่อสาร ไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย
บทบาท	หมายถึง	ภารกิจ/หน้าที่/ความสามารถในการให้คุณประโยชน์/คุณ ค่าที่สื่อบุคคลและสื่อพิธีกรรมสนองต่อความต้องการของ คน ชุมชน และสังคมโดยรวม
สถานภาพของสื่อ พิธีกรรม	หมายถึง	สภาพความเป็นจริง ทั้งการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลง ของสื่อพิธีกรรม
สื่อพิธีกรรม	หมายถึง	ประเพณีวัฒนธรรม การแสดงหรือสื่อพื้นบ้านที่บุคคลใน ท้องถิ่นสร้างสรรค์ขึ้นและสั่งสมมาตั้งแต่อดีต จนได้รับการ ยอมรับและยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องมา ในที่นี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาสื่อพื้นบ้านประเภทพิธีกรรม คือ สื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช” และสื่อพิธีกรรม ส่วนรวม “บุญเดือนสิบ”

ปัจจัย หมายถึง ตัวแปรหรือองค์ประกอบที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการสื่อสารที่เหมาะสมในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยในชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน รวมไปถึงเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารและบทบาทของผู้นำ/สื่อบุคคลในชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการพัฒนาชุมชน โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยในสังคมไทย และเพื่อเสริมสร้างการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยและความเข้มแข็งของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในประเทศมาเลเซียให้เพิ่มมากขึ้น

1.7 กรอบการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ” มีแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและการสื่อสารเพื่อชุมชน
- 2.2 แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อบุคคล
- 2.5 แนวคิดเรื่องความสามารถทางการสื่อสาร
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพของสื่อพื้นบ้าน
- 2.7 ทฤษฎีหน้าที่นิยมของสื่อพื้นบ้าน
- 2.8 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมย่อยและวัฒนธรรมศึกษา
- 2.9 แนวคิดคติชนวิทยาและโครงสร้างวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้
- 2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยผู้วิจัยได้จัดกลุ่มแนวคิดทฤษฎีตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มทฤษฎีเพื่อใช้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือ การศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ใช้แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและการสื่อสารเพื่อชุมชน แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร

2. กลุ่มทฤษฎีเพื่อใช้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ การศึกษาศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ใช้แนวคิดเกี่ยวกับสื่อบุคคล และแนวคิดเรื่องความสามารถทางการสื่อสาร

3. กลุ่มทฤษฎีเพื่อใช้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือ การศึกษาสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ค้ำค้ำศรีของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม ใช้แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพของสื่อพื้นบ้าน ทฤษฎีหน้าที่นิยมของสื่อพื้นบ้าน แนวคิด

เกี่ยวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมย่อยและวัฒนธรรมศึกษา รวมถึงแนวคิดคตินวิทยาและโครงสร้างวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและการสื่อสารเพื่อชุมชน

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2549) แสดงทัศนะว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่น มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกัน ภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551) ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ ดังนี้

(1) ชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) หมายถึง ถ้าเป็นระดับบุคคลเราใช้ความสุข เมื่อเป็นระดับครอบครัว/ชุมชนหรือสังคม อันเป็นประเภทต่างๆ ขององค์การทางสังคม เราจะใช้สันติภาพซึ่งแปลว่า ครอบครัว/ชุมชนมีความสุข แต่ความสุขของครอบครัว/ชุมชนเป็นภาวะที่ใหญ่กว่า กว้างกว่า เป็นเรื่องของส่วนรวม เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างคน ดังนั้น จึงจัดให้เป็นภาวะของความสุขสงบหรือสันติภาพ

(2) ชุมชนที่เป็นชุมชนเรียนรู้ (Learning Organization) คือ สมาชิกของชุมชนเรียนรู้มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ร่วมกันอยู่ตลอดเวลา จะเป็นรูปแบบใดก็ได้ที่ทำให้องค์การมีคุณภาพ หูตากว้างขวาง ทันโลก ทันสมัย ซึ่งการเรียนรู้ร่วมกันจะทำให้เกิดความยั่งยืนถาวรของความรู้ที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน

(3) ชุมชนที่รู้จักจัดการตัวเอง (Community Management) โดยการจัดการชุมชนต้องเริ่มตั้งแต่การรู้จักตนเอง (Self Knowing) คือการรวบรวมข้อมูลด้านกายภาพ เศรษฐกิจ การเมือง สังคมของชุมชน แล้วนำมาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ พร้อมทั้งจะใช้ประโยชน์ ต่อมาคือการวางแผน (Planning) คือ มีโครงการ (Project) ของชุมชน ในโครงการจะต้องระบุว่าชุมชนจะทำอะไร (What) ใครจะรับผิดชอบ (Who) ทำที่ไหน (Where) ทำเมื่อไร (When) และทำอย่างไร (How) และหลังจากนั้นคือการจัดกระบวนการ (Organizing) เป็นการเตรียมความพร้อม ทั้งในแง่คน วัสดุ อุปกรณ์ เงินค่าใช้จ่ายและสถานที่ สุดท้ายคือการประเมิน (Evaluating) คือการตรวจรายงานที่ทำว่าดำเนินไปตามแผนหรือไม่ ถ้าเป็นไปตามเป้าหมาย มีทางจะปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือไม่ ถ้าไม่เป็นไปตามแผน จะแก้ไขอย่างไร

(4) ชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) โดยเน้นที่การมีคนจำนวนหนึ่งในชุมชนที่อุทิศตัวเอง อุทิศเวลาและแรงงาน รวมทั้งปัญญาความสามารถ ทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในรูปแบบของอาสาสมัคร รายบุคคล หรือเป็นกลุ่มก้อน

(5) ชุมชนที่มีความสมดุลของสิ่งแวดล้อม (Balance of Nature) ทั้งนี้เพราะชุมชนจะต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อม ทั้งธรรมชาติและสังคม ซึ่งการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อมหมายความว่า จะต้องรักษาระบบนิเวศ (Ecological System) ของธรรมชาติให้คงอยู่ รักษาความหลากหลายของชีวิต (Bio-Diversity) และไม่ทำส่วนหนึ่งส่วนใดของธรรมชาติเสียหาย กลายเป็นสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ (Pollutions)

ในแง่ของการดำรงอยู่ของชุมชน สัมพันธ์ เศรษฐกิจ (2540) เสนอให้เห็นถึงความสำคัญขององค์กรชุมชนซึ่งเป็นการรวมตัวของประชาชนในชุมชนว่า การที่ชุมชนจะสามารถดำรงอยู่ได้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ คือ

(1) การมีอุดมการณ์ร่วมกัน หมายถึง การมีทัศนคติต่อโลก ต่อสังคม ต่อชุมชนร่วมกัน มีความเข้าใจตรงกัน อุดมการณ์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะยึดเหนี่ยว ทิศทางของการรวมกลุ่มกันเอาไว้ ยิ่งถ้าสามารถกำหนดเป้าหมายระยะยาวหรือวิสัยทัศน์ (Vision) ได้ ยิ่งทำให้องค์กรชุมชนนั้นๆ มีอุดมการณ์การรวมตัวกันได้ดียิ่งขึ้น

(2) มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ว่าเป้าหมายที่จะเดินไปข้างหน้า องค์กรชุมชนทำไปเพื่ออะไร โดยมีการจัดทำข้อตกลงในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาร่วมกัน

(3) การมีผลประโยชน์ร่วมกัน และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง เป้าหมายและวัตถุประสงค์อาจมีลักษณะนามธรรมมาก แต่ผลประโยชน์ร่วมมีลักษณะรูปธรรมที่โดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนต้องการ

(4) ทรัพยากรบุคคล/คน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญขององค์กรชุมชน โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้นำ โดยสามารถจัดอยู่ได้ในหลายประเภทด้วยกัน โดยมีลักษณะของการผสมผสานอยู่ในบุคคลเดียวกัน เช่น ผู้นำทางความคิด ผู้นำทางศีลธรรม ผู้นำทางด้านอาชีพ ผู้นำด้านการพูด ผู้นำที่สามารถประยุกต์งานราชการกับเป้าหมายเพื่อชาวบ้านได้ และผู้นำทางการประสานทรัพยากรภายในและภายนอกชุมชน รวมถึงสมาชิก ที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งการคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติและการติดตามประเมินผล ตลอดจนมีสิทธิ์ที่จะได้รับผลประโยชน์จากองค์กร และชาวบ้านทั่วไป ที่เฝ้าดูติดตามวิพากษ์วิจารณ์องค์กร

(5) การบริหารจัดการ ถือเป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยในด้านการบริหารจัดการมีรายละเอียดที่สำคัญ คือ การตัดสินใจร่วม การจัดโครงสร้างองค์กรและบทบาท

หน้าที่ การจัดสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ การกำหนดกฎ กติการ่วมกัน การสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกองค์กรชุมชน และการควบคุมตรวจสอบ

(6) กิจกรรม การเรียนรู้ ฝึกฝนและการปฏิบัติจริงก็อยู่ที่กิจกรรมการพัฒนา โดยทั่วไปกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก

(7) งบประมาณ/ทรัพยากรทุน เพื่อที่จะสามารถดำเนินงานไปได้ด้วยดี จำเป็นที่จะต้องมีการระดมทุนทั้งภายในและภายนอกเพื่อทำกิจกรรมได้

โดยผู้วิจัยจะนำแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนนี้ไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพิจารณาว่า การที่ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย สามารถรักษารักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้นั้น สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวหรือไม่/อย่างไร

แนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) กล่าวถึงคุณลักษณะของการสื่อสารเพื่อชุมชนไว้ 5 ประการ ดังนี้

(1) เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-Way Communication) ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถมีปฏิริยาโต้ตอบ (Interactivity) กันอยู่ตลอดเวลาทั้งในลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ลักษณะการสื่อสารแบบสองทางทำให้สถานะของผู้ส่งและผู้รับไม่ตายตัว แต่จะมีการผลัดเปลี่ยนบทบาทอยู่ตลอดเวลา

(2) ทิศทางการไหลของข่าวสาร (Flow of Information) ในขณะที่กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบกระแสหลักนั้น ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นไปอย่างจำกัด คือ มีการไหลจากเบื้องบน (เจ้าหน้าที่รัฐ) ไปสู่เบื้องล่าง (ประชาชน) เท่านั้น แต่การสื่อสารเพื่อชุมชนนั้น การไหลของข่าวสารจะมีทิศทางที่หลากหลาย มาจากทุกทิศทุกทาง ทั้งจากบนลงล่าง (Top-Down) แบบล่างสู่บน (Bottom-Up) และแบบแนวนอน (Horizontal)

(3) เป้าหมายของการสื่อสารเพื่อชุมชน มีวิธีการและมีหลายแง่มุม ได้แก่

(i) การกำหนดเป้าหมายโดยการใช้ระดับผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์ โดยการสื่อสารชุมชนจะมีเป้าหมายของการสื่อสารเพื่อชุมชน ตัวอย่างเช่น

- ระดับชุมชน เป็นการสื่อสารที่มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน
- ระดับหน่วยงานนอกชุมชน เป็นการสื่อสารที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนาและการสื่อสาร

- ระดับสังคมส่วนรวม เป็นการสื่อสารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมในระดับกว้าง

(ii) การกำหนดเป้าหมายโดยสอดคล้องกับทิศทางการไหลของข่าวสาร ในแง่มุมนี้อาจกำหนดเป็นเป้าหมายของการสื่อสารชุมชนได้ 3 เป้าหมายย่อย คือ

- เพื่อทำการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลและโน้มน้าวชักจูงใจ อันมักได้แก่ ทิศทางการไหลของข่าวสารจากบนลงล่าง (อย่างไรก็ตาม ทิศทางการไหลแบบอื่นๆ ก็ใช้เป้าหมายนี้ได้เช่นกัน)
- เพื่อเป็นช่องทางแสดงออกซึ่งตัวตนของชุมชน (Community Self-Expression) อันอาจจะหมายรวมถึงแต่การแสดงออกซึ่งความต้องการของชุมชนไปจนกระทั่งถึงการแสดงออกซึ่งสิทธิ ศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาของชุมชนด้วย
- เพื่อพัฒนาความเป็นตัวเองของบุคคล (Development of The Individual's Self) ในหน่วยที่เล็กลงมากกว่าชุมชน การสื่อสารชุมชนจะทำหน้าที่คล้ายๆ เป็นเวทีแห่งการศึกษาเรียนรู้ที่ช่วยให้ศักยภาพของปัจเจกบุคคลได้พัฒนาสร้างสรรค์อย่างเต็มที่

(4) เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นและดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (Need-Oriented)

(5) หน้าที่ของการสื่อสารชุมชน ในทัศนะของ Windahl et al (1992) ระบุไว้ 4 ประการ ได้แก่

(i) หน้าที่ในการแสดงออก (Expressive Function) คือทั้งบุคคลและกลุ่มสามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาเพื่อที่จะสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้

(ii) หน้าที่ทางสังคม (Social Function) คือการเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อจะสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนเดียวกัน

(iii) หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information Function) อันเป็นหน้าที่พื้นฐานของการสื่อสารโดยทั่วไป หากทว่าในการสื่อสารชุมชนนั้น ทิศทางการไหลของข่าวสารต้องเป็นไปอย่างรอบด้านดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้เข้าร่วมกระบวนการสื่อสารทุกคนจึงได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้เพื่อยกระดับความเข้าใจและความรู้ในเรื่องการสื่อสารและทักษะการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

(iv) หน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติการ (Control Activation Function) การสื่อสารจะเป็นช่องทางนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลและชุมชนได้

เนื่องจากการสื่อสารชุมชนมีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่มีขั้นตอนของปฏิริยาป้อนกลับ (Feedback)

นอกเหนือจากคุณลักษณะที่กล่าวมาแล้วนี้ Berrigan F.J. (1979) ได้เพิ่มเติมคุณสมบัติบางประการที่การสื่อสารชุมชนน่าจะมี คือ

(6) สื่อของชุมชนเน้นการปรับปรุงสื่อให้เหมาะสมสำหรับประโยชน์การใช้งานของชุมชนไม่ว่าชุมชนจะตั้งวัตถุประสงค์การใช้เอาไว้เช่นใดก็ตาม

(7) สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึง (Access) ได้ตลอดเวลา เพื่อนำไปใช้เพื่อหาข่าวสาร เพื่อความรู้หรือเพื่อความบันเทิง

(8) สื่อชุมชนเป็นสื่อที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม (Participates) ในหลายๆ บทบาท ไม่ว่าจะเป็นผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ผลิต ผู้แสดง ฯลฯ

(9) สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่แสดงออกของชุมชน มิใช่เป็นสื่อเพื่อชุมชน ซึ่งหมายความว่าตัวตนของชุมชนที่จะแสดงออกไปนั้นต้องมาจากการกำหนดของชุมชนเอง มิใช่เป็นผู้อื่นมาทำให้ชุมชน

(10) สื่อชุมชนจะปรับเปลี่ยนลักษณะของการเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง มาเป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนข่าวสารและทัศนะของคนทุกคน

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่ออํารงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ” ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและการสื่อสารเพื่อชุมชนเป็นกรอบในการวิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะของชุมชน คุณลักษณะของการสื่อสารในชุมชน และรูปแบบการสื่อสารเพื่ออํารงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อสายไทยในประเทศมาเลเซีย

2.2 แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) กล่าวว่า นักวิชาการผู้นําเสนอแนวคิดใหม่ๆ ของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชนประเด็น 2 ประเด็นที่เป็นหลักการสำคัญและมีความโยงใยกัน คือ แนวคิดเรื่อง “การมีส่วนร่วม” (Participation) และ “การเข้าถึง” (Accessibility) สำหรับประเด็นแรกนี้นักคิดบางท่านได้ถือเป็นหลักการสำคัญอย่างมากและขนานนามใหม่ว่า “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Communication) ในส่วนที่เกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนนั้น อาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบหนึ่งที่สำคัญของการสื่อสารชุมชน

แบบจำลองการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

James Carey (1975 อ้างใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2549) นักวิชาการด้านการสื่อสารและวัฒนธรรมได้นำเสนอแนวทางในการทำความเข้าใจกับกระบวนการสื่อสารในสังคม โดยพยายามชี้ให้เห็นว่า กระบวนการสื่อสารในสังคมดำเนินไปใน 2 ลักษณะ คือ

(1) Transmission Approach

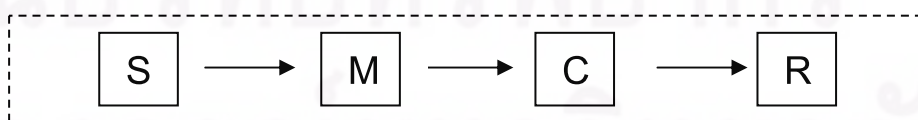
การสื่อสาร คือ การถ่ายทอดสัญญาณ (Signal) และสาร (Message) จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งซึ่งอยู่ห่างไกลกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการควบคุม (Control)

(2) Ritualistic Approach

การสื่อสารไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพียงแค่การขยายขอบเขตของสารให้ครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ อย่างกว้างขวาง หรือเป็นแค่ความพยายามในการส่งข้อมูลข่าวสารให้แพร่กระจายออกไปในวงกว้าง แต่การสื่อสารมีความสำคัญในสังคมในฐานะที่เกี่ยวข้องกับการดำรงรักษาสังคมให้คงอยู่ (Maintenance) ภายใต้วงระยะเวลาหนึ่งๆ ทั้งนี้เนื่องจากการสื่อสารเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมมีร่วมกัน (Share Beliefs)

กาญจนา แก้วเทพ (2544) ได้อธิบายแนวคิดดังกล่าวข้างต้นผ่านแบบจำลองการสื่อสารเชิงการถ่ายทอด (Transmission Model) และแบบจำลองเชิงพิธีกรรม (Ritualistic Model) ดังนี้

(1) Transmission Model แบบจำลองนี้ให้คำตอบว่า การสร้างความเห็นพ้องต้องกันนั้นเกิดจากการ “ถ่ายทอด” (Transportation) สิ่งของ/ข่าวสาร/ความหมาย จากผู้ส่งไปยังผู้รับ ที่มาของแนวคิดดังกล่าวนี้เกิดมาจากสภาพของสังคมสมัยใหม่ที่ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ช่วยในการเคลื่อนย้ายสินค้า/คน/ข้อมูล เช่น ศตวรรษที่ 18 มีการสร้างถนนและคลอง ในศตวรรษที่ 19 มีการสร้างทางรถไฟ โทรเลข โทรศัพท์ ดังนั้นในศตวรรษที่ 20 H. Lasswell (1948) จึงนำเอาความหมายของการ “ขนส่ง/ถ่ายทอด” ดังกล่าวมาเป็นแบบจำลองที่นักวิชาการสื่อสารมวลชนรู้จักดี คือ

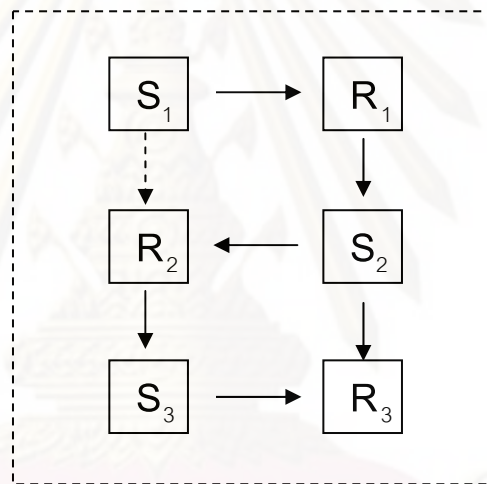

ภาพที่ 2.1 แสดง Transmission Model

ด้วยเหตุนี้ แบบจำลองนี้จึงมีชื่อว่า Transmission Model ที่ดัดแปลงมาจาก Transportation นั่นเอง

แบบจำลองเชิงการถ่ายทอด (Transmission Model) เน้นการสื่อสารทางเดียวจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยบทบาทของผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความ "ตายตัว" คือ ภายหลังจากการรับสารแล้ว ผู้รับสารก็จะรับรู้หรือคิดตามที่ผู้ส่งสารต้องการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ส่งสารทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมกระบวนการสื่อสารเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ผู้รับสารมีบทบาทและมีส่วนร่วมเป็นเพียงผู้รองรับข่าวสารที่ถูกถ่ายทอดเท่านั้น

(2) Ritualistic Model แบบจำลองนี้ได้ย้อนกลับไปหารูปแบบปฏิบัติการทางสังคมแบบเก่า คือการประกอบพิธีกรรม (Ritual) ซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารร่วมกันที่เป็นทางการ มีลักษณะสร้างอารมณ์ร่วม (Formal but emotional public events) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วม โดยมีเป้าหมายสุดท้ายคือ การสร้างความหมายและความเข้าใจร่วมกัน (Share Meaning) กิจกรรมนี้ดำเนินเข้าไปมาอย่างไม่สิ้นสุด เพื่อต่อยอดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ภาพที่ 2.2 แสดง Ritualistic Model

แบบจำลองเชิงพิธีกรรม (Ritualistic Model) เน้นการสื่อสารสองทาง โดยผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถสลับบทบาทไปมา เช่น การสนทนาและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ร่วมกัน ดังนั้นหลังจากที่คู่สื่อสารได้ดำเนินการสื่อสารกันเป็นระยะหนึ่งแล้ว สิ่งที่น่าคิดว่ามักเกิดขึ้นตามมาก็คือ การที่คู่สื่อสารทั้งสองฝ่ายได้เรียนรู้ข้อมูลข่าวสารของกันและกันแบบพบกันครึ่งทาง (Share Meaning) ซึ่งหมายความว่า กระบวนการดังกล่าว คือ การเปิดโอกาสให้ทั้ง 2 ฝ่ายได้มีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารมากกว่าแบบจำลองเชิงการถ่ายทอดข่าวสารนั่นเอง

กาญจนา แก้วเทพ (2547) ยังได้เปรียบเทียบคุณลักษณะ (Attribute) สำคัญๆ ที่แตกต่างกันของแบบจำลองทั้งสอง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงการเปรียบเทียบคุณลักษณะสำคัญที่แตกต่างกันของแบบจำลองเชิงการถ่ายทอดและแบบจำลองเชิงพิธีกรรม

แบบจำลองเชิงการถ่ายทอด	แบบจำลองเชิงพิธีกรรม
1. เป้าหมายหลัก คือ การถ่ายทอดข่าวสารเพื่อการโน้มน้าวผู้รับสาร (Persuasive)	1. เป้าหมายหลัก คือ การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งและผู้รับสาร (Share Meaning)
2. ความสำคัญของการสื่อสารอยู่ที่ผู้ส่ง (Sender-Centered)	2. ความสำคัญอยู่ที่ทั้งผู้ส่งและผู้รับสาร ซึ่งต้องทำความเข้าใจกันและกัน
3. ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นแบบทางเดียว (One-Way Flow) และเป็นแนวตั้ง (Vertical)	3. ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นแบบสองทาง (Two-Way Flow) และเป็นแนวระนาบ (Horizontal)
4. บทบาทของการเป็นผู้ส่งสารและผู้รับจะตายตัวตลอดกระบวนการสื่อสาร	4. บทบาทของการเป็นผู้ส่งและผู้รับจะสลับสับเปลี่ยนกันไม่มีการผูกขาด
5. ผลลัพธ์ของการสื่อสาร เมื่อสิ้นสุดกระบวนการ ผู้รับสารจะรู้ข่าวสารหรือเห็นคล้ายตามผู้ส่ง	5. หลังจากการสื่อสารสิ้นสุดแล้ว ทั้งผู้ส่งและผู้รับจะแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นของกันและกัน

จากแบบจำลองทั้ง 2 นี้ หากเป็นการสื่อสารที่จะใช้ในกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ก็ต้องเป็น การสื่อสารในแบบจำลองเชิงพิธีกรรมเท่านั้น จึงจะเรียกว่าเป็น การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participation Communication)

เป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) กล่าวว่า หากกล่าวเฉพาะในระดับของชุมชนแล้ว เป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมน่าจะมีดังต่อไปนี้

- (1) เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง เช่น การนำเอาภูมิปัญญาของชาวบ้านมาเผยแพร่ในวงกว้าง
- (2) เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วม และเพื่อให้เห็นคุณค่า ความคิดและความเชื่อของเขา

(3) เพื่อพิสูจน์ความเชื่อของชุมชนที่เคยคิดว่าตนเองไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อนได้ การเข้ามาร่วมฝึกฝนอบรมการผลิตสื่อจะพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นว่า พวกเขาสามารถจะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้หากมีโอกาส

(4) เพื่อสร้างทักษะในการสร้างสื่อให้กับชุมชน เพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมองและทัศนะของตนเอง

(5) เพื่อให้ชุมชนได้แสดงความรู้สึก ปัญหา วิธีการวิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาจากทัศนะของชุมชน

(6) ผลจากการสื่อสารของชุมชนที่อาจจะเกิดจากการริเริ่มของบางส่วนของชุมชนหรือจากชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จะช่วยยกระดับความมีสติและความรับผิดชอบให้กับทั้งชุมชนหรือชุมชนอื่นๆ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

(7) เนื่องจากเนื้อหาของ การสื่อสารชุมชนนั้น จะเน้นเรื่องราวที่มีสาระประโยชน์ต่อชีวิตและชุมชนเอง ดังนั้นสื่อประเภทนี้จึงช่วยเพิ่มสัดส่วนของการสร้างสื่อที่มีสาระให้แก่ชุมชนให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเพื่อถ่วงดุลกับการสื่อสารที่มุ่งเน้นแต่ความบันเทิงและการหลีกหนีปัญหา (Escapist) ที่สื่อจากภายนอกอัดฉีดเข้าไปในชุมชน

ระดับของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการบางกลุ่มมองว่า การมีส่วนร่วมมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็น “วิธีการ” (Means) หรือเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ในขณะที่นักวิชาการบางกลุ่มมองว่า การมีส่วนร่วมเป็นเสมือนเป้าประสงค์ (Ends) ของการพัฒนา

Cohen (1996 อ้างใน ปาริชาติ สถาปัตตานนท์, 2549) มองว่า การมีส่วนร่วมในฐานะ “วิธีการ” (Means) ในการพัฒนาชุมชน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมประสานทรัพยากรต่างๆ ในชุมชน โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในฐานะวิธีการเป็นประเด็นที่มักถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการแปลงแนวคิดสู่การปฏิบัติ กล่าวคือ ในทางปฏิบัติบุคคลที่เกี่ยวข้องมักให้ความสำคัญกับ “ผลลัพธ์” ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นภายหลังจากการประสานความร่วมมือกับบุคคลฝ่ายต่างๆ มากกว่าการให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจัง ดังนั้น บุคคลที่เกี่ยวข้องจึงมักเป็นห่วงว่า หากการมีส่วนร่วมมีบทบาทสำคัญในฐานะ “วิธีการ” แล้วนั้น สิ่งที่ต้องพึงระวังในทางปฏิบัติการขับเคลื่อนงานให้บรรลุเป้าหมาย ก็คือ การที่กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการอาจกลายเป็น “เครื่องมือ” ของบุคคลที่มีอำนาจ ซึ่งมุ่งเน้นการดำเนินงานให้

บรรลุเป้าหมายมากกว่าการให้ความสำคัญกับการออกแบบกระบวนการในการพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง อันส่งผลให้เกิดสภาวะของการมีส่วนร่วมแบบเทียมๆ นั้นเอง ซึ่งนั่นหมายความว่า ในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายนั้น ประชาชนก็ยังคงอยู่ในสถานภาพของการตกเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจ

ดังนั้น หากจะทำให้การมีส่วนร่วมในฐานะ “วิธีการ” สามารถสะท้อนภาพของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ผู้ออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสะท้อนมุมมอง ความเชื่อและแนวปฏิบัติของบุคคลหลากหลายกลุ่มบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ตลอดจนมีความเอาใจใส่เกี่ยวกับวิถีทางในการหลอมรวมจิตใจของผู้เข้าร่วมให้ค้ำถึงประโยชน์สาธารณะ และให้ความร่วมมือในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน

นอกจากนี้ Cohen (1996) มองว่า การมีส่วนร่วมในฐานะเป้าหมายประสงค์ (Ends) เกี่ยวข้องกับการออกแบบ “กระบวนการ” ต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนก้าวเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มรูปแบบ นับตั้งแต่การกระตุ้นให้ประชาชนมีความตระหนักเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่างๆ การพัฒนาระบบที่เอื้อต่อการสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง และการพัฒนาระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในการกำหนดนโยบายและกำกับดูแลให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสม โดยปราศจากการตั้งข้อสรุปเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมไว้ล่วงหน้า

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในทางปฏิบัติ พบว่า การดำเนินการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชนที่หลากหลายจำเป็นต้องใช้เวลานาน และจำเป็นต้องมีการวางระบบสนับสนุน (Facilitation System) ที่เอื้อต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนเกิดความกล้าในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจต่างๆ บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิของผู้อื่นๆ ตลอดจนการรับผิดชอบกับผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน

ดังนั้น การมีส่วนร่วมในฐานะเป้าหมายประสงค์ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการคิดและการแสดงออกของสาธารณชนในการดำเนินการตัดสินใจในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนและสังคม โดยค้ำถึงศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันของสมาชิกคนอื่นๆ ในสังคมในฐานะเจ้าของชุมชนร่วมกัน

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนนั้นกระทำได้ในหลายระดับ และได้มีนักวิชาการหลายท่านจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเอาไว้หลายๆ แบบ ในที่นี้จึงจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเอาไว้ 3 ระดับ โดยเรียงลำดับจากรดับที่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด ดังนี้

- (1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/Users)

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับล่างที่สุด กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสาร ตั้งแต่ต้นยังอยู่ในกำหนัดของผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอ ไปจนกระทั่งการเลือกช่องทางสื่อที่จะใช้เผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว

(2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วมแสดง (Sender/Producer/Co-producer/Performance)

เป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมาและจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ๆ เพิ่มเติมหรือต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเก่าๆ ที่มีอยู่ การเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตหรือผู้ร่วมผลิตนั้น ยังแบ่งออกได้เป็นหลายขั้นตอนตามหลักแนวคิดของการผลิตสื่อ คือ

ขั้นก่อนการผลิต (Pre-production Stage) อันได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการผลิตสื่อ กิจกรรมในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วย การเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแง่มุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบทแบบต่างๆ การคัดเลือกฉากและตัวแสดง ฯลฯ

ขั้นการผลิต (Production Stage) ได้แก่ ขั้นตอนของการลงมือผลิต เช่น การเข้าห้องจัดรายการในกรณีของวิทยุ การลงมือถ่ายทำในกรณีของวิดีโอ โทรทัศน์/ภาพยนตร์ ฯลฯ

ขั้นหลังการผลิต (Post-production Stage) ได้แก่ ขั้นตอนหลังการถ่ายทำเสร็จแล้ว ก็ต้องมีการตัดต่อ การอัดเสียงประกอบ การเพิ่มเติมเทคนิคต่างๆ ฯลฯ

(3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker/Planner)

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม และดังที่ได้สังเกตเห็นว่า ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมาเท่าใด สัดส่วนของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลง กล่าวคือ ในระดับของผู้รับสาร คนในชุมชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ แต่เมื่อขึ้นมาถึงขั้นการผลิต ก็อาจจะมีคนบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม จนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ ระดับการวางแผนและนโยบายนี้ ก็คงมีตัวแทนบางคนเท่านั้นจากชุมชนที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้

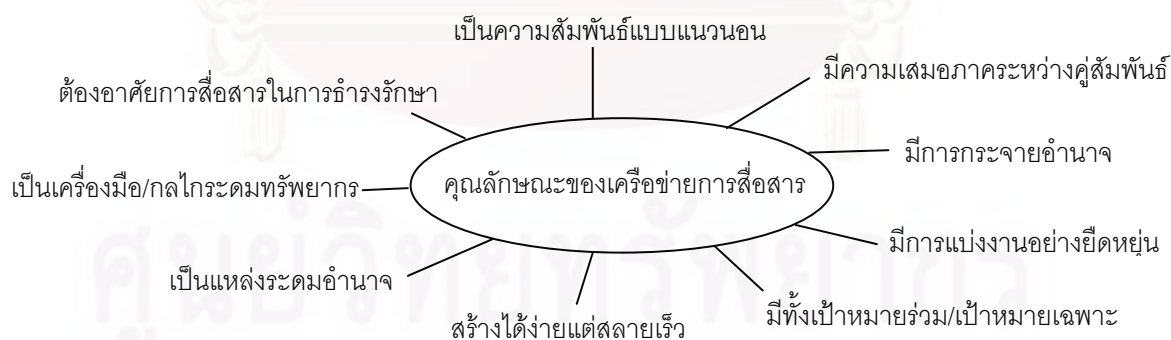
นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2547) ได้สรุปผลของกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมสามารถสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) การมีส่วนร่วมทำให้เกิด “อัตลักษณ์” ที่หลากหลาย การมีส่วนร่วมสามารถสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องและผูกพัน (Concern) และนอกเหนือจากการมีส่วนร่วมจะเป็นกระบวนการที่สามารถกระตุ้น “ความรู้สึก” ต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว การมีส่วนร่วมยังสามารถมีศักยภาพถึงระดับการผลักดันให้เกิด “การลงมือกระทำได้” นั่นคือ การมีส่วนร่วมช่วยให้สามารถระดมเอาพลังทางสังคมมาใช้งาน

ได้ โดยจะเห็นได้ว่าการสื่อสารมีบทบาทเป็นยาดำแทรกอยู่ในทุกๆ ส่วน โดยบทบาทการสื่อสารในเรื่องการมีส่วนร่วมนั้น อาจจะได้ 2 บทบาท คือ การใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือไปสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมในประเด็นต่างๆ หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ” ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นกรอบในการวิเคราะห์เกี่ยวกับเป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบกับใช้แบบจำลองการสื่อสารในการวิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ในประเทศมาเลเซีย

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร

กาญจนา แก้วเทพ (2549) แสดงทัศนะไว้ว่า ในสภาพความเป็นจริงของสังคมไทย เป็นสังคมที่อุดมสมบูรณ์ในเรื่องรูปแบบความสัมพันธ์แบบเครือข่ายเป็นอย่างมาก ดังที่มีคำเรียกลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือข่ายเอาไว้อย่างมากมาย เช่น พรรคพวก พวกพ้อง เส้นสาย เพื่อนฝูง เครือญาติ เกล็ด เสี่ยว คนรู้จัก ศิษย์สำนักเดียวกัน ฯลฯ ดังนั้น การให้ความสนใจในการศึกษาเรื่องเครือข่ายจึงนับว่าเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของสังคมของเรา

ภาพที่ 2.3 แสดงคุณลักษณะของเครือข่าย

พัชนี เชนจรรยา และคณะ (2541) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายการสื่อสารว่า เป็นระบบแพร่กระจายข้อมูลในบรรดาสมาชิกของกลุ่ม จึงมีลักษณะต่างจากช่องทางการสื่อสาร ซึ่งเป็นเพียงตัวกลางการสื่อสารระหว่างผู้สื่อสาร

โดยเครือข่ายการสื่อสารสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) เครือข่ายการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Network) หรือเครือข่ายการสื่อสารที่เกิดขึ้นเอง (Emergent Communication Network) เกิดขึ้นจากการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งไม่มีใครได้รับมอบหมาย หรือบังคับให้ใช้การติดต่อผ่านช่องทางใดช่องทางหนึ่งอย่างตั้งใจ ตรงกันข้ามเครือข่ายเหล่านี้เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างอิสระในอัตราความถี่และความเข้มข้นของการสื่อสารต่าง ๆ กัน โดยเมื่อเวลาผ่านไปเครือข่ายที่เกิดขึ้นเองนี้จะค่อย ๆ กลายเป็นแหล่งข้อมูลที่ไม่เป็นระเบียบ (Unstructured)

(2) เครือข่ายการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Network) หรือเครือข่ายการสื่อสารที่ได้ถูกกำหนดไว้ (Prescribed Communication Network) เป็นประเภทของการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งเกิดปฏิสัมพันธ์ในเครือข่ายที่ได้มีการวางแผนอย่างแน่นอน ดังนั้นเครือข่ายเหล่านี้มีโครงสร้างที่มีแบบแผน ดังนั้น บทบาทและสถานภาพของบุคลากรหรือสมาชิกจึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาอย่างมาก ชีวิตในสังคมส่วนใหญ่ทุกวันนี้ต้องการการวางรูปแบบเครือข่ายการสื่อสารแบบทั้งสิ้น

เครือข่ายทั้งสองประเภทต่างมีตาข่ายต่อเนื่องกัน (Net Connectivity) คือเส้นทางการติดต่อที่สมาชิกสามารถสื่อสารเข้าถึงสมาชิกอื่น ในเครือข่ายแบบ "All Channel Net" คือ สมาชิกทุกคนจะมีทางติดต่อถึงกันได้หมด เช่น ในขณะที่ในเครือข่ายแบบ "Restricted Net" นั้นสมาชิกบางคนมีทางสื่อสารถึงบุคคลอื่นๆ ในเครือข่ายได้อย่างจำกัด หรืออาจไม่มีทางสื่อสารถึงบุคคลอื่นเลย

วินิจ เกตุขำ (2522) ได้แสดงทัศนะว่า ลักษณะโครงสร้างของกลุ่มส่วนหนึ่งประกอบด้วยโครงสร้างทางการสื่อสาร (Communication Structure) ซึ่งในที่นี้หมายถึงเครือข่ายการสื่อสาร หมายถึง แบบแผนการติดต่อเกี่ยวข้องและประสานกันภายในกลุ่ม โดยสมาชิกภายในกลุ่มจะมีการรับ การถ่ายทอด เพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมายตามที่ตั้งไว้

ตามปกติ การสื่อสารมักจะเกี่ยวโยงไปถึงระดับสมาชิก หรือสถานภาพของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มด้วย บุคคลยิ่งถ้ามีสถานภาพสูง เช่น หัวหน้า การสื่อสารของเขามักจะออกมาในรูปการเสนอความคิดเห็น และรับเอาความคิดเห็นจากสมาชิกอื่นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารและสถานภาพของสมาชิก โดยอาจแยกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

(1) การสื่อสารมักจะมีแนวโน้มไปสู่บุคคลที่มีสถานภาพสูงในกลุ่ม เช่น หัวหน้าหรือประธาน กลุ่มจะมีการสื่อสารกับคนอื่นในกลุ่มมากกว่าลูกน้องหรือสมาชิก เพราะอย่างน้อย หัวหน้าต้องคอยติดต่อประสานงาน รับฟังสมาชิกในกลุ่ม

(2) การสื่อสารจะมีแนวโน้มไปสู่บุคคลที่มีสถานภาพเท่าเทียมกัน มากกว่าแตกต่างกัน เช่น กลุ่มที่มีคนหลายฐานะ ต่างวัยวุฒิ คุณวุฒิกันมากๆ จะมีการสื่อสารน้อยกว่าในกลุ่มที่มีฐานะ วัยวุฒิ คุณวุฒิ เท่าเทียมกัน (เพราะมีช่องว่างเกิดขึ้นน้อยกว่ากัน)

(3) การสื่อสารจะไม่ค่อยเกิดขึ้นในกลุ่มที่บุคคลที่มีสถานภาพเหลื่อมล้ำต่ำสูงกว่ากัน หรือสถานภาพไม่เป็นที่บังชด เช่น ครูน้อยไปประชุมแทนครูใหญ่ ครูน้อยคนที่ไปประชุม จะไม่ค่อยติดต่อสื่อสารกับครูใหญ่คนอื่นๆ และครูใหญ่คนอื่นๆ ก็จะไม่ค่อยสื่อสารยังครูน้อยคนนั้น

ในเรื่องของเครือข่ายการสื่อสารหรือแบบของการสื่อสารนั้น Harold J. Leavitt (อ้างใน วินิจ เกตุขำ, 2522) ได้ทดลองทำการวิจัยโดยใช้แบบของการสื่อสารหลายแบบ พบว่า การวิเคราะห์ลักษณะของเครือข่ายและการไหลของข้อมูลข่าวสารจัดแยกออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

(1) การสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง (Centralized Communication) เป็นการสื่อสารที่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นศูนย์กลางหรือทางผ่าน โดยที่สมาชิกคนอื่นๆ ไม่มีการติดต่อกันโดยตรง แบ่งออกเป็น

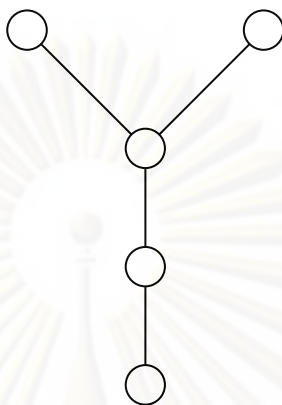
(1.1) เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่ (Chain Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกแต่ละคนจะติดต่อไปยังสมาชิกคนอื่นที่อยู่ถัดไปเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของการประสานงานและการติดต่อระหว่างสมาชิกในกลุ่ม บางครั้งจึงเป็นการยากที่จะทำงานให้สำเร็จได้ตามต้องการ รวมถึงการขาดความเป็นอิสระทางการติดต่อสื่อสารเพราะสมาชิกจะติดต่อกับบุคคลอื่นได้เพียง 1 คน หรือ 2 คน ที่ต่อจากเขาเท่านั้นจึงทำให้ความพอใจของสมาชิกในกลุ่มค่อนข้างต่ำ

ภาพที่ 2.4 แสดงเครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่

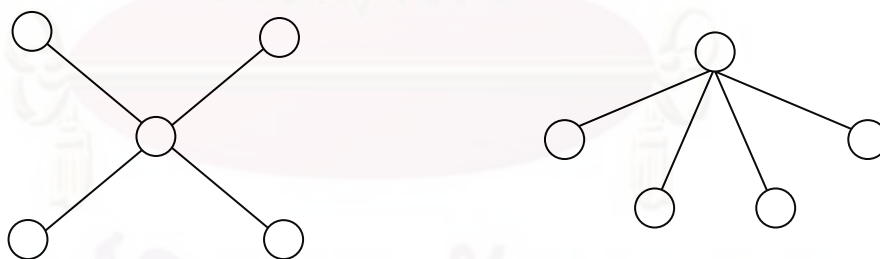
(1.2) เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย (Y Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกที่อยู่ตรงกลาง 2 คน ทำหน้าที่ประสานงานและส่งข้อมูลที่รับมาจากสมาชิกคนอื่นๆ ที่อยู่รอบนอก การสื่อสารแบบนี้มีความเหมาะสมกว่าแบบลูกโซ่ในแง่ที่ทำให้งานได้สำเร็จได้ดีกว่า เพราะข้อมูลสามารถผ่านทิศทางต่างๆ ได้มากกว่า แทนที่จะอาศัยคนที่อยู่ถัดไปเท่านั้น โดยความพึงพอใจจะสูงเฉพาะคนที่อยู่ตรงกลาง 1-2 คนเท่านั้น แต่คนที่อยู่รอบนอกจะมีความพึงพอใจต่ำ

ดังนั้นรูปแบบของเครือข่ายการสื่อสารแบบตัววายนี้มักจะเกิดขึ้นในกลุ่มที่สมาชิกเพียง 1 คน หรือ 2 คนเท่านั้น ที่เต็มใจที่จะรับทำงานและรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงาน ในขณะที่ส่วนที่เหลือของกลุ่มไม่ยอมรับผิดชอบ

ภาพที่ 2.5 แสดงเครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย

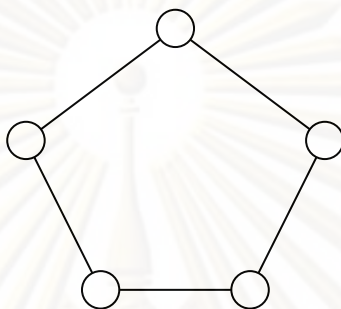
(1.3) เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (Wheel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกคนหนึ่งเป็นผู้รับข่าวจากสมาชิกคนอื่นใดคนหนึ่งแล้วส่งข่าวนั้นไปยังสมาชิกคนอื่นๆ บุคคลที่อยู่ตรงกลางของกลุ่มจะเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงและเป็นผู้นำของกลุ่ม เพราะเป็นผู้เดียวที่รับผิดชอบผลสำเร็จของงาน

ภาพที่ 2.6 แสดงเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ

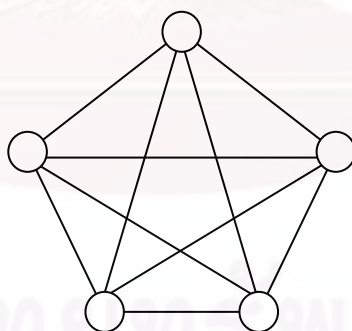
(2) การสื่อสารแบบกระจายอำนาจ (Decentralized Network) เป็นการสื่อสารที่สมาชิกในกลุ่มติดต่อกันโดยอิสระ ไม่มีใครตัดสินใจคนเดียว แต่ร่วมกันคิดร่วมกันแก้ปัญหา เป็นวิธีที่ใช้ได้ตรงกับกระบวนการกลุ่มมาก เพราะทุกคนมีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) ผลที่ออกมาจะได้ทั้งผลิตภัณฑ์ (Product) และกระบวนการ (Process) ของกลุ่ม หมายถึงการสื่อสารแบบนี้คำนึงถึงการเอาใจใส่ผู้ทำงาน สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ขวัญและกำลังใจของกลุ่มด้วย แบ่งออกเป็น

(2.1) เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม (Circle Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกในกลุ่มทุกคนสามารถติดต่อกับสมาชิกที่อยู่ถัดจากคนทั้งสองข้าง สถานะของทุกคนมีความเท่าเทียมกันและทุกคนมีความพอใจ อย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องความรับผิดชอบจะเกิดขึ้นเพราะจะหาคนรับผิดชอบไม่ได้ เพราะแต่ละคนมีฐานะเท่าเทียมกัน จะหาใครมาเป็นศูนย์รวมของกลุ่มไม่ได้

ภาพที่ 2.7 แสดงเครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม

(2.2) เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (All Channel Network) ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกทุกคนสามารถติดต่อสื่อสารกับสมาชิกคนอื่นได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านสมาชิกคนอื่น ๆ ทั้งในการรับข่าวสารและส่งข่าวสาร ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นเครือข่ายการสื่อสารที่สมบูรณ์ที่สุด เพราะไม่มีข้อจำกัดการสื่อสารของสมาชิก รวมถึงยังเปิดโอกาสให้มีปฏิกริยาย้อนกลับสูงที่สุด

ภาพที่ 2.8 แสดงเครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง

ทิตินันท์ อนวัชศิริวงศ์ (2534) กล่าวว่า ลักษณะเครือข่ายหรือโครงสร้างของกลุ่มแบบต่างๆ เหล่านี้มีผลต่อประสิทธิภาพและการสื่อสารในกลุ่ม โดยจากการวิจัยต่างๆ ชี้ให้เห็นว่า เครือข่ายแบบวงล้อเป็นเครือข่ายที่สามารถรวมอำนาจไว้กับศูนย์กลางมากที่สุด ดีที่สุดในการจัดระบบและสร้างผลงาน แบบวงกลมจัดว่าไม่มีระบบระเบียบมากที่สุดและสร้างผลงานได้ช้าที่สุด และทำให้

งานผิดพลาดได้มาก ส่วนแบบตัววาย แบบวงล้อและแบบลูกโซ่ซึ่งรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง มีการจัดระบบขององค์กรและให้ประสิทธิผลของงานมากกว่าแบบวงกลมและแบบทุกช่องทางซึ่งเป็นเครือข่ายที่ไม่ได้รวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ” ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสารเป็นกรอบในการวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณลักษณะและประเภทของเครือข่ายการสื่อสารในการวิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ในประเทศมาเลเซีย

ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน แนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร สามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์และอภิปรายผลในการศึกษาถึงรูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ในปัญหานำการวิจัยข้อที่ 1 ดังนี้

ปัญหานำการวิจัยที่ 1 “รูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย มีลักษณะอย่างไร”

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อบุคคล

เกสินี จุฑาวิจิตร (2548) กล่าวว่า สื่อบุคคล (Human media) เป็นสื่อพื้นฐานดั้งเดิมของมนุษย์และเป็นช่องทางสำคัญของการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งแม้ว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการสื่อสารจะเจริญก้าวหน้าไปเพียงใดก็ตาม คงปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อบุคคลในลักษณะที่เป็นการสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา (Face-to-face communication) ยังเป็นสื่อที่มีความสำคัญอยู่เสมอ ทั้งนี้ถือได้ว่า “คำพูด” เป็นพาหนะที่สำคัญที่สุดของการสื่อสาร

โดยสื่อบุคคลมีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการชักจูงและโน้มน้าวใจ ดังนี้

(1) การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ดำเนินไปอย่างง่ายดาย ไม่มีกฎเกณฑ์บังคับ คู่สื่อสารมีความใกล้ชิดกัน ซึ่งกระบวนการกลุ่มสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลได้

(2) การสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา หรือเผชิญหน้าเป็นการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้มีการซักถามได้ทันที ทั้งยังสามารถยืดหยุ่นการนำเสนอเนื้อหาได้ หากผู้ส่งสารได้รับการต่อต้านจากผู้ฟัง ก็อาจเปลี่ยนหัวข้อสนทนาได้

(3) ผู้รับสารบางคนมีแนวโน้มที่จะเชื่อถือและยอมรับความคิดเห็นหรือทฤษฎีของสื่อบุคคลที่เขารู้จักคุ้นเคย และนับถือมากกว่าที่จะเชื่อบุคคลที่เขาไม่รู้จักคุ้นเคย

สื่อบุคคล จึงเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญในด้านการโน้มน้าวและการจูงใจ ซึ่งต่างจากสื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญอยู่ที่การให้ข่าวสารหรือความรู้

คุณลักษณะของสื่อบุคคล

กาญจนา แก้วเทพ (2549) กล่าวว่า ในฐานะที่เป็นสื่อชนิดหนึ่ง สื่อบุคคลย่อมมีคุณลักษณะร่วมกับสื่อประเภทอื่นๆ เช่น เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างผู้ส่งกับผู้รับสาร เป็นสิ่งที่แบกรับเนื้อหาและความหมาย ฯลฯ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสื่อบุคคลเป็นสื่อที่เป็นมนุษย์ ดังนั้นสื่อบุคคลจึงมีคุณลักษณะบางอย่างที่เฉพาะตัว ดังนี้

(1) สื่อบุคคลมีลักษณะที่ยืดหยุ่นสูงมาก ซึ่งมีลักษณะการเลือกใช้กลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นพลิกแพลงไปตามช่วงเวลาและโอกาส

(2) สื่อบุคคลมีโอกาสที่จะใช้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบกระบวนทัศน์การแก้ปัญหาแบบทางเลือก (Alternative Paradigm) และการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมได้สูงกว่าสื่อแบบอื่นๆ

(3) สื่อบุคคลเป็นสื่อที่พัฒนาได้อย่างมีศักยภาพ โดยแม้สื่อบุคคลจะมีลักษณะร่วมกับสื่อประเภทอื่นๆ คือ มีทั้งข้อเด่นและข้อจำกัด แต่สื่อบุคคลก็เป็นสื่อที่มีคุณลักษณะเฉพาะในความเป็นมนุษย์ที่ไม่เหมือนสื่อประเภทอื่นๆ ที่เป็นวัตถุสิ่งของที่เสียแล้วซ่อมได้ หรือใช้แล้วไม่พอใจโยนทิ้งได้ แต่ข้อเหมือนที่สื่อบุคคลมีส่วนร่วมกับสื่อประเภทอื่นๆ ก็คือ สามารถพัฒนาได้ และศักยภาพในฐานะมนุษย์ก็ทำให้สามารถพัฒนาได้อย่างแทบไม่รู้จบ

(4) เป็นสื่อที่มีการสื่อสารภายในจิตใจ (Intrapersonal Communication) ซึ่งทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นคนๆ เดียวกัน ตัวอย่างรูปแบบการสื่อสารนี้ก็เช่น การขบคิด การทบทวนไตร่ตรอง การทำสมาธิ การเขียนไดอารี่ การพูดกับตัวเอง การลงมือทำงานศิลปะ การเล่นกีฬา ฯลฯ ซึ่งรูปแบบการสื่อสารระดับนี้ มีแต่สื่อบุคคลเท่านั้นที่สามารถจะทำได้

(5) เป็นสื่อที่มีเจตนา/แรงจูงใจ (Motive) ด้วยคุณสมบัติที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ทำให้สื่อบุคคลแตกต่างไปจากกล้องถ่ายภาพนิ่ง กล่าวคือ ในการสื่อสารนั้น สื่อบุคคลจะไม่ทำหน้าที่เป็น

เพียงสะพานที่ไร้เจตจำนงเท่านั้น หากทว่าในสื่อบุคคลนั้น จะมีเจตนา/แรงจูงใจในการส่งสารอยู่เสมอ

(6) มีทั้งมิติที่เป็น “เรื่องส่วนตัว” และ “เรื่องการทำงาน/ส่วนรวม” เนื่องจากลักษณะที่เป็นมนุษย์นั่นเอง ทำให้สื่อบุคคลมีลักษณะพิเศษมากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ คือ เป็นสื่อที่มีเรื่องส่วนตัว มีชีวิตครอบครัว และมีเรื่องชีวิตการทำงานควบคู่ไปพร้อมๆ กัน โดยมีมิติเหล่านี้จะเข้ามาพัวพันเกี่ยวโยงกับเรื่องการสื่อสารอย่างแยกกันไม่ออกตลอดเวลา

(7) มีลักษณะหลายโฉมหน้า/หลายสถานะ (Multi-Faceted Media) โดยในแง่โฉมหน้าของการสื่อสาร สื่อบุคคลอาจมีฐานะที่เป็นได้ทั้งผู้ส่งสาร (Sender) ช่องทาง/สื่อ (Channel) และเป็นได้ทั้งตัวเนื้อหาเอง (Message) ส่วนในมิติทางสังคม สื่อบุคคลต่างก็มีคุณลักษณะทางสังคมติดมาด้วย เช่น เป็นพระภิกษุหรือเป็นบุคคลธรรมดา เป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย เป็นผู้มีการศึกษาระดับใด เป็นลูกเต้าเหล่าใคร มีตำแหน่งเป็นผู้บริหารหรือสมาชิกธรรมดา มีความอาวุโสมากน้อยแค่ไหน เป็นต้น และในมิติประวัติศาสตร์ สื่อบุคคลนั้นทำงานอยู่คู่กับชุมชน/สาธารณะมากน้อยเพียงใดแล้ว มิตินี้เป็นที่มาของแนวคิดเรื่องความน่าไว้วางใจ อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของสื่อบุคคล

(8) สื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีสายใยเชื่อมร้อยอยู่กับชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ, 2551) โดยคุณสมบัติของสื่อบุคคลที่มีสายใยเชื่อมอยู่กับชุมชนนี้จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามมาอีกหลายประการ

(i) ความใกล้ชิดกับชุมชน ทำให้รับรู้ปัญหา รวมทั้งความต้องการของชุมชนได้อย่างเป็นปัจจุบัน

(ii) ความคุ้นเคย ทำให้มีรสนิยมเดียวกับชุมชน เวลาออกแบบทำกิจกรรมจึงทำให้ง่ายที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วม

(iii) ความน่าไว้วางใจ เนื่องจากมีประวัติความเป็นมาและความผูกพันที่มีระยะเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์

(iv) มีผลประโยชน์ร่วมกับชุมชน ผลลัพธ์เหล่านี้ล้วนเป็นต้นทุนที่จะช่วยปูทางให้การสื่อสารบรรลุเป้าหมายได้ทั้งสิ้น

จากคุณลักษณะพิเศษเฉพาะตัวทั้ง 8 ประการของสื่อบุคคลนั้นจะก่อให้เกิดผลพวงที่ตามมาใน 2 ด้านคือ ด้านที่เป็นคุณูปการ (Contribution) สื่อบุคคลนั้นสามารถจะทำภารกิจที่สื่ออื่นๆ ก็อาจจะทำได้ แต่ว่าจะทำอย่างได้ผลที่แน่นอนกว่า นอกจากนั้น ศักยภาพของสื่อบุคคลก็ยังสามารถจะขยายไปถึงการทำภารกิจที่สื่อประเภทอื่นๆ ไม่สามารถจะกระทำได้ เช่น การสื่อสารเพื่อการจัดการความขัดแย้ง (Communication for Conflict Resolution) เป็นต้น ส่วนด้านที่เป็นข้อจำกัด (Limit) ก็อาจจะเป็นข้อจำกัดของตัวสื่อบุคคลเอง เช่น การที่เป็นสื่อที่อยู่ในชุมชนก็อาจจะทำให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่กว้างขวางไม่ได้ ในการวางแผนกิจกรรมพัฒนา จึงมักมีกิจกรรมพาไปดูงาน

การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยน ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นรูปแบบการสื่อสารที่มุ่งจะลดทอนข้อจำกัดของสื่อบุคคลทั้งสิ้น

สื่อบุคคล เป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญในด้านการโน้มน้าวใจและการจูงใจ โดยปัจจัยที่ทำให้สื่อบุคคลในฐานะที่เป็นผู้ส่งสาร มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร เป้าหมาย (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2548) ได้แก่

(1) ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ในที่นี้ คือระดับของความรู้สึกที่ผู้รับสารรู้สึกว่าคุณส่งสารเป็นที่น่าไว้วางใจ (Trustworthy) และมีความสามารถ (Competent) หากผู้รับสารเป้าหมายมีความรู้สึกว่าคุณพัฒนาหรือผู้นำความคิดเห็นมีความน่าเชื่อถือ ผู้รับสารก็มีแนวโน้มที่จะยอมรับสารจากพวกเขาเหล่านั้น

(2) ความดึงดูดใจ (Attractiveness) ผู้ส่งสารที่มีความดึงดูดใจย่อมกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดความสนใจหรือพึงพอใจในการพบเห็นพูดคุย เช่นเดียวกับการโฆษณาสินค้าที่นิยมนำดารานาฏย นักร้อง ศิลปินเพลง หรือนักกีฬาที่มีชื่อเสียงมาเป็นผู้โฆษณาสินค้า ทั้งๆ ที่บุคคลผู้นั้นอาจไม่ใช่ผู้ที่มีความน่าเชื่อถือหรือผู้เชี่ยวชาญในตัวสินค้านั้นๆ โดยเฉพาะ แต่เป็นเพียงผู้ที่มีบุคลิกภาพน่าดึงดูดใจ ซึ่งทำให้ผู้รับสารเกิดความสนใจและคล้อยตามข่าวสารได้

(3) ความคล้ายคลึง (Similarity) สื่อบุคคลหรือผู้ส่งสารที่มีความคล้ายคลึงกับผู้รับสารเป้าหมายในด้านต่างๆ เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ ภาษา การแต่งกาย สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติและความคิดเห็นของผู้รับสาร เพราะความคล้ายคลึงนี้จะทำให้เกิดความรู้สึกเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน ชอบพอและไว้วางใจ

นอกจากนี้ R. Putnum (อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2551) ตั้งข้อสังเกตว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการธำรงรักษาความเป็นชุมชนเอาไว้ก็คือ ลักษณะจิตสาธารณะ (Voluntarism) ของบุคคลในชุมชนนั้นๆ ที่ทำให้มีตัวบุคคลที่เอาใจใส่เป็นธุระกับกิจการส่วนรวม เป็นคนที่มีสำนึกแบบ “ชุมชนนิยม” (Communitarianism) บรรลุไว้ในจิตใจอย่างเต็มเปี่ยม โดย R. Putnum กล่าวว่า ตัวบุคคลเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความปิติสุขของชุมชน แต่ความแตกต่างระหว่างชุมชนไทยกับข้อคิดเห็นของ R. Putnum ก็อาจจะอยู่ที่ว่า จิตสาธารณะในชุมชนไทยนั้นส่วนใหญ่มีบ่อเกิดมาจากมิติด้านศาสนา ในขณะที่สังคมอเมริกันจะใช้ชุดความรู้ด้านสังคม-การเมืองเป็นบ่อหลอม

บทบาทของสื่อบุคคลกับการพัฒนา

การศึกษาสื่อบุคคลที่มีบทบาทในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะบทบาทในเรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคลจากตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาตั้งแต่ช่วง

ทศวรรษ 2520 - 2540 โดยใช้เรื่องขอบเขตของชุมชนเป็นเกณฑ์แบ่งแยกเป็น 2 ประเภท คือ สื่อบุคคลที่เป็นบุคคลภายนอกและสื่อบุคคลที่เป็นคนในชุมชนเอง พบว่า สื่อบุคคลในชุมชนที่มีการศึกษามากที่สุด คือ พระภิกษุสงฆ์ ต่อมาคือ ครู และศิลปินพื้นบ้าน (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) ดังนี้

(1) พระสงฆ์ในฐานะสื่อบุคคล โดยมีคุณสมบัติ 3 ประการที่ทำให้พระสงฆ์มีสถานภาพเป็นสื่อบุคคลในการพัฒนาได้ คือ ความน่าไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ และมีทักษะในการสื่อสาร โดยคุณสมบัติที่โดดเด่นที่สุดสำหรับพระสงฆ์คือ ความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) อันเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น ด้วยสถานภาพความเป็นสงฆ์ ทำให้ชาวบ้านเชื่อมั่นว่าบุคคลเหล่านี้จะเข้ามาทำงานพัฒนาโดยไม่หวังประโยชน์ด้านวัตถุเป็นเครื่องตอบแทน (เนื่องจากเป็นผู้สละแล้วซึ่งทางโลก) มูลเหตุจูงใจในการทำงานคือ ความเมตตากรุณา การสั่งสมบุญบารมี ความเสียสละ ความสงสารเพื่อนมนุษย์ ฯลฯ นอกจากนั้น ชีวิตของพระสงฆ์เหล่านี้ยังได้พิสูจน์มาแล้วอย่างยาวนานว่าสามารถเป็นที่พึ่งในยามยากของประชาชนได้ ปัจจัยดังกล่าวช่วยเสริมคุณลักษณะด้านความน่าไว้วางใจให้สูงเด่น และสามารถจะชดเชยคุณลักษณะเรื่องความน่าเชื่อถือ (Credibility) ที่ต้องมาจากความรู้ความสามารถซึ่งในสถานภาพของพระสงฆ์อาจมีข้อจำกัด

(2) ครูในฐานะสื่อบุคคล ในเรื่องการมอบหมายบทบาทงานพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ ให้แก่ครูนั้น ครูจะรับบทบาทด้านการศึกษาและสาธารณสุขเป็นหลัก แต่จะมองไม่ค่อยเห็นบทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการเมืองของชุมชน ครูจึงมีการติดต่อกับพัฒนากรน้อยที่สุด นอกจากนั้นมีข้อเสนอแนะว่า หากจะให้ครูดำรงสถานะสื่อบุคคลในชุมชน ก็จำเป็นต้องมีเงื่อนไขเรื่องการเสริมข่าวสารให้แก่ครู เช่น การฝึกอบรม และการสร้างระบบส่งข่าวสารเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง

(3) ศิลปินพื้นบ้านในฐานะสื่อบุคคล ถึงแม้ว่าจะมีการศึกษาเรื่องการนำเอาสื่อพื้นบ้านประเภทต่างๆ เช่น ลิเก ลำตัด โนรา หนังตะลุง ค่าวซอ หมอลำ ฯลฯ มาใช้ในการพัฒนาด้านต่างๆ แต่งานที่จะเจาะลงไปศึกษาตัวศิลปินพื้นบ้านในฐานะสื่อบุคคลนั้นยังมีไม่มากนัก โดยตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาในแนวทางดังกล่าว ได้ศึกษาความตระหนักของช่างซอพื้นเมืองภาคเหนือในฐานะนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา โดยใช้การมีประสบการณ์ในการเคยร่วมเข้าสัมมนาเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา เป็นปัจจัยที่กำหนดความตระหนักของช่างซอนั้น ซึ่งพบว่า ช่างซอส่วนใหญ่มีความตระหนักในบทบาทการพัฒนาของตนเอง โดยได้แสดงบทบาทด้วยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาไปสู่ประชาชน รวมทั้งกำหนดยุทธวิธีการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ

กาญจนา แก้วเทพ (2549) กล่าวว่า แนวทางการศึกษาสื่อบุคคลตามแบบจำลองด้านการสื่อสารมักมีจุดร่วมประการหนึ่ง คือ ดูกระบวนการสื่อสาร (S-M-C-R-E) แบบไร้บริบท (Context Less) หรือมิได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการสื่อสารกับบริบทแวดล้อม หากแต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว การสื่อสารนั้นจะต้องเกิดขึ้นภายใต้บริบทใดบริบทหนึ่งเสมอ (Contextual) และความสัมพันธ์ระหว่าง “กระบวนการสื่อสาร” กับ “บริบทแวดล้อม” ก็จะมีลักษณะซึ่งกันและกัน กล่าวคือ บริบทแวดล้อมจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบการสื่อสาร และในทางกลับกัน การสื่อสารก็จะย้อนกลับไปเปลี่ยนแปลงบริบท ซึ่งงานวิจัยเรื่อง บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น ของอ้อมทิพย์และคณะ (2547) ได้จัดวางบริบทของชุมชน/สังคมที่สื่อบุคคลดำเนินการสื่อสารอยู่ และได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ปัจจัยเอาไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ได้บทสรุปจากงานวิจัยว่า เงื่อนไขปัจจัยที่จะทำให้ผู้นำท้องถิ่นสตรีจาก 7 หมู่บ้าน ได้ใช้บทบาทจากการสื่อสารมากขึ้นเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแปรตัวหนึ่งคือ “บริบทของมิติความเป็นชุมชน” ของหมู่บ้านที่ศึกษา (นอกเหนือจากตัวแปรด้านผู้นำ)

นอกจากนี้ อมรรัตน์และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง สมรรถนะด้านการสื่อสารของสื่อบุคคลกับการระดมพลังการพัฒนา โดยทำการศึกษาสถานภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในตำแหน่งประธานชุมชน พบว่า นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนในด้านการปกครองและด้านสังคมที่มักมีผู้ทำการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ บทบาทด้านการสื่อสารยังเป็นบทบาทสำคัญในการพัฒนาเช่นเดียวกัน และยังพบว่าบทบาทด้านการสื่อสารของสื่อบุคคลที่พบจากงานวิจัยนี้ยังมีความหมายและคุณลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากบทบาทด้านการสื่อสารของผู้นำโดยทั่วไป เช่น บทบาทในฐานะผู้ประสานงาน บทบาทของผู้ตัดสินใจประนีประนอม บทบาทของครูผู้สอนและให้ความรู้ บทบาทในการให้คำปรึกษา และบทบาทในฐานะตัวแทนชุมชนในการติดต่อกับบุคคลภายนอก ซึ่งบทบาทดังกล่าวสะท้อนประเด็นที่น่าสนใจ 2 ประการ คือ สื่อบุคคลในตำแหน่งประธานชุมชนมีความสำคัญอย่างมากในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาของสังคมไทย และบทบาทหน้าที่ดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพในการพัฒนา จำเป็นต้องมีกลยุทธ์การสื่อสารที่ดีหรือมีสมรรถนะด้านการสื่อสาร (Communication Competence)

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย” จึงศึกษาถึงศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคล ภายใต้บริบทของชุมชน รวมถึงศึกษาความสามารถทางการสื่อสาร (Communication Competence) ของสื่อบุคคล เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซียควบคู่กันไป

2.5 แนวคิดเรื่องความสามารถทางการสื่อสาร

กาญจนา แก้วเทพ (2549) กล่าวว่า ในกรณีการศึกษา “กรณีความสำเร็จ” (Success Case) คือ เป็นสื่อบุคคลที่มีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น เมื่อจะถอด/สรุปบทเรียนจากกรณีความสำเร็จนี้ไป ที่อื่นๆ แนวคิดที่ถูกนำมาใช้จึงเป็นเรื่อง “ความสามารถด้านการสื่อสาร” (Communication Competency)

Cooley & Roach (อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2551) นิยามว่า “Competence may be defined as the *knowledge* of appropriate communication pattern in a *given situation* and the *ability to use the knowledge*”

จากนิยามข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ความสามารถทางการสื่อสารนั้น จะต้องมีส่วนผสมของ ความสามารถของ 3 ประการ ประการแรกคือ *ความรู้* เรื่องแบบแผนของการสื่อสารที่เหมาะสม ประการที่ 2 คือต้องมีความสามารถที่จะอ่านสถานการณ์ ที่ความรู้เรื่องแบบแผนการสื่อสารจะเหมาะสม และสิ่งที่ 3 ก็คือ นอกจากจะมีความรู้แล้ว ก็ยังต้องมีความสามารถในการใช้ความรู้ นั้น ได้ด้วย

Hymes (อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2551) กล่าวไว้ว่า ความสามารถทางการสื่อสารนั้น มิได้มีลักษณะเป็นสากลแบบแรงโน้มถ่วงของโลก หากทว่าความสามารถดังกล่าวนี้จะมีปัจจัย ด้านสังคม/วัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วยเสมอ

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2551) ยังขยายนิยามของ Cooley & Roach เป็น องค์ประกอบ 4 ส่วนของความสามารถทางการสื่อสาร ดังนี้

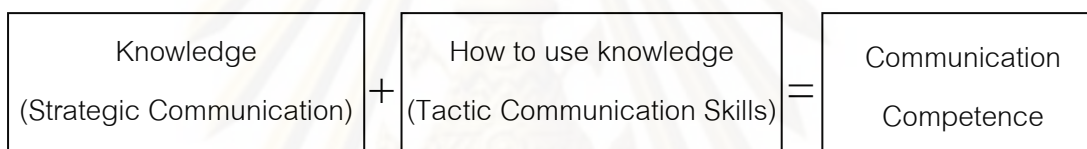
(1) แบบแผนการสื่อสาร (Communication Patterns) หมายถึงรวมถึง พฤติกรรมทางการ สื่อสารทุกอย่าง ไม่ว่าจะ เป็นวิธีการใช้ภาษา ถ้อยคำหรือประโยคที่ใช้ ท่วงทำนองในการพูด รวมทั้ง อวัจนภาษาต่างๆ

(2) ความเหมาะสม (Appropriate) ความเหมาะสมนั้นจะเป็นไปตามมาตรฐานของแต่ละสังคม/แต่ละวัฒนธรรมซึ่งจะมีการกำหนดบรรทัดฐานสำหรับการมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน (Norms for Interaction) และบรรทัดฐานสำหรับการตีความ (Norms of Interpretation) เช่น ใน ระหว่างการสนทนา ถ้าคู่สนทนาเหลือบมองดูนาฬิกาบ่อยๆ ในสังคมไทย ก็เป็นสัญญาณเตือนว่า เราควรจะยุติการสนทนาได้แล้ว เป็นต้น

(3) การอ่านสถานการณ์ (Situation) สถานการณ์หมายถึงลักษณะทางกายภาพ (เช่น เป็นห้องที่ปิดหรือเปิดโล่ง) ลักษณะทางจิตวิทยา (เช่น บรรยากาศ) และลักษณะเชิงปฏิสัมพันธ์ (เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างคู่การสื่อสาร) ที่มาประมวผลรวมเข้าด้วยกันและมีความสำคัญต่อผู้ที่ กำลังสื่อสารนั้น

(4) ความสามารถที่จะใช้ความรู้ด้านการสื่อสาร (Ability to Use) ความสามารถนี้เป็นผลรวมมาจากความเฉลียวฉลาด/สติปัญญา แรงจูงใจ บุคลิกภาพ หรือความเข้าใจผู้อื่น (Empathy) ในการดำเนินกระบวนการสื่อสาร เช่น คนที่ฉลาดมีวิธีพูดแบบ “บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น” เป็นต้น

Bostrom (1984 อ้างใน อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ, 2548) ได้รวบรวมความหมายของ “ความสามารถทางการสื่อสาร” จากทัศนะของนักวิชาการ สรุปว่าความสามารถทางการสื่อสาร หมายถึง การรู้จักใช้รูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความรู้ (Knowledge + How to use knowledge) หรือความสามารถในการนำสมรรถนะทางกาย จิตใจ และความรู้ทางสังคมวัฒนธรรมมาประสานเข้าด้วยกันอย่างสอดคล้อง ซึ่งเขาเรียกทั้ง 2 ส่วนนั้นว่า การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Communication) และทักษะทางการสื่อสาร (Tactic Communication Skills)

ภาพที่ 2.9 แสดงความหมายของความสามารถทางการสื่อสาร

Bostrom อธิบายแผนภาพข้างต้นว่าการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Communication) คือ ความรู้เกี่ยวกับการใช้รูปแบบและวิธีการสื่อสารในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ การเข้าใจกฎเกณฑ์ สัญลักษณ์ ความหมายต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมกำหนดขึ้น หมายความว่า ผู้ทำการสื่อสารต้องเข้าใจว่าควรจะทำอะไรกับใคร เวลาไหน ด้วยวิธีการอะไรจึงจะเหมาะสม รวมทั้งความสามารถในการพิจารณาความแตกต่างของบุคคลในเชิงความคิดด้วย เช่น การเข้าใจสถานการณ์ และเข้าใจบุคคลอื่น ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับคนในวัฒนธรรมที่ต่างกัน ทั้งนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การเข้าใจพื้นฐานลักษณะทางวัฒนธรรมของในสังคม

ทักษะการสื่อสาร (Tactic Communication Skills) คือ ทักษะในการนำความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการสื่อสารไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย ได้แก่ ทักษะในการให้คำแนะนำ รับฟังคำแนะนำ ทักษะในการฟัง ทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะในการตัดสินใจ ทักษะการโน้มน้าวใจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจรวมถึงความสามารถเชิงทักษะในการสื่อสาร ที่เรียกว่า เทคนิคการอ่านใจ (Mind Reading Technique) ซึ่งอาจจะไม่สื่อกันด้วยคำพูดตรงไปตรงมา แต่คาดหวังให้คู่ปฏิสัมพันธ์รู้

ความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง จึงไม่ได้เป็นเพียงทักษะในการสื่อสารที่สามารถใช้ในการปฏิบัติงานทั่วไป แต่อาจเรียกได้ว่าเป็นทักษะเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ เพราะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความประทับใจให้กับคู่สนทนาอีกฝ่ายหนึ่งด้วย

สิ่งที่น่าสนใจคือ Bostrom ได้ให้ความสำคัญกับบริบทใน 3 ลักษณะ ได้แก่ บริบททางประวัติศาสตร์ (Historical Context) บริบททางวัฒนธรรม (Cultural Context) และบริบททางความสัมพันธ์ (Relation Context) ซึ่งในการสื่อสารนั้นคนเราไม่เพียงแต่ต้องใช้ความสามารถส่วนบุคคล ประสบการณ์ ฯลฯ เท่านั้น หากแต่ต้องให้ความสนใจกับตัวแปรอื่นๆ เช่น เวลาและสถานที่ (Time and Space) และความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันของมนุษย์ด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้แผนภาพความสามารถทางการสื่อสารของ Bostrom เป็นกรอบในการวิเคราะห์ศักยภาพทางการสื่อสารของสื่อบุคคลในชุมชนที่มีต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับสื่อบุคคล ที่ประกอบด้วยความหมายของสื่อบุคคล คุณลักษณะของสื่อบุคคล และบทบาทของสื่อบุคคลกับการพัฒนา รวมถึงแนวคิดเรื่องความสามารถทางการสื่อสาร สามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์และอภิปรายผลในการศึกษาศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ในปัญหำนำการวิจัยข้อที่ 2 ดังนี้

ปัญหำนำการวิจัยที่ 2 “สื่อบุคคลในชุมชนมีศักยภาพและมีบทบาทต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย อย่างไร”

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพของสื่อพื้นบ้าน

ความหมายของสื่อพื้นบ้าน

Dissanayake (1977 อ้างใน เกศินี จุฑาวิจิตร, 2548) กล่าวว่า สื่อพื้นบ้าน (Folk Media) เป็นสื่อที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ โดยได้รับการถ่ายทอดจากชนรุ่นก่อนๆ สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน สื่อพื้นบ้านนับเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพและมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์สังคมอย่างยิ่ง

กาญจนา แก้วเทพ (2549) แสดงทัศนะไว้ว่า คำว่า “สื่อพื้นบ้าน” นั้นเกิดมาจากการผสมคำ 2 คำคือ คำว่า “สื่อ” และคำว่า “พื้นบ้าน” ดังต่อไปนี้

คำว่า “สื่อ” นั้น คุณสมบัติของความเป็นสื่อ ไม่ได้มีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด (Non-Essentialism) ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกสามารถจะเป็นสื่อได้ทั้งนั้น หากว่าสิ่งนั้นถูกมอบหมายให้ทำหน้าที่แบบสื่อ ประกอบด้วย หน้าที่การเป็นเครื่องนำพาหรือห่อหุ้มเนื้อหา/ความหมายบางอย่าง และหน้าที่ในการชักใยผู้คนให้เข้ามาเชื่อมประสานกัน

ส่วนคำว่า “พื้นที่บ้าน” นั้น มีความหมายในเชิงของพื้นที่ (Area Based) กล่าวคือ เป็นสื่อที่ถือกำเนิดเจริญเติบโต และใช้งานกันอยู่ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งในบางกรณีอาจจะมีคุณสมบัติแบบเหรียญสองด้าน (ทวิลักษณ์) โดยในด้านหนึ่งอาจจะมีลักษณะเฉพาะตัว แต่ในอีกด้านหนึ่งก็มีลักษณะร่วมกับที่อื่นๆ

สมสุข หินวิมาน (2548) ให้คำจำกัดความว่า “สื่อพื้นที่บ้าน” หมายถึง สื่อทุกชนิดที่มีมาก่อนหน้ายุคที่สื่อมวลชนจะเกิดขึ้นมา (โดยที่สื่อมวลชนแขนงแรกที่สุดที่อุบัติขึ้นมาในสังคมก็คือสื่อหนังสือพิมพ์ ที่มีอายุเพียงราวสองร้อยกว่าปีเท่านั้น) และในขณะเดียวกัน สื่อเหล่านี้จะทำหน้าที่ เชื่อมโยงและถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ความหมายและอารมณ์ความรู้สึกร่วมกันของคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน

ประเภทของสื่อพื้นที่บ้าน

กาญจนา แก้วเทพ (2545) กล่าวว่า วัฒนธรรม/ภูมิปัญญาพื้นที่บ้านนั้นมีลักษณะหลากหลายอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารพื้นที่บ้านนั้นครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็น “ศิลปวัฒนธรรม” และส่วนที่เป็น “ชีวิตวัฒนธรรม” ซึ่งกล่าวเฉพาะในด้านการสื่อสาร โดยใช้ “ประเภทของสื่อ” เป็นเกณฑ์ก็จะพบว่า การสื่อสารพื้นที่บ้านนั้นมีวิธีการจัดแบ่งประเภทโดยใช้เกณฑ์ได้หลายแบบ อาทิ G.Seal (1989) โดยจัดแบ่งประเภทของสื่อพื้นที่บ้านในความหมายที่กว้างขวางแบบแนวคิดสัญวิทยา (Semiology) ที่ถือว่า “ทุกอย่างสามารถเป็นสัญยะทั้งสิ้น หากว่าสิ่งนั้นมีความหมายอยู่เบื้องหลัง” Seal แบ่งสื่อพื้นที่บ้านออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

(1) รูปแบบสื่อที่เป็นวจนภาษา (Verbal Form) มีขอบเขตกว้างขวางตั้งแต่ คำคม ภาษิต บทกลอน เพลงพื้นบ้าน เพลงสอนเด็ก เรื่องเล่า ตำนาน ปริศนาคำทาย เป็นต้น

(2) รูปแบบสื่อที่เป็นพฤติกรรม (Behavior Form) เช่น ความเชื่อพื้นบ้าน ประเพณี ธรรมเนียม วิธีการรักษาพยาบาล งานเฉลิมฉลอง การเล่นเกมและการละเล่นต่างๆ เป็นต้น

(3) รูปแบบสื่อที่เป็นวัตถุ (Material Form) เช่น งานฝีมือ การผลิตข้าวของเครื่องใช้ เครื่องตกแต่งร่างกาย เสื้อผ้า วิธีการทำอาหาร ฯลฯ

(4) รูปแบบสื่อที่เป็นอวจนภาษา (Non-Verbal Form) เช่น การแสดงอากัปกิริยา การเต้นรำ การวาดภาพหรือเขียนตัวอักษรบนฝาผนัง ฯลฯ

โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข ได้จัดแบ่งประเภทของสื่อพื้นบ้านเพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานพัฒนาสื่อพื้นบ้าน ออกเป็น 3 ประเภท (กาญจนา แก้วเทพ, 2551) คือ

- (1) สื่อพื้นบ้านประเภทพิธีกรรม เช่น การเทศน์มหาชาติ ประเพณีกินหมูล้างดิน ประเพณีสู่ขวัญควาย เป็นต้น
- (2) สื่อพื้นบ้านประเภทการแสดง เช่น รำสวดในงานศพ (จ.จันทบุรี) ซี่ละ (จ.สงขลา) ดาระ (จ.สตูล) เพลงโคราช เป็นต้น
- (3) สื่อพื้นบ้านประเภทวัตถุ เช่น แหงหยวก (จ.เพชรบุรี) แกะตัวหนังตะลุง (จ.สงขลา) สานหมวกกุยไฉย (จ.นครปฐม) เป็นต้น

สถานภาพของสื่อพื้นบ้าน

กาญจนา แก้วเทพ (2548) กล่าวว่า การศึกษาเรื่องสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา จะต้องให้ความสนใจในประเด็นของการสำรวจสถานภาพของสื่อพื้นบ้านว่าอยู่ในอาการอย่างไร เช่น อยู่ในสภาพสมบูรณ์แข็งแรง หรือมีอาการป่วยกระเสาะกระแสะ หรือว่ากำลังอยู่ในสภาพมีแต่ตรงกับทรุด หรือว่าได้สูญสลายไปแล้ว ซึ่งการสำรวจสถานภาพของสื่อพื้นบ้านโดยใช้แนวคิดเรื่องความชัดเจนและความคลุมเครือของสถานภาพมาเป็นเกณฑ์วัด พบว่าอาจจัดประเภทของสื่อพื้นบ้านได้ 2 สถานภาพ คือ

(1) สื่อพื้นบ้านที่สูญสลายไปแล้ว สำหรับสื่อพื้นบ้านบางชนิดอาจจะมองเห็นได้อย่างชัดเจนแล้วว่าได้ล้มหายตายจากกันไปแล้ว เช่น เมื่ออดุลย์และคณะ (2547) ร่วมสำรวจกับชาวบ้านถึงสื่อพื้นบ้านที่เคยมีมาใน ต.วอแก้ว แล้วให้จัดระดับสถานภาพของการดำรงอยู่ ชาวบ้านก็สามารถจะระบุได้เลยว่า บรรดาสื่อพื้นบ้าน เช่น พิธีไหว้ขวัญควาย พิธีไหว้ผีปู่ผีย่า คำวชอนันต์ ได้สูญหายไปแล้วจากชุมชน และยังพบว่าบรรดาปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาโรคเอดส์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กกำพร้าขาดคนเลี้ยงดู ปัญหาคนเฒ่าคนแก่ถูกทอดทิ้ง ฯลฯ ล้วนสืบเนื่องมาจากการสูญหายไปของผีปู่ผีย่าทั้งสิ้น

(2) สื่อพื้นบ้านเฟื่องฟูหรือตกต่ำ

(i) การลดน้อยถอยลงของสื่อพื้นบ้านที่มีประโยชน์ ประเภทของสื่อที่มีสถานภาพเฟื่องฟูมักจะเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน/บุคคล/สังคมเพียงเล็กน้อย ในขณะที่สื่อที่มีคุณูปการสูงกลับมีสถานภาพที่ทรุดโทรม เช่น ในกรณีของหมอลำ ซึ่งประยูรและคณะ (2547) พบว่า หมอลำแบบดั้งเดิมที่รักษาจิตวิญญาณความเป็นหมอลำเอาไว้อย่างเต็มที่ และเป็นหมอลำประเภทที่ใส่สาระประโยชน์แก่สังคม/ชุมชนอย่างมากรุนั้น กำลังมีวิกฤติเรื่องไม่สามารถหาผู้

สืบทอดได้ ส่วนหมอลำประเภทที่เฟื่องฟูนั้นกลับเป็นหมอลำที่ให้ความบันเทิงอย่างฉาบฉวยเท่านั้น ปรัชญาการณณ์เช่นนี้จะเป็นการลดมูลค่า/คุณค่าในแง่เชิงประโยชน์หน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน

(ii) สื่อชั้นเยี่ยมมักสูญหาย เหลือไว้แต่สื่อระดับปลายแถว สื่อพื้นบ้านแต่ละประเภท มักจะมีความหลากหลายในตัวเองและมีทั้งเป้าหมายด้านพิธีกรรม ให้ความศักดิ์สิทธิ์ ให้การอบรม สั่งสอน กับที่มีเป้าหมายหลักคือให้ความบันเทิง ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว สถานะของสื่อพิธีกรรมมักจะอยู่ สูงกว่าสื่อบันเทิง เนื่องจากต้องการการอบรมบ่มเพาะที่ยาวนานกว่า ต้องการความลึกซึ้งของ ศิลปินมากกว่า เป็นต้น ซึ่งแนวทางการเลือกสรรสื่อพื้นบ้านของสังคม (Tradition of Selection) ที่เป็นไปตามยถากรรม มักจะเลือกเอาสื่อที่ให้ความบันเทิงไว้เป็นหลัก ปล่อยให้สื่อพิธีกรรมสูญ หายไป จึงเท่ากับเรากำลังสูญเสียความล้ำค่าของมรดกสื่อพื้นบ้านไป

(iii) สื่อที่เหลืออยู่ก็กลายพันธุ์ ถึงแม้จะเป็นหลักพื้นฐานที่ว่า หากวัฒนธรรมทุก ประเภทจะดำรงอยู่ต่อไปได้ จำต้องมีการปรับเปลี่ยน (Adaptive) แต่หากการปรับเปลี่ยนนั้นเกิด มาจากพลังผลักดันจากภายนอก เช่น กระแสธุรกิจ เกิดมาจากมูลเหตุจูงใจเรื่องการแสวงหาผล กำไรเชิงธุรกิจ และเป็นการปรับเปลี่ยนที่ฝืนรสนิยมของเจ้าของวัฒนธรรม ก็ต้องถือว่า สื่อพื้นบ้าน นั้นได้กลายพันธุ์ได้กลายเป็นสื่อแปลกหน้าสำหรับพื้นบ้านพื้นถิ่นไปเสียแล้ว

(iv) ปัญหาเรื่องปริมาณและคุณภาพของผู้ชม ในขณะที่กรณีของสื่อพื้นบ้านนั้น ใน ส่วนเสียของผู้ชมซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญราวกับมือซ้าย (ในขณะที่ศิลปินผู้ส่งสารนั้นเป็นประดุจ มือขวา) มูลเหตุสำคัญที่ทำให้สื่อพื้นบ้านสูญหายไปนั้น ก็สืบเนื่องมาจากการขาดปริมาณของผู้ชม เช่นเดียวกับเรื่องคุณภาพของผู้ชม เนื่องจากปัจจัยด้านผู้ชมเป็นกลไกหนึ่งในการรักษามาตรฐาน และคุณภาพของสื่อพื้นบ้านเอาไว้ แต่เมื่อกลไกนี้ไม่ทำงาน ก็ส่งผลสะท้อนถึงตัวสื่อและผู้ส่งสาร ให้ต่ำลงมาด้วย

(v) ปัญหาเรื่องการสืบทอด/ปรับตัว และเครือข่ายของผู้เกี่ยวข้องกับสื่อพื้นบ้าน ใน ส่วนปัญหาเรื่องการสืบทอดของสื่อพื้นบ้านนั้น หากดูจากองค์ประกอบด้านการสื่อสาร S-M-C-R นั้น จะมีปัจจัยที่เป็นมนุษย์อยู่สองส่วน คือ ส่วนของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการ สืบทอดนั้น จะมีอยู่สองส่วนคือ การสืบทอดฝ่ายผู้ส่งสาร เช่น ศิลปิน และที่ดูจะสำคัญไม่น้อยไป กว่าฝ่ายผู้ส่งสารในสายตาของนักการสื่อสารคือ การสืบทอดผู้รับสาร เพราะหากปราศจากผู้ชม แล้ว กระบวนการสื่อสารทั้งหมดก็จะดำเนินไปไม่ได้ และโดยเฉพาะในกรณีของสื่อพื้นบ้านนั้น ดู เหมือนว่าปัญหาการสืบทอดผู้รับสารจะเป็นปัญหาที่ซับซ้อนโดยเฉพะการสูญเสียผู้ชมที่เป็น วัยรุ่นและเด็ก ส่วนประเด็นเรื่องการปรับตัวนั้น พบว่า แท้ที่จริงแล้ว สื่อพื้นบ้านมีการปรับเปลี่ยน มาโดยตลอด ซึ่งเป็นลักษณะทวิลักษณะของสื่อพื้นบ้าน คือมีทั้งด้านที่พยายามจะอนุรักษ์ให้ เหมือนเดิม และด้านที่พยายามจะปรับเปลี่ยน เป็นดุลยภาพคู่ขนานกันไป และประเด็นสุดท้ายคือ เรื่องเครือข่ายของผู้ที่เกี่ยวข้องกับสื่อพื้นบ้าน หมายถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ

ที่เกี่ยวข้องกับสื่อพื้นบ้าน ซึ่งจะนำไปสู่การตอบคำถามเรื่องความอยู่รอดและความยั่งยืนของสื่อพื้นบ้าน

กล่าวโดยสรุป ผลจากการสำรวจสถานภาพของสื่อพื้นบ้านแต่ละประเภทเพื่อให้รู้ตำแหน่งแห่งที่และสภาพที่เป็นจริงของสื่อพื้นบ้านแต่ละชนิด ดูจะเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในการศึกษาวิจัยเรื่องสื่อพื้นบ้านแต่ละชนิด เนื่องจากลักษณะที่แตกต่าง/หลากหลาย/และตกอยู่ในสภาพที่แตกต่างกันราวฟ้ากับดินของสื่อพื้นบ้านแต่ละประเภท

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ” ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพของสื่อพื้นบ้านเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

2.7 ทฤษฎีหน้าที่นิยมของสื่อพื้นบ้าน

กาญจนา แก้วเทพ (2548) กล่าวว่า การศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านเป็นประเด็นที่นิยมศึกษาและดำเนินไปภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ซึ่งเป็นทฤษฎีกระแสหลัก (Mainstream) ทฤษฎีหนึ่ง เนื้อหาโดยย่อๆ ของทฤษฎีนี้ก็คือ การอธิบายว่า การดำรงอยู่ของสื่อพื้นบ้าน ซึ่งเป็นประจวบเหมาะจะย่อยๆ ส่วนหนึ่งนั้นจะยาวนานเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับว่าสื่อพื้นบ้านชนิดนั้นยังสามารถทำหน้าที่ได้อย่างดีหรือไม่ หากไม่ทำหน้าที่หรือหมดหน้าที่ ก็ย่อมสูญสลายไป (อาจเทียบเคียงได้กับไส้ติ่งที่เป็นอวัยวะที่หายไปของมนุษย์) รวมทั้งสถานภาพในแง่ความสำคัญสำคัญของสื่อพื้นบ้านนั้นๆ จะมีมากหรือน้อยก็อยู่ที่ว่า ในเชิงปริมาณ สื่อนั้นทำหน้าที่มากน้อยแค่ไหน ในเชิงคุณภาพ หน้าที่ที่กระทำนั้น สำคัญระดับคอขาดบาดตายเพียงใด การศึกษาบทบาทหน้าที่จึงเป็นการศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่าง “สื่อพื้นบ้าน” กับ “กลุ่ม/ชุมชน/สังคมโดยส่วนรวม”

บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน (กาญจนา แก้วเทพ, 2544) มีดังต่อไปนี้

(1) ให้ความบันเทิง เป็นหน้าที่หลักที่สื่อพื้นบ้านมีความเชี่ยวชาญ ลักษณะการให้ความบันเทิงจะมีหลายรูปแบบ เช่น ฝอคนคลายอารมณ์ หยอกล้อ สร้างอารมณ์ขัน รวมทั้งประเทืองอารมณ์บวกผสมกับบำรุงปัญญาไปพร้อมๆ กัน

(2) การแจ้งข่าวสาร เช่น การเล่นคำวซอ หนึ่งตะลุง หมอลำ ฯลฯ ที่มีช่องว่างในรูปแบบที่สามารถเติมเนื้อหาข่าวสารปัจจุบันลงไปได้

(3) การให้การศึกษ เป็นอีกเป้าหมายหลักของสื่อพื้นบ้านที่เปิดตัวอยู่เสมอว่า ศิลปิน/ผู้แสดง จะต้องทำหน้าที่ให้การศึกษแก่ผู้ชม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ การฟังนิทาน ที่ในรูปแบบของการเล่า ผู้เล่าจะต้องสรุปตอนท้ายว่า “นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า...” โดยลักษณะการให้การศึกษ ของสื่อพื้นบ้านนั้นกินขอบเขตเนื้อหาที่กว้างขวางมาก นับตั้งแต่การอบรมสั่งสอนเรื่องการทำมาหากิน การรักษาความปลอดภัยในชีวิต การปฏิบัติตามกฎระเบียบสังคม ชีวิตการครองเรือน การประพฤติดนตามบทบาทหน้าที่ ตลอดจนจนถึงการอบรมด้านศีลธรรม/จริยธรรมที่เป็นหัวใจหลักของการศึกษา

(4) การวิพากษ์วิจารณ์สังคม หรือการต่อต้านผู้มีอำนาจ เป็นองค์ประกอบสำคัญของสื่อพื้นบ้าน การวิพากษ์วิจารณ์สังคมเป็นเสน่ห์ของสื่อพื้นบ้านที่ดึงดูดความนิยมชมชอบของผู้ชมที่ไม่มีช่องทางอื่นที่จะระบายความไม่พอใจของสภาพชีวิตที่เป็นอยู่

(5) การทำหน้าที่เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ เนื่องจากในแต่ละชุมชนหรือระหว่างชุมชน มักประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความแตกต่างในเรื่องอายุ วัย เพศ อาชีพ ศาสนา ฯลฯ และด้วยคุณสมบัติของสื่อพื้นบ้านที่เน้นความเป็นส่วนรวม (Collectivity) ดังนั้น สื่อพื้นบ้านจึงทำหน้าที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมย่อย (Subculture) แตกต่างกัน เช่น ภาษิตของกะเหรี่ยงกล่าวว่า จะใช้ไม้ไผ่ให้ดีก็ต้องเอาไผ่แก่ (คนแก่) มาผูกมัดรวมกับไผ่อ่อน (คนหนุ่มสาว) ที่มีความหมายถึงการร่วมมือกันของคน 2 รุ่นวัย หน้าที่ประสานความสัมพันธ์นี้จะพบได้ในสื่อพื้นบ้านทุกประเภท

(6) หน้าที่การสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน (Collective Identity) เนื่องจากต้นกำเนิดของสื่อพื้นบ้านนั้นมีลักษณะ “ประจำ/เฉพาะตัวของแต่ละท้องถิ่น” ดังนั้น สื่อพื้นบ้านจึงเป็นเสมือนระบบสัญลักษณ์ร่วมของสังคม เช่น เพลงพื้นบ้านในแต่ละแห่งก็จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ลายผ้าของแต่ละท้องถิ่นจะทำให้คนจากต่างถิ่นรู้ได้ว่าเป็นผ้ามาจากที่ใด เป็นต้น

(7) หน้าที่การทบทวนชีวิต (Reflection of Life) เนื่องจากมิติด้านเวลาและพื้นที่ของสื่อพื้นบ้านมีลักษณะยืดหยุ่น ดังนั้น การเปิดรับสื่อพื้นบ้านจึงมีช่วงเวลาและมีจังหวะให้ผู้ชมได้นำเอามาพิจารณาไตร่ตรองเปรียบเทียบกับสภาพชีวิตของตนเอง อันเป็นหน้าที่ของงานศิลปะซึ่งเป็นภาพจำลองความเป็นจริงที่กระตุ้นให้เกิดการทบทวนชีวิต

(8) หน้าที่การเป็นทางระบายสัจธาตุญาณของมนุษย์ ปรัชญาเบื้องหลังของแนวคิดสื่อพื้นบ้านนั้นยอมรับในสัจธาตุญาณต่างๆ ของมนุษย์ เช่น เพศ ความก้าวร้าว ฯลฯ และเห็นว่าต้องจัดหาช่องทางระบายที่เหมาะสมให้สัจธาตุญาณเหล่านี้ได้แสดงออกหรือได้รับการตอบสนอง (Catharsis) ดังนั้น รูปแบบและเนื้อหาสื่อพื้นบ้านจำนวนมากจึงมีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ

หรือสัญชาตญาณต่างๆ ของมนุษย์ เช่น ประเพณีการเล่นดั่งครกดั่งสาก (สัญญาของการร่วมเพศ) การเล่นคำผวน การเล่นลำตัด ฯลฯ โดยการที่การแสดงออกดังกล่าวนี้ได้มีการวางรหัสกฎเกณฑ์กติกาต่างๆ เอาไว้

(9) หน้าที่ในการพัฒนาภูมิปัญญา สื่อพื้นบ้านบางประเภทถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่คล้ายๆ กับการให้การศึกษาในระบบเพื่อ “ลับสมองประลองภูมิปัญญา” ของผู้รับสารโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น บรรดาปริศนาคำทายต่างๆ หรือในเรื่องเล่าบางประเภท เช่น นิทานพื้นบ้านเรื่องศรีธนญชัย

(10) หน้าที่ในการสร้างจิตสำนึกทางการเมือง (Political Communication) เช่นเดียวกับรายงานข่าวและรายการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองในโทรทัศน์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยในเนื้อหาของสื่อพื้นบ้านจำนวนมากจะมีการสอดแทรกการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้แก่ผู้รับสารอยู่เสมอ เช่น หนังตะลุง คำวซอ เพลงกล่อมเด็ก ลำตัด ฯลฯ

เถียรชัย อิศรเดช (2548) แสดงทัศนะว่า สื่อพื้นบ้านมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

(1) เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยสื่อพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะที่สัมพันธ์กับลักษณะของเจ้าของวัฒนธรรมนั้น และเจ้าของวัฒนธรรมนั้นก็ใช้สื่อพื้นบ้านนั้นในการแสดง “ความเป็นตัวของตัวเอง” ของตน สื่อพื้นบ้านทำหน้าที่ด้านอัตลักษณ์เด่นชัด เพราะสื่อพื้นบ้านตั้งอยู่บนท้องถิ่น (Area Base) อัตลักษณ์ชุมชนมักมีรากลึก ไม่เพียงแต่อัตลักษณ์เฉพาะคนรุ่นปัจจุบัน แต่จะเชื่อมโยงไปยังคนรุ่นก่อนๆ อัตลักษณ์เป็นตัวเนื้อหรือแกนกลางเชื่อมคนต่างรุ่น สื่อพื้นบ้านส่วนใหญ่จะเชื่อมต่อกับอัตลักษณ์นี้ไปถึงบรรพชน

(2) ให้สุนทรีย์และความบันเทิง สุนทรีย์ะอีกนัยหนึ่งก็เป็นอัตลักษณ์ของคนแต่ละที่ เพราะเป็นแบบแผนการรับรู้รสชาติของคนในสังคมนั้นๆ อย่างไรก็ดี แม้ว่าสีสันของความสุขทุกข์ และความเป็นศิลปะจะเป็นสากล หากแต่แต่ละท้องถิ่นอาจมี “รสชาติเฉพาะ” ที่เป็นความนิยมของท้องถิ่น ที่จะมอง จะเห็น จะรู้สึกกับความงาม ความขบขัน ความสนุกสนาน มีลีลาของตนเอง สุนทรีย์ะมี “ราก” เชื่อมโยงไปสู่อัตลักษณ์

(3) ให้การสื่อสาร สื่อพื้นบ้านสื่อสารผ่านคุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านที่มีอยู่หลากหลาย เช่น ภาษา เสียงดนตรี รูปทรง ท่าทาง ภาพ ฯลฯ การสื่อสารของสื่อพื้นบ้านนั้นสื่อสารได้หลายมิติ เช่น การสื่อสารในเนื้อหาผ่านบทร้อง บทขอ บทขับ ฯลฯ แต่ที่มากกว่านั้นก็คือการสื่อสารด้วยรูปลักษณะ เช่น พระพุทธรูปสื่อสารความหมายขนาดใหญ่ทันทีที่ผู้รับสารเข้าไปนั่งในโบสถ์แห่งหนึ่งของท้องถิ่นหนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องมีภาษาใดๆ มาประกอบ

(4) คลื่นคล้ายความขัดแย้ง บทบาทนี้นำไปสู่ “เอกภาพ” ของชุมชน และนำไปสู่ความสุขทางสังคม เช่น การสวดสรวัญญะเป็นสื่อกลางในการเชื่อมความขัดแย้งระหว่างทางโลกย์กับทางธรรม เมื่อจริยธรรมถูกนำเสนอได้ โดยผ่านการร้อง ขับทำนองเสนาะที่ไพเราะอ่อนหวาน

(5) เป็นทางออกในเรื่องเพศ สื่อพื้นบ้านทำเรื่องเพศให้เป็นเรื่องในที่แจ้งได้โดยผ่านศิลปะ และสื่อพื้นบ้านบางอย่างยังมีบทบาทในเรื่องเพศ ในด้านการจัดตำแหน่งและเป็นสื่อในการเรียนรู้บทบาทของแต่ละเพศ (Gender)

(6) เป็นที่พึ่งในยามวิกฤติ บทบาทของสื่อพื้นบ้านในด้านนี้ ก่อให้เกิดความสนใจในหมู่คณะที่มีความกลัวร่วมกันหรือความทุกข์ร่วมกัน มี “สื่อ” ร่วมกันในการพึ่งพา สื่อพื้นบ้านจำนวนมากทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นที่พึ่งยามยาก

(7) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สื่อพื้นบ้านทุกชนิดต้องใช้เวลาในการเรียนรู้และฝึกฝน เช่น ผ้าทอฝึกความละเอียดอ่อน การชอฝึกไหวพริบ มวยไทยฝึกให้มีวินัยและเข้มแข็ง และสื่อพื้นบ้านหลายชนิดฝึกคนให้รู้จักกับความอดทนอดกลั้น มีระเบียบ มีวิจารณ์ญาณ มีไหวพริบ

(8) ขัดเกลากายทางสังคม สื่อพื้นบ้านเป็นสื่อสอนจริยธรรมอยู่ในตัวเอง ส่งผลในการทำให้สมาชิกใหม่ได้ร่วมวัฒนธรรมกับชุมชนต้นสังกัด

(9) เยียวยาและให้รากอดีต สื่อพื้นบ้านทำหน้าที่เป็นที่รองรับรากเหง้าและเป็นที่อยู่ของภาพอดีต (Nostalgia)

(10) อธิบายปรากฏการณ์ ในหมู่บ้านมีเรื่องเล่าเพื่ออธิบายที่มาที่ไปของเรื่องต่างๆ ให้ความสุขต่อชุมชนในระดับจิตวิญญาณที่หายกังวลสงสัย เชื่อมคนแต่ละรุ่นให้ได้เทียบตนเองกับพื้นที่และชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ (2548) กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านว่า มีได้หลายระดับหลายชั้น กล่าวคือ

(1) การทำหน้าที่ระดับตัวบุคคล เช่น การเล่นปริศนาคำทายที่เรียกว่า “โจ๊ก” ของชาวบ้านแถบ จ.ชลบุรีนั้น จะพัฒนาภูมิปัญญาของผู้เล่นแต่ละคนให้เฉียบคม

(2) การทำหน้าที่ระดับกลุ่มก้อน/เครือข่าย/มิตรสหาย จะเห็นได้ชัดเจนในสื่อพื้นบ้านแบบการบูชาผีปู่ย่าของทางภาคเหนือ ที่ช่วยยกระดับความสัมพันธ์ภายในเครือข่าย ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่ญาติพี่น้อง

(3) การทำหน้าที่ระดับชุมชน/หมู่บ้าน เช่น ประเพณีรำผีฟ้า หรือลงช่วงรำไ้ ของทางภาคอีสานก็จะทำหน้าที่ให้การรักษาพยาบาลทั้งกายและใจของคนทั้งชุมชน เป็นต้น

ทั้งนี้ เนื่องจากสื่อพื้นบ้านเป็นสื่อที่อยู่ท่ามกลางบริบทต่างๆ ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ดังนั้น รูปแบบของบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตาม

บริบทสังคมเช่นกัน โดยการศึกษาบทบาทหน้าที่ในลักษณะที่เคลื่อนไหว คือการเปรียบเทียบการทำหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านในมิติของกาลเวลา (เช่นเปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบัน) หรือในมิติของพื้นที่ (เช่นในเมืองกับในชนบท) รวมทั้งการประเมินค่าบทบาทหน้าที่เหล่านี้ ดังที่ เจริญชัย อิศรเดชและคณะ (2547) ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ในลักษณะที่เคลื่อนไหวด้วยการเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของสื่อโนราในอดีตเทียบกับปัจจุบัน และได้ประเมินภาพรวมของบทบาทหน้าที่ทั้งหมดเอาไว้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

(1) หน้าที่สืบเนื่อง ได้แก่ หน้าที่ที่สืบต่อมาจากครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ในระดับปัจเจก โนรายังคงทำหน้าที่ช่วยการเผชิญหน้ากับปัญหาวิกฤต ระดับหมู่คณะยังปลูกฝังความรักความอบอุ่นในหมู่พวก ระดับชุมชนก็ยังสามารถสร้างอัตลักษณ์ชุมชนได้

(2) หน้าที่หายไป เนื่องจากสังคมใหม่มีทั้งการเปลี่ยนแปลงในระดับกระบวนทัศน์สถาบันทางสังคม และวิถีชีวิต ทำให้หน้าที่บางอย่างของสื่อโนราหายไป เช่น หน้าที่การลดความแตกต่างระหว่างชนชั้นที่แต่เดิมมีไม่มากนัก แต่ปัจจุบันความแตกต่างระหว่างชนชั้นมีกว้างมากจนเกินกำลังที่สื่อพื้นบ้านจะประสานได้ เป็นต้น

(3) หน้าที่คลี่คลาย คือ หน้าที่ที่สื่อพื้นบ้านปรับตัวหรือขยับตัวออกไปไม่เหมือนเดิมทั้งหมด เป็นการปรับประยุกต์ตนเอง แต่ก็ยังมีบางส่วนที่อิงอยู่กับของเดิมหรือลดขนาดตนเองลงมา เช่น หน้าที่การควบคุมความประพฤติ ซึ่งแต่เดิมสื่อโนราสามารถทำได้ทั้งระดับชุมชน แต่ปัจจุบันอาจจะเหลือพื้นที่เข้มข้นอยู่ในกลุ่มศิลปินเท่านั้น เป็นต้น

(4) หน้าที่เพิ่มใหม่ เป็นความสามารถหรือศักยภาพของสื่อพื้นบ้านนั้นๆ ในการแก้ปัญหาใหม่ๆ ในสังคม สื่อพื้นบ้านอาจไม่มีหน้าที่นั้นอยู่ก่อน แต่สังคมและชุมชนมี “ความจำเป็น” ที่จะต้องใช้ จึงพยายามทำให้สื่อพื้นบ้านนั้นมีหน้าที่ โดยส่วนใหญ่มักจะต้องมีการดัดแปลงองค์ประกอบของสื่อพื้นบ้าน หรือดัดแปลงโครงสร้าง (Structure) บางส่วน ซึ่งมีในทุกระดับ คือระดับปัจเจก เช่น การกลายมาเป็นเครื่องเสริมบาร์มีทางการเมืองของปัจเจกบุคคล ระดับชุมชน เช่น การเปิดพื้นที่สาธารณะในเมืองให้คนที่สนใจมารวมตัวกัน เช่น ลานวัฒนธรรม หรือระดับนิเวศ เช่น การนำเอาโนราไปใช้ในการรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2549) ยังอธิบายเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อพิธีกรรมไว้ว่า บทบาทหน้าที่ของสื่อพิธีกรรมก็มีต้นแบบมาจากทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ที่มีความหลักซึ่งใช้อธิบายความอยู่คงกระพันหรือการสูญสลายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่า ย่อมขึ้นอยู่กับว่าสิ่งนั้นยังคงมีบทบาทหน้าที่ต่อสิ่งอื่นๆ หรือไม่ โดยการที่สื่อพิธีกรรมได้เลือนหายไปจากชุมชน สาเหตุหนึ่งก็น่าจะเนื่องมาจากสื่อพิธีกรรมนั้นมิได้ทำหน้าที่อย่างที่เคยมีมา หรือว่ามีสิ่งอื่นๆ ที่เข้ามาทำหน้าที่ทดแทน

ดังนั้น การทำกิจกรรมต่างๆ ในโครงการสื่อพิธีกรรมจึงมีจุดมุ่งหมายประการหนึ่งคือ การรื้อฟื้นหรือพลิกฟื้นให้ผู้คนได้มองเห็นบทบาทหน้าที่ที่เคยมีมาของสื่อพิธีกรรม รวมทั้งอาจจะมีการสร้างสรรค์หน้าที่ใหม่ๆ ของพิธีกรรมขึ้นมา โดยบทบาทหน้าที่อันหลากหลายของสื่อพิธีกรรมมีดังนี้

(1) หน้าที่ระดมพลังชุมชน เช่น สื่อพิธีกรรมจุกฐิน/กฐินแล่น ซึ่งต้องการการระดมแรงงานผู้คนอย่างมหาศาล และจะต้องทำทุกอย่างให้เสร็จภายในวันเดียว หากปีใดชุมชนไม่สามารถจัดงานจุกฐินได้ ก็แปลว่า พลังสามัคคีของชุมชนเริ่มลดระดับต่ำลง

(2) หน้าที่สืบทอดความเชื่อ เช่น พิธีกรรมพวงไหว้ผีปู่เฒ่า พวกรำผีฟ้า หรือแข่งชะนามที่สืบทอดความเชื่อในผีบรรพบุรุษ หรือผีที่มีฤทธิ์เดชในการดลบันดาลเกี่ยวกับสุขภาพของผู้คน

(3) หน้าที่ในการสร้างภราดรภาพ/เอกภาพ/ความสามัคคีเป็นปึกแผ่น ที่เป็นคุณค่าซึ่งมีอยู่ในแทบจะทุกพิธีกรรม เช่น พิธีการหล่อเทียนจากน้ำตาเทียน

(4) หน้าที่ในการสร้าง/สืบทอดอัตลักษณ์/ตัวตน ตัวอย่างเช่น แม้ว่าชุมชนอื่นๆ อาจจะมีการทอดกฐินและมีการรำจำ แต่ก็มีเฉพาะชาวส่วยที่บ้านยางตะพายเท่านั้น ที่มีการรำตักได้ อันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของที่นี่ อัตลักษณ์/ตัวตนนั้นเป็นอาวุธลับของวัฒนธรรมที่มีพลานุภาพในการสร้างความรู้สึกมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีพลังเป็นตัวของตัวเอง

(5) หน้าที่ในการสร้างความอบอุ่น/ความมั่นคงทางจิตใจ ตัวอย่างในช่วงเวลาปกติเช่น พิธีกรรมการสวดสรภัญญะที่ช่วยให้มีความมั่นคงมีสมาธิ หรือการบาบานศาลกล่าว การเสี่ยงทายที่มักเป็นส่วนเสี้ยวหนึ่งของพิธีกรรม

(6) หน้าที่ให้ความบันเทิง ในงานพิธีกรรมทั้งหลาย มักจะมีการแสดง การละเล่น เป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งที่ทำให้ความสนุกสนาน

(7) หน้าที่ในการจัดระเบียบสังคม ตัวอย่างเช่น พิธีกินหมูล้างดิน ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ลงโทษ (เชิงสัญลักษณ์) แก่ผู้หญิงที่ท้องก่อนแต่งงาน เพื่อเป็นการปรามผู้หญิงคนอื่นๆ ในชุมชนให้ประพฤติตนให้อยู่ในร่องในรอย

(8) หน้าที่ปลอบขวัญ/คลายความกังวล ในช่วงเวลาที่ชีวิตของผู้คน/ชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาหรือภาวะวิกฤติ เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย ประสบอุบัติเหตุ เผชิญกับภัยธรรมชาติ ชุมชนก็จะมีพิธีกรรมที่ทำหน้าที่ปลอบขวัญ เช่น พิธีเหยา พิธีสืบชะตา

(9) หน้าที่ให้แนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น การจัดการกับสภาพแวดล้อม ตัวอย่างเช่น พิธีสืบชะตาแม่น้ำก็ให้แนวทางการใช้ชีวิตอย่างรู้รักษาทรัพยากรน้ำ หรือการสู่ขวัญข้าวสู่ขวัญควายก็เช่นเดียวกัน

(10) หน้าที่ในการเป็นยาสมานแผลชุมชน เมื่อคนมาอยู่รวมกันมากๆ ความขัดแย้งก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ อำนาจ หรือเรื่องส่วนตัว และเมื่อ

เกิดรอยร้าวขึ้นในชุมชน บรรดาสื่อพิธีกรรมทั้งหลายก็มักจะมีคุณค่าเรื่องการให้อภัย การอโหสิเล็ก แล้วต่อกัน จึงมีสรรพคุณที่ใช้สมานแผลรอยฉีกขาดของชุมชนได้

(11) หน้าที่ในการสร้างความทรงจำร่วมกัน (Collective Memory) ในทุกชุมชนที่มีอายุ ยาวนานหลายชั่วอายุคนมาแล้ว ชุมชนนั้นย่อมมีเรื่องราว มีประวัติศาสตร์ มีตำนานเกิดขึ้น และใน วาระโอกาสที่มีการทำพิธีกรรมนี้เอง ที่จะมีการเล่าเรื่องราวในอดีต ประวัติบุคคล หรือตำนานความ เชื่อต่างๆ ของชุมชนให้ผู้ที่มาร่วมพิธีฟัง เรื่องราวที่เป็นความทรงจำร่วมกันนี้จะทำหน้าที่เป็นกลไก สร้างสรรค์หลายสิ่งหลายอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว เช่น การสร้างตัวตน/อัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ระหว่างคนหลายๆ รุ่น (ทั้งรุ่นที่ตายไปแล้วกับรุ่นที่ยังมีชีวิตอยู่) เป็นต้น

(12) หน้าที่การอบรมบ่มเพาะ หน้าที่นี้อาจถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญมากที่สุดหน้าที่หนึ่งของ พิธีกรรม เพราะในทุกขั้นตอนของการทำพิธีกรรมนั้น เมื่อวิเคราะห์ลงไปอย่างถึงที่สุดแล้วจะ พบว่า ล้วนเป็นวิถีทางในการอบรมบ่มเพาะคนรุ่นหลังในทางใดทางหนึ่งทั้งสิ้น

(13) หน้าที่การแสดงความรู้สึกร่วมกัน เมื่อเวลาที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในชุมชนต้องพาน พบกับเหตุการณ์ร้ายหรือดี คนอื่นๆ ในชุมชนก็จะรู้สึกประหนึ่งว่า ตนเองได้พบกับเหตุการณ์นั้นไป ด้วย ที่เรียกว่า หยกเล็บก็เจ็บเนื้อ (นี่เป็นตัวบ่งชี้ความเป็นชุมชนได้อย่างหนึ่ง) และเพื่อจะแสดงว่า คนอื่นๆ ในชุมชนก็รู้ร้อนรู้หนาวไปกับชะตากรรมของบุคคลในชุมชน พิธีกรรมก็จะเป็นเวทีที่ แสดงออกซึ่งความรู้สึกร่วมนั้น

(14) ทำหน้าที่เป็นคลังเก็บความรู้ การที่ชุมชนสามารถดำรงอยู่สืบเนื่องมาได้นั้น ก็เพราะ ชุมชนนั้นมี “ความรู้ที่อยู่ท่วมหัว ที่จะเอาตัวชุมชนให้รอดได้” แต่ทว่าองค์ความรู้/ภูมิปัญญาเหล่านั้น ก็ต้องมี “ที่เก็บรักษา” เอาไว้ ในปัจจุบันนี้ เราอาจจะคุ้นเคยกับแนวคิดเรื่องห้องสมุด/พิพิธภัณฑ์ ว่า เป็นที่เก็บความรู้ แต่ในสมัยโบราณ ประเพณี/พิธีกรรมนั่นเองจะทำหน้าที่เป็น “ห้องสมุด/ พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต” ซึ่งจัดเก็บองค์ความรู้เรื่องต่างๆ ของชุมชนเอาไว้

จากบรรดาหน้าที่อันหลากหลายที่ได้กล่าวมานั้น ในแต่ละพิธีกรรมก็อาจจะเลือกทำหน้าที่ กันไปคนละแบบสองแบบ แต่ทว่าหน้าที่ที่พื้นฐานที่สุดซึ่งทุกพิธีกรรมจะมีก็คือ การทำบทบาท หน้าที่เชื่อมประสานระหว่างความสัมพันธ์ 3 รูปแบบในเวลาเดียวกัน (เป็นแนวคิดโบราณในเรื่อง พิธีกรรมว่าเป็นวาระโอกาสของการเปิดโลกทั้ง 3 ให้เชื่อมถึงกัน เช่น วันตักบาตรเทโว) ความสัมพันธ์ทั้ง 3 นั้นได้แก่

- (i) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัตถุ/สิ่งของ/ธรรมชาติ
- (ii) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งสูงสุดที่เชื่อถือ (พระเจ้า/ผี/หลักธรรม ฯลฯ)
- (iii) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย” ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีหน้าที่นิยมของสื่อพื้นบ้านเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

2.8 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมย่อยและวัฒนธรรมศึกษา

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำให้ความเจริญอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญอกงาม ซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือ จิตใจ สังคม และวัตถุ มีการตั้งสมและสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถ เรียนรู้และก่อให้เกิดผลิตกรรมและผลผลิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันควรค่าแก่การวิจัย อนุรักษ์ พื้นฟู ถ่ายทอด เสริมสร้างเอตทัคคะ และแลกเปลี่ยน เพื่อสร้างดุลยภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอย่างมีสุข สันติสุข และอิสรภาพ อันเป็นพื้นฐานแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535)

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรมและหรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ (อมรา พงศาพิชญ์, 2537)

วัฒนธรรม แปลตามตัวอักษร หมายความว่า สภาพอันเป็นความเจริญอกงาม วัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรม วาจา ท่าทาง กิจกรรม และผลผลิตของกิจกรรมของมนุษย์ในสังคมผลิตหรือปรับปรุงขึ้นจากธรรมชาติ และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยผ่านการคัดเลือก ปรับปรุงและยึดถือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมเป็นทั้งลักษณะนิสัยของคนหรือกลุ่มคนในชาติ ลัทธิ ความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียม อาหารการกิน เครื่องใช้ไม่สอย ศิลปะต่างๆ ตลอดจนทั้งการประพฤติปฏิบัติในสังคม

วัฒนธรรมอันเป็นผลรวมจากความคิด สติปัญญาของมนุษย์ ที่ได้สร้างสรรค์และยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตนั้น อาจแบ่งออกได้ 5 สาขา (นิตยา บุญสิงห์, 2546) ดังนี้

- (1) วัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี
- (2) วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต หรือในกิจการต่างๆ ของมนุษย์
- (3) วัฒนธรรมทางจิตใจ เช่น ศาสนา คติธรรม
- (4) วัฒนธรรมทางจารีต หรือขนบธรรมเนียมประเพณีและการประเพณีต่างๆ ในสังคม
- (5) วัฒนธรรมทางสุนทรีย์ ได้แก่ ความงดงาม ความไพเราะ หมายถึง ศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ดุริยางคศิลป์ เป็นต้น

ทักษิณีย์ จันทร (2531) แบ่งประเภทของวัฒนธรรมเป็น 2 ลักษณะ คือ ประเภทของวัฒนธรรมตามหลักสังคมวิทยา และประเภทของวัฒนธรรมตามระดับของสังคม โดยประเภทของวัฒนธรรมตามหลักสังคมวิทยา ประกอบด้วย

(1) วัฒนธรรมทางวัตถุ (รูปธรรม) คือ ลักษณะทางกายภาพของสังคมใดสังคมหนึ่ง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือดัดแปลงปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติเพื่อประโยชน์แห่งการใช้สอยทางกายภาพ และความเป็นอยู่ของมนุษย์โดยส่วนรวมในสังคมนั้น แรกเริ่มเกิดจากความจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น มนุษย์ร่วมกันสร้างสิ่งเหล่านี้จากการเรียนรู้ และสืบทอดกันมา มีการปรับปรุงต่อกันมาเป็นความเจริญก้าวหน้า

(2) วัฒนธรรมทางจิตใจ (นามธรรม) คือ สภาพทางจิตใจโดยส่วนรวมของสังคมนั้นๆ เพราะการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมจำเป็นต้องมีข้อกำหนดเกี่ยวกับความดีและมีหน้าที่ที่ต้องพึงปฏิบัติต่อกัน การสื่อความหมายจึงทำให้เกิดความคิด ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม คุณธรรม การสร้างระเบียบ ประเพณี กฎหมาย ภาษา วรรณคดี ดนตรีและศิลปะต่างๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้รับการสะสมและถ่ายทอดความคิดเป็นลักษณะทางจิตใจของสมาชิกในสังคม และวัฒนธรรมทางจิตใจแสดงออกให้เห็นผลผลิตทางรูปธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นส่วนหนึ่งเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ

ส่วนประเภทของวัฒนธรรมตามระดับของสังคม เป็นการจัดในแง่ของนักวิจัยวางแผนเพื่อประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย

(1) วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วัฒนธรรมของประชาชนโดยทั่วไป ประชาชนหรือชาวบ้านกำหนดสร้างขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมท้องถิ่นซึ่งเป็นสังคมย่อยในไทย โดยแบ่งประเภทย่อย เช่น วัฒนธรรมภาคกลาง วัฒนธรรมอีสาน และวัฒนธรรมปักษ์ใต้ เป็นต้น

(2) วัฒนธรรมประจำชาติ หมายถึง วัฒนธรรมที่รัฐกำหนดและมอบหมายให้คนในชาติ ประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เช่น การใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาที่ใช้ในราชการ ถือเป็นภาษา ประจำชาติ หรือประเทศไทยยึดถือวัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโส เป็นต้น วัฒนธรรมประจำชาติ เป็นวัฒนธรรมร่วมของคนไทยทุกหมู่เหล่า

(3) วัฒนธรรมสากลหรือวัฒนธรรมนานาชาติ หมายถึง วัฒนธรรมที่อาจจะเกิดขึ้นจาก สังคมอื่นแต่มีความนิยมทั่วไปในนานาประเทศ เช่น การแต่งกายสากล การเล่นดนตรี ซึ่งปกติแล้ว มีบ่อเกิดจากวัฒนธรรมตะวันตก เหตุที่คนไทยรับเอาวัฒนธรรมสากลมาเป็นส่วนหนึ่งของ วัฒนธรรมไทยเพราะสังคมไทยเป็นสังคมย่อยสังคมหนึ่งของโลก การที่จะติดต่อกับคนต่างชาติ จำเป็นต้องมีการประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างผสมกลมกลืน

R. Williams แสดงทัศนะต่อคำว่า วัฒนธรรม ในบทความชื่อ The Analysis of Culture (1994 อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2544) ว่า มีวิธีการให้คำนิยามคำว่า วัฒนธรรม อยู่ 3 แบบ หลักๆ คือ

(1) วัฒนธรรมแบบชนชั้นสูงที่กล่าวถึงคุณค่าอมตะที่เป็นสากล (Universal Value)

(2) วัฒนธรรมที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ เช่น งานเขียน ภาพวาด ดนตรี ของปัญญาชนหรือ ศิลปิน

(3) วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตทั้งหมด (Way of Life) ของประชาชน

โดยจุดยืนที่ชัดเจนเกี่ยวกับคำนิยามของคำว่า วัฒนธรรม ของ R. Williams เสนอว่า วัฒนธรรมไม่ใช่ผลงานสร้างสรรค์ของปัญญาชน/ศิลปินเท่านั้น หากแต่เป็นวิถีชีวิตทั้งหมดของคน ทุกคนในสังคม และไม่มีสิ่งๆ ที่เรียกว่า วัฒนธรรมสากล เพียงอย่างเดียว เนื่องจากในทุกสังคมล้วนมี ชนชั้น มีกลุ่มย่อยๆ ดังนั้น คนในแต่ละกลุ่ม แต่ละชนชั้น จึงมีวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย

การศึกษาวัฒนธรรมในทัศนะของ R. Williams ก็คือ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบต่างๆ ในวิถีชีวิตประจำวันของประชาชน ความสัมพันธ์นั้นจะมีลักษณะเป็นแบบแผน (Pattern) ซึ่งเป็น Keyword ของการค้นคว้าทางวัฒนธรรม

ลักษณะและหน้าที่ของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมไทยโดยส่วนรวมมีลักษณะดังต่อไปนี้ (ทัศนีย์ จันทร, 2531)

(1) วัฒนธรรมไทย มีพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นแก่นสารหรือจิตวิญญาณ เป็นส่วนใหญ่

(2) วัฒนธรรมไทยโดยส่วนรวมเกิดขึ้นจากการพัฒนาหรือการสร้างสรรค์โดยมีวังและวัด เป็นฝ่ายนำ (นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงเป็น

องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก เป็นผู้นำประชาชนในการประพฤติปฏิบัติธรรม และทรงนำประชาชนในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา เช่น การมีพระราชประเพณีต่างๆ การสร้างวัด โบราณสถานและการอบรมสั่งสอนประชาชน โดยอาศัยวัดและพระธรรมคำสอนเป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมประชาชนให้เป็นพลเมืองดีมีคุณประโยชน์ต่อสังคม)

(3) วัฒนธรรมไทยมีลักษณะที่หลากหลายมากมาย มีความผิดเพี้ยนกันไปบ้าง เช่นเดียวกับภาษาไทย แต่สามารถเข้าใจกันได้และปฏิบัติร่วมกันได้

(4) วัฒนธรรมไทยพื้นบ้านจำนวนมากเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของประชาชนชาวบ้าน

จากการศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์หรือชนชาติต่างๆ ทั่วโลก นักมานุษยวิทยาได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรม (เสาวภา ไพบยวัฒน์, 2538) กล่าวคือ

(1) วัฒนธรรมเป็นศูนย์รวมของความคิด โลกทัศน์ และค่านิยมทางสังคม และเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมในสังคมเดียวกัน ดังนั้นคนในสังคมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เช่น ค่านิยมในการนับถือผู้อาวุโสในสังคมไทย การยกย่องให้เป็นพี่ หน้าที่ของผู้อาวุโสที่พึงมีต่อผู้ที่มีอายุน้อย เมื่อมีการรับประทานอาหารร่วมกัน ผู้อาวุโสจะต้องแสดงน้ำใจในการเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายหรือเจ้ามือ เป็นต้น

(2) วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมอันเกิดจากการสั่งสมและการเรียนรู้โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา ดังนั้นคุณค่าทางจริยธรรมในการปฏิบัติตนของคนในสังคมจึงได้รับจากการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ และแบบอย่างอันดีงามของคนในสังคม และเป็นค่านิยมที่คนในสังคมพิจารณาเลือกโดยใช้วิจารณญาณ

(3) วัฒนธรรมมีพื้นฐานจากการใช้สัญลักษณ์ (Symbols) พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดจากการใช้สัญลักษณ์ มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณสมบัติเหนือสัตว์โลกอื่นในการใช้ภาษาเป็นการสื่อสาร ถ่ายทอด สั่งสม ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ ดังนั้นชีวิตประจำวันของมนุษย์เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ต่างๆ

(4) วัฒนธรรมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์พร้อมทั้งกำหนดแบบแผนในการดำเนินชีวิต และเป็นเครื่องมือให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และทรัพยากร นอกจากนี้วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีเพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์

(5) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) ซึ่งวัฒนธรรมของมวลมนุษยชาติจะมีการผสมผสานโดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในช่วงเวลาที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าสูงสุดจะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้ในลักษณะวัฒนธรรมตามไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อปรากฏการณ์ “วัฒนธรรมล่า”

(Culture Lag) ถ้าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลให้วัฒนธรรมแตกสลายได้ และเป็นผลเสียแก่นุชชาติในการขาดความเป็นเอกลักษณ์ของชาติได้

และเนื่องจากวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมจึงมีความสำคัญแก่นุชชาติทุกเผ่าพันธุ์ ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีหน้าที่ต่อสังคมในภาพรวมและระดับครอบครัวหรือวัฒนธรรมในส่วนย่อยของแต่ละสังคมตามลำดับ

หน้าที่ของวัฒนธรรมที่มีต่อสังคมในภาพรวมโดยสรุป กล่าวคือ

(1) วัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยวัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อม แต่แนวคิดในการสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีส่วนสัมพันธ์กัน วัฒนธรรมมิได้เป็นเครื่องชี้วัดหรือลบล้าง ความด้อย ความเด่น หรือความดีในวัฒนธรรมของตนเหนือวัฒนธรรมของสังคมอื่นๆ

(2) วัฒนธรรมเป็นผลรวมจากภูมิปัญญาของคนในสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงได้รับการถ่ายทอด สั่งสม สืบสาน และในบางโอกาสอาจเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตได้ นอกจากนี้ วัฒนธรรมจำแนกได้หลายลักษณะ เช่น วัฒนธรรมรวมระดับชาติ วัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ วัฒนธรรมย่อยของเชื้อชาติ วัฒนธรรมของท้องถิ่น วัฒนธรรมของกลุ่มอาชีพ เป็นต้น

หน้าที่ของวัฒนธรรมในระดับครอบครัวหรือวัฒนธรรมในส่วนย่อยของแต่ละสังคม กล่าวคือ

(1) การกำหนดบทบาทและสถานภาพของสถาบันครอบครัว วัฒนธรรมในแต่ละชาติศาสนา จะมีความแตกต่างกันในครอบครัว เช่น สังคมไทยให้ความสำคัญว่า สามีเปรียบเสมือนช้างเท้าหน้า ภรรยาเป็นช้างเท้าหลัง

(2) การกำหนดแนวทางในการอยู่ร่วมกันของแต่ละคนในสังคม ข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมและถือเป็นประเพณีการปกครอง เช่น การให้ความสำคัญของผู้นำในสังคม การเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน การนับถือระบบอาวุโส เป็นต้น

(3) การควบคุมคนในสังคมมิให้ประพฤติปฏิบัติตนที่ผิดต่อประเพณี ดังเช่นในสังคมไทยให้ความสำคัญแก่การแต่งงานจะต้องมีประเพณีการสู่ขอ การหมั้น การแต่งงานโดยที่สังคมไทยยังคงตำหนิชายหญิงที่ละเลยขนบธรรมเนียมประเพณีการแต่งงาน

(4) การแสดงถึงสัญลักษณ์ของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง เช่น คนไทยจะมีการยกมือไหว้ แสดงการทักทาย ออลา ขอบคุณ ส่วนการแนะนำทักทายของคนสังคมอื่น เช่น สังคมตะวันตกใช้การจับมือ สังคมญี่ปุ่นใช้การโค้งคำนับกัน เป็นต้น

(5) การกำหนดค่านิยมและความเชื่อในการดำรงชีวิตของคนในสังคม ดังเช่นสังคมของผู้นับถือพุทธศาสนาจะสั่งสมความเชื่อในกฎแห่งกรรม การรู้จักให้อภัยแก่กันพร้อมทั้งหล่อหลอมอุปนิสัยความมีเมตตาธรรมในการดำรงชีวิต

มนุษยชาติเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมเป็นเพื่อเป็นมรดกของชนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง การถือปฏิบัติในสิ่งที่เป็นนามธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกันทางด้านวัตถุประสงค์เป็นวัฒนธรรมทางจิตใจของมนุษย์โดยแรงผลักดันซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยววัฒนธรรมทางจิตใจที่สำคัญ ได้แก่ การรับนับถือศาสนา ความคิดคำนึงในเรื่องเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ ตลอดจนอิทธิพลทางสภาพภูมิศาสตร์ ปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลต่อการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ให้เป็นผู้มีวัฒนธรรมสูง มีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ถ้าหากมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนาน จะส่งผลดีในการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะประจำชาติ (Nationality)

กฤติยา แสงวงเจริญ (2543) แสดงทัศนะไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นพลังเบื้องต้นแห่งการพัฒนา เพราะวัฒนธรรมในเชิงชีวิต เป็นองค์รวมของวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของสังคมที่มนุษย์สร้างสรรค์ และสะสมขึ้นมา ในความพยายามที่จะแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ และการปรับตัวกับระบบความสัมพันธ์และธรรมชาติภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วย 3 แบบ ซ้อนรวมกันอยู่อย่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง คือ

(1) ระบบคุณค่า หมายถึง ศีลธรรมของส่วนรวมและจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่สร้างสรรค์บนพื้นฐานของการเคารพต่อส่วนรวมและเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง

(2) ระบบภูมิปัญญา หมายถึง วิถีชีวิตของสังคมโดยเฉพาะการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมกับธรรมชาติแวดล้อมภายใต้เงื่อนไขว่า สังคมนั้นจะต้องมีอิสระและมีความเป็นตัวของตัวเองพอสมควร จึงจะสามารถผลิตและสร้างสรรค์ภูมิปัญญาใหม่ให้สอดคล้องกับคุณค่าทางศีลธรรมได้

(3) ระบบอุดมการณ์อำนาจ หมายถึง ศักดิ์ศรีและสิทธิของความเป็นมนุษย์ ถือเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่จะเสริมสร้างความมั่นใจและอำนาจให้กับคนในชุมชนหรือสังคมท้องถิ่น เพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตใหม่และถ่ายทอดภูมิปัญญา ในการพัฒนาสังคมให้เป็นไปตามหลักศีลธรรม และความยั่งยืนของธรรมชาติ อุดมการณ์อำนาจนี้จะแสดงถึงศักยภาพชุมชนในการผลิตให้มีของความเป็นชุมชนเพื่อรักษาความเป็นอิสระของตนเองเมื่อต้องเผชิญหน้ากับการครอบงำจากภายนอกเพราะอุดมการณ์อำนาจนี้เป็นระบบสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ทางสังคมในภูมิภาคต่างๆ ทั้งชุมชน ท้องถิ่น เพศ หรือชาติพันธุ์ ซึ่งจะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนา

แนวคิดเรื่องต้นทุนทางวัฒนธรรม

P. Bourdieu (1986, อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2551) ได้ขยายแนวคิดเกี่ยวกับ “ต้นทุน” (Capital) ซึ่งแต่เดิมมักจะเข้าใจกันถึง “ต้นทุนทางเศรษฐกิจ” เท่านั้น โดยได้แยกแยะต้นทุนทั้งหมดออกเป็น 4 ประเภท คือ

- (1) ต้นทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) ซึ่งหมายถึง เงินและทรัพย์สินต่างๆ
- (2) ต้นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ซึ่งหมายถึง สินค้าหรือสิ่งของของบริการด้านวัฒนธรรม รวมทั้งภูมิหลัง/ระดับทางการศึกษา
- (3) ต้นทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งหมายถึง สายสัมพันธ์ทางสังคม เช่น เพื่อนฝูง พรรคพวก และเครือข่ายทั้งหลาย
- (4) ต้นทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) ซึ่งหมายถึง บรรดาความชอบธรรมทั้งหลายที่มีต่อสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความรู้สึกต่อพระพุทธรูป/ธงชาติ ฯลฯ

ในการใช้แนวคิดเรื่อง “ต้นทุน” นี้ Bourdieu ได้ใช้แนวทางแบบวัฒนธรรมศึกษาเชิงวิพากษ์ที่มองว่าเรื่องของ “ต้นทุน” เป็นเรื่องของ “อำนาจ” ที่จะถูกนำไปใช้ได้ทั้งในการครอบงำผู้อื่น หรือในทางตรงกันข้าม คือใช้เพื่อการต่อรอง/ต่อต้าน/ปฏิเสธการครอบงำ และในระหว่างต้นทุนทั้ง 4 ประเภทที่กล่าวมานี้ สามารถโยกย้ายถ่ายเทปรับเปลี่ยนกันไปมา (Transformation) ทั้งนี้ ต้นทุนทางวัฒนธรรมในทัศนะของ Bourdieu สามารถดำรงอยู่ได้ใน 3 สถานะ ดังนี้

- (1) Embodied State เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งได้ผ่านการหล่อหลอมในอันที่จะเห็นซึ่งถึงคุณค่าหรือมีความเข้าใจศิลปวัฒนธรรมต่างๆ
- (2) Objectified Form เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในตัววัตถุ เช่น หนังสือ/ตำรา ผลงานศิลปะภาพวาด เครื่องดนตรี ฯลฯ ซึ่งจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะทางวัฒนธรรมที่จะเข้าไปใช้
- (3) Institutionalized Form เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในสถาบันต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษา แหล่งบ่มเพาะศิลปินพื้นบ้าน กลุ่ม/ชมรมที่ทำงานด้านศิลปะ/วัฒนธรรมต่างๆ

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมย่อย

Hall & Jefferson (1976 อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2544) กล่าวว่า วัฒนธรรมย่อย เป็นวิธีการที่กลุ่มย่อยใช้ในการจัดการกับชีวิตทางวัตถุและวิถีชีวิตด้านอื่นๆ ที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่นๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างอัตลักษณ์ (Identity) วิธีการนี้เป็นปฏิบัติการที่กลุ่มดำเนินการอย่างมีความหมายและมีสำนึก ไม่ว่าจะ เป็น “วัตถุ/ความสัมพันธ์/ระบบค่านิยม/ระบบความเชื่อที่ผลิต

ออกมา (what they produce) และวิธีการที่ผลิต (how they produce) ล้วนมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม” โดยตัวอย่างของวัฒนธรรมย่อยที่เห็นได้โดยง่ายคือ “อัตลักษณ์ทางชนชาติ” (Ethnic Identity) ที่หมายถึงกลุ่มคนที่แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคมด้วยคุณลักษณะที่เป็นเกณฑ์ต่างๆ เช่น ศาสนา ภาษา เชื้อชาติ ชนชาติ ชุมชน ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ฯลฯ คุณลักษณะดังกล่าว นั้นในด้านหนึ่งได้ช่วยธำรงรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มย่อยดังกล่าวเอาไว้ และในอีกด้านหนึ่งก็ทำให้แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ (other)

กาญจนา แก้วเทพ (2544) ยังแสดงทัศนะเกี่ยวกับคำนิยามของวัฒนธรรมย่อยในโครงสร้างอำนาจว่า วัฒนธรรมย่อยนั้นดำรงอยู่ในโครงสร้างลำดับชั้นของอำนาจที่แตกต่างกัน (hierarchical power structure) ระหว่างวัฒนธรรมย่อยกับวัฒนธรรมหลัก ดังนั้น คำว่า “ย่อย” จึงหมายถึง “ย่อย/เล็ก/น้อยในแง่อำนาจ” ด้วย การมี “วัฒนธรรมย่อย” จึงหมายความว่า การใช้อำนาจการครอบงำ การเอาเปรียบ (domination, exploitation, manipulation) ที่วัฒนธรรมหลักกระทำต่อวัฒนธรรมย่อย แต่ในอีกด้านหนึ่งก็หมายถึงการตอบโต้ การต่อรอง การมีปฏิกริยาของวัฒนธรรมย่อยที่มีต่อวัฒนธรรมหลักเพื่อการดำรงอยู่และการสืบทอดของวัฒนธรรมย่อยด้วย

นอกจากนี้ ยังตั้งข้อสังเกตว่า คำว่า “ชนชาติ” นั้นมักจะถูกพวงติดไปกับคำว่า “ส่วนน้อย” (Ethnic minority) ซึ่งอาจจะหมายความว่า ได้สองนัยคือ “ส่วนน้อย” ในแง่ปริมาณประชากร หรือส่วนน้อยในแง่ของอำนาจ และดูเหมือนว่า โดยทั่วไปแล้ว จะมีนัยยะในกรณีหลังมากกว่า ทั้งนี้ เนื่องจากในบางสังคมที่กลุ่มผู้มีอำนาจอาจจะมีปริมาณประชากรเป็นชนชาติหนึ่งเพียงเล็กน้อย แต่ก็ไม่มีการเรียกขานกลุ่มผู้มีอำนาจดังกล่าวว่า เป็น “ชนชาติส่วนน้อย” (เช่น เมื่อแมนจูขึ้นปกครองประเทศจีน เป็นต้น) เรื่องของ “ชนชาติ” จึงเหมือนเรื่องของเชื้อชาติคือเป็นเรื่องของโครงสร้างอำนาจในการสร้างความหมาย

ทั้งนี้ เห็นได้ชัดเจนว่า ชนชาติจะมี “อัตลักษณ์” (Ethnic Identity) ที่แยกออกจากคนอื่น ๆ ดังนั้น กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนชาติ จึงเหมือนกับกระบวนการสร้างเอกภาพของชาติ กล่าวคือ ถูกประกอบสร้างผ่านการเล่าเรื่อง การใช้สัญลักษณ์ การประกอบพิธีกรรม การสร้างภาพลักษณ์ ฯลฯ

ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม

อมรา พงศาพิชญ์ (2549) แสดงทัศนะไว้ว่า การปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Interaction) มีทั้งลักษณะที่สอดคล้องและขัดแย้งกัน ดังต่อไปนี้

(1) การปรับตัว (Adaptation)

Cohen (1968) เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมไว้ว่า

(i) การศึกษาเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมควรพิจารณาองค์ประกอบด้าน ศิลปวัฒนธรรม (วรรณคดี ดนตรี การแสดง และศิลปกรรมอื่นๆ) และสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ ฯลฯ

(ii) องค์ประกอบต่างๆ ของวัฒนธรรมเรียวร้อยประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่มี ลักษณะเป็นองค์รวม มีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมวัฒนธรรม

(iii) การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียง หรือการค้นพบสิ่งใหม่ภายในสังคมตนเองจะ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อการคงอยู่ของสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ

(iv) วัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความหมายและสื่อ ความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าข้อเท็จจริง เช่น ธงมีความหมายมากกว่าผ้าผืนหนึ่ง

(v) การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องดำเนินเป็นกลุ่ม การปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรม เป็นการปรับเปลี่ยนในกลุ่มมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคล การสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหนึ่งเป็นกลุ่ม การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม

(vi) พฤติกรรมของมนุษย์ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่มีพฤติกรรมใดที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้เลย

(vii) การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมีกระบวนการและขั้นตอน

(2) การสังสรรค์ทางวัฒนธรรมหรือการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation)

คำว่า การสังสรรค์ทางวัฒนธรรมหรือการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) นี้ใช้ เมื่อมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมระหว่าง 2 กลุ่มคนที่มีสังคมวัฒนธรรมต่างกัน และมีการรับ วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน แต่ในกรณีที่สังคมวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่ม หนึ่งจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง เราพบว่ากลุ่มที่วัฒนธรรมมีพลังน้อยจะ ถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่วัฒนธรรมมีพลังมากกว่า ในขณะที่เดียวกันอาจมีการ แลกเปลี่ยนกันก็ได้ สุดท้ายถ้าวัฒนธรรม 2 ชุดถูกผสมรวมกันเป็นชุดเดียวกันไม่ว่าจะมีส่วนของชุด ใดมากกว่ากันก็จะเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (Assimilation)

(3) บูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) และทวิลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Double Ethnic Identity)

ความคิดเรื่องบูรณาการทางวัฒนธรรม คือการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรมด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมคือการมีวัฒนธรรมที่ หลากหลายร่วมกันและไม่ได้มีการพยายามครอบงำซึ่งกันและกัน ในสังคมปัจจุบันเมื่อเกิดรัฐ ประเทศและพบว่ามียุทธศาสตร์หลายกลุ่มตั้งถิ่นฐานอยู่ภายในอาณาเขตของรัฐประเทศ ถ้า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมสมัยใหม่มีลักษณะยอมรับซึ่งกันและกันยอมหมายความว่า

ว่าเกิดบูรณาการทางวัฒนธรรม บางครั้งใช้คำว่าพหุวัฒนธรรม (Cultural Pluralism) คือรัฐประเทศที่มีหลายวัฒนธรรม ประเทศที่เกิดขึ้นใหม่มักจะเป็นรัฐพหุวัฒนธรรม เพราะประเทศเหล่านี้เกิดขึ้นภายหลังการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ คือตัวอย่างประเทศที่ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และประเทศสิงคโปร์และมาเลเซียก็ประกาศตัวเองเป็นประเทศพหุวัฒนธรรม เพราะหลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษได้มีการยอมรับความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์และได้กำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนี้

(4) ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (Cultural Conflict)

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและการสังสรรค์ทางวัฒนธรรมอาจสร้างความขัดแย้ง ถ้าสมาชิกในกลุ่มไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน โดยปกติกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีความเชื่อและภาษาพูดร่วมกันมักจะไม่มีความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นเมื่อมีการปะทะสังสรรค์ของวัฒนธรรมที่ต่างกัน การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมนี้เกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งหรือทั้งสองชุด ทั้งนี้อาจเกิดจาก

(i) การอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเข้ามาสู่อาณาบริเวณที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมอื่นอยู่แล้ว ถ้าการอพยพย้ายถิ่นนี้ไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการก็เกิดความขัดแย้งได้

(ii) การขยายดินแดนของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อเสริมอาณาเขตของตนซึ่งมีผลในการรุกรานกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้ว ทั้งนี้รวมทั้งการยกทัพไปสู้รบกันดังเช่นสงครามสมัยโบราณ

(iii) การล่าอาณานิคมของสังคมตะวันตก โดยกลุ่มที่มีอำนาจสามารถเขาไปครอบครองและเผยแพร่วัฒนธรรมของตนด้วย

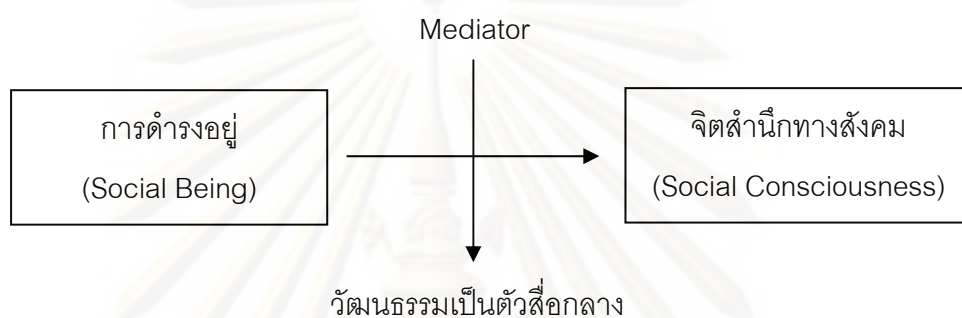
(iv) นอกจากนี้ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมอาจเกิดจากการแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยการสื่อสาร ถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชน ระบบการศึกษา และเทคโนโลยีต่างๆ

แนวคิดการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม

สมสุข หินวิมาน (2548) แสดงทัศนะว่า ในขณะที่นักวิชาการคติชนวิทยาดั้งเดิม จะศึกษาสื่อพื้นบ้านในระดับของผลผลิตทางวัฒนธรรม (Cultural Products) หรือทำความเข้าใจสื่อพื้นบ้านในฐานะของวัฒนธรรมที่เป็นขึ้นๆ เช่น ศึกษาผ้าทอหรือเสื้อกอกเป็นผืนๆ โดยแยกส่วนออกจากบริบทที่ใช้พินิจพิจารณา แต่นักวัฒนธรรมศึกษาได้ชี้ให้เห็นขีดจำกัดของการศึกษาดังกล่าวที่สามารถตอบใจพียงได้เพียงว่า มีวัฒนธรรมอะไรเกิดขึ้นในสังคม (หรือตอบคำถามได้แต่เพียงแค่ What) โดยไม่สามารถอธิบายต่อไปได้ว่า วัฒนธรรมหรือสื่อพื้นบ้านเหล่านั้นเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้อย่างไรและทำไม (หรือคำตอบเรื่อง How กับ Why) ดังนั้นสำนักเบอร์มิงแฮมจึงเน้นย้ำความ

จำเป็นของการศึกษาสื่อพื้นบ้านในลักษณะของ กระบวนการทางวัฒนธรรม (Cultural Production) มากกว่า

คำว่า “วัฒนธรรม” ในความหมายที่ใกล้เคียงกับคำว่า “การสื่อสาร” นั้น กลุ่มวัฒนธรรมนิยมได้ให้คำนิยามว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง (Mediator) การพัฒนา “การดำรงอยู่” (Social Being) ของคนคนหนึ่งให้กลายเป็นมนุษย์ที่มี “จิตสำนึกทางสังคม” (Social Consciousness) ด้วยเหตุนี้ลักษณะวัฒนธรรมของแต่ละสังคมจึงขึ้นอยู่กับบริบทของสภาพความเป็นจริงของสังคมนั้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2545) ดังแสดงแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.10 แสดงหน้าที่ของวัฒนธรรมในฐานะเป็นสื่อกลาง (Mediator) การพัฒนา

สำหรับนิยามของคำว่า “วัฒนธรรม” สำนักวัฒนธรรมนิยมได้ใช้ในความหมายที่ผนวกรวมเอา “วัฒนธรรมพื้นบ้าน” เข้าไปด้วย โดยถือว่าวัฒนธรรมเป็น “ปฏิบัติการทางสังคม” ทุกอย่าง (Social Practice) โดยที่ปฏิบัติการนั้นจะก่อตัวมาจากสภาพความเป็นจริงของสังคมแต่ละแห่ง ดังนั้นชนชาติที่ทำมาแล้วจะมีสำนึกและมีปฏิบัติการทางสังคมรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม เพลงพื้นบ้าน นิทาน ภาษิตพังเพยที่เกี่ยวกับ “ข้าว” ทั้งนั้น และสำหรับกลุ่มทำนาแต่ละแบบ เช่น นาไร่ นาหว่าน นาดำ ก็อาจจะมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไป

นอกจากนั้น คำว่า “ปฏิบัติการทางสังคม” นั้น สำนักนี้ยังเน้นหนักว่า จะต้องเป็นปฏิบัติการที่ประชาชนกำลังใช้ชีวิตอยู่ในปัจจุบัน (Lived Experience) เพราะฉะนั้น “วัฒนธรรม” จึงไม่ใช่สิ่งที่ตายไปแล้ว (Dead Experience) แต่ต้องเป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมกำลังปฏิบัติอยู่ ด้วยเหตุนี้ วิธีการศึกษาของสำนักนี้จึงไม่ใช่เพียงวิธีการ “วิเคราะห์ตัวบท” (Text Analysis) แต่ต้องลงไปดูในสภาพความเป็นจริงด้วย ดังนั้น จากคำนิยามของ “วัฒนธรรม” ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ก่อให้เกิดคำนิยามของวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่ง คือ วัฒนธรรมจะเป็นทั้งความหมาย (Meaning) และระบบคุณค่า (Value System) ที่ตกผลึกมาจากประสบการณ์ที่แวดล้อมอยู่รอบตัวบุคคล

R. Williams ได้จำแนกประเภทของปฏิบัติการทางวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ Dominant (วัฒนธรรมหลัก) Residual (วัฒนธรรมที่ตกค้างมาจากอดีต ที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับวัฒนธรรมหลัก) และ Emergent (วัฒนธรรมที่กำลังก่อตัวขึ้นมาใหม่ โดยเป็นผลรวมระหว่างสองประเภทแรก) ยกตัวอย่างเช่น การแห่ไม้ค้ำโพธิ์ของชาวบ้านในอำเภอจอมทอง แต่เดิมนั้นชาวบ้านมีวัฒนธรรมแบบ Residual อยู่ 2 อย่างในการจัดพิธีนี้ คือ ความหวังที่จะค้าจุนพุทธศาสนาเพื่อความสุขในชีวิตภายหน้า และแสดงเอกลักษณ์ของหมู่บ้านตน ดังนั้นในรถแห่ขบวนจึงจะตกแต่งด้วยลักษณะเด่นๆ ของหมู่บ้าน พร้อมกับมีเพลงประจำหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อทางการต้องการจะส่งเสริมวัฒนธรรมดังกล่าวเพื่อการท่องเที่ยว ก็ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบขบวนด้วยการให้ตกแต่งรถขบวนด้วยสาวงามจากแต่ละหมู่บ้าน (Dominant) ชาวบ้านพยายามต่อรอง และในท้ายที่สุด ผลก็ออกมาว่าเป็นการจัด 2 วัน วันแรกเป็นแบบทางการ วันที่สองเป็นแบบชาวบ้าน ดังนั้น สิ่งที่เราจะได้พบก็คือ วัฒนธรรมแบบ Emergent ที่ถูกเลือกสรรมาผลิตซ้ำ

นอกจากนี้ ในการศึกษาถึงกระบวนการผลิตทางวัฒนธรรมนี้ R. Williams ได้เสนอแนวทางการตั้งคำถามต่อสื่อพื้นบ้านเป็น 4 ประเด็นหลักด้วยกัน (สมสุข หินวิมาน, 2548) คือ

- (1) สื่อพื้นบ้าน/วัฒนธรรมท้องถิ่นหนึ่งๆ ได้รับการผลิตขึ้นมาได้อย่างไร/ทำไม
- (2) วัฒนธรรมดังกล่าวมีการเผยแพร่ออกไปอย่างไร/ทำไม
- (3) วัฒนธรรมพื้นบ้านนี้มีการบริโภคโดยผู้คนในสังคมหรือท้องถิ่นอย่างไร/ทำไม
- (4) วัฒนธรรมนั้นๆ ได้รับการผลิตซ้ำหรือสืบทอดต่อไปอย่างไร/ทำไม

ซึ่งในแง่ของการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดนี้ จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ทั้งในระดับที่เป็นรูปธรรม (Visible) หรือลักษณะที่มองเห็น/จับต้อง/สัมผัสได้และในระดับที่เป็นนามธรรม (Invisible) หรือเข้าใจถึงความหมายที่ถูกผลิตซ้ำและเปลี่ยนแปลงได้

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดหนึ่งที่กล่าวถึงการเลือกสรรและตีความหมายใหม่ของวัฒนธรรม ซึ่งก็คือ แนวคิดประเพณีประดิษฐ์ (The invention of tradition) ของ Eric Hobsbawm (อ้างใน ภัททิรา วิริยะสกุลธรณ์, 2551) ที่กล่าวว่า รูปแบบของประเพณีประดิษฐ์ประกอบด้วยการประยุกต์ใช้ของเก่าในเงื่อนไขหรือบริบทใหม่ หรือการใช้รูปแบบเก่าเพื่อจุดประสงค์ใหม่ ข้อแตกต่างระหว่างวิถีปฏิบัติที่เป็นชนบประเพณีดั้งเดิมกับแบบที่ได้รับการประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ก็คือ จารีตประเพณีมักเกิดในชุมชนดั้งเดิม มีลักษณะผูกพันกับวิถีปฏิบัติทางสังคมอย่างลึกซึ้ง ส่วนหนึ่งพิจารณาได้จากพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านสถานะ ส่วนประเพณีประดิษฐ์มักเกิดขึ้นเพื่อโอบอุ้ม “ชุมชนเทียม” เช่น ชาติ ประเทศ ซึ่งมักเน้นถึงลักษณะที่ไม่เปลี่ยนแปลงและมีความเป็นนิรันดร์ ด้วยการสร้างความคลุมเครือให้กับสิ่งที่เป็นคุณค่าหรือค่านิยม สิทธิ และพันธะหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม

เช่น ความรักชาติ ความภาคภูมิใจ หน้าที่ จิตวิญญาณของโรงเรียน เป็นต้น โดยหัวใจสำคัญอยู่ที่การสร้างอารมณ์อันเป็นสัญญาะแสดงความเป็นสมาชิกของกลุ่ม

ทั้งนี้ ในการศึกษาวัฒนธรรม กาญจนา แก้วเทพ (2549) กล่าวว่า หลักของพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า จะทำงานกับสิ่งใดต้องรู้จักธรรมชาติของสิ่งนั้น เช่นเดียวกับการศึกษาคุณลักษณะของวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ จะนำมาสู่การค้นพบ “อัตลักษณ์” ของวัฒนธรรมนั้นๆ โดยอัตลักษณ์นี้มีความสำคัญอยู่ 2 ประการ ประการแรก อัตลักษณ์เป็นบ่อเกิดของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่ความมั่งคั่งร่ำรวยทางวัฒนธรรม และประการที่สองคือ อัตลักษณ์เป็นบ่อกำเนิดของความมั่นใจทางวัฒนธรรม โดยความรู้สึกว่าตนเองมีศักดิ์ศรีและมีความภาคภูมิใจ

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity)

กาญจนา แก้วเทพ (2544) กล่าวว่า คำว่า “เอกลักษณ์” หรือ “อัตลักษณ์” (Identity) เป็นเรื่องของ “ฉัน” (I) และ “พวกเรา” (Us) ในส่วนที่เกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิต อุดมการณ์ สำนึก กฎเกณฑ์ พิธีกรรม ฯลฯ ที่ทำให้แตกต่างไปจาก “คนอื่น” (Other) และ “พวกเขา” (Them)

“เอกลักษณ์” เป็นความต้องการของมนุษย์ที่จะไม่เหมือนคนอื่น และต้องการที่จะแตกต่าง (Need to be different) ซึ่งในแต่ละสังคม/แต่ละกลุ่มชน สมาชิกในกลุ่มนั้นอาจจะมีความต้องการนี้มากน้อยแตกต่างกันไป

Charles Keyes (อ้างใน นิติ ภาวีครพันธ์, 2541) แสดงทัศนะไว้ในบทความเกี่ยวกับชาวกะเหรี่ยงว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นที่มาของลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ โดยเสนอว่าจุดกำเนิดและภูมิหลัง (Origin and background) ซึ่งเป็นรากฐานของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มีความเกี่ยวข้องและสื่อสารสัมพันธ์กันในแง่ของการแสดงออกทางวัฒนธรรม (Cultural expression) ในหลายลักษณะ โดยผ่านทางนิยายปรัมปรา (Myth) ความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม ประวัติพื้นบ้าน (Folk history) คติธรรม (Folklore) และศิลปะ การแสดงออกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ เป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และมีความหมายต่อปัจเจกชนทุกคน สร้างความสัมพันธ์ (Relationships) ที่มีความหมายระหว่างปัจเจกชนและกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งยังทำให้เกิดลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัดทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ

ในความคิดของ Keyes สมาชิกของกลุ่มๆ หนึ่งอาจแสดงอัตลักษณ์ที่ต่างกันออกมามากขึ้นอยู่กับสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อต้องแข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่จำเป็นต่อการผลิต (Productive resources) และ/หรือเพื่อความมั่งคั่งร่ำรวย การแข่งขันนี้แน่นอนย่อมทำให้เกิดคู่ต่อสู้หรือฝ่ายตรงกันข้าม สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งจึงมีผลประโยชน์ร่วมกันที่จะต้องแข่งขันเอามาให้ได้ เช่นเดียวกับการมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural identity) ร่วมกัน โดย

Keyes ให้ข้อสังเกตว่า การแข่งขันแย่งชิงเหล่านี้คือ การทำให้เป็น “ปรปักษ์ทางโครงสร้าง” (Structural opposition) ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ

Keyes ยกตัวอย่างว่า ในประเทศไทย บัณฑิตบุคคลอาจเลือกที่จะแสดงตัวว่าเป็นคนจีนมากกว่าคนไทยในเวลาที่เขาหางานทำ แต่เขาก็อาจแสดงตนว่าเป็นคนไทยในเวลาที่ต้องแข่งขันกับผู้คนจากประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประเทศอื่นๆ เพื่อให้ได้ทุนการศึกษาไปศึกษาต่อต่างประเทศ Keyes จึงสรุปว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทำหน้าที่เสมือนยุทธวิธีแห่งการปรับตัว (Adaptive strategies) สำหรับผู้คนที่ไปเมื่อต้องเผชิญกับประสบการณ์ทางสังคม (Social experiences) ที่เฉพาะเจาะจงบางอย่าง

เมื่อเงื่อนไขทางสังคมเปลี่ยนไป อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เดิมอาจลดความสามารถในการปรับตัว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ ยิ่งถ้าหากการเป็นปรปักษ์ทางโครงสร้าง (กับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่นๆ) ลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป ความแตกต่างทางวัฒนธรรมก็อาจหายไปได้เช่นกันในแง่นี้ บัณฑิตบุคคลหรือแม้แต่กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งกลุ่มก็อาจจะเกิดการผสมกลมกลืน (Assimilation) เข้ากับกลุ่มชาติพันธุ์อีกกลุ่มหนึ่งได้ Keyes ยกตัวอย่างของชาวลัวะหรือละว้าทางภาคเหนือของไทย ที่ผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรมเข้ากับคนเหนือจนยากที่จะแยกได้ออกว่าใครเป็นลัวะ ใครเป็นคนเหนือ

ดังนั้น เราอาจนิยามได้อย่างกว้างๆ ว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่แสดงออกมาโดยผ่านภาษา ความเชื่อ กิจกรรมต่างๆ ฯลฯ และอาจผันแปรเปลี่ยนแปลงไปได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ (Relationship) ของปัจเจกชนผู้หนึ่งหรือผู้คนกลุ่มหนึ่งที่มีต่อคนอีกกลุ่มหนึ่ง

ส่วนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม/อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) นั้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2544) ก่อตัวมาจากการใช้วาทกรรม (Discourse) และปฏิบัติการต่างๆ ในสังคม (Social Practice) ที่ดำเนินอยู่ในชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การสนทนา การทักทาย การประกอบพิธีกรรม ฯลฯ บุคคลที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเดียวกันก็จะถูกยอมรับจากสมาชิกภายในชุมชนเดียวกันว่า “เป็นคนวงใน/เป็นคนในวัฒนธรรมเดียวกัน” เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมนี้มีคุณสมบัติ 2 ด้านที่ตรงข้ามกัน แต่ก็อยู่ด้วยกันเหมือนเหรียญ 2 ด้าน กล่าวคือ ในด้านหนึ่งจะมีลักษณะที่อยู่คงกระพันไม่เปลี่ยนแปลง (Enduring) แต่ในอีกด้านหนึ่งก็มีบางอย่างที่เปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลา (Changing)

นักวัฒนธรรมนิยมบางสำนักก็มีแนวคิดพื้นฐานว่า เรื่องของ “วัฒนธรรม” เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “อำนาจ” (Power) เช่น ความมั่นใจในตนเอง (Self-Confident) ความภาคภูมิใจและความรู้สึกมีศักดิ์ศรีในตนเอง และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้นนอกจากจะเป็นเรื่องของ “ตัวบ่งชี้” ที่มีลักษณะเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม (Cultural Product) เช่น อาหารไทย รำไทย ฯลฯ แล้ว ยัง

เป็นเรื่องของ “กระบวนการทางวัฒนธรรม” (Cultural Process) เช่น การเก็บรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การรื้อฟื้น การทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์ เป็นต้น

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ” ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมย่อย และวัฒนธรรมศึกษาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย รวมถึงวิเคราะห์ว่า เงื่อนไขใดที่เอื้อให้เกิดการครอบงำหรือมีส่วนช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

2.9 แนวคิดคติชนวิทยาและโครงสร้างวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้

ความหมายของคติชนวิทยา

คติชนวิทยา เป็นสาขาวิชาการสาขาหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นในยุโรป และเจริญขึ้นในยุโรปและอเมริกา ปัจจุบันนี้ได้ขยายตัวเป็นสาขาวิชาการที่เป็นที่สนใจและศึกษากันทั่วโลก

โดยรูปศัพท์ คติ หมายถึง แนวทาง วิธีทาง (เช่น คำว่า คติโลก คติธรรม)

ชน หมายถึง คนในกลุ่มหนึ่ง หนึ่งในชาติหนึ่ง

วิทยา หมายถึง ความรู้

คำว่า คติชนวิทยา มีผู้ให้ความหมายต่างๆ ไว้ ดังนี้

กิ่งแก้ว อรรถากร (2519) ให้ความหมายของคติชนวิทยา สรุปได้ว่าวิชาที่ว่าด้วยการศึกษา คติชนหรือผลผลิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน และผลผลิตนี้จะเป็นมรดกที่ได้มีการสืบทอดต่อกันมา ทั้งภายในกลุ่มชนเดียวกันและแพร่กระจายไปสู่ชนกลุ่มต่างกลุ่ม โดยได้ให้เหตุผลของการใช้คำว่า คติชนวิทยา แทน คติชาวบ้านว่า คำว่า คติชาวบ้าน เป็นคำซึ่งให้ความหมายแคบกว่าขอบข่ายของวิชา อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ว่าเกี่ยวข้องกับเฉพาะชาวชนบทหรือบุคคลบางระดับชั้นของระบบเศรษฐกิจและสังคม แต่ความเป็นจริงแล้วมีความเกี่ยวข้องกับคนทุกสถานภาพที่มีลักษณะพิเศษร่วมกัน คติชาวบ้านจึงเป็นข้อมูลเพียงส่วนหนึ่งที่นักคติชนวิทยาสนใจที่จะศึกษา และในคำว่า คติชนวิทยา จะมีความหมายที่กว้างกว่าคติชาวบ้านด้วยตามศัพท์ Folklore จะเป็นเรื่องที่ว่าด้วยวิถีชีวิตตามประเพณีของกลุ่มชน

ขนิษฐา จิตชินะกุล (2545) สรุปไว้ว่า คติชนวิทยา คือ ข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนใด กลุ่มชนหนึ่งที่ได้มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยอาศัยการบอกเล่ามากกว่าการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์ และไม่สามารถบอกแหล่งที่มาของข้อมูลทางวัฒนธรรมนั้นๆ ได้

เสน่ห์ บุญรักษ์ (2527 อ้างใน ขนิษฐา จิตชินะกุล, 2545) ได้กล่าวถึงลักษณะของคติชนวิทยาว่า

- (1) เป็นเรื่องเล่าสืบทอดต่อกันมาไม่สามารถระบุแหล่งที่มาได้
- (2) เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของชาตินั้นๆ
- (3) การถ่ายทอดข้อมูลทางคติชนวิทยาจะเป็นการบอกเล่าต่อๆ กันมา มากกว่าการถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร
- (4) เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ได้มีการสืบทอดต่อๆ กันมาหลายช่วงอายุคน
- (5) เป็นการศึกษาเรื่องราวของชาวบ้านมากกว่าชาวเมือง เพราะวิถีชีวิตของชาวบ้านจะมีการเปลี่ยนแปลงช้ากว่าชาวเมือง

ความสำคัญและบทบาทของคติชนวิทยา

คติชนวิทยา เป็นวิชาที่เกี่ยวกับวิถีทางในการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนการละเล่น เพลงพื้นบ้านต่างๆ ที่ได้รับการสืบทอดมาเป็นเวลานาน การศึกษาคติชนวิทยาเป็นการศึกษาถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จะทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน และสามารถเข้าใจอดีตเพื่อจะได้เข้าใจปัจจุบัน ตลอดจนรู้จักวางแผนในอนาคตได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นคติชนวิทยาจึงควรแก่การศึกษาค้นคว้าด้วย ยังคงมีความสำคัญและประโยชน์หลายประการ (ขนิษฐา จิตชินะกุล, 2545) คือ

- (1) คติชนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจสภาพชีวิตมนุษย์ได้เป็นอย่างดี เพราะคติชนวิทยาได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ตั้งแต่เกิดจนตาย ความเชื่อค่านิยม ตลอดจนแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ได้ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างให้ชนรุ่นหลังได้จดจำและนำมาปฏิบัติ
- (2) คติชนเป็นเครื่องมือที่ให้ความบันเทิงแก่นุชนทุกวัย ด้วยคติชนบางประเภทจะให้อารมณ์ที่สนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น นิทานพื้นบ้านจะเป็นความบันเทิงที่มีผู้ให้ความสนใจอยู่เสมอ โดยเฉพาะสังคมในอดีตที่เป็นสังคมของการฟังเพราะการเขียนหนังสือจะจำกัดอยู่ในแวดวงราชการและผู้บวชเรียนในพุทธศาสนา เพลงพื้นบ้านซึ่งมีทั้งเพลงประกอบการเล่น เพลงปฏิพากย์

เพลงร้องเล่นของเด็ก หรือแม้ในช่วงของการประกอบอาชีพ เช่น เกี่ยวข้าวสงฟาง ก็ยังมีเพลงที่ร้องเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน

(3) คติชนจะให้ความรู้และอบรมสั่งสอน ด้วยคติชนจะให้ความรู้หลายทางในชีวิตประจำวัน เช่น ความรู้เรื่องยาสมุนไพร ความรู้เรื่องประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนความเชื่อ เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ นอกจากนี้ยังช่วยอบรมสั่งสอนคนในสังคม เช่น นิทานอีสป นิทานคติสอนใจ ที่ตอนท้ายของเรื่องจะจบลงที่ว่า นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า... หรือเพลงกล่อมเด็กที่ช่วยสั่งสอนให้เป็นคนดี คติชนจึงเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยอบรมสั่งสอนให้ลูกหลานเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม

(4) คติชนจะให้คติปัญญา ส่งเสริมให้คนใช้ความคิดใช้ปัญญา เช่น การเล่นปริศนาคำทาย ซึ่งปริศนาคำทายนี้จะมีอยู่ทุกภาค เป็นการช่วยฝึกสมอง ทดสอบสติปัญญา และใช้ปฏิภาณไหวพริบ ด้วยปริศนาคำทายจะใช้ถ้อยคำที่กำกวม หรืออาจจะได้คำตอบคนละเรื่องกับตัวปริศนาซึ่งทำให้ผู้เล่นปริศนาคำถามต้องใช้ความคิดในการค้นหาคำตอบ และบางปริศนาคำทายยังช่วยสร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้เล่นด้วย

(5) คติชนเป็นรากฐานของศาสตร์แขนงต่าง ๆ ด้วยคติชนมีเนื้อหาที่กว้างขวางครอบคลุมศาสตร์แขนงต่าง ๆ ที่ศึกษากันอยู่ในปัจจุบัน เช่น สังคมศึกษาจะมีการศึกษาในเรื่องประเพณี ความเชื่อ ภาษาศาสตร์จะมีการศึกษาในเรื่องภาษาถิ่น แพทยศาสตร์จะมีการศึกษาในเรื่องยาสมุนไพรและตำรายากลางบ้าน และวรรณคดีบางเรื่องจะมีที่มาจากวรรณกรรมท้องถิ่นหรือนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น จึงนับว่าคติชนช่วยทำให้การศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

(6) คติชนเป็นแหล่งรวมความสามัคคี ทั้งนี้เพราะวิถีการดำเนินชีวิตชนบทรอบบ่มประเพณี ตลอดจนการเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ จะเป็นลักษณะของการร่วมแรงร่วมใจกัน เช่น การลงแขกในการทำนาเป็นประเพณีที่ชาวบ้านจะร่วมแรงร่วมใจแลกเปลี่ยนกันทำงาน หรือในเทศกาลงานบุญต่าง ๆ ชาวบ้านก็จะมาร่วมช่วยกันทำบุญจัดงานรื่นเริงฉลองร่วมกัน เป็นต้น

(7) คติชนช่วยให้อารมณ์เก็บกดและความคับข้องใจคลี่คลายลง ด้วยชาวบ้านและวัฒนธรรมจะมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นคติชนจึงช่วยคลี่คลายความคับข้องใจของมนุษย์ซึ่งจะสังเกตได้จากนิทานพื้นบ้านไทยประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่ลูกเขยมักจะฆ่าพ่อตาตาย หรือพ่อตากับลูกเขยมักจะไม่ลงรอยกัน หรือความขัดแย้งระหว่างเมียน้อยเมียหลวงในสังคมไทย ทั้งนี้เพราะสังคมไทยในครอบครัวขยาย คนไทยจะแต่งงานลูกเขยเข้าบ้าน พ่อตากับลูกเขยมักไม่ค่อยลงรอยกัน นิทานจึงมีส่วนช่วยลดความตึงเครียดภายในครอบครัวลงได้

(8) คติชนช่วยควบคุมสังคม คติชนบางประเภทสามารถควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้เป็นที่ยอมรับได้ อีกทั้งให้กำลังใจแก่บุคคลที่ประพฤติตนตามแบบอย่างที่ตั้งคนกำหนด

เช่น สุภาสิต คำพังเพย คำคม สำนวนโวหารต่าง ๆ จะเป็นเครื่องเตือนใจให้คนในสังคมยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ

(9) คติชนก่อให้เกิดความภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่น สังเกตได้จากในแต่ละท้องถิ่นจะมีเรื่องเล่าตำนานนิยายที่อธิบายถึงประวัติความเป็นมาอันเป็นการสะท้อนให้เห็นระบบความคิดของคนโบราณที่ต้องการจะอธิบายท้องถิ่นของตนหรือบางครั้งก็นำไปโยงกับสถานที่ในท้องถิ่นจนกลายเป็นนิยายประจำท้องถิ่น โดยถือว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่ทุกคนเป็นเจ้าของซึ่งมรดกนี้ได้มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานอันก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจ

(10) คติชนเป็นมรดกหรือสมบัติของชาติ ด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่นย่อมมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง มีการปลูกฝังให้ชนในกลุ่มได้เห็นความสำคัญและให้เกิดความภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนทั้งได้ยึดถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมา ควรที่จะช่วยกันอนุรักษ์เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

นอกจากนี้ คติชนวิทยายังมีความสัมพันธ์กับการศึกษาประวัติศาสตร์ เพราะข้อมูลทางคติชนวิทยาหลายประเภทเป็นแหล่งสะสมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เช่น นิทานพื้นบ้าน ตำนาน เพลงพื้นบ้าน สถาปัตยกรรม ภาษาถิ่น เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาคติชนวิทยาจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของชนชาติได้เป็นอย่างดี

โครงสร้างของวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้

ฉัตรชัย สุกระกาญจน์ (2523) กล่าวว่า ลักษณะโครงสร้างทางวัฒนธรรมก็คือ ลักษณะมูลฐานขององค์ประกอบสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมที่สามารถทำให้วัฒนธรรมคงรูปอยู่ได้ ลักษณะดังกล่าวนี้จะแสดงให้เห็นหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ

(1) ศาสนา สถาบันศาสนามีบทบาทความสำคัญในฐานะที่เป็นกลไกช่วยกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรม ดังเป็นที่ทราบกันดีว่าภาคใต้มีศาสนาพุทธ (ทั้งหินยานและมหายาน) เป็นแกนนำกำหนดวิถีชีวิตของชาวพื้นเมืองภาคใต้ ให้ประพฤติปฏิบัติไปตามแนวหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หลักธรรมคำสั่งสอนนั้นก็ได้เข้ามาเกี่ยวพันกับการดำรงชีวิตอย่างมากมาย อาจเรียกได้ว่าเกือบตลอดเวลา 12 เดือน ชาวพื้นเมืองต้องมีกิจกรรมทางพุทธศาสนามีได้ขาด จนถือได้ว่าศาสนาได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวพื้นเมืองภาคใต้

(2) เกษตรกรรม อาชีพของชาวภาคใต้ส่วนใหญ่คือการทำนา รองลงไปก็ทำสวนยางพารา ทำสวนผลไม้ ทำประมง เป็นกรรมกรเหมืองแร่ ประชากรหนาแน่นตลอดชายฝั่งทะเลตะวันออกเพราะมีพื้นที่ทำนามาก เมืองโบราณสำคัญในประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จึงตั้งอยู่ริมทะเล

พากเดียวกันนี้ เมื่ออาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านยึดเกษตรกรรม การดำเนินชีวิตที่เป็นผลออกมาในทางวัฒนธรรมจึงย่อมแสดงออกให้เห็นผลเสมอ ไม่ว่าจะสะท้อนออกมาในทางวรรณคดีพื้นเมือง การละเล่นพื้นเมือง หรือนิสัยใจคอ และขนบธรรมเนียมประเพณี การตั้งถิ่นฐานและสิ่งแวดล้อมของชาวภาคใต้ ก็ล้วนอยู่ในโครงสร้างเกษตรกรรมทั้งสิ้น คือนับตั้งแต่เริ่มอพยพลงมาจับจองตั้งหลักทำมาหากินเมื่อหลายพันปีมาแล้ว

(3) ภูมิศาสตร์ ปัจจัยที่ช่วยหล่อหลอมให้คนมีวัฒนธรรมเป็นเช่นไรที่สำคัญประการหนึ่งคือ สภาพแวดล้อม ถ้าเปรียบโครงร่างวัฒนธรรมของภาคใต้ ภูมิศาสตร์ก็คือแม่พิมพ์ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเหตุที่ชาวพื้นเมืองภาคใต้มีภาษา อาหาร การกินอยู่ การแต่งกาย การดำรงชีวิต เครื่องมือเครื่องใช้ ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ทัศนกรรม นาฏศิลป์เป็นของตนเอง ก็เพราะเอกลักษณ์ทางภูมิศาสตร์ช่วยเกื้อกูลโดยตรง หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ภูมิศาสตร์ที่แท้ก็คือทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั่นเอง เพราะภาคใต้มีทรัพยากรตามธรรมชาติทุกด้านอุดมสมบูรณ์ยิ่งกว่าภูมิภาคใด ชาวพื้นเมืองรู้จักบำรุงรักษา นำเอามาใช้ และนำมาปรับปรุงใช้สอยให้เหมาะสมเป็นของตนเอง กลายเป็นโครงร่างทางวัฒนธรรมที่แสดงบุคลิกลักษณะชาวภาคใต้

(4) การศึกษาอบรม ด้วยเหตุที่การศึกษาในภาคใต้มีความเจริญตลอดมาทุกยุคสมัย จึงทำให้ศิลปกรรม ศาสนา การละเล่นพื้นเมือง วรรณคดีพื้นเมือง และอื่นๆ เจริญรุ่งเรืองเป็นอันมาก สามารถคิดทำสมุดตำสมุดขาว (คล้ายสมุดข่อยของภาคกลาง) ขึ้นใช้เองได้ เป็นปัจจัยให้การศึกษาก้าวหน้า ชาวพื้นเมืองได้รับการอบรมสั่งสอนศิลปวิทยาการต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนเกิดวีรบุรุษขึ้นหลายคน การบวเรียนนอกจากเป็นค่านิยมยังยืนยันมั่นคงแล้วยังมีประสิทธิผลอีกด้วย เพราะค่านิยมขั้นมูลฐานทางการศึกษาอบรมนี้เองได้กลายเป็นแกนของวัฒนธรรมอย่างสำคัญไปในที่สุด ดังที่ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2527) อธิบายไว้ว่า การศึกษาอบรมจะไม่เป็นตัวสร้างวัฒนธรรมโดยตรง แต่ก็มีส่วนสำคัญต่อวัฒนธรรมหรือผลของอาการกระทำและความคิดของมนุษย์อยู่มากทีเดียว เพราะการศึกษาอบรม คือ ระบบถ่ายทอดหรือสืบต่อวัฒนธรรม หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาแล้วให้คงอยู่และสืบต่อไป

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ” ผู้วิจัยใช้แนวคิดคติชนวิทยาและโครงสร้างของวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม เนื่องจากข้อมูลทางคติชนวิทยาหลายประเภทเป็นแหล่งสะสมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ การศึกษาข้อมูลทางคติชนวิทยาจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของชนชาติ

ได้เป็นอย่างดี และเนื่องด้วยชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยดังกล่าว นับตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษในอดีตถือเป็นผู้นับในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย และนับเป็นชนพื้นเมืองภาคใต้โดยกำเนิด ดังนั้น การศึกษาสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรม ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรมในชุมชน จึงควรศึกษาควบคู่ไปกับบริบทของชุมชน โดยอิงกับโครงสร้างของวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ ซึ่งเป็นลักษณะมูลฐานขององค์ประกอบสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมที่สามารถทำให้วัฒนธรรมคงรูปอยู่ได้เป็นสำคัญ

ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพของสื่อพื้นบ้าน ที่ประกอบด้วยความหมายของสื่อพื้นบ้าน ประเภทของสื่อพื้นบ้านและสถานภาพของสื่อพื้นบ้าน รวมถึงทฤษฎีหน้าที่นิยมของสื่อพื้นบ้าน ที่ประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านและบทบาทหน้าที่ของสื่อพิธีกรรม และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมย่อยและวัฒนธรรมศึกษา ที่ประกอบด้วยความหมาย ลักษณะของวัฒนธรรม หน้าที่ของวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องต้นตุนทางวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมย่อย ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม แนวคิดการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม รวมถึงแนวคิดคติชนวิทยาและโครงสร้างของวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ สามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์และอภิปรายผลในการศึกษาสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม ในปัญหานำการวิจัยข้อที่ 3 ดังนี้

ปัญหานำการวิจัยที่ 3 “สื่อพิธีกรรมมีสถานภาพและมีบทบาทในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย อย่างไร และปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม”

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อชุมชน

เยาวลักษณ์ จุลมกร (2550) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยทรงดำ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่าคนไทยทรงดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมร่วมกัน โดยอาศัยการถ่ายทอด

ให้กับคนรุ่นต่อมา เพื่อแสดงถึงการเป็นคนกลุ่มเดียวกัน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ทำให้วัฒนธรรมไทยทรงดำได้รับการเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ และเป็นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และการดำรงรักษาวัฒนธรรมไทยทรงดำให้คงอยู่ต่อไป โดยรูปแบบการสื่อสารของคนไทยทรงดำที่มีส่วนร่วมในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยทรงดำมี 4 รูปแบบ คือ การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารกลุ่มย่อย การสื่อสารกลุ่มใหญ่ และการสื่อสารผ่านสื่อท้องถิ่น และพบว่าบทบาทของผู้นำในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยทรงดำ มี 8 บทบาท คือ บทบาทการให้ความรู้ บทบาทการให้ความบันเทิง บทบาทการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ บทบาทการพัฒนาชุมชน บทบาทการส่งเสริมการมีส่วนร่วม บทบาทการให้คำปรึกษา บทบาทการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และบทบาทการวางแผนการจัดการ นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยที่มีผลทำให้คนไทยทรงดำมีส่วนร่วมในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยทรงดำประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ การมีสำนึกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ผู้นำมีความน่าเชื่อถือ การสนับสนุนจากภาครัฐ และการได้รับผลตอบแทน

สมสุข หินวิมาน และคณะ (2547) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายการสื่อสารกับศักยภาพการดำรงอยู่ของชุมชน : ศึกษากรณีบ้านทุ่งขวาง อำเภอพนสนธิคม จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่าบริบทต่างๆ ของชุมชนทุ่งขวางในแง่ปัจจัยภายนอกหรือในท่ามกลางแรงปะทะกับพลังความทันสมัยจากโลกภายนอกนั้น ตัวแปรหลักในการดำรงอยู่ของชุมชนนี้ก็คือ การที่ชาวบ้านพยายามต่อสู้เพื่อรักษามิติทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านเอาไว้ ในขณะที่เดียวกัน สำหรับในเชิงปัจจัยภายในแล้ว การดำรงอยู่ของชุมชนทุ่งขวางจะดำเนินไปภายใต้ความขัดแย้งในมิติทางการเมือง แต่กระนั้น ชาวบ้านก็ได้อาศัยกลไกหลายประการเพื่อลดทอนความขัดแย้งดังกล่าวลง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมกันในมิติทางประวัติศาสตร์ การใช้มิติทางสังคมของระบบเครือญาติและการเป็นสังคมปิด การผสมผสานและผลิตคุณค่าความหมายร่วมกันในเชิงวัฒนธรรม และการเสริมความเข้มแข็งของกลไกการสื่อสารเพื่อเชื่อมร้อยความหมาย/ความรู้สึกร่วมกันของชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้บ้านทุ่งขวางสามารถธำรงรักษาพื้นที่ อัตลักษณ์ และศักดิ์ศรีของชุมชนให้สืบสานต่อไปได้ ในขณะเดียวกัน สำหรับในแง่การสื่อสารของบ้านทุ่งขวางนั้น พบว่า วัฒนธรรมอันหลากหลายมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการดำรงอยู่ของชุมชนดังกล่าว ทั้งนี้ เมื่อลงมือวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารหลักสามกลุ่มคือ สภาอากาศ กลุ่มจักสานไม้ไผ่ และเครือข่ายกิจกรรมของวัดทุ่งขวาง ยังได้พบเพิ่มเติมว่า นอกจากเครือข่ายทั้งสามนี้จะขยายช่องทางสื่อสารทั้งระดับภายในและภายนอกชุมชนแล้ว การประสานการทำงานกันของเครือข่ายการสื่อสารที่มีรากต้นทุนทางวัฒนธรรมมาจากอดีตดังกล่าว ยังทำให้ชาวบ้านทุ่งขวางมีพื้นที่การสื่อสารสำหรับทุกเพศ/ทุกวัย/ทุกกลุ่มการเมือง มีช่องทางสื่อสารที่ข้ามกันระหว่างกลุ่มหรือเครือข่าย มีเวทีการสื่อสารทั้ง

ทางโลกและทางธรรม มีกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นเป็นประจำ/ทุกวัน/ตามวาระโอกาส มีแบบแผนการสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งแนวตั้ง/แนวนอน เชิงรุก/เชิงรับ การสื่อสารทางเดียว/สองทาง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และรูปแบบการสื่อสารในหลายๆ ระดับ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อวิเคราะห์ไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประสานการทำงานของเครือข่ายการสื่อสารทั้งสามกับศักยภาพการดำรงอยู่ของชุมชนแล้ว จะเห็นได้ว่า การมีเครือข่ายและแบบแผนการสื่อสารที่หลากหลายนี้ นอกจากจะทำให้ชาวบ้านมีทางเลือกที่หลากหลายในการสื่อสารให้เหมาะสมกับเงื่อนไขที่แตกต่างกันไปแล้ว เครือข่ายทั้งสามนี้ยังมีบทบาทหน้าที่สำคัญ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม ตั้งแต่บทบาทหน้าที่ในการจัดการข้อมูลข่าวสารภายใน/ภายนอกชุมชน บทบาทหน้าที่ในการจัดการความขัดแย้งทางสังคม บทบาทหน้าที่ในการสร้างและกระชับสายสัมพันธ์ทางสังคม และบทบาทหน้าที่ในการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอัตลักษณ์/ศักดิ์ศรีแห่งชุมชน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการประสานการทำงานระหว่างเครือข่ายการสื่อสารสามกลุ่ม จะมีผลต่อการดำรงอยู่ของชุมชนทุ่งขวาง แต่ผลดังกล่าวก็เน้นไปที่ระดับสังคม วัฒนธรรมและการเมืองเป็นหลัก มากกว่าจะส่งผลต่อการดำรงอยู่ในเชิงเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้าน

งานวิจัยเกี่ยวกับสื่อบุคคลและสื่อพิธีกรรม

สุธิรา เผ่าโภคสถิตย์ (2537) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของคนเชื้อสายมอญเกี่ยวกับบทบาทสื่อบุคคล สื่อประเพณี และสื่อมวลชน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญเกาะเกร็ด ปากลัด และบางกระดี ผลการศึกษาพบว่า สื่อที่มีบทบาททำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของคนเชื้อสายมอญมากที่สุด คือ สื่อประเพณี และเมื่อเปรียบเทียบสื่อทั้งสามประเภทแล้วพบว่า สื่อที่มีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของคนเชื้อสายมอญเรียงตามลำดับคือจากมากไปน้อย คือ สื่อประเพณี สื่อบุคคล และสื่อมวลชนตามลำดับ ส่วนเพศ อายุ อาชีพ รายได้ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของคนเชื้อสายมอญ ในขณะที่การศึกษามีความสัมพันธ์ต่อความรู้ความเข้าใจ แต่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อความตระหนักในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของคนเชื้อสายมอญ

อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ (2547) ศึกษาเรื่อง สมรรถนะด้านการสื่อสารของสื่อบุคคลกับการระดมพลังการพัฒนา ผลการศึกษาพบว่า ประธานชุมชนเป็นสื่อบุคคลที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนแบบกึ่งชนบทกึ่งเมือง ซึ่งจำเป็นต้องมีคุณสมบัติในเรื่อง “ความเสียสละ” เป็นประการแรก และมีความหมายมากกว่าสื่อบุคคลในมิติเดิมๆ ที่เป็นเพียงช่องทางการสื่อสาร (Channel)

เท่านั้น แต่งานวิจัยนี้พบว่าประธานชุมชนเป็นสื่อบุคคลที่มีความหมายอย่างหลากหลาย ได้แก่ ผู้ประสานความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชน ผู้แปลงเนื้อหาข่าวสาร (Message Translator) แหล่งข่าวสารของชุมชน (Source of Information) ฯลฯ บทบาทหน้าที่สำคัญของประธานชุมชนคือ การเป็นผู้นำแบบผสมผสานระหว่างผู้นำแบบเก่าและแบบใหม่ จึงต้องมีความสามารถในการประสานสิ่งเก่าหรือทุนทางสังคมของชุมชนและสิ่งใหม่จากภายนอกชุมชน ประธานคนในชุมชนและคนภายนอกชุมชน ประสานวิธีการสื่อสารแบบเก่าและแบบใหม่ และประสานความรู้จากภายในและภายนอกชุมชน ฯลฯ นอกจากสื่อบุคคลในตำแหน่งนี้จะต้องมีคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ที่สอดคล้องกับลักษณะของชุมชนแล้ว ยังจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านการสื่อสารเป็นกลไกช่วยเสริมให้สามารถระดมพลังคน ปัญญา ทุนทรัพย์ เวลา หรือที่เรียกโดยรวมว่า “พลังชุมชน” เพื่อการพัฒนาได้ ซึ่งสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสมรรถนะด้านการสื่อสารคือ กลยุทธ์ทางการสื่อสาร โดยงานวิจัยนี้พบกลยุทธ์การสื่อสาร 9 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อบริหารจัดการ 2) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารทั่วไปเพื่อทราบ 3) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อระดมคนเข้าร่วมประชุม 4) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อบริหารจัดการความขัดแย้ง 5) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชน 6) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสอนหรือฝึกฝนชาวบ้านในเรื่องต่างๆ 7) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อแสดงภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชน 8) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อให้คำปรึกษา 9) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความศรัทธา อย่างไรก็ตามแม้ว่าสมรรถนะด้านการสื่อสารจะเป็นสิ่งสำคัญในการระดมพลังเพื่อการพัฒนาก็ตาม หากแต่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอื่นที่เอื้อให้ทำงานและดำรงอยู่ได้ และลดข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการทำงาน

ณัฐมน บัวพรหมมี (2550) ศึกษาเรื่อง การใช้สื่อพิธีกรรมแซงชะนามเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีชาวไทใต้ บ้านโพนจาน อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพของสื่อพิธีกรรมในยุคอดีตมีความเฟื่องฟู เนื่องจากสื่อมีความหมายศักดิ์สิทธิ์และเป็นอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนและเป็นสื่อที่เกี่ยวข้องกับคนทุกเพศทุกวัย แต่ในช่วงปี 2528 เป็นต้นมา สื่ออยู่ในสภาพแบบข้างนอกอยู่ข้างในกลวง เนื่องจากคนที่เกี่ยวข้องมีเพียงกลุ่มคนแก่และแม่บ้าน นอกจากนี้ สื่อยังได้รับการตีความหมายใหม่ว่าเป็นเรื่องทิ้งมลาย ภายหลังจากที่มีโครงการฟื้นฟูในปี พ.ศ.2549 ทำให้สื่อกลับมาอยู่ในสถานภาพที่เข้มแข็ง เนื่องจากชุมชนและองค์กรภายนอกให้ร่วมมือในการสืบทอดพิธีกรรมแซงชะนาม และสื่อมีความหมายมากกว่าการพิธีกรรมเพราะสื่อได้สะท้อนให้เห็นถึงศักดิ์ศรีของชุมชนอีกด้วย ส่วนการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพพบว่า ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความเชื่อ ข้อจำกัดของสื่อ ผู้นำชุมชน และระบบเครือญาติ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความเจริญทางการแพทย การศึกษา เส้นทางการคมนาคม เศรษฐกิจ และการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ในด้านการทำ

บทบาทหน้าที่ของสื่อในการสืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทใต้ ในยุคอดีตรองรับการสื่อสารที่จำกัด ทำให้กลุ่มแกนนำครูได้บูรณาการสื่อพิธีกรรมแซงชะนามเข้าสู่โรงเรียนเมื่อปีพ.ศ.2545 แต่ผู้ที่ทำหน้าที่สืบทอดมีเพียงกลุ่มเด็กเยาวชน ต่อมาในยุคที่มีการทำโครงการฟื้นฟูพบว่าได้มีการเปิดพื้นที่สาธารณะให้กับคนทุกเพศทุกวัยโดยการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้สื่อกลับมาทำบทบาทหน้าที่ในการสืบทอดอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชาวไทใต้ได้อย่างเข้มข้น ส่วนกระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุกที่ชุมชนนำมาใช้ในการฟื้นฟูรูปแบบและคุณค่า/ความหมาย พบว่ามี 5 แนวคิดหลัก ได้แก่ หลักสิทธิเจ้าของวัฒนธรรม หลักการสร้างความเข้าใจร่วมกันก่อนทำกิจกรรม (ขยับปัญญา) แนวคิดการวิเคราะห์วัฒนธรรมทั้งรูปแบบและเนื้อหา (ต้นไม้แห่งคุณค่า) หลักการครบเครื่องเรื่อง S-M-C-R และแนวคิดทำที่แบบคู่ขนาน“ทั้งใช้และพัฒนา”สื่อพื้นบ้าน นอกจากนี้พบว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ชุมชนนำมาใช้ในการฟื้นฟูและเสริมสร้างศักดิ์ศรีให้แก่สื่อพิธีกรรมแซงชะนามมี 5 รูปแบบ ได้แก่ การสื่อสารแบบสองทาง การสื่อสารแบบแนวระนาบ การไหลของข่าวสารสองจังหวะ การสลับบทบาทหน้าที่ผู้สื่อสาร และการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ

ขนิษฐา นิลฝั่ง (2549) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน : ศึกษากรณีงานปูนปั้น จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปูนปั้นเมืองเพชรมีบทบาทหน้าที่ที่สืบเนื่องจากอดีตมากมายทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับชุมชน และระดับสังคม กล่าวคือ บทบาทหน้าที่ระดับปัจเจก ได้แก่ หน้าที่ในการสร้างสมาธิ หน้าที่ในการพัฒนาตนเอง (Self-Formation) ด้านต่างๆ คือ การฝึกความอดทน ฝึกฝนทักษะการทำงาน (Skills) บ่มเพาะจริยธรรม/คุณธรรม ช่วยให้เกิดพัฒนาการทางอารมณ์ และหน้าที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และเสริมสร้างจินตนาการ ซึ่งหน้าที่ต่างๆ เหล่านี้ ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะเวลาที่ช่างปูนเท่านั้น แต่ยังขยายไปสู่ชีวิตประจำวันด้วย สำหรับบทบาทหน้าที่ที่สืบเนื่องในระดับชุมชน ได้แก่ หน้าที่ในการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปะที่มีคุณค่าของไทย หน้าที่ในการสืบทอดภูมิปัญญาของช่างปูนปั้น หน้าที่สะท้อนตัวตนของช่างลักษณะของท้องถิ่น และสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นทั้งในระดับปัจเจกบุคคล (Individual Identity) และอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน (Collective Identity) และหน้าที่ในการสร้างอาชีพให้กับคนในท้องถิ่น ส่วนในระดับสังคมนั้น ปูนปั้นมีบทบาทหน้าที่ที่สืบเนื่องคือ หน้าที่ในการบันทึกคำสั่งสอน บันทึกประวัติศาสตร์ และให้ความรู้ หน้าที่ในการวิพากษ์วิจารณ์สังคม หน้าที่ในการช่วยสืบทอดวรรณกรรมที่สำคัญของไทย หน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลสืบค้นด้านอารยธรรมและเป็นพยานหลักฐานด้านโบราณคดี หน้าที่ในการโยงใยสมาชิกในสังคมให้เข้าไปผูกพันกับระบบค่านิยมในสังคม (Socialization) อันได้แก่ ระบบความเชื่อเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ความกตัญญูต่เวทีย และการทำความดีละเว้นความชั่ว

งานวิจัยเกี่ยวกับชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย

คำานวน นवलสนอง (2546) ศึกษาเรื่อง พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทยในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียได้แบ่งช่วงของประวัติศาสตร์เป็น 5 ช่วง คือ ชนชาติไทยยุคเริ่มแรกในมาเลเซียจนถึงสมัยกรุงธนบุรี สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นถึงรัชกาลที่ 5 ไทยเสียดินแดนรัฐตอนเหนือของมาเลเซียให้อังกฤษ ชนชาติไทยในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียภายใต้การปกครองของอังกฤษ และชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยกับการเป็นพลเมืองของมาเลเซีย โดยความต่อเนื่องของ พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทยในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียมีประเด็นสำคัญ ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานของชนชาติไทยในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การจัดตั้งองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง การสืบทอดวัฒนธรรมไทย การใช้ชื่อและนามสกุลที่เป็นภาษาไทย และการผสมผสานระหว่างชาติพันธุ์

สุธานี เพ็ชรทอง (2547) ศึกษาเรื่อง ประเพณีทำบุญเดือนสิบของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยในอำเภอตุ้มปัด รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ผลการศึกษาพบว่า ขั้นตอนและการปฏิบัติในประเพณีทำบุญเดือนสิบมี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนและการปฏิบัติก่อนวันประเพณี ซึ่งมี 2 ส่วน คือ ขั้นตอนและการปฏิบัติก่อนวันประเพณี ซึ่งมี 2 ส่วน คือ การเตรียมการของทางวัดและการเตรียมการของชาวบ้าน ส่วนขั้นตอนที่ 2 คือ ขั้นตอนและการปฏิบัติในวันประเพณี ซึ่งมีขั้นตอนปฏิบัติตามลำดับ คือ การสระเปรต พิธีสงฆ์ และการตั้งเปรต-ชิงเปรต ส่วนวัฒนธรรมที่ปรากฏในประเพณีเดือนสิบนั้น วัฒนธรรมที่ปรากฏเด่นชัด คือ วัฒนธรรมด้านอาหาร ซึ่งมีอาหารหลักในประเพณีและอาหารประกอบในประเพณี วัฒนธรรมด้านสังคมสัมพันธ์ ซึ่งมีการชุมนุมญาติพี่น้องและสังคมสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและคนต่างถิ่น วัฒนธรรมด้านความเชื่อ คือ ความเชื่อเรื่องวิญญาณ ความเชื่อเรื่องกรรมและกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องชาติ-ภพ ความเชื่อเรื่องผลทาน และความเชื่อเรื่องอานิสงส์แห่งความกตัญญูตเวที วัฒนธรรมด้านศิลปกรรม โดยภาพรวมประเพณีทำบุญเดือนสิบของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทย ในอำเภอตุ้มปัด รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซียยังถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด และเป็นแบบดั้งเดิม ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงและคลี่คลายแต่อย่างใด

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต (2550) ศึกษาเรื่อง ตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะที่ยังคงอยู่ การปรับเปลี่ยนหรือการสูญสลายของตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย 3 ประการ ประการแรก คือ ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในแต่ละช่วงเวลา

ที่คนไทยเหล่านี้เคยอยู่ภายใต้การปกครองของราชอาณาจักรสยาม ประเทศอังกฤษ ประเทศญี่ปุ่น และสหพันธ์มลายู จนถึงประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยภายในขององค์กรหรือของชุมชนเอง ได้แก่ ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจหรือระบบวัฒนธรรม และปัจจัยสุดท้าย คือ ปัจจัยจากภายนอกชุมชน ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลกลาง นโยบายของรัฐในแต่ละรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยด้วยกันหรือกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ

คนไทยในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย มีลักษณะจำเพาะของตัวตนทางวัฒนธรรม อยู่หลายลักษณะดังนี้ ลักษณะจำเพาะที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม ยังมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อในเรื่องผี โชคกลาง ครุหม่อพิธิ เชื่อในเรื่องของธาตุทั้ง 4 อันได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ และเรื่องของไสยศาสตร์ ลักษณะจำเพาะที่เกี่ยวกับระบบการผลิต ยังเป็นระบบการผลิตเพื่อการเลี้ยงชีพ มีอาชีพหลักในการทำนา ทำสวนผลไม้ ทำสวนยางพาราและการปลูกผักขาย ลักษณะจำเพาะที่เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคม ยังเป็นครอบครัวแบบขยาย มีวัดเป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมของหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจและพิธีกรรมต่างๆ ส่วนในด้านการปรับตัวและการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรมขึ้นใหม่ ใช้วิธีสร้างความร่วมมือในลักษณะของเครือข่ายทางสังคม เช่น เครือข่ายภาษาไทย เครือข่ายวัดไทย เครือข่ายชาติพันธุ์ เครือข่ายในการประกอบอาชีพ เครือข่ายชนบทรอบเนินมประเพณี และเครือข่ายการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การสร้างความเข้มแข็งของเอกลักษณ์ของชุมชน การรวมพลังเพื่อความมั่นคงและเพื่อประโยชน์ในการต่อรองกับกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่า โดยมีพื้นฐานความคิดที่ว่า “กลุ่มน้อยต้องเรียนรู้เรื่องราวของคนกลุ่มใหญ่ แม้จะถูกกลืนแต่เราก็ไม่ถูกกิน ต้องไม่ลืมความเป็นไทยของตัวเอง เราไม่ต่อต้าน ไม่คุกคาม แต่ก็ไม่ยอมถ้ามหากเราถูกคุกคาม” ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์บนความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ผลกระทบและแนวโน้มด้านตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย มีผลกระทบอยู่หลายด้าน เช่น ปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนภาษาไทยให้แก่เยาวชนไทยในมาเลเซีย เนื่องจากไม่มีพระหรือครูที่มีความรู้ความสามารถด้านการสอนภาษาไทยโดยตรง ค่านิยมเรื่องการบวชเรียนเริ่มลดน้อยลง เพราะส่วนใหญ่มักบวชเรียนตามธรรมเนียมปฏิบัติมากกว่าความศรัทธา นิยมประกอบอาชีพใหม่ๆ ในเมืองแทนอาชีพเกษตรกรรมแบบเก่า รวมทั้งมีแนวโน้มที่จะแต่งงานกับคนเชื้อชาติอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะการแต่งงานกับคนเชื้อชาติจีนหรือเชื้อชาติมลายู

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ประกอบด้วยประเด็นของการสื่อสารเพื่อชุมชน บทบาทของสื่อบุคคลและสื่อพื้นบ้าน รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวสามารถนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ให้ทราบถึงรูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชน รวมถึงสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม ในปัญหำนำการวิจัยข้อที่ 1, 2 และ 3 ดังนี้

ปัญหำนำการวิจัยที่ 1 “รูปแบบการสื่อสารเพื่ออำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย มีลักษณะอย่างไร”

ปัญหำนำการวิจัยที่ 2 “สื่อบุคคลในชุมชนมีศักยภาพและมีบทบาทต่อการอำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย อย่างไร”

ปัญหำนำการวิจัยที่ 3 “สื่อพิธีกรรมมีสถานภาพและมีบทบาทในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย อย่างไร และปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม”

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมะละแควน้อยในประเทศไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิจัยจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมะละแควน้อยในประเทศไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชน รวมถึงสถานการณ์และบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนชาวมะละแควน้อยในประเทศไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของสื่อพิธีกรรม โดยผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

- 3.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
- 3.2 กลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

3.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ซึ่งแบ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของชุมชนชาวมะละแควน้อยในประเทศไทยในหมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีผลงานในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย อันเป็นที่ยอมรับและนับถือจากคนในชุมชน จำนวนรวม 14 คน และชาวมะละแควน้อยในประเทศไทยในหมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย จำนวนรวม 30 คน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ควบคู่กันไปด้วย

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ หนังสือเชิงประวัติศาสตร์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทาง

นิตยสาร ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ ข้อความหรือข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ และบทสัมภาษณ์ทางสื่อต่างๆ เป็นต้น

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยในส่วนตัวแรก เป็นผู้นำที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในหมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีผลงานในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย อันเป็นที่ยอมรับและนับถือจากคนในชุมชน หมู่บ้านละ 7 คน จำนวนรวม 14 คน ซึ่งผู้วิจัยต้องทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) จึงได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Nonprobability Random Sampling) ด้วยหลักการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักเครือข่าย (Network Sampling) หรือเทคนิคก้อนหิมะ (Snowball Technique) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมอย่างครบถ้วนและครอบคลุม

ส่วนกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยในส่วนที่ 2 คือ ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในหมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย หมู่บ้านละ 15 คน จำนวนรวม 30 คน ซึ่งผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Nonprobability Random Sampling) โดยหลักการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้การกำหนดช่วงอายุเป็นเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มตามช่วงอายุ ดังนี้

- อายุ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน ที่ถือเป็นกลุ่มคนรุ่นแรกๆ ที่ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในรัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) นับแต่ไทยเสียดินแดน 4 รัฐ อันได้แก่ รัฐไทรบุรี รัฐกลันตัน รัฐตรังกานู และรัฐเปอรลิส ให้แก่อังกฤษ เมื่อปี พ.ศ. 2452 ก่อนจะถูกถ่ายโอนไปเป็นของประเทศมาเลเซีย ในปี พ.ศ. 2500

- อายุระหว่าง 30-50 ปี จำนวน 5 คน ที่เป็นกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตอยู่ระหว่างคนรุ่นแรกซึ่งนับเป็นกลุ่มคนที่ยังคงยึดมั่นในวัฒนธรรมไทย และคนรุ่นหลังซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ถูกคาดหวังว่าจะเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมไทย

- อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่อยู่ในฐานะผู้ถูกคาดหวังในการทำหน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่ต่อไป

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยแนวทางการสอบถาม ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์โดยอิงโครงสร้างปานกลาง (Semi-Structural Interview / Moderated Scheduled Interview) เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) รวมถึงใช้การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ หนังสือเชิงประวัติศาสตร์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางนิตยสาร ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ ข้อความหรือข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ และบทสัมภาษณ์ทางสื่อต่างๆ เป็นต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยอาศัยเครื่องมือ 3 ชุด ได้แก่

1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ประเภทนี้ในการสัมภาษณ์ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของชุมชนชาวมาเลเชียเชื้อชาติไทยในหมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีผลงานในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย อันเป็นที่ยอมรับและนับถือจากคนในชุมชน จำนวนรวม 14 คน และชาวมาเลเชียเชื้อชาติไทยในหมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย จำนวนรวม 30 คน ตามประเด็นข้อมูลที่ต้องการทราบและทำการจดบันทึกข้อมูลด้วยตัวเอง เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป โดยมีประเด็นคำถามสำหรับกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1.1) ประเด็นคำถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนชาวมาเลเชียเชื้อชาติไทย

1.1.1) คำถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรของกลุ่มเป้าหมาย

- ชื่อ - สกุล/อายุ
- อาชีพ
- ตำแหน่งอย่างเป็นทางการในชุมชน/ประสบการณ์ทำงาน
- บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบโดยทั่วไป
- บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

1.1.2) คำถามเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารเพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเชียเชื้อชาติไทย

- เมื่อมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ชาวมาเลเชียเชื้อชาติไทยสามารถรับรู้ข่าวสารได้อย่างไร

- ชุมชนมีวิธีการในการเผยแพร่หรือแสดงออกด้านวัฒนธรรมไทยอย่างไร และชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีส่วนร่วมในการเผยแพร่หรือแสดงออกด้านวัฒนธรรมไทยมากน้อยเพียงใด
- สื่อที่ใช้ในการเผยแพร่ข่าวสารของชุมชนมีอะไรบ้าง

1.1.3) คำถามเกี่ยวกับศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย

- ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนเพื่อรักษาวัฒนธรรมไทยอย่างไร
- ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยขอคำปรึกษาหรือคำแนะนำจากท่านในเรื่องใดบ้าง
- ท่านส่งเสริมให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยร่วมกันธำรงรักษาวัฒนธรรมไทยอย่างไร
- ท่านคิดว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทยในชุมชนและเข้าร่วมในกิจกรรมด้านวัฒนธรรมไทย
- ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเพื่อธำรงรักษาวัฒนธรรมไทยคืออะไร และท่านมีแนวทางในการแก้ปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้นอย่างไร

1.1.4) คำถามเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย และปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

- ชุมชนมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไรบ้างที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย
- ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีส่วนร่วมในการธำรงรักษาวัฒนธรรมไทยมากน้อยเพียงใด
- ชุมชนมีการวิธีการธำรงรักษาวัฒนธรรมไทยไว้อย่างไรท่ามกลางวัฒนธรรมต่างชาติ
- มีหน่วยงานใดบ้างที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมด้านวัฒนธรรมของชุมชน และภาครัฐของประเทศมาเลเซียมีส่วนช่วยสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมากน้อยเพียงใด

1.2) ประเด็นคำถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย

1.2.1) คำถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรของกลุ่มเป้าหมาย

- ชื่อ – สกุล/อายุ
- อาชีพ

- กิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยที่เข้าร่วม
- บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบโดยทั่วไป
- บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

1.2.2) คำถามเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมะละเชียเชื้อชาติไทย

- ท่านเปิดรับสื่อจากประเทศไทยมากน้อยเพียงใด ผ่านสื่อชนิดใดบ้าง
- เมื่อมีการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมไทย ท่านสามารถสื่อสารกับผู้นำและชาวมะละเชียเชื้อชาติไทยในชุมชนเดียวกันหรือชุมชนชาวมะละเชียเชื้อชาติไทยในรัฐอื่นๆ ได้อย่างไร
- ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติของวัฒนธรรมไทยมากน้อยเพียงใด และท่านเรียนรู้จากใคร โดยรูปแบบการสั่งสอนแบบใดบ้าง
- กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมะละเชียเชื้อชาติไทยมีความเชื่อมโยงกับคนไทยหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมในประเทศไทยบ้างหรือไม่ อย่างไร

1.2.3) คำถามเกี่ยวกับศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมะละเชียเชื้อชาติไทย

- ผู้นำในชุมชนที่มีบทบาทสำคัญของชุมชนชาวมะละเชียเชื้อชาติไทยคือใคร และมีบทบาทอย่างไรในชุมชน
- ลักษณะของผู้นำในชุมชนชาวมะละเชียเชื้อชาติไทยที่สามารถส่งเสริมการธำรงรักษาวัฒนธรรมไทยควรมีลักษณะอย่างไร
- ผู้นำในชุมชนมีส่วนช่วยธำรงรักษาวัฒนธรรมไทยหรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดว่าผู้นำในชุมชนได้รับการตอบสนองจากชาวมะละเชียเชื้อชาติไทยมากน้อยเพียงใดในการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

1.2.4) คำถามเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมะละเชียเชื้อชาติไทย และปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

- ท่านมีส่วนร่วมอย่างไรในการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมะละเชียเชื้อชาติไทยและเมื่อเข้าร่วมแล้วท่านรู้สึกอย่างไร

- ท่านเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้อย่างไร และเหตุใดท่านจึงอยากเข้าร่วมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมไทยของชุมชน
- ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีการปรับตัวกับสังคมสมัยใหม่อย่างไร
- ท่านคิดว่าสื่อพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชนมีสภาพหรือความเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร และปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสภาพของสื่อพิธีกรรมเหล่านั้นคืออะไร
- ท่านคิดว่าสื่อพิธีกรรมของชุมชนมีส่วนช่วยในการธำรงรักษาวัฒนธรรมไทยได้หรือไม่ อย่างไร และมีส่วนในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนได้มากน้อยเพียงใด

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมในกิจกรรมด้านวัฒนธรรมไทยกับชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย เพื่อสังเกตพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงรูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชน รวมถึงสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสภาพของสื่อพิธีกรรม โดยในการเก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเนื่องในวันสำคัญต่างๆ อาทิ วันสงกรานต์ วันวิสาขบูชา ประเพณีการบวช ประเพณีบุญเดือนสิบ เป็นต้น และได้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการควบคู่กันไปด้วย

3) การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ หนังสือเชิงประวัติศาสตร์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางนิตยสาร ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ ข้อความหรือข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ และบทสัมภาษณ์ทางสื่อต่างๆ เป็นต้น

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นแรก ผู้วิจัยทำการรวบรวมเอกสารต่างๆ ได้แก่ หนังสือเชิงประวัติศาสตร์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางนิตยสาร ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ ข้อความหรือข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เผยแพร่บนสื่อออนไลน์ และบทสัมภาษณ์ทางสื่อต่างๆ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุดคณะนิเทศ

ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลางสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ และสำนักทรัพยากรการเรียนรู้คุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ต่อมาผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่างๆ มาเป็นแนวทางในการออกแบบคำถามแบบสัมภาษณ์อิงโครงสร้างปานกลาง (Semi-Structural Interview / Moderated Scheduled Interview) โดยสร้างคำถามในลักษณะปลายเปิด (Open-End Question) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกเอาช่วงวันที่มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นช่วงที่กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้หน้าที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย และชาวมลายูเชื้อชาติไทยในหมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สน มาร่วมพิธีกรรมดังกล่าว และเพื่อความสะดวกแก่การให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างและการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ถือโอกาสนี้ ทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการสังเกตพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของชาวมลายูเชื้อชาติไทยที่เข้าร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวควบคู่ไปด้วย

3.5 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการออกแบบการวิจัยอย่างผสมผสาน (Integrated Research Design) ทั้งจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research)

ในขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยด้วยเครื่องมือดังกล่าว มาทำการวิเคราะห์ โดยการใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดไว้ในบทที่ 2 ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล และทำการตีความข้อมูลทั้งหมดในลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

จากนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัย โดยการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ในรูปแบบการพรรณนาความ (Descriptive Analysis) ในประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ศึกษาศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชน รวมถึงศึกษาสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย

เชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อประกอบการวิจัยให้เข้าใจได้ง่าย มีความชัดเจนและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย” ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชน รวมถึงสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา โดยแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 4.1 บริบทชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
  - 4.1.1 สภาพภูมิประเทศและอาณาเขตที่ตั้งของหมู่บ้าน
  - 4.1.2 ประวัติศาสตร์ชุมชน
  - 4.1.3 สังคม
  - 4.1.4 เศรษฐกิจ
  - 4.1.5 การเมืองการปกครอง
  - 4.1.6 ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม
  - 4.1.7 การสื่อสารในชุมชน
- 4.2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
  - 4.2.1 การสื่อสารเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรม
  - 4.2.2 การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน
  - 4.2.3 การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน
- 4.3 ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
- 4.4 สถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย
- 4.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

4.1 บริบทชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ในหัวข้อผลการวิจัยนี้ ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพภูมิประเทศและอาณาเขตที่ตั้งของหมู่บ้าน ประวัติศาสตร์ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม รวมถึงการสื่อสารในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจบริบทแวดล้อมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย เพื่อนำไปประกอบการวิเคราะห์ศักยภาพการดำรงอยู่ของชุมชนต่อไป

4.1.1 สภาพภูมิประเทศและอาณาเขตที่ตั้งของชุมชน

ภาพที่ 4.1 แสดงแผนที่ประเทศมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซีย (Malaysia) ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใกล้เส้นศูนย์สูตร มีเนื้อที่ประมาณ 330,307 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยดินแดนซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน โดยมีทะเลจีนใต้กั้นกลาง ส่วนแรกคือ คาบสมุทรมาลายู (Peninsula Malaysia) มีพื้นที่เป็นภูเขาทอดยาวทางตอนกลางเกือบตลอดและมีที่ราบขนานทั้ง 2 ด้าน รวมถึงพื้นที่ที่เป็นหมู่เกาะ ประกอบด้วย 11 รัฐ คือ เคดาห์ กลันตัน ตรังกาฐู เปอร์ลิส ปะหัง สลังงอร์ มะละกา ยะโฮร์ เประ ปีนังและเนกรีเซมบิลัน ซึ่งมีพรมแดนทิศเหนือติดกับประเทศไทยและทิศใต้ติดกับสิงคโปร์ ส่วนที่สองมีพื้นที่ครอบคลุม 1 ใน 3 ของพื้นที่ทางตอนเหนือของเกาะบอร์เนียว (The Island of Borneo) มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ทางตอนในมีที่ราบสูงและมีที่ราบย่อม ๆ อยู่ตามชายฝั่งทะเล ประกอบด้วย 2 รัฐ คือ ซาบาห์และซาราวัก มีพรมแดนทิศใต้ติดกับอินโดนีเซียและมีพรมแดนล้อมรอบประเทศบรูไน

ภาพที่ 4.2 แสดงอาณาเขตรัฐเคดาห์

รัฐเคดาห์ หรือ ไทรบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 9,426 ตารางกิโลเมตร เป็นรัฐที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายูทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย ประกอบด้วย 11 อำเภอ คือ โกตาเซตาร์ (Kota Setar) กัวลาลูดา (Kuala Muda) กุลิม (Kulim) กูบังปาสุ (Kubang Pasu) เกาะลังกาวิ (Palau Langkawi) ปาดังเตอราบ (Padang Terap) เซะ (Sik) บาลิง (Baling) ยัน (Yan) เป็นต้น (Pendang) บันดาบารู (Bandar Baharu) และมีอลอร์สตาร์ (Alor Star) เป็นเมืองหลวงของรัฐ โดยรัฐเคดาห์มีอาณาเขตติดต่อกับรัฐใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับจังหวัดสงขลาและจังหวัดยะลา ประเทศไทย
ทิศใต้	ติดกับรัฐเประและรัฐปีนัง
ทิศตะวันออก	ติดกับรัฐเประ
ทิศตะวันตก	ติดกับรัฐเปอรลิส

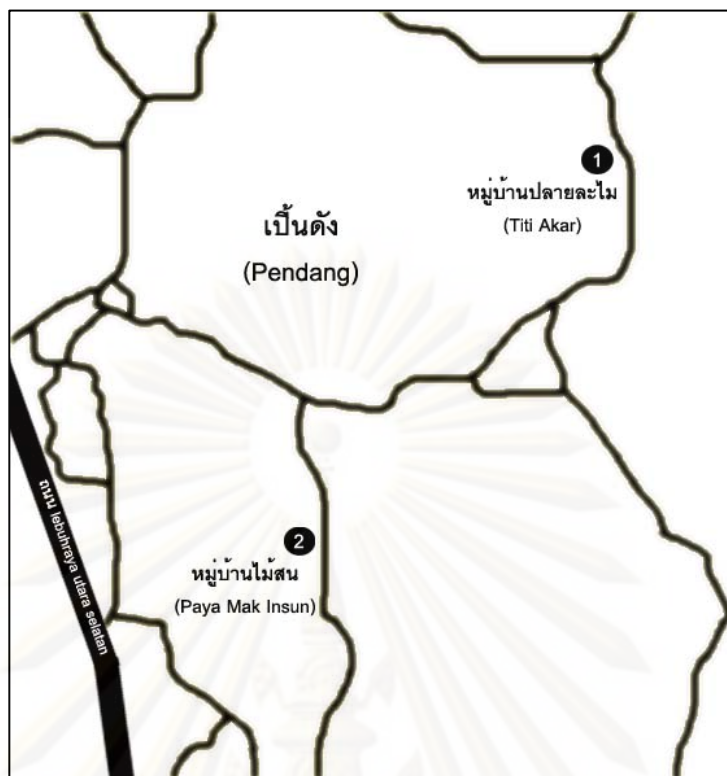
การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาใน อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์ ประกอบด้วยหมู่บ้านปลายละไม และหมู่บ้านไม้สน

ภาพที่ 4.3 แสดงพื้นที่ที่ทำกรวิจัย

หมู่บ้านปลายละไม ตำบลปาดังเกอ์เบา (ทุ่งควาย) อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์
 ทิศเหนือ ติดกับบ้านทุ่งทุเรียน ตำบลปาดังเกอ์เบา อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์
 ทิศใต้ ติดกับบ้านคลองเตย ตำบลปาดังเกอ์เบา อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์
 ทิศตะวันออก ติดกับเขตป่าสงวนควนแประ (Perak)
 ทิศตะวันตก ติดกับบ้านคลองเตย ตำบลปาดังเกอ์เบา อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์

หมู่บ้านไม้สน ตำบลอาเยอร์ปูเต๊ะห์ อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์
 ทิศเหนือ ติดกับบ้านสุโห่งยากุง ตำบลอาเยอร์ปูเต๊ะห์ อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์
 ทิศใต้ ติดกับบ้านบาไล๊ะ ตำบลอาเยอร์ปูเต๊ะห์ อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์
 ทิศตะวันออก ติดกับบ้านบากาอารัง ตำบลอาเยอร์ปูเต๊ะห์ อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์
 ทิศตะวันตก ติดกับบ้านบุกิตเคนติง ตำบลอาเยอร์ปูเต๊ะห์ อำเภอเป็นดั่ง รัฐเคดาห์

ภาพที่ 4.4 แสดงอาณาเขตติดต่อระหว่างทั้ง 2 หมู่บ้าน

4.1.2 ประวัติศาสตร์ชุมชน

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียมีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน โดยเมื่อนำเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นจากอดีตจนถึงปัจจุบันมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา สามารถแบ่งพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ได้เป็น 5 ช่วง (คำนวณ นवलสนอง, 2546) ดังนี้

ชนชาติไทยยุคเริ่มแรกในมาเลเซียจนถึงสมัยกรุงธนบุรี ความสัมพันธ์ระหว่างหัวเมืองมลายูกับเมืองในราชอาณาจักรไทย ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อเมืองนครศรีธรรมราชมีความเจริญรุ่งเรือง ได้จัดการปกครองหัวเมืองขึ้นแบบหนึ่งเรียกว่า “เมือง 12 นักษัตริ” ซึ่งมีเมืองกลันตันปะหัง และเมืองไทรบุรีเป็นหัวเมืองอยู่ด้วย ต่อมาสมัยพ่อขุนรามคำแหงแห่งอาณาจักรสุโขทัย ได้ขยายอาณาเขตลงไปยังคาบสมุทรมลายูและได้อาณาจักรนครศรีธรรมราชเมื่อปี พ.ศ. 1838 และคงได้หัวเมืองมลายูไว้ในเขตของพระองค์ด้วย แต่ในช่วงใดที่อยุธยาอ่อนแอ หัวเมืองมลายูก็ตั้งตนเป็นอิสระ และเมื่อปี พ.ศ. 2510 กรุงศรีอยุธยาได้เสียแก่พม่า ต่อจากนั้นอีก 6 เดือน พระเจ้ากรุงธนบุรีก็สามารถกู้เอกราชจากพม่าได้ และหัวเมืองมลายูก็ได้ตั้งตัวเป็นอิสระเรื่อยมาตลอดรัชสมัยของพระองค์

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นถึงรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2310 - 2452) ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ปี พ.ศ. 2328 เกิดศึกพระเจ้าปะดุง พม่ายกทัพใหญ่เข้ามาตีเมืองไทย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมีรับสั่งให้กรมพระราชวังบวรสุริยนาทยกทัพไปตีทัพหลวงพม่าทางภาคใต้ เมื่อเสร็จศึกพม่าแล้วกรมพระราชวังบวรสุริยนาทเสด็จยกทัพไปจัดการปกครองหัวเมืองปักษ์ใต้ และเสด็จไปประทับอยู่ที่เมืองสงขลา ให้ข้าหลวงเชิญกระแสรับสั่งออกไปถึงพระยาปัตตานี พระยาไทรบุรี และพระยาตรังกานู ให้ยอมมาเป็นเมืองขึ้นตั้งแต่ก่อน พระยาปัตตานีไม่ยอม จึงมีรับสั่งให้กองทัพไทยไปตีได้เมืองปัตตานี ส่วนพระยาไทรบุรีและพระยาตรังกานู เมื่อทราบข่าวกองทัพไทยตีได้เมืองปัตตานีแล้ว จึงยอมเข้ามาขึ้นต่อกรุงเทพฯ แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงนี้มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหลายประการ อาทิ เมืองนครศรีธรรมราชต้องยกทัพไปปราบปรามเหตุการณ์ไม่สงบซึ่งเกิดขึ้นที่เมืองไทรบุรีถึง 4 ครั้ง รัฐบาลอังกฤษที่สิงคโปร์ระดมยิงเมืองตรังกานูในสมัยรัชกาลที่ 4 เมืองไทรบุรีและเปอร์ลิสส่งกำลังไปช่วยปราบกบฏอั้งยี่ที่เมืองภูเก็ต เป็นต้น

ต่อมาไทยเสียดินแดนในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียให้แก่อังกฤษ ซึ่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษได้ให้ความสนใจในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น และต้องการฐานทัพเรือเพื่อคุ้มครองการค้าด้านตะวันออก โดยเฉพาะการค้ากัปเงิน และยังต้องการขยายพื้นที่การค้าในหมู่เกาะมลายู ดังนั้น ด้วยเหตุผลเพื่อความอยู่รอดของประเทศ ไทยจึงต้องเสียดินแดนในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียให้แก่อังกฤษ ได้แก่ เสียเกาะปีนังหรือเกาะหมาก พ.ศ. 2328 เสียรัฐประะ พ.ศ. 2369 และเสียรัฐเคดาห์หรือไทรบุรี เปอร์ลิส กลันตัน และตรังกานู พ.ศ. 2452

เมื่อไทยได้ทำสัญญายกดินแดนให้แก่อังกฤษ เขตแดนระหว่างประเทศมาเลเซียกับประเทศไทยจึงถูกกำหนดขึ้นตามเส้นที่เป็นแนวแบ่งเขตในปัจจุบัน และคนในบังคับสยามถ้ามีความประสงค์จะเป็นคนสังกัดชาติไทยก็ต้องย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งบ้านเรือนในประเทศไทย แต่ถ้ายังอยู่ในภูมิลำเนาเดิมก็ต้องเป็นคนที่อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษทั้งหมด ซึ่งมีคนไทยบางส่วนได้อพยพโยกย้ายเข้ามาตั้งบ้านเรือนในประเทศไทย แต่ส่วนใหญ่ยินยอมอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ เนื่องจากเขาเหล่านั้นถือกำเนิดและมีบรรพบุรุษอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2484 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นยึดได้มาเลเซีย ซึ่งไทยต้องยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทางผ่านประเทศไทย และมีความจำเป็นต้องทำสัญญาร่วมรบกับญี่ปุ่น ครั้นถึงวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2486 ญี่ปุ่นจึงได้มอบดินแดนเคดาห์ (ไทรบุรี) เปอร์ลิส กลันตัน และตรังกานูให้ ครั้นถึงวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ญี่ปุ่นประกาศแพ้สงครามอย่างไม่มีเงื่อนไข รัฐบาลไทยจึงต้องคืนดินแดนส่วนนี้ให้แก่อังกฤษดังเดิม และในปี พ.ศ. 2491 รัฐบาลอังกฤษในสหพันธรัฐมลายูได้ประกาศภาวะฉุกเฉินเพื่อต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายพรรคคอมมิวนิสต์มลายู และได้ยกเลิกประกาศภาวะฉุกเฉิน

ในปี พ.ศ. 2503 ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่วัดวาอาราม และที่ดินทำกินของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเป็นอันมาก เนื่องจากต้องอพยพที่อยู่อาศัยไปยังพื้นที่ที่รัฐบาลได้จัดไว้ให้และต้องใช้เวลาระยะหนึ่งกว่าที่ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจะร่วมกันฟื้นฟูวัดและหมู่บ้านให้กลับมาเป็นเช่นเดิมได้

เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2500 รัฐบาลอังกฤษได้มอบเอกราชให้กับมาเลเซีย รัฐธรรมนูญของมาเลเซียฉบับปี พ.ศ. 2500 ได้รับรองสิทธิชาวมลายูในฐานะเจ้าของแผ่นดิน (Sons of the soil) หรือภูมิบุตร (Bumiputera) ซึ่งมีสาระสำคัญคือ สงวนที่ดินบางส่วนไว้สำหรับชาวมลายู สงวนตำแหน่งข้าราชการบางตำแหน่งให้แก่ชาวมลายูเท่านั้น จำกัดโควตาการออกใบอนุญาตและใบทะเบียนเกี่ยวกับถนนและคมนาคมให้แก่ชาวมลายู จำกัดโควตาให้ทุนช่วยเหลือการศึกษา ให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ และใช้ภาษามลายูเป็นภาษาประจำชาติ (Bahasa Melayu) ดังนั้น ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในปัจจุบัน จึงเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีสิทธิและเสรีภาพบางประการน้อยกว่ากลุ่มที่เป็นภูมิบุตร แต่ในขณะเดียวกันก็มีสถานภาพที่สูงกว่าชาวจีนและชาวอินเดียในมาเลเซีย

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัย การถ่ายโอนดินแดน การฟื้นฟูและการปรับตัวของชุมชน ตลอดจนการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกับภาวะการเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองของประเทศต่างๆ โดยผู้วิจัยเลือกศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สน ซึ่งเป็นชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ที่มีความเก่าแก่และดำรงอยู่ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน และแม้ว่าจะตั้งอยู่ในพื้นที่ห้อมล้อมไปด้วยสังคมต่างชนชาติและห่างไกลจากความ เป็นความเป็นไทยในเมืองแม่โดยสิ้นเชิง แต่การดำรงอยู่ของชุมชนด้วยความสมานฉันท์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนยังคงปรากฏให้เห็นได้อย่างเด่นชัดท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนชาติในประเทศมาเลเซีย

หมู่บ้านปลายละไม เป็นหมู่บ้านคนไทยที่เก่าแก่ มีชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้เป็นระยะเวลาที่ยาวนานและต่อเนื่องประมาณ 500 ปีมาแล้ว ในครั้งที่มีการปราบปรามโจรจีนคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2495 ได้เคยถูกอพยพโยกย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านเบอร์หลาดหรือบ้านท้ายตลาด ตำบลรั้มไม อำเภอดันดัง รัฐเคดาห์ และเมื่อเหตุการณ์สงบจึงได้ย้ายกลับมาอยู่ที่เดิม ปัจจุบันมีชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านนี้ประมาณ 400 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ และรับจ้าง มีวัดประจำหมู่บ้าน คือ วัดวิสุทธิประดิษฐาราม (วัดปลายละไม)

หมู่บ้านไม้สน เดิมเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ของคนไทย ในครั้งที่มีการปราบปรามโจรจีนคอมมิวนิสต์ได้เคยถูกอพยพโยกย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านทุ่งวัว ตำบลรั่มใบ อำเภอบึงดั่ง รัฐเคดาห์ เป็นเวลาประมาณ 3 ปี ภายหลังจากเหตุการณ์สงบลงจึงได้ย้ายกลับมาอยู่ที่เดิม ปัจจุบันมีชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านนี้ประมาณ 160 ครัวเรือน หรือประมาณ 2,000 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวนยางพารา มีวัดประจำหมู่บ้าน คือ วัดเทพบัณฑิต (วัดไม้สน)

4.1.3 สังคม

ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมักอยู่อาศัยแบบครอบครัวขยาย ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว มีสมาชิกในครอบครัวโดยเฉลี่ยครอบครัวละ 3-5 คน และโดยทั่วไปแล้วชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจะนิยมปลูกฝังให้ลูกหลาน “ดอง” หรือแต่งงานกับกลุ่มชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยกันเอง จึงมีความเป็น “เครือญาติ” กันเกือบทั้งชุมชนหรือมี “ต้นตระกูล” เดียวกัน รวมถึงมีความผูกพันในระบบอุปถัมภ์ มีการผูกสัมพันธ์ทางใจที่แสดงออกโดยการนับถือกันเสมือนญาติโดยสายโลหิต ที่เรียกว่า “พ่อยก แม่ยก พี่ยก น้องยก” และเนื่องจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมักตั้งอยู่กระจายไปตามเรือกสวนไร่นา และไม่นิยมทำรั้วบ้าน ทำให้แต่ละครอบครัวภายในชุมชนจะมีความใกล้ชิดผูกพันและรู้จักกันเป็นอย่างดี มีความสามัคคี คอยช่วยเหลือและเกื้อกูลซึ่งกันและกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในรูปแบบของการ “กินงาน” ไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงาน งานบวช งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ ซึ่งหากมีการจัดงานขึ้นในบ้านของครอบครัวหนึ่ง สมาชิกในชุมชนคนอื่นๆ ก็จะพากันไปร่วมงานและช่วยงานนั้นๆ กันคนละไม้คนละมือตามความถนัด และด้วยพื้นฐานการประกอบอาชีพของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่นิยมทำการเกษตร เช่น ทำสวนยางพารา ภายหลังจากการกรีดยางพาราเสร็จในตอนเช้ามีดของทุกวัน ชาวสวนยางพาราก็มักจะมีการพบปะกันในสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านน้ำชา ร้านอาหาร ลานวัด เพื่อพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารหรือไต่ถามสารทุกข์สุกดิบกัน

ความใกล้ชิดสนิทสนมและความผูกพันของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังก่อให้เกิดความร่วมมือในการบริหารจัดการชุมชนโดยการสร้างระบบสวัสดิการของชุมชนขึ้น เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีหลักประกันในชีวิตเมื่อประสบปัญหา และเป็นระบบความช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพิงกันที่ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิตมากขึ้น เช่น การจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจศพประจำหมู่บ้าน เพื่อช่วยเหลือญาติของผู้ตายในการจัดพิธีศพตามประเพณีไทย หรือการจัดเวรทำอาหารถวายพระ ในกรณีที่สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยางพาราและต้องออกไปทำงานตั้งแต่เช้ามีด ทำให้ไม่มีเวลาจัดเตรียมอาหารเพื่อตักบาตรและถวายพระ แต่ด้วยความสำนึกในจิตวิญญาณของการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ไม่อาจละเลยต่อการทำนุบำรุงสถาบัน

ศาสนา สมาชิกในชุมชนจึงมีข้อตกลงร่วมกันให้มีการจัดเวรทำอาหารถวายพระทุกวัน ซึ่งสมาชิกในชุมชนทุกครัวเรือนก็สามารถทำตามข้อตกลงได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง และถึงแม้ว่าในวันพระจะไม่ได้มีการจัดเวรทำอาหาร แต่ก็ยังได้เห็นสมาชิกในชุมชนแต่ละครัวเรือนต่างจัดอาหารมาถวายพระร่วมกันอย่างเหนียวแน่น เป็นต้น ซึ่งความสมัครสมานสามัคคีดังกล่าว ถือเป็นทุนทางสังคมที่ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีอยู่อย่างแข็งแกร่ง

4.1.4 เศรษฐกิจ

ด้วยสภาพภูมิประเทศของคาบสมุทรมาเลย์ที่มีพื้นที่เป็นภูเขาทอดยาวทางตอนกลางเกือบตลอด และมีที่ราบขนานทั้ง 2 ด้าน โดยที่ราบด้านตะวันตกมีความกว้างมากกว่า และทางเหนือของเกาะบอร์เนียว ซึ่งมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ทางตอนในมีที่ราบสูงและมีที่ราบย่อม ๆ อยู่ตามชายฝั่งทะเล ประกอบกับภูมิอากาศร้อนชื้นเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตรและอยู่ในอิทธิพลของลมมรสุมด้านฝั่งทะเลตะวันออก ทำให้ประเทศมาเลเซียมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยเป็นแหล่งผลิตยางพาราที่สำคัญของโลก มีพื้นที่ปลูกข้าวเจ้ามากในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำทั้ง 2 ด้านของคาบสมุทรมาเลย์ มีการทำเหมืองแร่ดีบุก แร่เหล็ก น้ำมัน และแก๊สธรรมชาติ โดยส่งออกแร่ดีบุกเป็นอันดับหนึ่งของโลก และได้รับการยกย่องว่าเป็นเสือเศรษฐกิจ 1 ใน 5 ของเอเชีย

รัฐเคดาห์ ได้ชื่อว่าเป็น “อู่ข้าวของประเทศมาเลเซีย” (The Rice Bowl of Malaysia) โดยเป็นรัฐที่มีที่ดินอุดมสมบูรณ์ที่สุด มีสินค้าออกที่สำคัญ คือ ข้าว ดีบุกและยางพารา โดยชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ เช่น การทำนา ทำสวนยางพารา ทำสวนผลไม้ บนที่ดินทำกินของตนเองที่ได้รับการถ่ายโอนมาจากบรรพบุรุษ ผลผลิตจากการทำเกษตรกรรมในแต่ละปีไม่ค่อยสม่ำเสมอเนื่องจากยังต้องอาศัยธรรมชาติเป็นปัจจัยหลักในระบบการผลิต ส่งผลให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยส่วนใหญ่มีฐานะอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามในปัจจุบันรัฐบาลมาเลเซียมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรที่มีอาชีพด้านการเกษตร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ได้เพิ่มผลผลิตโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่แทนการใช้แรงงานคนหรือสัตว์ รวมถึงให้การสนับสนุนในเรื่องเงินทุน การแจกปุ๋ยหรือเมล็ดพันธุ์ที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูก

4.1.5 การเมืองการปกครอง

ประเทศมาเลเซีย มีระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) ใช้ระบบการปกครองแบบสหพันธรัฐ โดยมีสมเด็จพระราชาธิบดี (Yang di-Pertuan

Agong) เป็นประมุขของประเทศ ซึ่งผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันขึ้นดำรงตำแหน่ง วาระละ 5 ปีและมาจากการเลือกตั้งจากเจ้าผู้ปกครองรัฐ 9 แห่ง (เคดาห์ กลันตัน ตรังกานู เปรอริส ปะหัง สลังงอร์ ยะโฮร์ เประ และเนกรีสემบิลัน) และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาลสหพันธรัฐ ปัจจุบันประเทศมาเลเซียอยู่ภายใต้การปกครองของพรรคการเมืองหลักที่เป็นกลุ่มพรรคแนวร่วมแห่งชาติ (Barisan Nasional: BN) ซึ่งประกอบด้วย พรรค UMNO (United Malays National Organization), พรรค MCA (Malaysian Chinese Association), พรรค MIC (Malaysian Indian Congress) โดยมีพรรคการเมืองที่รวมตัวกันเป็นพรรคฝ่ายค้าน ประกอบด้วย พรรค PAS (Pertubuhan Angkatan Sabilullah), พรรค PKR (Parti Keadilan Rakyat), พรรค DAP (Democratic Action Party)

ประเทศมาเลเซียมีการปกครองโดยรัฐบาลกลาง และรัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจแก่รัฐต่างๆ ในการปกครองตนเอง เรียกว่า รัฐบาลของรัฐ หรือ State Government โดยมีอำนาจในการออกกฎหมายเพื่อบริหารรัฐและใช้บังคับกับพลเมืองในรัฐนั้นๆ ทั้งนี้ รัฐสภาของประเทศมาเลเซียประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ซึ่งสมาชิกวุฒิสภาส่วนหนึ่งจะเป็นตัวแทนของชนกลุ่มน้อยในประเทศมาเลเซีย เช่น กลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิม (Orang Asli) รวมทั้งชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย ก็มีตัวแทนที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนสมาชิกวุฒิสภา อาทิ คุณเจริญ อินทร์ชาติ อดีตประธานของสมาคมสยามมาเลเซีย และต่อมาคือ คุณวิชุน เอ็มอัมไพ อดีตรองประธานสมาคมสยามมาเลเซียและที่ปรึกษาของมุขมนตรีแห่งรัฐเปอริส

ปัจจุบันประเทศมาเลเซียอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลกลางพรรค Barisan Nasional ในขณะที่รัฐเคดาห์อยู่ภายใต้การปกครองของพรรค PAS (Parti Islam Semalaysia) ซึ่งเป็นรัฐบาลของรัฐ

นอกจากนี้ ชาวมลายูเชื้อชาติไทยยังมีการรวมกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อสร้างควมมีเอกภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ในรูปแบบของสมาคมอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เช่น สมาคมไทยมาเลเซีย (Persatuan Siam Malaysia) สมาคมไทยเคดาห์ (Persatuan Siam Kedah) และเข้าไปมีบทบาททางการเมือง เพื่อต่อสู้และปกป้องสิทธิในผลประโยชน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงต่อรองกับกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่า

ในขณะที่รูปแบบการเมืองการปกครองในชุมชน ชาวมลายูเชื้อชาติไทยมีผู้ใหญ่นบ้านซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการให้ทำหน้าที่ปกครองหมู่บ้าน ติดต่อประสานกับหน่วยงานราชการ ทั้งในเรื่องของบุคคล เอกสารข้อมูล และสวัสดิการต่างๆ เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษา การช่วยเหลือทุนในการเพาะปลูก เป็นต้น รวมทั้งเป็นผู้รับเอานโยบายของรัฐบาลมาใช้ในการบริหารจัดการหมู่บ้าน ภายใต้กฎหมายของรัฐบาลกลางและกฎหมายของแต่ละรัฐควบคู่กันไป และในขณะเดียวกัน ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยก็มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและมีพระสงฆ์เป็น

ผู้นำทางธรรมที่สมาชิกในชุมชนให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ยังมีกรรมการวัดที่ถูกแต่งตั้งขึ้นจากสมาชิกในชุมชนโดยเจ้าอาวาส เพื่อเป็นตัวแทนในการดูแลจัดการงานที่มีความเกี่ยวข้องกับวัด พระสงฆ์ รวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในวัดประจำหมู่บ้าน

4.1.6 ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ข้อมูลจากเว็บไซต์ประจำรัฐเคดาห์ (www.kedah.gov.my) ระบุว่า รัฐเคดาห์ประกอบด้วยประชากรจำนวน 1.9 ล้านคน โดยแบ่งเป็นประชากรเชื้อชาติต่างๆ ได้แก่ บุมิบุตรา 75.4% จีน 14.6% อินเดีย 7.0 % ไทย 1.4% และอื่นๆ อีก 1% ซึ่งแสดงถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้รัฐเคดาห์มีโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมแบบผสมผสานทั้งมาเลย์ จีน อินเดีย ไทยและชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกันมาเป็นเวลานาน โดยชาวมลายูเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุด ภาษาประจำชาติคือภาษามาเลย์หรือภาษาบาฮาซา (Bahasa Melayu) และมักใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารกับคนต่างชนชาติ รวมถึงมีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ประชาชนมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา

สำหรับชาวมาเลย์เชื้อชาติไทยมักใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในชีวิตประจำวัน ทั้งในการพูดคุยเจรจา การจับบันทึกต่างๆ ในป้ายประกาศหรือป้ายประชาสัมพันธ์ ตลอดจนบันทึกหรือจารึกบนข้าวของเครื่องใช้ภายในวัด แต่หากต้องติดต่อสื่อสารกับชนชาติอื่น เช่น กับชาวมาเลย์ ก็จะใช้ภาษามาเลย์หรือภาษาบาฮาซา (Bahasa Melayu) หรือกับชาวจีน ก็จะใช้ภาษาจีน แต่สำหรับการติดต่อสื่อสารระหว่างชาวมาเลย์เชื้อชาติไทยด้วยกัน จะใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในการพูดคุย ดังนั้น ชาวมาเลย์เชื้อชาติไทยจึงสามารถพูดคุยได้หลายภาษา นอกจากนี้ ชาวมาเลย์เชื้อชาติไทยยังนิยมตั้งชื่อและนามสกุลตามธรรมเนียมไทย ซึ่งได้ถูกระบุไว้ในบัตรประชาชนของประเทศมาเลย์อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้นสำหรับชนชาติไทยในมาเลย์ ภาษาไทยจึงถือเป็นสิ่งที่บรรพชนคนไทยได้สร้างและกำหนดขึ้นเพื่อใช้แทนวัตถุ แทนความคิด แทนอารมณ์ความรู้สึก เพื่อสื่อความหมายและสร้างความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งทำให้ภาษาไทยถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการบันทึกและถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยอันเป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาหลายต่อหลายช่วงอายุคน

ชาวมาเลย์เชื้อชาติไทยมีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า จึงมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของสมาชิกในชุมชน ซึ่งนอกเหนือจากวัดจะเป็นสถานที่ในการประกอบศาสนพิธีและงานประเพณีแล้ว วัดยังถือเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเวทีในการจัดประชุมเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารหรือระดมความคิดเห็น เป็นพื้นที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับเด็กและเยาวชนในโรงเรียนภาษาไทย รวมถึงเป็นพื้นที่ในการ

พบปะพูดคุยของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยกันเอง และวัดยังถือเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เนื่องจากมีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับเด็กและเยาวชนคนไทย โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้สอนภาษาไทยและธรรมศึกษาควบคู่กันไป ดังนั้นวัดจึงถือเป็นองค์กรหลักที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างและอนุรักษ์ความเป็นไทยให้คงอยู่

ในขณะที่พระสงฆ์ นอกเหนือจากการทำหน้าที่สืบทอดพระพุทธศาสนาและดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในฐานะที่เป็นบรรพชิตแล้ว พระสงฆ์ยังอยู่ในฐานะของครูผู้สอนและให้ความรู้ และยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของคนในชุมชน เนื่องจากในสมัยก่อน คนอ่านหนังสือไม่ออก ไม่มีโรงเรียนในชุมชน การคมนาคมก็ไม่สะดวก คนสมัยก่อนจึงอาศัยการศึกษาเล่าเรียนจากพระสงฆ์ และอาศัยการฟังเทศน์เพื่อการเรียนรู้เป็นสำคัญ จึงทำให้บทบาทของพระสงฆ์ได้รับการยอมรับนับถือเป็นอย่างมาก

ในฐานะของพุทธศาสนิกชน ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยถือได้ว่าเป็นผู้ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และด้วยความศรัทธาในวัดเดียวกันของสมาชิกในชุมชน จึงทำให้สามารถเห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในชุมชนได้อย่างชัดเจน โดยชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีการประกอบพิธีกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้ ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยก็ยังคงยึดถือปฏิบัติอยู่อย่างต่อเนื่อง เช่น ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีวันว่าง ประเพณีบุญเดือนสิบ ประเพณีวันลอยกระทง รวมถึงประเพณีการบวช ซึ่งชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยึดถือกันอย่างเคร่งครัดว่า ลูกผู้ชายต้องบวชเรียนก่อนแต่งงาน เพราะการบวชเรียนนอกจากจะเป็นการสร้างผลบุญและตอบแทนพระคุณของบิดามารดาแล้ว ยังทำให้ผู้บวชเรียนถูกเรียกว่าเป็นคนเต็มคนและเป็นคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นต้น ทั้งนี้ สื่อพื้นบ้าน เช่น หนังสือ นวนิยาย ก็ยังคงเป็นที่นิยมและรู้จักกันอย่างแพร่หลายในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย

นอกจากนี้ ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังมีความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องผีสิงทเวตดา ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และเครื่องรางของขลัง โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ซึ่งระบบความเชื่อเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นว่าพื้นฐานความเชื่อของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีความเชื่อเรื่อง “ผี” เป็นตัวกำกับอยู่เบื้องหลัง ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงทางจิตวิญญาณให้สมาชิกในชุมชนมีความผูกพันซึ่งกันและกัน รวมถึงเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันในกรอบจริยธรรมของชุมชนอย่างเหมาะสม

4.1.7 การสื่อสารในชุมชน

ชุมชนชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน วัดจึงเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนทั้งในการประกอบศาสนพิธี จัดงานประเพณี และการประกอบกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน เมื่อวัดมีกำหนดการจัดงานประเพณีต่างๆ ก็จะมีการแจ้งข่าวไปยังสมาชิกในชุมชนโดยอาศัยกรรมการวัดเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข่าวสารแบบเคาะประตูบ้านทุกครัวเรือน หรือการจัดทำใบประกาศติดตามร้านค้า บริเวณวัดหรือบอร์ดติดป้ายประกาศประจำหมู่บ้าน รวมถึงอาศัยการประกาศให้ทราบโดยทั่วกันผ่านเครื่องขยายเสียงในวันที่มีการจัดงานขึ้นในวัดและมีสมาชิกในชุมชนมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก เพื่อแจ้งข่าวสารให้กับสมาชิกในชุมชนได้รับทราบและเพื่อบอกกล่าวให้เจ้าบ้านได้ส่งตัวแทนของครอบครัวไปร่วมในการประชุมของชุมชน เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะ และยังเป็นการประชุมเพื่อแจ้งกำหนดการจัดงานและจัดแจงแบ่งหน้าที่ให้สมาชิกในชุมชนได้ทราบโดยทั่วกัน โดยในขั้นตอนของการประชุม มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกันในรูปแบบของการปรึกษาหารือเพื่อหาข้อตกลงและสร้างความเข้าใจร่วมกัน

นอกจากนี้ชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังมีการติดต่อสื่อสารด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น แต่ชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยนิยมไปมาหาสู่เพื่อไต่ถามสารทุกข์สุกดิบกันมากกว่าการติดต่อสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์มือถือ เนื่องจากตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยที่ใกล้เคียงกัน และไม่นิยมทำรั้วบ้าน ทำให้แต่ละครอบครัวภายในชุมชนจะมีความใกล้ชิดผูกพันและรู้จักกันเป็นอย่างดี

4.2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

4.2.1 การสื่อสารเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

เนื่องจากชุมชนชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยไม่มีการรวบรวมเอกสารทางวัฒนธรรมหรือเก็บบันทึกประวัติศาสตร์อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยจึงมีการเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมผ่านการอบรมสั่งสอนและการบอกเล่าของคนจากรุ่นสู่รุ่นแบบปากต่อปากเป็นสำคัญ และด้วยพื้นฐานการอยู่อาศัยร่วมกันแบบครอบครัวขยาย ชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยจึง

ค่อนข้างมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีรูปแบบการอบรมสั่งสอนและการบอกเล่าแบบ “คนเฒ่าคนแก่เขาสอนมา” หรือ “เขาทำกันมาแต่ไหนแต่ไร”

“เคยได้สอนลูกเหมือนกันเกี่ยวกับประเพณีไทย แบบว่าให้ไปวัด บอกว่าให้ไปวัดบ้าง เวลามีคนตาย ก็บอกให้ไปช่วย เพราะเราก็คงคนแก่สอนมา แล้วเราก็ดูต่อไปอีก”

(เผื่อน สมบุญศรีศิลป์ อายุ 48 ปี, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2552)

“เคยสอนลูกเรื่องประเพณีไทย เพราะเรื่องแบบนี้ต้องสอน ต้องบอก ต้องเล่าอยู่บ้างตามที่เขาเล่ากันมา อย่างเช่น เปรตทำอะไร ทำให้คนตาย ให้บรรพบุรุษ เราก็ดูมาจากคนเฒ่าคนแก่เขาเล่ามา เขาทำกันมา เราเกิด ๆ มากี่เห็นแล้ว เขาทำมา เราก็ดูทำตามแบบนั้น”

(บัว สุตปรีชา อายุ 40 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

รวมทั้งการถือปฏิบัติตามแบบอย่างหรือ “การคิดเชื่อมโยงต้นแบบ” ก็เป็นวิธีการสื่อสารเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย เนื่องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีปรากฏไว้ว่า รัฐเคดาห์หรือไทรบุรี ครั้งหนึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของสยาม (ประเทศไทย) และมีส่วนซึ่งเป็นคนไทยโดยเชื้อชาติอาศัยอยู่มาตั้งแต่ตั้งอาณาจักร ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจึงตระหนักอยู่เสมอว่า ตนเป็นคนไทยคนหนึ่ง ที่นับถือพระพุทธศาสนา มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ที่เคยปกครองดินแดนแถบนี้มาก่อน รวมถึงมีขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างไทยที่ไม่แตกต่างไปจากประเทศไทยเมืองแม่

“เราย้อนหลังไปซักนิดนะ รุ่นผมมัน ตอนนั้นร้องเพลงชาติไทย ชักธงไทยอยู่อีก ตอนนั้นยังไม่เป็นเอกราช เรายังเป็นชาติไทยอยู่อีก ทุกบ้านต้องมีธงไทยอยู่อีก พอเห็นพระเจ้าอยู่หัวเราสบายใจแล้ว คือพระเจ้าอยู่หัวจะเป็นที่เทิดทูนของคนไทยทั่วโลก ไม่ว่าจะคนไทยที่อยู่ไหน พระเจ้าอยู่หัวจะอยู่ในดวงใจ อย่าถือว่าทำไมเราอยู่ประเทศนี้เราต้องเคารพ ต้องนับถือต้องเทิดทูน เพราะเราคือเชื้อสาย เราคนไทย เราต้องมีพระเจ้าอยู่หัว ก็คนไทยมี เราก็มี ไม่ใช่ว่าเรามีไม่ได้ เวลาเค้าถาม แล้วไหนพระเจ้าอยู่หัวโหม่สูล่ะ เราจะบอกยังไงล่ะ? อย่างวันที่ 5 ธันวาคมนี่เราก็กทำกิจกรรม แต่ทำที่วัด ทำเกี่ยวกับเฉลิมฉลองพระชนมพรรษา เพราะว่าที่นี่เราก็ดูสงฆ์ไป มีการตักบาตร แต่ไม่มีร้องเพลงชาติ ร้องเพลงสรรเสริญ จะมีก็แต่สวดชะยันโตของพระ”

(การัน ชุนแก้ว อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

“ประเพณีไทยก็ได้บอกลูกหลานบ้างว่าเดือนไหน มีงานอะไร ทำอะไรกันบ้าง พาลูกหลานไปวัดบ้าง หรือเวลามีงานข้างนอก งานเทศกาล ก็บอกเขาว่ามันไม่เกี่ยวกับศาสนาเรา เรื่องประเพณีพ่อแม่เราก็บอกก็สอนเรามาด้วย อันที่จริงจะว่าไปแล้ว ประเพณีเราคนไทยในมาเลเซียกับในภาคใต้ของไทย ตั้งแต่คนครลงมา รู้สึกว่ามันจะเหมือนกัน อย่างที่สงขลามีรับส่งเปรต เดือนหกก็มีโนราโรงครู ก็เหมือนกัน เราคนไทยในมาเลเซียก็เป็นคนภาคใต้ทั้งนั้นที่อยู่กันมา ที่มาจากที่โน้นตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตาทวด”

(เรวัตี ศรีสุวรรณ อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

“คนไทยคือเข้าวัดไหว้พระ สำหรับคนไทย คนไทยคือมีวัด ก็คือคนไทย ถ้าไม่มีวัดก็เป็นคนไทยไม่ได้ คนไทยคืออยู่ด้วยกับวัด ถ้าไม่มีวัดอยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีศาสนา เหมือนคนแขกเขาไปมัสยิดครบวัน เรารวันพระ เราต้องไปวัด รับศีล ถวายสังฆทาน เราที่นับถือพระมหากษัตริย์ไทย มีรูปในหลวงอยู่ทุกบ้าน เราถือว่าเป็นปูชนียบุคคล สุดต่ากันนับถือเหมือนกัน เท่าๆ กัน รูปแขวนไว้ในบ้านเท่าๆ กัน ถ้าไทยเปลี่ยนรัชกาลไปเรื่อยๆ เราก็นับถือเหมือนกัน แต่รูปในหลวงเรามีกันทุกบ้าน ขนาดรูปในปฏิทินเราก็ไม่ให้เสีย เราเก็บไว้ ปฏิทินเอามาจากเมืองไทยด้วย คนที่ไปเมืองไทยมากก็เอามาแจก วัดทำมาแจกบ้าง เขานับถือ ขนาดเด็กจะเล่นเขาก็ไม่ให้เล่น”

(จิต พรหมจรรย์ อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“ที่หมู่บ้านนี้คนไทยเราเพลงชาติไทยก็ร้องได้ เพลงชาติมาเลเซียก็ร้องได้ อย่างถ้าเราไปเมืองไทยแล้วเราบอกว่าเป็นคนไทย ถ้าเขาให้เราร้องเพลงชาติไทย เราก็ร้องได้ ไม่ต้องห่วงเลย เพราะว่าสมัยก่อนที่ผมเด็กๆ เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงของในหลวงเราก็ร้องได้หมด เพราะสมัยเราเรียน เราเรียนมาก่อนเข้าโรงเรียน เราคนไทยต้องร้องเพลงชาติไทยก่อน แล้วก็เคารพในหลวงด้วย เรานับถือพระมหากษัตริย์ไทยเพราะเราเป็นคนไทย สุดต่ากันนับถือเหมือนกัน”

(ชวง สุตปรีชา อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“เราอยู่มาเลเซียก็จริง แต่เราก็ดูรายการไทย เพลงไทย ละครไทยเป็นส่วนมาก พระมหากษัตริย์ไทยเราก็เคารพเหมือนกับพ่อคนหนึ่ง อย่างถ้าเราไปเมืองไทย เราเห็นรูปในหลวงเราก็ซื้อมาติดไว้ที่บ้านเรา บางทีที่เมืองไทยเขามีการจัดวันเด็ก วันแม่ วันพ่อ เราก็มีการเล่นให้เด็กเล่น โดยใช้เงินที่เราเก็บไปนั่นแหละ วันเด็กเราทำวันเด็กสากล ส่วนวันพ่อวันแม่เราทำตามเมืองไทย ในวันสำคัญต่างๆ คนจีน อินเดียน เขาทำตามวันสากล แต่เราทำตามเมืองไทย เพราะว่าบางทีอาจารย์ที่สอนเด็กเขามาเมืองไทย เขาก็จะบอกแบบนี้”

(เดช ผาสุโขม อายุ 35 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

4.2.1.1 การสื่อสารผ่านสื่อบุคคล

ในการสื่อสารเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรม คนแต่ละรุ่นแต่ละช่วงอายุก็จะมีวิธีการในการเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อย่างเช่น ในวันที่มีการจัดงานประเพณีต่างๆ ขึ้นในวัด ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมักจะเข้าร่วมงานกันอย่างเนืองแน่น จนเรียกได้ว่ามากันแทบทุกครัวเรือน บ้างก็ “หอบลูก หลาน” มาร่วมงาน คอยบอกกล่าวถึงความสำคัญของพิธีกรรม ให้ลูกหลานได้เห็นทุกขั้นตอนของพิธีกรรม รวมถึงพาลูกหลานไปร่วมในพิธีกรรมนั้นๆ หรือคนเฒ่าคนแก่บางคนที่ไม่สามารถมาร่วมงานที่วัดได้ ก็ให้वानให้ลูกหลานหอบหิ้วปืนโตมาเพื่อถวายพระที่วัดแทน ซึ่งการทำลักษณะเช่นนี้ ถือเป็น การปลูกฝังให้ลูกหลานได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยผ่านการ “อบรมสั่งสอนและพาไปทำ”

“เวลาที่วัดมีงาน คนไทยไปมาก เด็กก็ไปมาก เมื่อก่อนไม่มากเหมือนตอนนี้ แต่ตอนนี้มีคนเยอะขึ้น เด็กๆ เขาไปสนุกกัน ลูกก็พาลูกหลานไปด้วย ลูกไม่ได้บอก ไม่ได้สอนเขาว่าสงเปรตคืออะไร แต่พาไปฟังเทศน์ พระก็บอกก็สอนอยู่ เหมือนกันกับตอนเราเด็กๆ พ่อแม่ก็พาเราไป”

(จยู สุวรรณมณี อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

“ลูกต้องเข้าไปทำทุกวันพระ เพราะลูกเป็นคนนำไหว้พระ ถ้าคนอื่นทำไม่ได้ก็ต้องเรียกหาเรา ปีนี้มีคนมาทำกันเยอะมากขึ้น มีทั้งจีน ทั้งเทศ ส่วนมากเป็นคนจีนที่นับถือพุทธ เขานำสวดน้ำไม่เป็น ลูกก็ต้องทำให้ เรากับคนอื่นก็ทำไม่เหมือนกันอีก เราทำแบบโบราณ แต่คนสมัยนี้ทำแค่ผิวเผิน ลูกไม่ได้สอนใครแบบเจาะจง แต่ถือได้ว่าก็ได้สอนอยู่ทุกวันพระ คือทำให้เขาได้อยู่ทุกวันพระ ใครที่ไปวัดก็จะได้เห็นและทำได้ เขาจะรู้ว่าขั้นตอนต้องทำอะไร คนที่ไปวัดทุกวันพระก็จะรู้ คนที่ไม่ค่อยได้มาก็ไม่รู้ ก็ได้สอนลูกบ้านไปโดยอัตโนมัติ พวกที่ไปวัดก็จะรู้ แต่พวกที่ไม่ได้ไปวัดก็ไม่ได้รู้”

(ไหม สุตปริชา อายุ 74 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“วัฒนธรรมไทยเท่าที่เห็นก็ไม่เปลี่ยนไป ทำกันมาแบบเดิม ในอนาคตก็คิดว่ามันจะมีอยู่แบบนั้น มันต้องทำตามแบบคนแก่ๆ ถ้าพ่อแม่เราทำมาอย่างไร เราก็ต้องทำตามแบบนั้น รุ่นลูกเราก็ต้องชักนำให้เข้าวัดด้วย เราไม่ชักนำลูกก็ไม่รู้ ต้องบอกให้รู้ว่าเราไปงานบุญต้องทำอะไรบ้าง แต่ก่อนพ่อแม่เราก็ต้องบอกเราเหมือนกัน”

(เซ่ง แซ่เตี๊ยะ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2552)

ในขณะที่กลุ่มคนวัยกลางคนมีรูปแบบการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดทางวัฒนธรรมแบบ “**ทำให้ดู อยู่ให้เห็น**” ซึ่งเป็นการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างให้ลูกหลานได้เห็นและเอาเป็นเยี่ยงอย่าง และสำหรับการเรียนรู้ของเด็กรุ่นหลัง

“ประเพณีไม่เปลี่ยนไป ยังเหมือนเดิม ทำเหมือนแต่เก่ามา ตั้งแต่ผมเด็กๆ เพราะว่าตั้งแต่สมัยก่อน ก็มีการสืบทอดกันมา ครั้งนั้นเค้าทำกันมาแบบนี้ เราชุ่นลูกหลานก็ทำสืบทอดไป ถึงแม้ว่าเราจะไม่ได้บอกลูกโดยตรง แต่ลูกๆ ก็ดูตามอย่างเรา เหมือนกับรุ่นเรา พ่อแม่เราทำมา ยังไง เรายังทำตามอย่างนั้น รุ่นลูกเราก็เหมือนกัน ทำตามอย่างกันต่อไป”

(ชวง สุตปริชา อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

นอกเหนือจากการปลูกฝังผ่าน “การอบรมสั่งสอนและพาไปทำ” จากคนรุ่นก่อนแล้ว การได้เข้าไปสัมผัสและมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เกิดการเรียนรู้แบบ “**อยู่ไปก็รู้เอง**” ซึ่งสำหรับเด็กรุ่นหลังบางครั้งอาจไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมด้วยความตั้งใจมากนัก แต่การได้เห็นและการได้มีโอกาสเข้าร่วมอยู่บ่อยครั้ง ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้และซึมซับรับเอาวัฒนธรรมนั้นๆ เข้าไปโดยไม่รู้ตัว

“ประเพณีมันก็มีมาตั้งแต่โน่นตั้งแต่พ่อแม่ ปู่ย่าเรา เขาทำมาแบบนั้น เราเห็นเขาทำแบบนั้น เราก็ทำตาม เขาสอนเรามาให้ทำทุกปี เราก็สอนลูกสอนหลานต่อไป ก็พาหลานไปวัด บอกเค้าให้ทำตาม เขาก็เห็นอยู่ว่าเราทำยังไง เหมือนกันกับที่เราเห็นพ่อแม่ปู่ย่าตายายเราทำกันมา ปกติคนไปวัดกันมาก เทศที่มีเชื้อสายไทยก็มา เด็กก็มาก วัยรุ่นก็มาก มีทุกรุ่น เด็กๆ ถ้าแม่เขาไป มันก็ไป มันก็ได้เห็นที่แม่มันทำ”

(เอื้อน อินแก้ว อายุ 61 ปี, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2552)

การสื่อสารเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมยังถูกสอดแทรกผ่าน**การเรียนการสอนในโรงเรียนสอนภาษาไทย**ที่มีการจัดตั้งขึ้นภายในวัดประจำหมู่บ้าน โดยมีพระสงฆ์หรือฆราวาสซึ่งอาสามาเป็นครูสอนให้เด็กได้อ่านออกเขียนได้ ซึ่งเด็กไทยส่วนใหญ่จะเรียนภาษาไทยที่วัดและจะได้มีโอกาสเรียนธรรมชาติศึกษาควบคู่กันไป โดยพบว่าเด็กไทยสามารถสอบได้ในระดับนักเรียนเอกกันเป็นจำนวนมาก ต่อมาภายหลังโรงเรียนสอนภาษาไทยในวัดต่างๆ ได้มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นความร่วมมือของมูลนิธิและศูนย์การสอนภาษาไทย พุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย วัดมัทธิมาราม รัฐกลันตัน และศูนย์การสอนพระพุทธศาสนาและภาษาไทย วัดบุญญาราม รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ร่วมกับมูลนิธิพระวิเชียรโมลี (แฉล้ม เขมปญโญ) วัดชัยมงคล (พระอารามหลวง)

อำเภอเมือง และมหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา ในโครงการผลิตหนังสือเรียนภาษาไทย สำหรับชาวมาเลเซียเชื้อสายไทย ในประเทศมาเลเซีย

“จะรักษาวัฒนธรรมไทยไปนานๆ ก็ต้องทำตามเมืองไทย มีลูกก็ส่งมาเรียนภาษาไทย อะไรแบบนั้น นี่ก็มีพระจากเมืองไทยมาสอนอยู่ทุกวัด ที่นี้ก็มีสององค์ พระที่มานี้ก็ต้องขอมาจากวิทยาลัยสงฆ์ หลวงพ่อทำเรื่องไปเอง ต้องขอพระจากเมืองไทย พระที่นี้ก็มี แต่ไม่พอ เพราะว่าบางคนจะบวช 3 เดือนบ้าง 7 วันบ้าง ที่นี้คนมันน้อย ไม่เหมือนเมืองไทย มีพระมาก นี่เริ่มตั้งแต่ 2490 ก็มีพระเมืองไทยเข้ามาช่วย เริ่มเปิดสอนนักเรียน ธรรมศึกษา”

(พระราชธรรมธาดา อายุ 82 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

“คนจากเมืองไทยก็มีมาบ้าง เข้ามาทางวัด มาเชื่อมความสัมพันธ์กัน เกี่ยวกับการเรียนเกี่ยวกับหนังสือที่โรงเรียน เราได้รับมอบหนังสือจากทุนของพระวิเชียรโมลี วัดชัยมงคล ที่ทำหนังสือเป็นหลักสูตรโดยเฉพาะให้กับคนไทยในมาเลเซีย เขาติดต่อกันอยู่ มาอยู่บ่อยๆ อย่าง อ. คำนวน (จากมหาวิทยาลัยทักษิณ) อ. ณรงค์ ก็มาให้คำแนะนำ”

(เฟื่อง พงศ์เพชร อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

การเรียนการสอนของโรงเรียนสอนภาษาไทยที่ตั้งอยู่ในวัดประจำหมู่บ้าน นอกจากจะมีพระสงฆ์และฆราวาสเป็นผู้สอนแล้ว ยังมีกลุ่มเด็กที่เรียนจบหลักสูตรและผ่านการสอบนักธรรมเอกแล้ว อาสามาสอนภาษาไทยให้กับรุ่นน้อง ซึ่งเป็นระบบการสอนแบบ “พี่สอนน้อง” โดยกลุ่มรุ่นพี่ดังกล่าวนับว่าเป็นกำลังสำคัญในการสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษาให้กับรุ่นน้องต่อไป

“ที่วัดปลายละไม มีการเรียนการสอนมาตั้งแต่ 2500 เมื่อก่อนไม่มีโรงเรียน สมัยก่อนเรียนที่กุฏิ โรงธรรม โรงครัว หลังจากนั้นก็มีโรงเรียนเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2512 โรงเรียนสอนภาษาไทยหลังเก่าที่เราเห็นอยู่นั้น ตอนนั้นก็กลายเป็นที่จอดรถของนักเรียนไปแล้ว มันเป็นอาคารไม้ธรรมดาๆ ผมเริ่มมาสอนก็มีครูที่สอนผ่านมา 2-3 รุ่นแล้ว มีครูวิเชียร ครูศรีน แล้วก็มาถึงรุ่นผม คือโรงเรียนนี้ผมก็ยังทันสอนอยู่ แล้วสถานที่มันแคบไป ไม่จุ ก็เลยพากันมาสอนที่โรงครัวบ้าง โรงธรรมบ้าง แล้วก็มีสอนที่ได้ต้นไม้บ้าง ตอนนี้มีอาคารเรียนใหม่แล้ว หลังจากที่ได้ติดต่อพระมหาชัยยะให้มาช่วยสอนแทนผม ก็ได้ขออนุญาตจากหลวงพ่อดุสิตสงฆ์สงฆ์สงฆ์หนึ่งเพื่อทำธุรกิจส่วนตัว และหลังจากที่พระมหาชัยยะกลับประเทศไทยก็มีพระมาน้อย (พระมหาสิริสัมพันธ์) มาสอนแทน สอนต่อ คือยังไม่ขาดสาย แล้วก็ยังมีลูกศิษย์ผมทำหน้าที่อยู่ แต่เอาลูกศิษย์มาช่วยสอน คือเป็นคนที่ยื่นภาษาไทยกับผมมาตั้งแต่อนุบาลจนจบธรรมศึกษาชั้นเอก แล้วผมก็เอามาฝึกหัดให้เขาเป็นครูสอน

น้องๆ ต่อไป เพราะว่าถ้าไม่ทำแบบนี้ ก็ไม่มีการสืบทอด เราจะทำอยู่คนเดียวได้อย่างไร เราก็จำเป็นต้องสอนลูกศิษย์ให้สอนรุ่นน้องอีก คือว่าแบ่งงาน หรือถ้าปีไหนที่เราขอพระมาได้ แล้วลูกศิษย์ไม่ว่างมาช่วยสอนก็ไม่มีอะไร เพราะยังไงเราก็มีพระมาสอนอยู่ หรือถ้าปีไหนที่ขอพระไม่ได้ เพราะขอจากประเทศไทย ก็ไม่ใช่ว่าจะได้ทุกปี บางปีพระก็ไม่มา พระไม่มี เราขอไม่ได้ ผมก็ต้องพึ่งลูกศิษย์ ลูกศิษย์ก็จะช่วย เพราะฉะนั้นโรงเรียนของเราจะไม่ล่ม เพราะว่าผมได้วางแผนไว้แล้วว่า ถ้าขอพระไม่ได้ ผมก็จะให้ลูกศิษย์สอน ถ้าปีไหนที่ขอพระมาได้สองรูป ลูกศิษย์ก็ช่วยสอนบ้าง ว่างบ้างก็ไม่ต่างกัน”

(แนบ รัตน์เจริญ อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

“ได้เรียนภาษาไทยเหมือนกันนะเมื่อก่อน แต่ไม่ใช่ว่าเรียนที่วัดนะ เรียนแบบว่ามีครูสอนที่บ้าน มีลุงสอนแล้วไปกันหลายๆคน แบบว่าไปที่บ้านหลังหนึ่งเพื่อไปเรียนหนังสือไทย ที่ตอนนั้นต้องเรียนหนังสือไทย ก็เพราะว่าเราจะบวชแล้วก็เลยต้องรู้หนังสือ เราไปเรียนในช่วงก่อนบวช”

(เวียง ส่งสว่าง อายุ 44 ปี, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2552)

“ปกติมาวัดบวช มาสอนหนังสือ ก่อนจะมาสอนหนังสือก็ต้องเรียนธรรมก่อน ธรรมศึกษา แล้วก็ต้องไปบวชก่อน กงสุลส่งไปที่สงขลา กรุงเทพฯ ที่โน่นเขาสอนการออกเสียงภาษา ออกเสียงพยัญชนะและสระ เสียงต่ำเสียงสูง บวชเกี่ยวกับการประสมคำ ประสมสระกับวรรณยุกต์ ประสมพยัญชนะ แล้วก็การอ่านออกเสียง เกี่ยวกับภาษาไทยอย่างเดียวเลย ตอนนั้นไปกันหนึ่งคันบัส (หนึ่งคันรถ) ไปจากที่นี่ จากที่บ้านปลายละไม่ไปกันประมาณ 5 คน เขาเลือกจากผู้สอบธรรมศึกษาต้องสอบให้ผ่าน เอก โท ตรี ไปบวชอยู่อาทิศย์หนึ่ง ถึงก็กลับมา ที่เขาส่งไปบวชก็เพื่อที่ว่า จะมาสอนที่นี่ คือให้อนุรักษ์ภาษาไทยเอาไว้ แล้วมาสอน พื้นฐานต้องเริ่มด้วย ก ไก่ ข ไข่ แล้วก็สระ พอจบ ก ไก่ แล้วก็สระแล้วก็การประสม กลับมาสอนน้องเหมือนที่เราเคยเรียนมา สอนคนละชั้นกัน แบ่งห้องกัน เราสอนภาษาไทย พระอาจารย์สอนธรรมศึกษา นี่เราก็เพิ่งเริ่มปีนี้ สอนมาประมาณ 9 เดือนแล้ว เราสมัครใจมาสอนเอง เพราะเราคิดว่าภาษาไทยมันสำคัญ เราเป็นคนไทยจำเป็นต้องรู้ เวลาไปเที่ยวเมืองไทย จะได้อ่านอะไรได้ ในวัดก็ต้องใช้ เราเป็นคนไทยก็ต้องอนุรักษ์ไว้ แล้วก็ภาษาไทยจะได้ไม่สูญหาย เคยได้บอกรุ่นน้องไว้ว่า น้องเป็นคนไทยถึงแม้ว่าจะอยู่ต่างแดน ถ้าคนไทยในเมืองไทยเรียนภาษาไทย คนไทยในมาเลเซียก็ต้องเรียนภาษาไทยเหมือนกัน”

(สุชาติ ชุนสุวรรณ อายุ 16 ปี, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2552)

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่โรงเรียนสอนภาษาไทยจัดขึ้นในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเด็ก วันพ่อและวันแม่ ก็เป็นสื่อทางการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนได้

เช่นเดียวกัน เพราะนอกจากจะสร้างความสนุกสนานให้กับเด็กนักเรียนของโรงเรียนสอนภาษาไทยแล้ว ยังสามารถเป็นสื่อดึงดูดเด็กและเยาวชนคนอื่นๆ ให้เข้ามาร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ และหันมาสนใจการเรียนภาษาไทยในโรงเรียนสอนภาษาไทยมากขึ้น

“คิดว่าวัฒนธรรมไทยจะยังอยู่ ตอนนี้คนแก่ก็เริ่มจะหมดแล้ว คนรุ่นผมก็ขึ้นสืบทอดอีก เหมือนการถวายเป็นสังฆทาน เราก็เริ่มหัดต่อจากคนแก่รุ่นนี้ เราก็สนับสนุนให้เด็กได้ทำด้วย เหมือนที่ผ่านมาก็มีการจัดแข่งกีฬาในวันเอกราช เพื่อให้เด็กได้เข้าไปเรียนภาษาไทยให้มากขึ้น เพราะว่าภาษาไทยเราในมาเลเซีย นั้น ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ใช้ทำงานอะไร เราก็ต้องรักษาไว้ เพราะมันเป็นประเพณีเราคนไทย เราจึงชักชวนให้เด็กเข้าร่วมให้มากขึ้น โดยการจัดกีฬาหรือกิจกรรมที่สนุกสนานในวันสำคัญของมาเลเซียหรือวันสำคัญของไทย เช่น วันแม่ วันพ่อ โดยให้เด็กได้เข้าไปกราบไหว้พ่อแม่ ชื่อของขวัญให้พ่อแม่ ทำให้เด็กเพลิดเพลินกับกิจกรรมที่เราจัด และคิดได้ว่าถ้าเราไม่ได้เรียนภาษาไทย ก็จะได้ไม่ได้เข้าร่วมในการจัดกีฬานั้นๆ พอเด็กได้เห็นเพื่อนได้เล่น ได้ของขวัญ เขาก็จะชักชวนกันเข้ามา เราบอกพ่อแม่ด้วยและให้เด็กชักชวนกันมาเองด้วย กีฬาที่จัดก็มีเป่าแป่ง หรือว่าวันแม่ก็ให้แม่มานั่ง แล้วให้เด็กทาแป่งให้ ส่วนกลางคืนก็ให้เด็กได้กราบพ่อกาแม่ แลกของขวัญกัน จัดในวัด เพราะเด็กเรียนไทยน้อยลง เราจึงต้องทำแบบนี้ ปีที่แล้วอนุบาลมี 17 คน ปีนี้ก็ 40 กว่าคน ตอนนี้คนเรียนภาษาไทยมากขึ้น เพราะถ้าทำงานรัฐบาลแล้วรู้ภาษาไทย รัฐบาลก็เพิ่มเงินเดือนให้ แต่ต้องใช้ใบรับรองจากการสอบนักธรรม ซึ่งมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ”

(ชวง สุตปริชา อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

4.2.1.2 การสื่อสารผ่านสื่อพื้นบ้าน

นอกเหนือจากการเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมผ่านการสื่อสารของสื่อบุคคลแล้ว ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังมีสื่อพื้นบ้านเป็นกลไกในการสร้างเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมควบคู่กันไป เช่น หนังควายหรือหนังตะลุง ที่เป็นการเล่าเรื่องด้วยภาพเงา (Shadow Play) มีนายหนังเป็นผู้เชิดตัวหนังและขับบท โดยนายหนังมักสอดแทรกข้อคิด คติหรือคำเตือนใจเข้าไปในบทพากษ์และบทเจรจาให้ผู้ชมได้รับฟังและซึมซับคำสอนเหล่านั้นไปพร้อมๆ กับอรรถรสจากการรับชม

“ปีนี่ที่ผ่านมามีเล่นหลายครั้งแล้ว โดยเฉพาะงานบวชพระ งานลงเหมยเดือนหก เดือนเจ็ด เดือนเก้า ในเดือนหกก็สี่โรง เดือนเก้าหนึ่งโรง เดือนแปดบวชพระก็สองโรง มีแค้นด้วย ถ้าเทียบ

กับเมื่อก่อนงานก็มากเหมือนเดิม ทำมาตั้งแต่รุ่นปู่ น้ำก็ออกพราน มารุ่นผม เราก็เล่นเกือบทุกงาน เพราะว่ามันต้องมี ใครเก็บน ถ้างบแล้ว ก็เอาผมไปเล่น คนก็ดูกันมาก เวลาผมเล่น ในบทหนังผม ก็ว่าก็สอนเด็กไปด้วย บางทีก็ว่าเข้ามั่ง เหน็บแนมเข้ามั่ง ให้มันได้รู้ ได้เข้าใจ อะไรดี อะไรไม่ดี”

(อรุณ รัตนประทุม อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2552)

4.2.1.3 การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน

สื่อมวลชนก็ยังอีกเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างการเรียนรู้และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมให้กับชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย เนื่องจากปัจจุบันชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีการเปิดรับสื่อและติดตามข่าวสารจากสื่อมวลชนประเทศไทยมากขึ้น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชนจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยสามารถเรียนรู้และรับเอาวัฒนธรรมต่างๆ ไป ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยทั้งสิ้น

“โดยเฉพาะการฟังด้วย ทั้งการฟังพระเทศน์ ฟังทีวี หรืออะไรต่างๆ มันก็เป็นไทยไปหมด ทีวีเราก็ดูของไทยทั้งหมด ทุกบ้านทุกช่อง ก็เหมือนอยู่ประเทศไทย ดูทีวีก็ของไทยทั้งนั้น เดี่ยวนี้มีใส่จานดาวเทียมอีก ดูชัดขึ้นไปอีก ติดเป็นร้อยๆ ช่อง ไปถึงลาวโน่น หรอยที่ได้เห็น คิดว่าจังหวัดที่ไม่ได้ไปก็ให้เห็นแหละ จานใหญ่นะ ชื่อจานใหญ่มาดูทีวีประเทศไทย ติดหมดทุกบ้าน เหมือนกันกับอยู่ประเทศไทย นี่คนเมืองไทยก็มาอยู่ที่นี่มาก มาแต่งงานที่นี่ก็มาก เหมือนกันกับอยู่ประเทศไทยนั่นแหละ อยู่ที่นี่ก็กับอยู่ที่ประเทศไทยก็ไม่ต่างกัน ดูทีวีเขาก็ดูเฉพาะข่าว ละครดูของไทย ภาพยนตร์ ดูของไทย แต่เมื่อก่อนไม่มีทีวี เราใช้วิทยุ ฟังวิทยุไทย ทางนี้รับติดติดอยู่ เวลาดูในทีวี รู้สึกว่าประเพณีที่โน่นเหมือนกับเรา แถวภาคใต้เหมือนหมดเลย แต่แถวภาคเหนือและภาคอื่นๆ ก็เพี้ยนจากกันไปหน่อยนึง แต่ภาคใต้เรานี้เหมือนกันหมดเลย ไม่มีผิด เพราะที่ภาคใต้เรื่องเข้าทรง ปลงผีก็มี ตายายก็มี”

(ปลั่ง อุไรรัตน์ อายุ 53 ปี, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2552)

“คือว่าประเพณีอะไรที่เมืองไทยทำ เราที่นี่ก็ต้องทำ ไม่ต่างกัน แล้วแต่เราทำเล็กหรือว่าทำใหญ่ เราก็ได้ดูประเพณีเมืองไทยที่ออกทีวีไทยอยู่ เช่น วันเกิดในหลวง วันเกิดราชินี เราก็ได้ดูจากทีวี ขนาดพวกเสื้อแดงก็ได้ดู บางคนก็สนใจ บางคนก็ไม่สนใจ”

(จิต พรหมจรรย์ อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“อยากไปเมืองไทยเหมือนกัน แต่ไม่มีญาติที่ไทย ชอบนักร้องลูกทุ่ง ชอบฟังวิทยุเมืองไทย ฟังเพลงไทยเพราะเข้าใจง่าย ฟังรู้เรื่อง ชอบของไทยมากกว่าของมาเล ดูบอลบ้าง ดูละครบ้าง อย่างเรื่องรูกฆาต วงเวียนหัวใจ ชอบฟังวิทยุ สถานีวิทยุบังหม้อ ด่านนอก ครูไผ่ ส่วนมากคนไทย ที่นี้ชอบโทรไปขอเพลง”

(หลอย ชิตกุลศล อายุ 25 ปี, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2552)

4.2.1.4 การสื่อสารผ่านเครือข่าย

เครือข่ายการสื่อสารภายในชุมชน

การสื่อสารเพื่อเรียนรู้และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมยังปรากฏในการสื่อสารผ่านเครือข่ายทางสังคมภายในชุมชน เช่น การจัดแบ่งเวรในการนำข้าวมาถวายพระที่วัดของสมาชิกในชุมชน ซึ่งถือเป็นข้อตกลงของพระสงฆ์และฆราวาส โดยฆราวาสต้องผลัดเวรกันนำข้าวมาถวายพระสงฆ์ที่วัดแทนการปฏิบัติกิจภินทบาตของพระสงฆ์ เนื่องจากความไม่สะดวกของฆราวาสที่ต้องออกไปทำงานแต่เช้ามืด โดยสมาชิกในชุมชนได้ตกลงกันว่าในทุกๆ เช้าและเที่ยงของทุกวัน จะมีการผลัดเวรกันนำข้าวมาถวายพระสงฆ์ที่วัดวันละ 4-5 คร้วเรือนโดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป ส่วนในวันพระนั้นให้ยกเว้นจากการผลัดเวร และทำเช่นนี้หมุนเวียนกันทุกครั้งที่ไป ซึ่งเมื่อเวรของตนเองเวียนมาถึง สมาชิกในแต่ละครัวเรือนก็ต้องมีการพูดคุยปรึกษารับประทานหรือกับครัวเรือนอื่นๆ ที่อยู่ในวันเดียวกันว่าจะนำอาหารชนิดใดมาถวายพระที่วัด ซึ่งถือเป็นการสร้างโอกาสในการติดต่อสื่อสารกันของคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง

“ป่ากัไปถวายข้าวสังฆทานอยู่ทุกวันพระ พระที่นี้ไม่มียีนบาตร เราแบ่งกันวันละ 4 คร้วเรือน นับกันไปว่าเวรหนึ่งก็มี 4 บ้าน แล้วเวียนกันไป ทำกันมานานแล้ว 40 กว่าปีแล้ว เมื่อก่อนก็มียีนบาตร แต่คนที่บ้านก็ออกไปทำงานกัน พระมาที่บ้านก็ไม่เจอใคร ต่างคนต่างออกไปหากิน ก็เลยเอาไปที่วัดแทน เราตกลงกัน เรียกประชุมกันว่าทำแบบนี้ดีมัย ถ้าเข้าใจกันก็ทำตามนั้น แต่ในวันเข้าพรรษาเขาก็มียีนบาตรในวัด 7 วัน เวรตักบาตรก็ทำประมาณ เดือนละครั้งต่อครัวเรือน เวลาไปก็เดินไป ถ้าที่บ้านว่างก็ไปกันหมด”

(เอื้อน อินแก้ว อายุ 61 ปี, สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2552)

“เดือนนึงถึงจะถึงมาที่เรา เวนึงก็ตั้ง 4-5 คน เพราะคนเราที่นี้มีมาก ของที่ต้องทำเรา ชาวบ้านซื้อเอง ต่างคนต่างซื้อ ทำไม่ให้เป็นอาหารที่ตรงกัน ถ้าคนหนึ่งแกลง อีกคนก็จะคั่ว อีกคนก็

จะเจียน ทำรวมๆ กัน คิดรวมกัน ในกลุ่มเราก็มี 5-6 คิวเรือน แล้วก็มีคนมาเข้าร่วมใหม่ด้วย คือ ก่อนหน้านี้เขาไม่ได้เข้าร่วม แล้วก็สมัครใจมาร่วมเอง แต่เราทำมานานแล้ว ทำมาตั้งแต่อยู่บ้านกับแม่ เราก็ทำกับแม่ แต่พอเราออกเรือนเราก็ทำอีก พอถึงเวรแล้วเราก็ต้องไปหาคนที่บ้านว่าฟุ้งนี้จะทำอะไรกัน หรือไม่ก็โทรหากัน มันเป็นหน้าที่ของแม่บ้านโดยตรง เหมือนกับว่าเป็นหน้าที่ส่วนของผู้หญิงที่จะช่วยบำรุงศาสนา”

(กระดิน รัตนเจริญ อายุ 31 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

และเป็นที่น่าสนใจว่า นอกเหนือจากที่จะได้เห็นคนเฒ่าคนแก่ นำข้าวมาถวายพระที่วัดแล้ว กลุ่มคนหนุ่มสาวยังเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มักนำข้าวมาถวายพระที่วัด ส่วนหนึ่งอาจจะถูกให้อาหารให้มา แต่สำหรับบางคนก็อาสาเองโดยสมัครใจและบ่อยครั้งก็ชักชวนเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันมาด้วย

“เราก็คิดนะว่าพอโตขึ้นเราต้องทำ เพราะว่าพี่สาวเราต้องออกเรือนก็เป็นหน้าที่เราต้องทำอีก เรารู้ว่าเป็นหน้าที่ที่เราต้องทำต่อ เราก็ดูว่าเขาทำกันยังไง ช่วยบ้าง แต่เรารู้ที่อยู่ภายนอกก็เป็นหน้าที่ของคนรุ่นเราอีก ถ้าพี่สาวเราออกเรือนไป เราคิดว่าเราก็ต้องทำต่อ เรายังต้องทำเพื่อน เราก็ต้องอยู่ในบ้านนั้นแหละ เคยคิดว่าถ้าเรามีครอบครัวแล้ว ก็จะสอนลูกต่อ ก็พ่อแม่เราสอนเราแบบนั้น เราก็ต้องสอนต่อไปแบบนั้นอีก เพื่อนรุ่นๆ เราก็มีที่ทำแบบเรา ส่วนมากทำนะ ผู้หญิงจะมาวัดมากกว่า เด็กชายจะไม่ค่อยรู้จักอะไรมากนัก”

(นิต ศรียะมณี อายุ 16 ปี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2552)

ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยแต่ละครอบครัวมักมีความใกล้ชิดผูกพันและรู้จักกันเป็นอย่างดี มีความสามัคคี คอยช่วยเหลือและเกื้อกูลซึ่งกันและกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในรูปแบบของการ “กินงาน” ไม่ว่าจะป็นงานแต่งงาน งานบวช งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ ซึ่งหากมีการจัดงานขึ้นในบ้านของครอบครัวหนึ่ง สมาชิกในชุมชนคนอื่นๆ ก็จะพากันไปร่วมงานและช่วยงานนั้นๆ กันคนละไม้คนละมือตามความถนัด

“เวลาที่นี้มีงานบ้านไหน ก็จะไปช่วยกันทั้งหมด ไม่ว่าจะป็นใคร แต่ได้รู้ว่ามีงานบ้านนั้นบ้านนี้ ก็จะไปช่วยกัน เป็นแบบกินงาน ใครทำอะไรได้ก็ช่วยกันทำ ทำกันมานานแล้ว”

(ศิริ พรหมเมศ อายุ 30 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

นอกจากนี้ เครือข่ายภายในชุมชนยังรวมถึงการจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจศพประจำหมู่บ้าน เพื่อช่วยเหลือญาติของผู้ตายในการจัดพิธีศพตามประเพณีไทย ซึ่งถือเป็นความร่วมมือในการบริหารจัดการชุมชนโดยการสร้างระบบสวัสดิการของชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีหลักประกันในชีวิตเมื่อประสบปัญหา และเป็นระบบความช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพิงกันที่ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิตมากขึ้น

“ที่บ้านเรามีการรวมกลุ่มกันทำกลุ่มกองทุนฌาปนกิจศพของหมู่บ้าน พ่อก็เคยทำหน้าที่เป็นเลขานุการกลุ่มกองทุนฌาปนกิจศพ ทำเกี่ยวกับบัญชี ทำมาตั้งนานแล้ว มีมาตั้งแต่สมัยก่อน ถึงตอนนี้ก็มีอยู่”

(เฟื่อง พงศ์เพชร อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

เครือข่ายการสื่อสารระหว่างชุมชน

การติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนหรือรัฐต่างๆ ของประเทศมาเลเซียของวัดไทยในเรื่องต่างๆ เช่น การจัดการเรื่องการเรียนการสอนภาษาไทย โดยวัดไทยในมาเลเซียจะตั้งศูนย์การศึกษากลางไว้เพื่อดูแลและทำหน้าที่ในการจัดการหาพระสงฆ์จากวิทยาลัยสงฆ์ของประเทศไทยมาจำพรรษา เพื่อช่วยสอนภาษาไทยในโรงเรียนสอนภาษาไทยควบคู่ไปกับทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา

“ส่วนมากแล้วเมื่อก่อนนี้การขอพระมาจำวัดเป็นหน้าที่ของเลขาของเจ้าคณะรัฐ ตอนนั้นก็อยู่ที่วัดบุญญาราม หลังจากเจ้าอาวาสวัดกาไหลมรณภาพลงแล้ว วัดบุญญารามก็รับหน้าที่ จะมีเลขาเป็นผู้ขอพระมา ขอจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ โดยวัดบุญญารามเขาก็เป็นศูนย์ (การศึกษา) พวกที่อยู่ในเขตนั้นก็มาเรียนที่วัดบุญญารามบ้าง หรือไปเรียนที่สาขาบ้าง อย่างที่สาขาเกาะแดง น้ำดำ ฉางหลวง เพราะที่หนึ่งก็ต้องการครูคนหนึ่งหรือพระอาจารย์รูปหนึ่ง ต่อมาเขาก็ขอเอง ผมขอเอง ผมได้ติดต่อไปทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ผมติดต่อไปเองผ่านทางรองอธิการบดี ก็เลยได้มา ปัจจุบันที่ยังสอนอยู่เนี่ย มหาน้อย ก็มาจากนครฯ แกกกลับมาครั้งนี้เป็นครั้งที่สองแล้ว ครั้งก่อนแกเคยมาอยู่เมื่อปี 2547 พอกลับไปแล้วพระองค์อื่นก็มา แล้วแกก็กลับมาเป็นครั้งที่สองแล้ว กลับมาช่วยเพราะว่าไม่มีพระสอน”

(แนบ รัตน์เจริญ อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

รวมถึงการจัดการประเพณีต่างๆ อย่างเช่น ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมักจะนัดหมายกันพาลูกหลานที่มีอายุครบบวช มาบวชเป็นพระภิกษุที่วัดพระบรมธาตุ

รวมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีญาติพี่น้องมาร่วมงานและแสวงบุญกันมากมาย และเป็นประจำทุกปีเช่นเดียวกันที่ชุมชนชาวมะเลเชียเชื้อชาติไทยจะจัดงานทอดกฐินประจำรัฐขึ้น เพื่อหาเงินทุนมาบูรณะวัดที่ชำรุดทรุดโทรม ซึ่งนอกเหนือจากจะให้เห็นความร่วมมือร่วมใจของชาวมะเลเชียเชื้อชาติไทยเองแล้ว ชุมชนชาวมะเลเชียเชื้อชาติไทยยังมีการจัดงานทอดกฐินโดยมีกลุ่มชาวไทยจากประเทศไทยมาร่วมด้วย ซึ่งถือเป็นการสื่อสารผ่านเครือข่ายระหว่างชุมชนชาวมะเลเชียเชื้อชาติไทยแต่ละชุมชนในประเทศมาเลเซียที่เชื่อมโยงไปยังเครือข่ายภายนอกชุมชน คือระหว่างชุมชนชาวมะเลเชียเชื้อชาติไทยและคนไทยในประเทศไทย

“เราก็เหมือนคนไทยนั่นแหละ ทอดกฐินอะไรเราไปทั้งนั้น เหมือนกันทั้งนั้น รับเปรตส่งเปรตก็ไป แต่ถ้าคิดภาษาเราไม่เหมือนสงขลา เราเหมือนกับนครฯ ถ้าไม่รู้เขานึกว่าเราคนนครฯ ถ้าบวชลูกบวชหลานนะ เราไม่ไปสงขลาเราไปนครฯ ที่ต้องไปนครฯ ไปวัดพระธาตุ ถ้าเค้าบวชนะ บวชลูกเขาจะบวชที่นครฯ ไปบวชที่นครฯ”

(เที่ยง ศรีสุวรรณ อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2552)

“กิจกรรมส่วนมากจัดในวัด ที่จัดนอกวัดก็คือแห่หมูรับโดยทำที่บ้านแล้วก็แห่ไปที่วัด ที่นี่ไม่มีหล่อเทียน แต่จัดซื้อมาจากไทย แล้วก็มาช่วยกันตั้งหมูบ้านในบ้านของใครคนหนึ่งที่เป็เจ้าภาพในปีนั้นๆ เขาจะเสนอตัวเองขึ้นมา แล้วเพื่อนบ้านก็จะมาร่วมกัน มาช่วยกัน หรืออาจจะเป็เจ้าภาพร่วมกันก็ได้ แล้วก็ไม่ใช่แค่คนในหมูบ้านเท่านั้น คนที่อยู่นอกหมูบ้านก็มาร่วมกับเรา คนไทยจากเมืองไทยหรือคนจีนมาเลเซียก็มาร่วมด้วย ปกติจะมีกฐินมาจากเมืองไทยทุกปี เป็นกฐินร่วมญาติ”

(ชวง สุตปรีชา อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“มีบ้างความช่วยเหลือที่ลงมาช่วยวัด ที่มาทอดผ้าป่า ทอดกฐิน มาจากเมืองไทยก็มีเหมือนกัน มีมาทุกปี ถ้าเป็กฐินก็มาร่วมกัน เวลาที่เขามาที่วัดคนที่นี่ก็ไปร่วมกัน ไปทำอาหารให้เขากินกัน ร่วมกันหมด เราก็ไปมาวันก่อนนี้เอง แต่ส่วนมากเขามาจากที่โนน เขามาร่วมกับเรา เราจัดอยู่แล้วเขาก็มาร่วม มาสมทบ เวลาที่เขามา ถ้ารู้ว่าเขามา เราก็ต้องทบเข้าอีก ต้องทำเหมือนกัน ทบเข้ากัน สมทบเข้ากันหมด คือทำให้ใหญ่ ทำให้มากกว่าเดิม มันแสดงถึงความสามัคคี เราต้องทำสินั่นนะ ต้องต้อนรับเขา ข้าวก็ต้องหุงให้เขากินแหละ กินดีอยู่ดีเลย หมูป่าเหมือนจะทุกครั้ง คือถ้ารู้ว่าเขามา ก็มีหมูป่าเยอะแหละ เขาเอามาให้ หมูป่าทุกครั้งเลย แต่คนเยอะจริงๆ คนเมืองไทยเราว่าที่นี่เรามากแล้ว แต่ไปเมืองไทยแล้ว มากกว่าเราอีก ที่โนนเขาก็ต้อนรับเราอย่างดี เวลาอาจารย์ณรงค์มาก็ประมาณ 30 คน แต่ครั้งนั้น ทอดกฐินที่วัดนาหม่อม เราไปกัน 80 กว่าคน ใครไม่ได้ไปก็ฝากเงินไปทำบุญด้วย เพราะคนที่นี่รู้ที่อยู่มีงาน เราประกาศไว้แล้ว รู้กันหมด”

(ปลั่ง อุไรรัตน์ อายุ 53 ปี, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2552)

นอกจากนี้ ยังรวมถึงการรวมกลุ่มของเยาวชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย ภายใต้ชื่อ “กลุ่มร่วมไทย” ที่ได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาและมีความคาดหวังที่จะให้รุ่นน้องชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยกันมีความก้าวหน้าทางการศึกษามากขึ้น ซึ่งมีคณะทำงานเป็นกลุ่มเยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยของรัฐต่างๆ โดยมีพระสงฆ์และกลุ่มรุ่นพี่ที่ได้จบการศึกษาไปแล้วและมีหน้าที่การงานที่ดีคอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณ รวมถึงช่วยประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยกลุ่มร่วมไทยมีการจัดกิจกรรมในรูปแบบของ “ค่ายอบรม” ที่มีการแนะนำรุ่นน้องในวัยที่กำลังจะเข้าศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในเรื่องของการเลือกสาขาวิชาเรียนตามความถนัด การเตรียมตัวและการปรับตัวเมื่อเข้าเรียน รวมถึงแนวทางการศึกษาที่จะนำไปสู่การประสบความสำเร็จ ซึ่งในการจัดกิจกรรมทุกๆ ปี มักจัดขึ้นเป็นระยะเวลา 2-3 วัน โดยใช้พื้นที่ของวัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรม และมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมโดยใช้พื้นฐานความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นสื่อ นำกิจกรรม เช่น การสวดมนต์ตอนเช้าก่อนเริ่มทำกิจกรรมแนะนำ การจัดให้มีช่วงเวลาสำหรับการฟังเทศน์ การอบรมเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้ นอกเหนือจากการติดต่อสื่อสารในขณะร่วมกิจกรรมแล้ว กลุ่มร่วมไทยยังใช้เว็บไซต์ (www.ruamthai.net) ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอีกด้วย

“ปีนี้เป็นครั้งที่ 17 แล้ว เราจะมีการจัดคณะกรรมการเป็นที่มของมหาวิทยาลัย ปีนี้อาจเป็น UKM ปีหน้าอาจจะ USM หรือเป็น UM เหมือนอย่างปีนี้เป็นทางฝั่งเหนือ มันมี UUM UMsintu Perlimas แต่ถ้ากลับไปฝั่งกัวลาลัมเปอร์ ก็มี UKM UM แต่ UKM เรายังจะเป็นเจ้าภาพ เราติดต่อกับมหาวิทยาลัยอื่นโดยการส่งหนังสือ หรือผ่านอินเทอร์เน็ต อีเมล เรามีกลุ่มมีเครือข่ายของเรา ทุกๆ ปีจะทำเป็นหนังสือส่งถึงกันว่าจะจัดขึ้นที่ไหน ที่ผ่านมาสมาคมเคยนิมนต์พระพยอมมาจากเมืองไทยด้วย ส่วนมากมักจะจัดในช่วง 3-4 วัน ในช่วงปิดเทอม เดือนห้าเดือนหก จัดเป็นค่าย เด็กจะรู้ว่าทุกๆ ปีจะมี มีการต้อนรับน้องใหม่ด้วย กิจกรรมในช่วงเช้ามีสวดมนต์ ช่วงเที่ยงหรือค่ำก็เชิญผู้เชี่ยวชาญหรือครูอาจารย์ที่มีประสบการณ์มาเล่าเรื่องการเรียนรู้ให้น้องฟัง คล้ายกับการแนะนำอย่างการเป็นครูต้องเรียนอะไร การเลือกมหาวิทยาลัย ถ้าไม่มีทุนต้องทำอะไร ในช่วงค่ำก็มีการสวดมนต์ค่ำ นอกเหนือจากการสวดมนต์ ก็มีการพูดถึงประเพณีวัฒนธรรม เพราะเราแบ่งเป็นช่วงสลับกันไป เราจัดที่วัด กินนอนที่วัด และทำกิจกรรมที่วัด ทั้งที่นอนที่กิน พ่อท่านสปอนเซอร์ เป้าหมายของสมาคมร่วมไทย ก็คือการแนะนำเกี่ยวกับการเรียนให้กับเยาวชนไทยและวัฒนธรรมไทยด้วย มันต้องทำควบคู่กันไป เพราะว่าคนเราเมื่อเรียนสูงขึ้นไป เขาก็จะเริ่มแยกแล้ว ไปเข้า

อิสลามบ้าง ไทยบ้าง แต่เราไม่ต้องการให้เป็นแบบนั้น เราอยากให้เขาเป็นไทยตลอดไป เหมือนที่เราตั้งร่วมไทยขึ้นมา ก็เพื่อให้เขารู้ว่าวัฒนธรรมไทยของคนไทยเป็นอย่างไร ตอนนี้ก็มีเว็บไซต์ของเราเอง ใครๆ ก็เข้าไปอ่านได้ ร่วมไทยคอตเน็ต เป็นลักษณะของฟีสอนน้อง มีผู้ใหญ่ซึ่งเป็นรุ่นพี่ที่จบไปแล้วมาร่วมด้วย เป็นพวกข้าราชการใหญ่ๆ หรือชั้นดาโต๊ะก็มี เขาจะมาเป็นสปอนเซอร์ ให้เสื้อผ้า ให้ปากกา และให้ค่าใช้จ่าย คือทุนนอกจากจะได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ จากหลวงพ่อก แล้วเราก็พยายามไปหาด้วยตัวเองด้วยการไปขายของในงานวัด อย่างที่ผ่านมามีการจัดแข่งฟุตบอลที่กัวลาลัมเปอร์ เงินที่ได้เหลือมาเราก็เอามาใช้ในร่วมไทย ไม่ได้ใช้จ่ายอย่างอื่น”

(บัณฑิต สีแสงรัตน์ อายุ 24 ปี, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2552)

เครือข่ายการสื่อสารภายนอกชุมชน

นอกเหนือจากการนัดหมายกันพาลูกหลานไปบวชที่วัดพระบรมธาตุธรรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นประจำทุกปี และการจัดงานทอดกฐินหรือทอดผ้าป่าร่วมกันระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยและคนไทยจากประเทศไทยอันเป็นเครือข่ายระหว่างชุมชนที่เชื่อมโยงไปยังเครือข่ายภายนอกชุมชนแล้ว เครือข่ายภายนอกชุมชนยังรวมถึงความร่วมมือของคณะสงฆ์ประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย ซึ่งพระสงฆ์ในรัฐต่างๆ ของประเทศมาเลเซียต้องอยู่ในกรอบปฏิบัติเช่นเดียวกับพระสงฆ์ไทย และมักมีการติดต่อสื่อสารกับคณะสงฆ์ไทยอยู่เสมอ ซึ่งคณะสงฆ์ในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียจัดรวมอยู่ในภาค 18 (เป็นการแบ่งเขตการปกครองของคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคของไทย โดยภาค 18 ประกอบด้วย 6 จังหวัด คือ สงขลา พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส)

“เรารู้จักกันหมดกับพระที่ภาคใต้ เราก็ไปเกือบทุกเดือน ประมาณสามเดือนครั้ง ไปประชุมกับเขา เขามาที่นี้บ้าง เราไปที่โน่นบ้าง ไปประชุมเรื่องเกี่ยวกับพระ เกี่ยวกับวัด ทางเมืองไทยเขาไม่ทิ้งเราหรอก ตอนนี้เราอยู่ในภาค 18 อยู่ที่วัดโคก ภาคใต้มี 3 ภาค เดียวนี้รู้จักกันหมดในหมู่เจ้าคณะจังหวัด”

(พระราชธรรมธาดา อายุ 82 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

รวมถึงการให้ความร่วมมือจากประเทศไทย เช่น การผลิตสื่อการเรียนการสอนในโครงการผลิตหนังสือเรียนภาษาไทย สำหรับชาวมาเลเซียเชื้อสายไทย ในประเทศมาเลเซีย เพื่อนำมาแจกจ่ายให้แก่โรงเรียนสอนภาษาไทยในวัดไทยในประเทศมาเลเซีย ซึ่งโครงการนี้เป็นความร่วมมือของมูลนิธิและศูนย์การสอนภาษาไทย พุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย วัดมัชฌิมาาราม รัฐกลันตัน

และศูนย์การสอนพระพุทธศาสนาและภาษาไทย วัดบุญญาราม รัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ร่วมกับมูลนิธิพระวิเชียรโมลี (แฉล้ม เขมปญโญ) วัดชัยมงคล (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง และมหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา รวมถึงความช่วยเหลือทางการศึกษาจากมหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา ที่จัดให้มีทุนการศึกษาสำหรับชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยไปศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา

“ม. ทักษิณเขาให้ทุน อย่างที่ปลายละไมนี่ ได้แก่นางสาววันดี ช่วงแรกก็คือว่าเรียนภาษาไทยจนจบธรรมศึกษาชั้นเอกที่วัดกอหราหรือวัดธรรมศิวาราม เรียนทางโลกจนถึง ม. 6 แต่เกรดเฉลี่ยไม่ค่อยดี จึงสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ ช่วงนั้นทางมหาวิทยาลัยทักษิณร่วมกับมูลนิธิของท่านเจ้าคุณพระวิเชียรโมลีเขากำลังสรรหาเด็กที่นั่นที่จะไปเรียนต่อที่ ม. ทักษิณ คือต้องการจะเปิดโควตาปีละ 2 คนก็เลยเอาภักดิ์ 1 คน และเคดาห์ 1 คน วันดีเป็นรุ่นที่ 2 ส่วนรุ่นแรกมีที่ภักดิ์ 1 คนคนเดียว วันดีไปเป็นรุ่นที่สองพร้อมกับนายปราโมทย์จากภักดิ์”

(แนบ รัตน์เจริญ อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

นอกจากนี้ ยังรวมถึงการที่ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้มีโอกาสต้อนรับคนไทยจากประเทศไทยอยู่อย่างสม่ำเสมอ เช่น การได้ต้อนรับคณะนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา ในโครงการเท่างามสัมพันธ์ ที่ได้นำนักศึกษามาร่วมแสดงศิลปวัฒนธรรมให้กับชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้ร่วมชื่นชม ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกับผู้คนในประเทศไทย นอกจากจะเป็นการสร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยกันเองแล้ว ยังถือเป็นการประกอบพิธีกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรม เป็นการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกับคนไทยในประเทศไทยและยังเป็นพื้นที่ถักทอความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน

“ที่เห็นๆ มานี้ วัฒนธรรมไทยมันก็มีอยู่ดั้งเดิม แต่ที่เพิ่มเติมก็มี เพราะว่าเดี๋ยวนี้ ไทยเขาเข้ามา เขามาสานสัมพันธ์กันระหว่างไทยทางโน้นกับไทยทางนี้ เขาก็พาเพิ่มมาให้เรา แต่ก่อนเรามีไม่มากเกี่ยวกับประเพณี แต่พอเขาเข้ามา เขาก็เสริมเข้ามา เราก็เก็บไว้ มันมีหลายสิ่ง ผมก็บอกไม่ถูก แต่ก็เกาะติดอยู่มาก ทั้งการต้อนรับขับสู้ การไปมาหาสู่ การพูดคุย การประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ มันมีมากที่เขาเข้ามาเสริมให้เรา คล้ายๆ กับว่า เราเป็นไทยสมบูรณ์ในตัวเหมือนกัน ทั้งๆ ที่เราอยู่ต่างประเทศ เพราะทั้งความสำนึกและความคิดเรามันเป็นแบบนั้น ปีก่อนที่มา สนุกจริงๆ เพราะเขาเอามา ของที่เขามาแสดง เราไม่เคยเห็น ก็ได้เห็น เอาวัฒนธรรมไทยมา ไม่ใช่แค่ภาคใต้ แต่เป็น

สีภาค ก็ทำให้เข้าใจวัฒนธรรมของชาติไทยเพิ่มขึ้น เขามาแสดงวัฒนธรรมที่เรียกได้ว่ายิ่งใหญ่มาเลย วัฒนธรรมแบบไทยๆ ที่เขาเอามาถ่ายทอดให้เรา มันยิ่งทำให้เราตื่นตัว วัฒนธรรมสีภาคที่เขาเอามาแสดงให้คนที่นี่ดูนั้น คนที่ที่เขาประทับใจเป็นอย่างมากยิ่งเลย เพราะมันเป็นของไทยแท้ หาชมได้ยาก รู้สึกว่าจะซื้องาน เเทงามสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยทักษิณ เมื่อ 3 ปีที่แล้ว แต่เขาจะมาเยี่ยมอีก จะมาอีกครั้ง คอยรอดู เราก็ยังติดต่อกันอยู่”

(ครั้น สมบูรณ์ศิลป์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2552)

4.2.2 การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในกรณีที่มีการจัดงานประเพณีหรือพิธีกรรมขึ้นภายในวัด อันนอกเหนือจากวันสำคัญทางศาสนาที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีแล้ว คณะกรรมการวัดและคนเฒ่าคนแก่จะเป็นหัวแรงใหญ่ในการจัดการงาน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธาน คณะกรรมการวัดหรือนายวัดจะเป็นผู้นำเอาข้อมูลข่าวสารการจัดกิจกรรมออกไปเผยแพร่ยังลูกบ้านหรือสมาชิกในชุมชน โดยเป็นลักษณะของ “การสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา” มีการบอกกล่าวถึงเรื่องราวหรือข้อมูลข่าวสารกันแบบ “เคาะประตูบ้าน” อันเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการวัดที่ต้องทำเช่นนี้กับทุกครอบครัวทุกหลังคาเรือน เพื่อบอกกล่าวให้เจ้าบ้านได้ส่งตัวแทนของครอบครัวไปร่วมในการประชุมของชุมชน ซึ่งแต่ละครอบครัวมักจะส่งตัวแทนไปร่วมในการประชุมครอบครัวละ 1 คน เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะแนวทางในการจัดงานเพิ่มเติม ซึ่งการประชุมในครั้งนั้นยังเป็นการประชุมเพื่อแจ้งกำหนดการจัดงานและจัดแจงแบ่งหน้าที่ให้สมาชิกในชุมชนได้ทราบโดยทั่วกัน

“หน้าที่ที่ต้องทำอย่างเช่นเวลาทีมงานวัดบ้านนอก งานศพของพระ หรือว่างานกฐิน เขาก็ให้ช่วยเก็บเงินตามบ้าน ทุกบ้านที่เรารับผิดชอบ ของผมก็ประมาณ 30 บ้าน /ครอบครัว ทั้งหมดในหมู่บ้านก็มีประมาณ 150 กว่าครอบครัว โดยกรรมการวัดมีทั้งหมด 5 คน แบ่งกัน บ้านที่ใกล้บ้านผมๆ ก็เก็บ บ้านข้างนอกคนอื่นก็เก็บ เวลาที่จะจัดงานที่วัด เขาก็จะมีการประชุม หรือในงานศพของพระ ในเคดาห์ เปอร์ลิส เขาก็จะส่งบัตรมาขอทุกวัด ส่งหนังสือมาบอก ว่าให้เก็บเงินมาตามศรัทธา เราก็เก็บแล้วเอาไปให้หลวงพ่อก่อน อย่างในวันที่ 10 นี้จะมีงานกฐินคณะสงฆ์ของมาเลเซีย ก็ร่วมกันเก็บเงินคนในหมู่บ้านแล้วเอาไปส่งให้กับเขา เวลาทีมงานในหมู่บ้าน เพื่อจะให้ลูกบ้านได้รู้ เขาก็เดินบอกตามบ้าน หน้าที่ใครก็เดินบอก แล้วก็บอกต่อๆ กัน บางงานก็มีหนังสือออกมา ก็เอาไปชี้ให้เขาดูว่ามีงานอะไร แต่ถ้าเป็นงานที่วัดบ้านเราเองก็ไม่ต้องประกาศอะไร ก็แค่บอกธรรมดา เวลาบอกลูกบ้านเขาก็มาทัน ถ้าไม่ติดธุระเขาก็มักจะมาทัน แต่งานของหมู่บ้านเองทุกบ้านต้องมา ถ้าเขามาเองไม่ได้ ก็จะทำให้เด็กในบ้านมาช่วย”

(พรหม ประภากร อายุ 47 ปี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2552)

“เวลาที่วัดเขามีงานหรือว่าเขาจัดกิจกรรมอะไร เขาไม่ต้องบอกถ้าเป็นงานประเพณี เขารู้กันเอง พอถึงเวลานั้นรู้แล้ว แต่ถ้างานอื่นๆ เขาจะเรียกประชุม ประชุมลูกบ้านทุกคนเลย มีการประชุมว่ามีไร่บ้างจะทำไร่บ้าน ประชุมกรรมการในวัดก่อน หลังจากนั้นก็แยกย้ายไปบอกชาวบ้าน ก็คือกรรมการที่วัดเขาจะแยกย้ายไปบอกชาวบ้าน ทำใบฎีกาแจก เป็นใบประกาศ ไปติดตามบ้านติดที่ร้าน”

(การัน ชุนแก้ว อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

ในขั้นตอนของการประชุม เมื่อสมาชิกในชุมชนมาพร้อมหน้าพร้อมตาแล้ว กรรมการวัดหรือนายวัดก็จะเป็นผู้นำการประชุม โดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธานในที่ประชุม ซึ่งในการประชุมจะมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อสร้างกรอบในการจัดงานอย่างเหมาะสม และเสนอแนะแนวทางกันว่าควรจะทำงานในรูปแบบใด ใครเห็นสมควรว่าจะเพิ่มเติมหรือลดทอนองค์ประกอบของงานในช่วงไหนบ้าง ฯลฯ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกันในรูปแบบของการ “ปรึกษาหารือ” เพื่อหาข้อตกลงและสร้างความเข้าใจร่วมกัน โดยหากหาข้อสรุปไม่ได้ ก็จะถือเอาเสียงข้างมากที่เหมาะสมเป็นข้อยุติ

“เวลาที่เกิดปัญหาในการจัดงาน ก็เรียกประชุมกัน ดูว่าใครเห็นด้วยกับฝ่ายไหน เช่นผมว่าทางนี้สะดวกดี แต่คนนั้นเห็นว่าทางโน้นสะดวก คือเป็นการประชุมลูกบ้าน หลังจากทีนายวัดประชุมกันก่อนแล้วไม่เห็นไปในทางเดียวกัน บางครั้งเราก็เอาความเห็นของลูกบ้าน แล้วก็ดูว่าลูกบ้านทั้งหมดเห็นด้วยหรือไม่เราเอาเสียงข้างมาก”

(ชวง สุตปริชา อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

4.2.2.1 การสื่อสารผ่านพื้นที่สาธารณะ

ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยแต่ละครอบครัวมักจะมีความรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดีและมักตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยกันเป็นกลุ่มก้อนในบริเวณใกล้วัดประจำหมู่บ้าน ในช่วงเวลาที่วัดมีการจัดงานประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาเป็นประจำทุกปี ก็จะมีสมาชิกในชุมชนมาเข้าร่วมงานและช่วยงานกันอย่างไม่ขาดสาย และทำอยู่เช่นนี้เป็นประจำทุกครั้งที่ไป และถึงแม้ว่างานประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาจะถูกกำหนดขึ้นอย่างชัดเจนแน่นอนตามหลักจันทรคติและมีปรากฏอยู่ในปฏิทินของประเทศไทยที่ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยนิยมแขวนไว้ที่บ้านแล้วก็ตาม แต่เพื่อให้สมาชิก

ในชุมชนได้มาเข้าร่วมงานประเพณีที่ทางวัดจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ทางวัดจึงมักใช้ช่วงเวลาของวันที่มีการจัดงานประเพณีหรือวันพระที่มีสมาชิกในชุมชนมารวมตัวกันมากในการแจ้งข้อมูลข่าวสารหรือกำหนดการจัดงานในครั้งต่อไปโดยประกาศผ่านเครื่องขยายเสียง เพื่อย้ำเตือนให้สมาชิกในชุมชนได้ทราบว่าจะมีการจัดงานต่างๆ ขึ้น

“เวลาที่มีการจัดงานที่วัด การที่จะให้ชาวบ้านได้รู้ว่ามีงานวัด ก็เป็นหน้าที่ของประชาสัมพันธ์ เช่น ในช่วงงานกฐิน ผมหรือพระจะประกาศว่า เราจะจัดงานลอยกระทง งานกฐินเดือนตุลา ส่วนงานลอยกระทงเดือนพฤศจิกายน เราก็จะประกาศว่าวันเพ็ญเดือนสิบสองนี้ วัดเราจัดงานลอยกระทง ขอเชิญพ่อแม่พี่น้องมาร่วมงานลอยกระทงวัดของเราด้วย เราประกาศในงานกฐินที่มีคนเยอะๆ นี่แหละ ประกาศโดยใช้ไมค์ ใช้เครื่องเสียงให้ได้ยินกันหมด ถ้าไม่ใช่ช่วงงานเราก็ต้องไปบอกตามบ้าน คณะกรรมการวัดช่วยๆ กัน ทำเป็นหนังสือ ทำใบประกาศขึ้นมา แล้วเอาไปแจกทุกๆ หลังคาเรือน แต่วันสำคัญทางศาสนา เราไม่จำเป็นต้องดูปฏิทิน เพราะว่าเราจำอยู่แล้วว่าวันเพ็ญเดือนหกเป็นวันอะไร แต่คนแก่ๆ เขาจะรู้ได้ทันทีเลยว่าวันที่กี่ค่ำ”

(แนบ รัตน์เจริญ อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

“ชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่นี่ เราสามัคคีกันดี มีงานมีการทำช่วยเหลือกันเต็มที่ อย่างยี่นโรงผ้าเต็นท์เขาก็ช่วยกัน เดี่ยวเดียวก็เสร็จแล้ว งานก็เสร็จถ้าช่วยเหลือกัน ถ้าบ้านไหนมีงานเขาก็ช่วยกันหมด สามัคคีกันดีตั้งแต่เริ่มจนเสร็จงาน ไม่ใช่เฉพาะที่รู้จักกันหรือญาติกันเท่านั้น ทิวทั้งหมู่บ้านเลย เพียงแค่ได้ชื่อว่าเป็นคนไทยก็มาช่วยเหลือกันหมด ไม่ว่าจะป็นงานอะไร งานแต่งงาน งานศพ งานอะไรก็ตาม หรือมีการเล่นมโนราห์ก็มีการช่วยเหลือกัน เป็นที่รู้จักกันว่าถ้าบ้านไหนมีงานเราก็ต้องไปช่วย ช่วยเหลือทั้งแรงงานและเรื่องเงินด้วย มันเป็นการปลูกฝังนิสัยกันมาว่าต้องช่วยเหลือกัน ต้องสามัคคีกัน ร่วมมือกันไม่ว่างานอะไรๆ ตั้งแต่รุ่นพ่อ ตั้งแต่รุ่นโน้นแหละ ต้องช่วยเหลือกัน ร่วมมือกันดี สามัคคีกันดี ไม่ว่าจะทำกิจการอะไร ทั้งในวัดหรือทางบ้านก็ดี”

(เฟื่อง พงศ์เพชร อายุ 66 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

นอกเหนือจากการทำนุบำรุงวัดประจำหมู่บ้านของตน ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยก็ยังให้ความสำคัญกับวัดไทยทุกวัดในมาเลเซีย และยึดถือว่าวัดไทยในมาเลเซียทุกวัดก็เหมือนวัดของตน ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจึงให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ในการสร้างและบูรณะซ่อมแซมวัดที่ชำรุดทรุดโทรม ขณะเดียวกันการดำรงอยู่ของวัดไทยส่วนหนึ่งก็อาศัยแรงศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนชาวจีนและอินเดียรวมอยู่ด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการหลอมรวมจิตใจด้วยแรง

ศรัทธาของชนต่างเชื้อชาติ รวมทั้งยังช่วยให้วัดไทยในมาเลเซียสามารถดำรงอยู่และยังคงเป็นเสมือนแรงเกาะเกี่ยวให้ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยอยู่ร่วมกันได้

“ประเพณีก็ยังมีเหมือนเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง แต่ก่อนที่เราเด็กๆ ไม่มีกฐินคณะสงฆ์ มีแค่กฐินธรรมดา ตอนนี้มีมันร่วมหมดทุกวัดในมาเลเซีย อย่างวัดไหนสร้างค้างอยู่ ก็จัดกฐินคณะสงฆ์ไปสร้างให้ที่วัดนั้นๆ เมื่อก่อนไม่มี เพิ่งจะมีเมื่อ 10 กว่าปีมานี้”

(เรวัตี ศรีสุวรรณ อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

“เราก็มีศาสนาของเรา ศาสนาพุทธ เราทำกิจกรรมที่ในวัด วัดไม่ได้เป็นที่เราไหว้พระเท่านั้น วัดเป็นเหมือนที่เราชุมนุม พบปะสังสรรค์ มีเรื่องการเกษตรเขาก็เรียกเราไปประชุมที่วัด วัดนี้เป็นทุกสิ่งทุกอย่างเลย ในมาเลเซียนี้วัดเป็นศูนย์กลาง สำหรับตัวผมเอง วัดที่นี้ก็ของเราทั้งนั้น วัดไม้สน ถ้าผมผ่านไป ผมก็โมทนา 10 เหรียญ วัดในมาเลเซีย ผมถือว่าเป็นวัดผมทั้งนั้นเช่นวัดตะโลบันยา เป็นวัดที่ผมได้กินได้นอนในสมัยนั้น ตอนนั้นเป็นเรือนมุงจากเล็กๆ เวลาฝนตกน้ำรั่ว ก็ย้ายไปนอนโรงธรรม เพื่อนผมก็ด้วย”

(เที่ยง ศรีสุวรรณ อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2552)

“ถวายสังฆทานก็ทำเดือนละสี่ครั้ง ทุกวันพระลูกก็ต้องไปวัดเพื่อถวายข้าวสังฆทาน ทำมานานหลายปีแล้ว เกือบสิบปีแล้ว ตอนนี่ทั้งคนจีนหรือชาวบ้านก็นิยมมาทำสังฆทานกัน ปีนี้มีคนมาทำกันเยอะมากขึ้น มีทั้งจีน ทั้งเทศ ส่วนมากเป็นคนจีนที่นับถือพุทธ”

(ไหม สุตปรีชา อายุ 74 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“ไม่ว่าแต่เราคนไทยชาวพุทธ คนจีนที่นับถือพุทธก็มาร่วมด้วย แล้วเราก็มีการจัดให้ทุกๆ วันพระเป็นวันถวายสังฆทาน ตามประเพณีคนไทยเหมือนกัน ทุกๆ วันพระเลย ตอนนี่ไม่ตกแล้ว ผมได้พูดกับหลวงพ่อไว้ว่าเราจะไม่ทิ้งวันพระวันถวายสังฆทาน เพราะว่าพี่น้องที่อื่นๆ คนจีนที่ถือพุทธก็จะมาถวายสังฆทานทุกๆ วันพระ ถ้าตรงกับวันพระ หลวงพ่อก็ไม่ไปไหนเลย แก่ต้องรอให้คนมาถวายสังฆทาน มีทุกๆ วันพระเลย มีมานานแล้ว แต่ตอนนี้ก็มีมากขึ้นอีก คนเยอะขึ้น เกือบร้อยเลยในวันหนึ่ง โดยเฉพาะคนจีนที่ถือพุทธ ไม่ใช่แค่คนที่นี่ มาจากไกลๆ โน่น คนที่มาจากปีนังก็มี เขารู้ว่าเราจะถวายข้าวสังฆทาน เขาก็มาจากรัฐปีนังโน่น ตอนนี่ก็มีไม่หยุดแล้ว ต้องทำต่อไป หลวงพ่อก็จะอยู่หรือไม่อยู่ที่ต้องทำทุกๆ วันพระ”

(วิน แก้วมณี อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

4.2.2.2 การสื่อสารผ่านสื่อเฉพาะกิจ

การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนยังมีการใช้สื่ออื่นๆ เช่น ป้ายประกาศที่ติดอยู่ตามร้านค้า บริเวณวัดหรือบอร์ดติดป้ายประกาศประจำหมู่บ้าน เพื่อใช้ในการแจ้งข้อมูลข่าวสารไปยังสมาชิกในชุมชน โดยข้อความที่ใช้ในการเผยแพร่ มักเขียนขึ้นเป็นภาษาไทย ภาษาจีน และภาษามลายู จึงถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชนชาติอื่นๆ ที่เข้ามาในชุมชนได้ทราบไปพร้อมๆ กัน

“เวลาที่วัดมีงาน เราต้องบอกลูกบ้าน สมมุติว่างานจะมีขึ้นในอีก 2-3 วันข้างหน้า เราก็ต้องบอกลูกบ้านว่า ในวัดมีงาน ให้ลูกบ้านออกมาช่วยงานช่วยการ ต้องบอกที่ละบ้าน เช่นว่า 2-3 วันจะมีงาน เราก็บอกกับลูกบ้านว่า พุธนี้จะมีการให้ลูกบ้านออกไปช่วยงานวัด ช่วยยืนเต็นท์ ก็ต้องไปบอกที่ละบ้านให้มาช่วยกัน เขาจะไม่บอกต่อกันเอง เพราะเขาถือว่าถ้าผมไปบอกบ้านนั้น บ้านนี้เราไม่ได้บอก เขาจะถือ บางครั้งก็มีการติดประกาศ หรือเรียกประชุมในกรณีที่มีงานใหญ่ เราก็นัดลูกบ้านทั้งหมดมาประชุมกันในวันใดวันหนึ่ง อย่างจัดงานลอยกระทง เราก็จะเรียกกรรมการวัด กรรมการงานลอยกระทงมาประชุมกัน ว่าเราจะจัดงานยังไง เราแบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ กรรมการวัด กรรมการงานลอยกระทง และกรรมการโรงเรียน แต่สำคัญที่สุดคือกรรมการวัด เพราะว่าเราต้องร่วมทั้งหมด อย่างเช่นงานลอยกระทง เราจะจัดแต่ทุนเราก็ไม่มี กรรมการวัดก็จะเรียกว่าคุยกันว่าเราจะหาทุนกันยังไง แล้วก็แบ่งกันเป็นแผนก ในแผนกก็มี 5 คน แล้วก็ไปหาสปอนเซอร์มา หาเงินมา เราใช้วิธีอย่างเช่น ลูกจ้างไปบอกงานถ้าแก่ นี่ผมก็ต้องเดินไปประกาศ โดยที่เรารู้จักเพื่อนหรือถ้าแก่แล้วเราก็ไปบอกเค้าว่าที่วัดนี้จะจัดงานลอยกระทง แต่ว่าเรามีทุนน้อย เราต้องการสปอนเซอร์ เค้าก็จะอ่านใบประกาศ แล้วถ้าไอเคเค้าก็จะช่วย ซึ่งส่วนมากถ้าเป็นวัด เค้าก็มักจะช่วย สิ่งที่เราขอสปอนเซอร์มา ถ้าเขาให้ จะให้เป็นของก็ได้ หรือให้เป็นเงินก็ได้ แล้วแต่เขาจะบริจาคอะไรมา เราก็รับทั้งหมด อย่างเช่นครั้งนี้ เริ่มหาสปอนเซอร์ตั้งแต่ออกงานส่งเปรต แล้วเราก็เลยมีการแจกรถมอเตอร์ไซด์ในงานลอยกระทง ใบประกาศที่ไปติดตามร้านหรือเดินบอก เราก็ใช้ภาษาไทยและภาษาอื่น ทั้งหมดก็มี 3 ภาษา เพราะในมาเลเซียมันมีจีน แขก ไทย เวลาที่มีงานวัด นอกจากที่เราประกาศให้คนไทยในหมู่บ้านได้รู้แล้ว คนอื่นๆ เพื่อนบ้านเราก็ได้ด้วย เราก็ทำใบประกาศมี 3 ภาษาแบบนี้ แล้วก็เอาไปติดในตลาด หรือในหมู่บ้านอื่นๆ เช่น ที่ทุ่งวัวคลองตานี้ เราต้องบอกให้คนอื่นรู้ เพราะไม่เช่นนั้นเค้าก็ไม่รู้ว่าวัดบ้านเรามีงาน คนจีนเค้าอยากจะรู้ว่าประเพณีลอยกระทงของคนไทยเป็นยังไง มีอะไรบ้าง เขาอยากจะมาดู ถ้าเราไม่บอก บางทีเพื่อนๆ ของเราที่เป็นคนจีน เขาก็อยากจะให้บอกเขาบ้างว่าประเพณีลอยกระทงทำกันยังไง เขาอยากจะดู จีนในที่นี้คือคนจีนที่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนประเพณีลอยกระทงมันคือ

ประเพณีคนไทย แต่ในฐานะที่เราเป็นคนศาสนาเดียวกัน เราก็สามารถจะมาร่วมกันได้ เหมือนกัน กับที่จีนเขาเล่นโนราจีน คนไทยก็ไปเฝ้าดูกันนั่นแหละ คือว่าจีน ไทย เทศ อินเดีย เค้านั่นกันได้หมด ที่มาเลเซีย เราเข้ากันได้ เช่น จีนเขาเล่นโนราจีน เขาก็มาเรียไรเงินที่หมู่บ้านเรา เราก็ให้ เราก็ช่วย เพราะถึงที่เราจัดงานลอยกระทง เราก็ต้องไปหาเขาเหมือนกัน เขาก็บริจาคกลับมา เราช่วยเหลือกัน”

(เดช ผาสุมโม อายุ 35 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

4.2.3 การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน

ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยใช้การสื่อสารแบบวจนภาษา (Verbal Communication) และอวจนภาษา (Non-Verbal Communication) ผ่านศิลปวัฒนธรรม เพื่อแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางวัตถุ การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางภาษา การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางจิตใจ และการสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางสุนทรียะ รวมถึงการสื่อสารผ่านสื่อประเภทต่างๆ

4.2.3.1 การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี

ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยมักมีการแสดงออกทางวัฒนธรรมหรือแสดงอัตลักษณ์ของชนชาติผ่านวัฒนธรรมประเพณีที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง พิธีกรรมการบวช พิธีกรรมบุญเดือนสิบ รวมถึงงานแสดงศิลปวัฒนธรรมที่จัดแสดงขึ้นในงานประจำปีของชุมชน และที่จัดขึ้นโดยรัฐบาลของประเทศมาเลเซีย เช่น การแสดงกลองยาว โนรา หนังตะลุง เป็นต้น

“อย่างเช่น ในวันชาติของมาเลเซีย หรือการต้อนรับพสกนิกรผู้ใหญ่นักที่มาจากเมืองไทย เขาก็เอาของไทยไปโชว์ หรืออย่างสุดท้ายโนรา หรือวันชาติ เขาเอากลองยาว โนรา ไปโชว์ ต้องเป็นคนไทย เท่านั้นที่ไปแสดง เขาติดต่อมาที่สมาคมไทย เพราะว่าเป็นคนเชื้อชาติไทย เขาจะเอาว่าประเพณีเราเป็นแบบไหน โนรา หนังตะลุง กลองยาว เขาก็รักษาไว้เหมือนกันในมาเลเซีย เราก็ให้งบประมาณมาเหมือนกัน ที่ยังเหลืออยู่ในหมู่บ้านไม้สนก็คือ กลองยาว หนังตะลุงมีที่ปลายละไม ประดงแปลงก็มีโนรา ไม้สนมีกลองยาวมานานแล้ว เป็นกลองยาวแบบเมืองไทย นอกจากที่เขา

เชิญเราไปแสดง เราก็มีจัดขึ้นเอง อย่างในเดือนหกก็มีครุหมอ มีคนมาดูเยอะ แหกก็มา จีนก็มา เทศก็มา อยู่กันแบบพี่น้อง เวลาที่มีงานจีนเราก็ไป อยู่แบบพี่น้อง เราไม่ทะเลาะกันกับคนชาติอื่น อาจมีบ้างก็เด็กๆ แต่เราพยายามไม่ให้มีขึ้น เพื่อว่าเราจะได้อยู่ร่วมกันได้”

(จิต พรหมจรรย์ อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“เคยมีคนมาติดต่อให้ไปแสดงในศูนย์วัฒนธรรมแห่งชาติของมาเลเซียอยู่เรื่อย แล้วเราก็เคยไปแสดงในงานของรัฐ แต่ส่วนมากเราก็ได้แสดงในหมู่บ้านชุมชนคนไทย หรือชาวจีนต่างๆ เจ้าภาพข้างนอกก็ไปบ้าง ที่เมืองไทยก็ไปร่วมเล่นโรงครู ที่ อ.สะบ้าย้อย ที่หมู่บ้านเกาะยาง น้ำเขียว สวนสาม... ส่วนใหญ่ที่ไปงานเวทีก็แสดงเป็นโนราทางเครื่อง จำเป็นแบบแผนโนรา เป็นชุด เป็นหมู่ ให้มันครบกับเวลา”

(พริ้ม ละอองมณี อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

“แค่เขาเห็นคุณค่า เขาแล้วทำได้ดี ไปตรงไหนเขาก็เรียกร้อง เช่นว่าเขาเปิดสถานีตำรวจ ไปรับคนใหญ่ทั้งนั้น ที่ต้องเอากลองยาวไปรับ เพราะของคนมาเลเซียไม่มี มาเลเซียไม่มีอะไรเล่น นอกจากรำซี้ลัส แต่เขาก็ยังเอากลองยาวด้วย แล้วคนที่มาติดต่อนี้เป็นคนไทยที่ทำงานอยู่ในรัฐบาล คล้ายๆว่าไปต้อนรับนายกรัฐมนตรือะไรแบบนี้ก็จะมีกลองยาว ห้าเดือนที่ผ่านมาไปเล่นที่คลองตานีนั้น เป็นงานใหญ่ ตอนนั้นใช้แต่เราทุกสิ่งทุกอย่างมาจากกลองยาว คือมีของพวกแหกก็มา ทั้งหมด ของเทศก็มี(ของอินเดีย) จีนก็มี ซาบาห์ก็มี ซาราวักก็มี ไทยก็มี ทุกสิ่งทุกอย่าง โนราก็มี เอาครบหมดวันนี้ เพราะเป็นงานใหญ่ ถึงนอกจากว่าเป็นงานของรัฐบาลแล้ว งานตามบ้านไทยก็มี เช่นว่างานแต่งงาน แห่ขันหมากเจ้าสาวเจ้าบ่าวอะไรแบบนี้ แล้งก็งานลอยกระทงของบ้านเรา มีแห่เทียนชานันคืองานบ้านเรา เดือน 5 สระหัวพ่อท่าน สงกรานต์ งานบวชนี้มีกลองยาว อันนั้นขาดไม่ได้อยู่แล้ว งานที่วัดก็ต้องมีกลองยาว แหกฐิน ทอดกฐินเดือน 11 เดือน 12 บ้านอื่นเขาก็เคยเชิญไปบ้าง มันก็มีอยู่ทุกบ้านเหมือนกันนะกลองยาว แต่ว่าจะให้ได้แบบเรามันไม่ได้ ที่อื่นมีเฉพาะผู้ใหญ่เป็นคนเล่น แต่ให้เหมือนแบบเราที่ว่าเอาเด็กมาเล่นแบบนี้ไม่มี พี่น้องเราที่บ้านไม่สนเขาก็ช่วยอนุรักษ์เอาไว้ ผมบอกแล้วว่าพี่น้องเรียกร้องผมก็จัดให้ ตามใจว่าพี่น้องคนไหนที่ผมไปเล่นให้ นั้น พี่น้องต้องเห็นใจทุกคนด้วยที่ไปช่วยตีกลองยาวแล้วแต่จะให้เงินเท่าไร เพื่อที่จะให้เด็กได้อยู่กับเรา แล้วทุกงานตามใจงานอะไร แต่ไม่ต้องให้เงิน ผมแล้ว เพราะว่าลูกน้องผม 10 คน จะให้คนหนึ่ง 5 เหรียญก็ได้ 10 เหรียญก็ได้ ผมให้ลูกน้อง เพราะผมคนเดียวไม่ใช่ผมทำได้ ถ้าไม่มีลูกน้องก็คว่ำกลองยาว แล้วหนุกัด”

(เฉลิม ศรียะมณี อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2552)

นอกจากนี้ ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐต่างๆ ของประเทศมาเลเซีย ไม่ว่าจะเป็นรัฐเคดาห์ รัฐกลันตัน รัฐตรังกานู รัฐเปอรลิส หรือรัฐอื่นๆ ที่มีชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกระจายตัวอาศัยอยู่ยังคงมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและมีการไปมาหาสู่กันอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะเมื่อมีงานประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยก็นิยมกลับไปร่วมงานที่วัดในบ้านเกิดของตน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐต่างๆ แม้อาศัยอยู่ห่างไกลกัน แต่ก็ยังคงมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น และสะท้อนให้เห็นว่าสื่อประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชนนั้น สามารถสร้างการมีส่วนร่วมและสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมถึงยังเป็นเหมือนเครื่องมือในการโยงใยสายสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนที่อยู่ไกลออกไปจากชุมชน

“คนมาที่วัดก็มากันมากถ้าไม่ติดธุระ บางทีก็ไปวัดอื่นบ้าง เพราะญาติมันมาก บางทีก็ไปที่นำสิ่งบ้าง ปาดังแปลงบ้าง ถ้าเป็นผมก็มีแฟนบ้านข้างนอก เราก็จำเป็นต้องกลับไปทำบุญที่บ้านนอกบ้าง สลับกันไป เราอยู่ที่นี้ก็เหมือนกัน อยู่ที่ไหนก็เหมือนกัน เพราะว่าเราคนไทย เรื่องการเข้าวัดเข้าวา เรื่องการทำบุญก็ต้องมีอยู่แล้ว”

(บัว สุตปรีชา อายุ 40 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

“ผมมาทำงานที่ลังกาวิเนี่ยนานแล้ว ทำงานมา 5 ปีแล้ว ได้กลับบ้านเวลาเขามีงานวัดอยู่บ้าง ถ้ามันตรงกับวันที่เราหยุดได้ ก็กลับ ถ้างานใหญ่แล้วเค้าบอกล่วงหน้า ว่ามีงานบุญใหญ่ก็จะกลับไปช่วย อย่างเช่นงานรับพัศดยของเจ้าอาวาส ก็ได้กลับไปช่วย พวกเพื่อนๆ เขาโทรมาบอกให้กลับไปช่วย แบบว่ามีงานแผนกไหนก็ไปช่วยแผนกนั้น เขาแบ่งหน้าที่ไว้ว่าคืนนี้ทำอะไร คืนที่สองทำอะไร คืนที่สามทำอะไร ถึงแม้ว่าจะไปทำงานที่อื่นเขายังเรียกกลับไปช่วยงานที่วัด ส่วนมากเขาไปเรียกหมด เค้าจดทุกบ้านนะว่าใคร ลูกใครน้องใคร เขียนชื่อหมด เค้าติดต่อหมด นี่ก็ไม่กี่วันก็ต้องกลับไปช่วยงานอีก”

(เตี้ยง ถนอมศิลป์ อายุ 39 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางวัตถุ

ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังได้แสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทยผ่านการแสดงออกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ผ่านวัฒนธรรมการแต่งกายในการร่วมงานเลี้ยงประจำปี กองทุนกู้ยืมของกลุ่มแม่บ้าน โดยผู้ร่วมงานที่ประกอบด้วยคนหลายชนชาติมักนิยมแต่งกายเพื่อ

แสดงความเป็นชนชาติของตนมาร่วมงาน ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเองก็นิยมแต่งกายด้วยชุดผ้าไทยที่ตัดเย็บอย่างบรรจงตามแบบไทย

“เคยไปร่วมงานเลี้ยงประจำปีของกองทุนกู้ยืมเงินของกลุ่มผู้หญิง กลุ่มแม่บ้าน เขาจะมีจัดทุกปี จัดรวมกันทั้งหมด ทุกเชื้อชาติ ทั้งแขก จีน ไทย อินเดีย ในงานคนแขกก็แต่งชุดแขก จีนก็แต่งชุดจีน หมายความว่าชาติไหนก็แต่งชุดของชาตินั้น เขานิยมแต่งชุดประจำชาติกัน เราก็เหมือนกัน เราแต่งชุดไทย ผ้าไหมของไทย เราสั่งตัดเย็บอย่างดี ในหมู่บ้านก็ไปกันหลายคน พอเราใส่ไปในงาน คนชาติอื่นเขาก็ให้ความสนใจนะ เขามาถามมาถามว่าชุดอะไร เป็นคนไทยหรือ เขาสนใจ”

(ศิริ พรหมเมศ อายุ 30 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางภาษา

ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างกันในชีวิตประจำวัน ทั้งในการพบปะพูดคุยกัน หรือป้ายประกาศต่างๆ ในชุมชน โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัดก็มักต้องใช้ภาษาไทยเป็นหลัก นอกจากนี้ ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังนิยมตั้งชื่อและนามสกุลด้วยภาษาไทยและนิยมส่งลูกหลานมาเรียนรู้อาษาไทยในโรงเรียนสอนภาษาไทยที่ตั้งอยู่ในวัดประจำหมู่บ้าน

“เราเป็นคนไทย ก็ต้องมีคุณสมบัติคือใช้ภาษาไทย เราก็ได้พูดอยู่แล้ว แล้วก็การศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งด้วย เราต้องรู้หนังสือไทยรู้ภาษาไทย พูดไทยได้ แล้วก็ศาสนาก็เป็นสิ่งสำคัญ เรานับถือศาสนาพุทธอย่างไทย รวมถึงลักษณะนิสัยที่มีความนอบน้อมก็เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นไทย”

(นายเขมรินทร์ ละอองมณี อายุ 17 ปี, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2552)

การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางจิตใจ

ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีปฏิสัมพันธ์กับชนชาติอื่นๆ ผ่านวัฒนธรรมทางจิตใจโดยการหยิบยื่นความช่วยเหลือให้โดยไม่ต้องรอกการร้องขอ ซึ่งแสดงถึงลักษณะนิสัยใจคอของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่มีน้ำใจและเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

“ค่าใช้จ่ายในวัด เอาเงินมาจากการจัดงานประเพณีต่างๆ เช่น ลอยกระทง ผ้าป่าทอดกฐิน สงกรานต์ เราก็มีการตั้งอนุโมทนา บางคนก็มาบริจาค มาทำบุญ ลูกบ้านมีปัญหา ทาง

วัดก็ช่วยกัน เช่น ที่บ้านโดนพายุพัด เราก็ไปเก็บลูกบ้าน แล้ววัดก็ช่วยอีก ลูกบ้านส่วนมากก็ช่วยกัน เพราะว่าเพื่อนตกยากลำบาก เราก็ต้องช่วยกัน เขาไม่ต้องมาขอความช่วยเหลือเลย เจ้าอาวาสเป็นคนออกความคิดว่าควรช่วยเหลือกัน แม้จะต่างอำเภอ และไม่ใช่ว่าช่วยเฉพาะคนไทย ใครก็ตามที่เดือดร้อน เราก็ช่วยเขา ทั้งคนจีน คนแขก ในกรณีเราคนไทยถ้ามันเกิดขึ้นกับเรา แล้วลูกของเราเป็นเด็กนักเรียน ถ้าไปบอกครู ครูในโรงเรียนมาเลเซียก็จะเก็บให้ เขาจะทำหนังสือส่งให้ทุกบ้าน เพื่อให้ช่วยกัน”

(ชวง สุตปรีชา อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“เราไม่เคยมีปัญหากับคนข้างนอก เพราะเขาอยู่ส่วนเขา เราอยู่ส่วนเรา ไม่ยุ่งกัน แต่มีช่วยเหลือกันบ้างเล็กๆ น้อยๆ คนอินเดียถ้าเขามีจัดงานแล้วมาเก็บเงิน เราก็ให้ไป ถ้าเรามีงานเขาก็ให้เรา เขาก็ช่วยเรา ทั้งคนอินเดีย คนจีน ก็ช่วยเหมือนกัน”

(พรหม ประภากร อายุ 47 ปี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2552)

การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางสุนทรียะ

การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางสุนทรียะ เช่น สถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างในวัดประจำหมู่บ้านหรือวัดไทยในประเทศมาเลเซีย ได้แก่ โบสถ์ ศาลาการเปรียญ ซึ่งมักมีการตกแต่งให้มีความวิจิตรงดงามและมีความประณีตละเอียดละออ แสดงให้เห็นถึงความสวยงามอย่างยิ่งของศิลปะไทย

“วัดที่นี้สร้างแบบไทย บางครั้งก็ใช้ช่างจากเมืองไทย มีความสำคัญกับคนไทยที่อยู่ในมาเลเซียบ้านๆไป เหมือนที่ปลายละไม ชาวบ้านกับพระจะรวมกัน เหมือนเป็นจุดศูนย์รวมของคนไทยที่นี้ เป็นที่พัฒนาและทำบุญร่วมกัน เหมือนกันกับเมืองไทยนั่นแหละ เป็นที่รวมน้ำใจ นอกจากว่าเค้ามาทำบุญแล้วเค้าก็มาไหว้พระ รับศีลไหว้พระ ทุกอย่าง เหมือนกับเมืองไทยนั่นแหละ ทำพิธีเหมือนกัน สวดมนต์ ไหว้พระเหมือนกัน มาประชุมที่วัดก็มีเหมือนกัน คือมาประชุมเกี่ยวกับวัดก็มาประชุมที่วัด เกี่ยวกับหมู่บ้านก็ไปประชุมที่เดวันเป็นที่ของรัฐบาลเขาให้เงินมาสร้าง แต่บางที่เรื่องในหมู่บ้านก็ประชุมที่วัดเหมือนกัน แล้วที่วัดนั้นนอกจากว่ามีคนไทยมาทำบุญแล้วมีคนต่างชาติมาทำบุญมากเหมือนกันทั้งคนจีน คนแขก”

(พระวิสุทธิศีลคุณ อายุ 77 ปี, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2552)

4.2.3.2 การสื่อสารผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ

นอกจากนี้ การสื่อสารผ่านสื่อประเภทต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยผ่านช่องทางการนำเสนอของสื่อต่างๆ เช่น การที่ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยผ่านการนำเสนอของสื่อโทรทัศน์จากประเทศไทย การติดต่อสื่อสารกับผู้ดำเนินรายการวิทยุของประเทศไทย ซึ่งการเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์และวิทยุจากประเทศไทยสามารถสร้างความรู้สึกถึงความ เป็นพวกเดียวกันและทำให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยสามารถคิดเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชนชาติไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศได้ รวมถึงการเป็น “คนในข่าว” หรือการได้เห็นเรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนถูกนำเสนอผ่านทางสื่อประเภทต่างๆ ก็สามารถสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจและรู้สึกถึงความมีตัวตนทางวัฒนธรรมให้กับชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้

“ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ นอกจากจะแสดงถึงเอกลักษณ์ของเราคนไทยแล้ว คิดว่ามันทำให้เรารู้สึกว่ามีศักดิ์ศรีที่อยู่ในแผ่นดินของมาเลเซีย คือผมเองก็เคยเป็นตัวแทนของคนเชื้อสายไทยในมาเลเซียไปร้องเพลงระดับชาติในงาน Citrawarna (งานแสดงศิลปวัฒนธรรมความหลากหลายของชนชาติ ในมาเลเซีย) ผมเคยไปร้อง ร้องเพลงไทยนะ ในฐานะที่เราเป็นคนมาเลเซียก็จริง แต่เชื้อชาติไทย ไปร้องเพลงไทย แล้วก็มีเด็กๆ เขาวงไปแสดงวัฒนธรรมของไทยโดยการเอาศิลปะต่างๆ มาร่วมกัน 5 คนรำกลองยาว 5 คนรำโนราห์ 5 คนรำเซิ้ง คือว่าเอาของที่เป็นไทยๆ มาร่วมกันประมาณ 50 คน เป็นการรำแบบนิ่มนวล คือเป็นการโชว์วัฒนธรรมไทยออกไปให้คนดู เพราะในมาเลเซียมีหลายเชื้อชาติ เขาจะได้ดูว่านี่แหละเชื้อชาติไทย โอริงเซียม (Orang Siam) ใโฮ! หรือเขาจะบอกว่าไม่น่าดูก็แล้วแต่เขา แต่ส่วนมากแล้วเขาจะตบมือ เพราะว่าเขาดูของเรานี้มันไม่เหมือนใคร เพราะว่าศิลปวัฒนธรรมของไทยมันละเอียด เขามาชมเลยพูดโนราห์ว่าคนอื่นไม่มี มีทั้งเทริด มีส่วนประกอบละเอียดละเอียดออกเหลือเกิน เขาก็เข้ามาชมกัน ส่วนผมเป็นนักร้องก็มีความเป็นไทย สวมชุดไทย เราก็ต้องแสดงความเป็นไทยด้วย เพราะนี่เป็นงานระดับชาติ เราก็ได้ไปแสดงมาแล้ว เป็นการที่เราเป็นคนไทยไปยืนอยู่ท่ามกลางสายตาของคนต่างชาติ แล้วอีกอย่าง คนดูเราก็ไม่ใช่แค่นั้น จากโทรทัศน์ก็มี คนที่ดูจากโทรทัศน์ก็หลายคน”

(แนบ รัตน์เจริญ อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

4.3 ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ด้วยพื้นฐานความศรัทธาที่ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีต่อสถาบันศาสนา ประกอบกับความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้พระสงฆ์ ผู้ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนา ได้รับการยอมรับนับถือจากสมาชิกในชุมชนและกลายเป็นผู้นำทางความคิดและความรู้ของชุมชนไปด้วย โดยเฉพาะพระราชธรรมธาดา (นำ ติสสะวังโส) เจ้าอาวาสวัดเทพบัณฑิต ซึ่งปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะรัฐเคดาห์ – เปอรลิส และพระวิสุทธิศีลคุณ (ช้อย อติพล) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดวิสุทธิประดิษฐ์ารามและรองเจ้าคณะรัฐเคดาห์ – เปอรลิส โดยท่านเจ้าอาวาสมีพื้นเพเป็นคนในชุมชน มีความผูกพันใกล้ชิดกับสมาชิกในชุมชนมาเป็นเวลานาน และด้วยข้อปฏิบัติของพระสงฆ์ที่กำหนดให้ต้องตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีและเป็นผู้สละแล้วซึ่งทางโลก จึงทำให้เชื่อมั่นได้ว่าท่านจะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักและจะเป็นผู้นำที่ไม่ได้หวังผลประโยชน์ด้านวัตถุเป็นเครื่องตอบแทน โดยนอกจากการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทยผ่านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอันเป็นวัตรปฏิบัติตามแนวทางของพระสงฆ์แล้ว ท่านเจ้าอาวาสยังมีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การสร้างความร่วมมือกับคณะสงฆ์ของประเทศไทยในการขอตัวแทนพระสงฆ์มาจำพรรษาที่วัดเพื่อสอนภาษาไทยและธรรมศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพราะท่านเล็งเห็นว่าภาษาไทยเป็นเครื่องมือสื่อสารและถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่สำคัญและควรค่าแก่การธำรงรักษาไว้ หรือการระดมทุนเพื่อบูรณะซ่อมแซมมอโบสถ์ที่ชำรุดทรุดโทรม เป็นต้น ซึ่งคุณูปการมากมายที่ท่านได้สร้างไว้แก่ชุมชนสามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกในชุมชนได้

นอกเหนือจากพระสงฆ์ ซึ่งถือเป็นผู้นำทางธรรมแล้ว สมาชิกในชุมชนยังให้ความเคารพนับถือคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน เนื่องจากเห็นแล้วว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิต และสิ่งสำคัญคือเป็นเหมือนแหล่งสะสมภูมิปัญญาของชุมชน ทั้งนี้การให้ความเคารพในระบบอาวุโสและความสนิทสนมคุ้นเคยยังทำให้ลูกหลาน ญาติพี่น้อง รวมถึงสมาชิกในชุมชนเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ คนเฒ่าคนแก่ในชุมชนจึงได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำทางโลกที่ถึงแม้จะไม่มีการรับรองอำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการ แต่ประสบการณ์และผลงานหรือคุณประโยชน์ที่ได้สั่งสมผ่านระยะเวลาอันยาวนานก็สามารถใช้เป็นเครื่องพิสูจน์ได้ นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนยังมีความเชื่อมั่นศรัทธาในผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น ครูหมอมและศิลปินพื้นบ้าน ด้วยพื้นฐานความเชื่อที่ถูกปลูกฝังและถ่ายทอดสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนและศรัทธาในอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นเหมือนเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนมาอย่างยาวนาน ทำให้ครูหมอมและศิลปินพื้นบ้านมีบทบาทอย่างมากในฐานะของ

การเป็นที่พึงพอใจของสมาชิกในชุมชนและมีบทบาทหน้าที่หลักในการเป็นผู้สืบทอดทางวัฒนธรรม และถึงแม้ว่าชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจะเป็นเพียงชุมชนเล็กๆ ที่ตั้งอยู่ท่ามกลางคนต่างเชื้อชาติ แต่ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยก็ได้รับการแต่งตั้งให้มีผู้นำอย่างเป็นทางการขึ้น คือ ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน มีบทบาทหน้าที่หลักในการเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกและรัฐบาล รวมถึงมีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชนให้เกิดการพัฒนาทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยผลจากการบริหารจัดการชุมชนให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและสมาชิกในชุมชนมีความอยู่ดีมีสุข ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่าของชุมชนและเกิดความร่วมมือในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนผ่านการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนและการให้ความร่วมมือกับผู้นำของชุมชนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นอย่างดี

หากพิจารณาถึงคุณลักษณะของสื่อบุคคลในชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น จะพบว่าสื่อบุคคลดังกล่าวมีคุณลักษณะสำคัญร่วมกัน คือ เป็นผู้มึ่จิตสาธารณะ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ และคุณลักษณะเฉพาะของสื่อบุคคลในชุมชนแต่ละบุคคลยังมีส่วนเสริมเติมเต็มซึ่งกันและกันในบทบาทของการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางธรรมและเป็นผู้นำในพิธีกรรมทางศาสนา ดำรงตนเป็นศูนย์รวมและที่พึ่งทางจิตใจของสมาชิกในชุมชน ส่วนคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนซึ่งเป็นผู้นำทางโลกก็ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในมิติวัฒนธรรมของชุมชนและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน และยังเป็นผู้นำในระดับครอบครัวหรือเครือญาติในระบบอาวุโส ในขณะที่ครูหมอบและศิลปินพื้นบ้านซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณก็ทำหน้าที่ในการสืบสานและสะท้อนคุณค่าของวัฒนธรรมด้วยจิตวิญญาณผ่านเครื่องมือทางวัฒนธรรมต่างๆ และผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชนก็มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของสมาชิกในชุมชนและคนนอกชุมชนในระดับสังคมส่วนรวม

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบอีกว่า ในแง่ของการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีคุณลักษณะที่โดดเด่นในเรื่องของการบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วยความเข้าใจภายใต้กรอบคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของวัฒนธรรมว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะเมื่ออยู่ในบริบทแวดล้อมหรือพบปะแลกเปลี่ยนกับวัฒนธรรมอื่น ซึ่งในบางโอกาสอาจเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตได้ แต่ในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น ควรเปลี่ยนแปลงหรือผสมผสานกันโดยไม่ให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไป เช่น พระสงฆ์คงไว้ซึ่งพิธีกรรมทางศาสนาแบบดั้งเดิมที่ยึดถือกันมาแต่โบราณ ใน

ขณะเดียวกันกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ก็พยายามหาความแปลกใหม่มาผสมผสานเพิ่มเติมเพื่อเสริมให้เป็นส่วนประกอบหนึ่งของงานประเพณี เพื่อสร้างความสุขสนุกสนานและดึงดูดสมาชิกในชุมชน รวมถึงชักนำคนนอกชุมชนให้มาเข้าร่วมมากขึ้น เป็นต้น และในการดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนชาติอันหลากหลาย กลยุทธ์การสื่อสารหรือรูปแบบการแสดงออกทางการสื่อสารของสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจึงอยู่ภายใต้แนวคิดการ “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” เพราะถึงแม้ว่าแต่ละวัฒนธรรมจะมีจุดร่วมที่สามารถทำให้เข้าใจกันได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงจุดต่างระหว่างวัฒนธรรมที่อาจนำไปสู่ความไม่เข้าใจกันหรือสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้นสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในการปรับประสานความเข้าใจระหว่างคนในและคนนอกวัฒนธรรม รวมถึงสื่อบุคคลในชุมชนยังมีกลวิธีในการระดมพลังการพัฒนา โดยเอา “วัฒนธรรม” เป็นตัวตั้ง และใช้รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเองและและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจากสมาชิกในชุมชน ซึ่งนำไปสู่การระดมพลังและประสานความร่วมมือเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของชุมชน โดยการอาศัยความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับตัวเอง ซึ่งมีส่วนช่วยธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยไว้ได้ท่ามกลางวัฒนธรรมอื่นที่โอบล้อมอยู่

นอกเหนือจากคุณลักษณะดังกล่าวแล้ว การวัดศักยภาพของสื่อบุคคลในชุมชนในแง่ของการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังต้องพิจารณาถึงรูปแบบหรือกลยุทธ์ รวมถึงทักษะในการสร้างและถ่ายทอดทางวัฒนธรรม โดยพิจารณาถึงการรู้จักใช้การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Communication) และใช้ทักษะทางการสื่อสาร (Tactic Communication Skills) ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบรรลุเป้าหมาย นั่นคือ การวัดความสามารถทางการสื่อสาร (Communication Competence) ของสื่อบุคคล ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Communication) ของสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยโดยจัดแบ่งด้วยเกณฑ์เรื่องจุดมุ่งหมายทางการสื่อสาร ประกอบด้วย

1) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร

เมื่อมีข้อมูลข่าวสารที่ต้องแจ้งให้สมาชิกในชุมชนทราบ ไม่ว่าจะ เป็นข้อมูลข่าวสารจากรัฐบาลหรือหน่วยงานภายนอกเข้ามา สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีหน้าที่ต้องแจ้งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวให้สมาชิกในชุมชนทราบกันโดยทั่วถึง ซึ่งสื่อบุคคลในชุมชนมักใช้วิธีการสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา หรือ “ เคาะประตู่บ้าน” ทุกครัวเรือน เพื่อแจ้งข้อมูลให้ทราบโดยทั่วกัน โดยการแบ่งหน้าที่กันของกรรมการวัดที่มีอยู่ประมาณ 5-6 คน ให้รับผิดชอบการแจ้งข้อมูลข่าวสาร

กับสมาชิกในชุมชน คนละประมาณ 10-15 ครัวเรือน ซึ่งนอกเหนือจากการที่กรรมการวัดจะเป็นผู้แจ้งข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นแล้ว สมาชิกในชุมชนเองก็ได้มีการบอกต่อกัน “แบบปากต่อปาก” เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

“เวลาจะจัดงานเขามีใบปลิว ใบประกาศให้ โดยแจกคนละใบ ใบละบ้าน หรือมีการขอรับบริจาคเงิน สร้างโนนสร้างนี้ที่วัด เขาก็แจกใบประกาศเหมือนกัน ถึงตอนนั้นก็แล้วแต่ศรัทธา จะให้ก็บาทก็ได้ เขาเอาไปให้ถึงประตูบ้านเลย เวลาทีมงานที่วัดเขาก็ปิดร้านไป อย่างส่งเปรตที่ผ่านมา เวลาที่มีการเรียกประชุม พ่อตาจะเป็นคนไปประชุม แล้วก็กลับมาบอกว่าที่วัดเขาจัดงาน ให้เราไปช่วยทำอะไร เขาก็บอก ส่วนมากก็จะเป็นการแจกใบประกาศหรือติดประกาศทุกคนรู้ เพราะบางทีคนแก่เขาไปประชุมกลับมาก็ไม่ว่างได้พบลูกพบหลาน เขาก็ให้ใบประกาศมา ลูกหลานที่อยู่ไกลๆ กลับมาก็ได้รู้ได้เห็นด้วย”

(ศิริ พรหมเมศ อายุ 30 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

“ตอนนี้ก็มีลอยกระทง ที่นี้จัดด้วยนะลอยกระทง เพิ่งมีหรือก ไม่กี่ปีที ห้า หก ปีได้แล้วสาคนมากันเยอะ เพราะว่าที่นี้บ้านกลางเพื่อนแล้ว แบบว่าคนทางโน้นคนทางนี้มา มารวมกันที่นี้ ทำอะไรซักหน่อยก็คนเยอะ เหมือนกับว่าไปบ้าน เหมือนว่าทำการทำบุญน้อยๆนิดๆคนจะไม่เยอะ เหมือนกับว่าทุ่งควาย ลำปำ ไม่มีเหมือนที่นี้คนมาก เพราะทางโน้นก็มา ทางนี้ก็มา คำรู้ได้ เพราะว่าเค้าประกาศ เขียนเป็นประกาศแจก บางทีติดไว้ที่ตามร้าน ตามต้นไม้ บางทีก็พวกน้องๆ เค้าไปทำใบประกาศ อาจารย์เขาให้ไปทำ เหมือนกับว่าวันลอยกระทงนี้ก็เหมือนกัน เดือนสิบมันเริ่มทำกระทงกันแล้ว ทำโปสเตอร์ประกาศแล้ว แล้วก็ที่มีนายวัดไปบอกที่บ้าน พวกน้องนี้กันแหละ บอกต่อกันไป เหมือนนี้บ้านน้ำก็บอกต่อกันไปคือเพื่อนเขาไปชุมนุมที่บ้านน้ำกัน”

(ถนอม เพ็ชรสุวรรณ อายุ 39 ปี, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2552)

2) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อบริหารจัดการ

สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมักจะมีการวางแผนเพื่อบริหารจัดการกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในชุมชน โดยต้องวางกรอบการจัดกิจกรรมอย่างเหมาะสม เพื่อให้ถูกต้องตามหลักประเพณีไทย และยังต้องบริหารจัดการคนให้เหมาะสมกับงานที่ต้องรับผิดชอบ โดยสื่อบุคคลจะใช้การสื่อสารเพื่อสร้างความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนผ่านการบอกกล่าวในที่ประชุมของชุมชน และถามความสมัครใจของสมาชิกในชุมชน เพื่อแบ่งหน้าที่ในการทำงาน ซึ่งมักเป็นการ “ขอความร่วมมือ” แทนที่จะเป็นการสั่งการ หรือการออกคำสั่ง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ว่าสมาชิกใน

ชุมชนบางคนจะไม่ได้เข้าร่วมในที่ประชุมขณะแบ่งหน้าที่การทำงานก็ตาม แต่ก็ยังมีการจัดแจงแบ่งหน้าที่ให้รับผิดชอบ ซึ่งมักเป็นหน้าที่ที่เคยได้รับมอบหมายให้ทำในงานก่อนๆ โดยการติดต่อไปเพื่อสอบถามความพร้อมของสมาชิกคนนั้นๆ ก่อนที่จะมอบหมายหน้าที่ให้ และแม้จะไม่มีภาระบนหน้าที่เป็นลายลักษณ์อักษร ก็ไม่ใช่สาระสำคัญของการบริหารจัดการงานนั้นๆ เนื่องจากสมาชิกในชุมชนยึดถือหลักในการรักษาคำพูดเป็นสำคัญ

“หน้าที่กรรมการวัดต้องทำหลายสิ่งหลายอย่าง ต้องรับผิดชอบเรื่องทางวัดทุกอย่าง เช่น จัดงานลอยกระทง รับส่งเปรต ทอดกฐิน งานบวชพระ ตักบาตรหวัชชา แล้วก็ต้องบอกลูกบ้านให้รู้ทั่วๆ กันว่าจะทำงานอะไรในวัด อย่างจะเริ่มทำงานลอยกระทงก็ต้องคุยกันก่อนปรึกษากันในกรรมการทั้งหมดที่รับผิดชอบในทางวัด เพราะเราทำคนเดียวไม่ได้ในเรื่องเกี่ยวกับวัด งานมันเยอะได้ถามลูกบ้านเหมือนกัน ลูกบ้านก็มาช่วยทำโน่นทำนี่ มาช่วยกันมากทั้งลูกๆ หลานๆ ทั้งเด็กสาวๆ หนุ่มๆ แก่ๆ ก็มาช่วยงานวัดกัน มาทำดอกไม้ ในวันงานลอยกระทงก็มีกลองยาวแห่กระทงไปลอย บางปีก็มีการรับวงดนตรีมาเล่น ถ้าเงินไม่พอก็ลอยกันเฉยๆ ใช้กลองยาวแห่กระทงเอา เงินที่เข้าวัดเอามาจัดงานพอท่านก็ช่วย ชาวบ้านก็ช่วยกันอยู่แล้วแค่เราบอกว่าช่วยงานลอยกระทงช่วยกันคนละนิดคนละหน่อย พอมีงานเราก็เก็บ เขาก็ให้อยู่แล้ว งานอื่นๆ ก็มีกันไปวัดเยอะเหมือนกัน เหมือนกับเมืองไทย เพราะว่าทางวัดนี้เวลาที่จะทำอะไรขึ้นมา ชาวบ้านก็จะออกมากันหมด มาช่วยกัน อย่างบวชพระ ประเพณีทอดกฐิน ตักบาตรหวัชชา เรียกได้ว่าไม่ว่าจะทำอะไรในทางวัด ที่เกี่ยวกับวัด ชาวบ้านทั้งหมดทั้งแกก็ช่วยกันเต็มที่ เพราะว่าถ้าเราคนไทยไม่ช่วยกันในเรื่องทางวัดก็หมดสิทธิ์ หมดคนไทย”

(ดิเม สุวรรณมณี อายุ 49 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

“เวลาที่มืงานวัด ถึงแม้ว่าเราจะไม่ได้อยู่ในหมู่บ้าน แต่เขาก็มีการแบ่งหน้าที่กันเอาไว้แล้ว เราทุกคนก็ต้องช่วยๆ กัน อย่างเช่นมีชื่อผม แล้วคนอื่นก็จะบอกผมว่าชื่อผมมีนะ เขาก็โทรบอกถามผมว่าเราตั้งคุณในหน้าที่นี้ คุณติดขัดเรื่องงานมั๊ย คุณทำได้มั๊ย ผมก็กลับมาทำงาน เพราะถ้ามีชื่อแต่ไม่ทำงานก็ไม่ดี ส่วนมากเวลาที่มืงานวัด นายวัดก็จะไปประชุมกันก่อน โดยที่มีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำ ปรึกษากันก่อนว่าจะเรียบเรียงยังไง งานนี้จะทำยังไง จะให้ราบรื่นได้ยังไง หลังจากนั้นจะประชุมกันอีกทีกับลูกบ้านทุกคน ว่าเราทำแบบนี้มันจะถูกต้องหรือไม่ ถ้าทุกคนเห็นสม ก็จะทำตามที่เรียงไว้ เราแสดงความคิดเห็นได้ ทุกคนในบ้านมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น เพราะว่าถ้าเขาไม่ถาม เขาก็จะยุ่งให้เพื่อนที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุม ออเข้าไปทำตาม อย่างนั้นมันไม่ถูก เราจึงเปิดโอกาสให้เขาได้พูดว่าเขาไม่พอใจตรงไหน แล้วเขาจะเรียงอย่างไร ตามความคิดเห็นของเขา ถ้าหากว่าเราไม่เห็นสมควรกับเขา เพราะว่ามันติดขัดเรื่องพระ หรือเรื่องทุน หรือทางไหน เราก็ประชุม

กันได้ เรื่องทะเลาะกันหรือเถียงกันก็เป็นเรื่องธรรมดาอยู่แล้ว แต่ก็เถียงกันในที่ประชุม แต่พอออกไปจากที่ประชุมเราก็เป็นเพื่อนบ้านกันนั่นแหละ ใครจะพูดก็ยกมือขึ้นมาพูด ถ้าหากว่าใครไม่พอใจตรงไหนก็พูดออกมา เสนอออกมาได้เลย แล้วเราก็เอาเจ้าอาวาสเป็นหลัก ถ้าหากว่าแกพูดออกมาคำหนึ่ง เราทุกคนก็ฟัง เพราะว่าเรานับถือแก ถ้าแกว่าไม่ได้ เราก็ว่าไม่ได้ ถึงแม้ว่าจะเป็นนายวัดหรือผู้ใหญ่บ้านก็เหลือแต่แกไม่ได้ ถ้าเป็นเรื่องวัดนะ แต่ถ้าเป็นเรื่องบ้าน เราก็ต้องเอารัฐบาลมาเกี่ยวข้อง แต่ถ้ามีการประชุม เราก็จะเชิญหลวงพ่อกมาเป็นประธาน งานที่ผ่านมา ผมเคยได้ทำหน้าที่ขายบัตรดูนักร้องในงานฉลองโบสถ์ ทุกคนในบ้านจะต้องมีหน้าที่ แต่ใน 3 คืน ก็จะทำหน้าที่หมุนเวียนกันไป ต้องทำทุกคน แต่ถ้าใครบอกว่าทำไม่ได้ เราก็ไม่บังคับ เพราะเขามีเหตุผลของเขา อย่างถ้ามีกันแค่ 10 คนก็ต้องทำให้มันราบรื่นและผ่านไปให้ได้”

(เพ็ง สิริจันโท อายุ 29 ปี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2552)

3) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อระดมพลังความคิด

สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมของชุมชนหรือร่วมเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสื่อบุคคลในชุมชนมักอาศัยการพูดคุยในโอกาสต่างๆ ผ่านการเทศน์หรือการพูดคุยกับญาติพี่น้องและลูกหลาน เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความหวงแหนวัฒนธรรมอันดีของชนชาติให้เกิดขึ้นในจิตใจของสมาชิกในชุมชน เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีความตระหนักร่วมกันและได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

“อาจารย์ก็พูดอยู่ว่า ให้คนไทยเราอย่าทิ้งประเพณีเราคนไทย ต้องให้บวช ให้เรียน แต่บางคนก็เรียนหนังสือไทยแค่พอรู้ อ่านได้ แต่ก็ไม่ได้บวช เรามีสอนอยู่แล้ว เอาอาจารย์จากเมืองไทยมาสอน สอนไปจนถึงนักธรรมตรี โท เอก เจ้าอาวาสก็สั่งบอกคนอยู่ว่าให้เรียน เขาอุตส่าห์เอาครูมาจากเมืองไทยโน่น มาสอนให้เด็กได้เรียน ท่านบอกให้ส่งลูกมาเรียน บอกอยู่เรื่อยๆ พูดคุยกันอยู่เวลาที่คนบ้านไปนั่งกันมากๆ ก็คุยกันไปเรื่อยๆ ว่าเวลามีลูกชายก็ให้ลูกมาเรียนหนังสือ ให้มาบวชกัน”

(ดิ้ม สุวรรณมณี อายุ 49 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

4) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนผ่านการสร้างความรู้สึกผูกพันต่อกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน รวมถึงเสริมสร้างแนวความคิดการพึ่งตนเองของชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการระดมทุนทั้งแรงเงินและแรงกายจากภายในหมู่บ้านเพื่อนำมาใช้ประโยชน์กับชุมชน โดยไม่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอกเพียงด้านเดียว ซึ่งการที่สมาชิกในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยให้ความร่วมมือในการบริจาคเงินและอุทิศแรงกายในการช่วยเหลือกันและร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนให้บรรลุเป้าหมายและลุล่วงไป สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของสื่อบุคคลในชุมชนในการระดมพลังความร่วมมือและความสมัครสมานสามัคคีร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนในกิจกรรมอื่นๆ เพื่อประโยชน์ของชุมชนต่อไป

“หัวหน้าวัดมีหน้าที่ให้คำปรึกษา หัวหน้าต้องคอยบอกลูกน้อง ว่าคืนนี้ คืนไหน หรือว่าอีกนานเท่าไร ก็โมง จะจัดงาน ให้ออกไปในวัด มาร่วมประชุมว่าจะจัดงานอะไร ทำอะไรกัน เป็นการประชุม ถ้าคนเห็นสมควร ก็จัด ถ้าไม่สมควรก็มีคนค้าน ใครไม่เห็นสมควรก็พูดได้เลย แล้วเขาก็จะถามว่าไม่สมควรแบบไหน เขาก็ฟัง เขาจัดกันงามๆ ไม่มีปัญหา เขาเอาเสียงข้างมาก แล้วก็ถามนายด้วย ก่อนหน้าก็คือมีการประชุมเล็กก่อน แล้วก็ประชุมใหญ่ๆ มีการประชุมแบบนี้มานานแล้ว ตั้งแต่ครั้งโบราณแล้ว ส่วนมากคนจะให้ความร่วมมือ เขามักจะไปประชุมกัน”

(เซ่ง แซ่เตี๊ยะ อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2552)

“มีการเก็บเงินลูกบ้านเป็นค่าทอดผ้าป่า ค่าจัดงาน ค่าบำรุงโรงเรียนในช่วงเปิดเทอม ใช้ซื้อพวกสมุด หนังสือ โดยเรากำหนดลูกบ้านว่าจะเก็บเท่าไร 5 เหรียญบ้าง 10 เหรียญบ้าง แล้วแต่ว่าเขาจะมีให้หรือเปล่า บางคนก็ให้น้อยกว่าที่กำหนด บางคนก็ให้มาก แล้วแต่เขาจะให้”

(ชวง สุตปริชา อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“ที่นี่เขามีกองทุนฌาปนกิจศพ แต่มันจะมีเป็นบางหมู่บ้าน บางหมู่บ้านก็ไม่มี บางทีก็มีเหมือนกันที่คนนอกหมู่บ้านเขาเข้ามาเข้ากองทุนที่นี่ แต่ว่าที่ปลายละไมนี่ ศพหนึ่งเขาจะเก็บเงินกองทุนซัก 5 เหรียญ หรือ 50 บาทหรือหก แต่พวกเราได้งานญาติพี่น้องเราตายนะเขาให้เงินประมาณพันห้า โหลเขาก็ให้ หม้อถ้วยชามอะไรเป็นของกองกลางทั้งนั้น ไม่ต้องไปหาที่อื่น จ่ายศพหนึ่ง 5 เหรียญหรือหก 50 บาท ได้แค่ 200 ไปได้ พอว่าคนที่บ้านเราตายเขาก็ให้เลย เบี้ยที่เป็นเบี้ยสามัคคีเป็นเบี้ย

ที่อื่น แต่เบี้ยที่ญาติพี่น้องเค้าให้ 10 เหรียญนั้นต่างหาก เขาไม่รวมกัน ที่ว่าเป็นกองกลางนี้ที่ว่าเป็น เจ้าภาพนั้น เค้าจะให้ชักพันเจ็ดอะไรแบบนี้”

(ทิม แส่นสงคราม อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2552)

“แต่ถ้าเก็บเงิน เขาก็ให้กันทุกบ้านไม่เคยมีปัญหาอะไร เกี่ยวกับการจัดงานเราไม่เคย ทะเลาะกัน แต่เรามีการปรึกษากัน อย่างเช่นจะจัดงานบวชนาคที่วัด เราก็จัดประชุมขึ้น ว่า ต้องการจะเก็บคนละเท่าไร”

(พรหม ประภากร อายุ 47 ปี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2552)

5) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความศรัทธา

สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจะสามารถโน้มนำสมาชิกในชุมชนได้มาก น้อยเพียงใดนั้น ปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดคือ ความศรัทธาที่สมาชิกในชุมชนมีต่อสื่อบุคคลนั้นๆ ซึ่งสื่อบุคคลดังกล่าวล้วนต้องมีคุณลักษณะของการเป็นแบบอย่างที่ดี มีความเสียสละและมีความสามารถในการทำงาน รวมถึงมีบทบาทในการสร้างผลประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม อันจะสามารถสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นในความรู้สึกของสมาชิกในชุมชนได้ นอกจากนี้การให้ความช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ยังทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความรู้สึกผูกพันและสำนึกบุญคุณของสื่อบุคคลนั้นๆ ซึ่งจะส่งผลต่อไปยังการจัดการเรื่องอื่นๆ เช่น การขจัดข้อขัดแย้ง การสร้างการมีส่วนร่วม ฯลฯ และสำหรับสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ที่มีคุณลักษณะสำคัญคือ เป็นผู้มีความเกี่ยวพันและใกล้ชิดกับศาสนา จึงมีรูปแบบการสร้างศรัทธาอีกแบบหนึ่ง คือ การโน้มนำให้สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทยและเข้ามามีส่วนร่วมในงานประเพณีต่างๆ โดยการ “ชี้ชวนในทางบุญ”

“งานประเพณีนี้เราต้องจัด เพราะประเพณีตั้งแต่แรกมาปู่ย่าตายายสืบทอดมา เลยว่า ลูกๆหลานๆ ก็ทำตามไปแบบนี้ เพราะเราเป็นคนไทย พ่อแม่ลุงก็สอนมา คือว่าเราจำๆ มา ประเพณีก็มีแบบนี้แล้ว จำๆ มาประเพณีก็คือว่า เราคนไทยต้องเข้าวัด ประเพณีไทยเราแบบไหนๆ จำมาตั้งแต่เด็ก ตั้งแต่พ่อแม่เราทำแบบนี้ เวลาจะให้คนมาช่วยมาร่วมกันมากๆ ก็ชักชวนเขา ในทางบุญ บอกว่าทำแบบนี้แบบนั้น เราคนไทยถ้าหากไม่ช่วยกัน วัดอาจจะหมดก็ได้ ในพระพุทธศาสนาเราอาจจะจบแค่นี้ก็ได้ ถ้าหากเราไม่ร่วมมือกันจัด ไม่ร่วมมือกันทำ”

(จิต พรหมจรรย์ อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

6) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเจรจาต่อรอง

สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยต้องเป็นตัวแทนในการประสานงานกับภาครัฐ และต้องเป็นผู้วางแผนการพัฒนาชุมชนให้บรรลุผล สื่อบุคคลในชุมชนจึงมีความรู้ความเข้าใจในสถานการณ์หรือสภาวการณ์ของชุมชน สามารถบริหารจัดการปัญหาหรือพัฒนาชุมชนได้ถูกต้อง รู้ทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนของชุมชนเป็นอย่างดี รวมถึงสามารถคาดการณ์ถึงทิศทางในอนาคตของชุมชนได้ ซึ่งท่ามกลางบริบทสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติอันหลากหลายที่ต่างก็ต้องการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยภาครัฐทั้งสิ้น ทำให้สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ต้องมีกลวิธีในการหาโอกาสหรือ “คว้าโอกาส” โดยการวางแผนหรือเตรียมการพัฒนาชุมชนไว้ล่วงหน้า และต้องรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปของสังคมภายนอกชุมชนด้วย ซึ่งเห็นได้ชัดจากการรับผลประโยชน์จากผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งในช่วงหาเสียงที่กฎหมายของประเทศมาเลเซียเอื้อให้สามารถทำประโยชน์แก่พลเมืองของรัฐได้ในช่วงของการหาเสียง ซึ่งสื่อบุคคลในชุมชนได้ทำหน้าที่เป็นผู้ชักนำผลประโยชน์เข้าสู่ชุมชน โดยอาศัยการเจรจาต่อรองกับผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งโดยตรง

“ในฐานะที่เราเป็นคนไทย และทำหน้าที่เป็นตัวแทนชุมชนตรงนี้ เรามีส่วนช่วยดึงผลประโยชน์เข้ามาหมู่บ้านไทย มันแน่นอยู่แล้ว มันต้องดึงผลประโยชน์เข้าบ้านเรา ต่างคนต่างก็ต้องโกยเข้าบ้านเรา อย่างเช่น ไฟฟ้าในวัดเราก็ขอให้หมด แล้วตอนนี้รัฐบาลก็ช่วยเงินวัดล้านหนึ่งวัดในมาเลเซีย เฉพาะในเคดาห์ก็มี 43 วัด ใน 43 วัดก็ให้หมื่นบาท รัฐบาลของพรรคฝ่ายค้านให้ในวันที่ 25 นี้ เราทำเหมือนกับทอดผ้าป่า ทุกวัดเขาให้พันหนึ่ง เพราะว่าเขาชนะการเลือกตั้งของพรรคฝ่ายค้านในรัฐเคดาห์ แบบว่าเขาจะทำเหมือนทอดผ้าป่าให้ เงินนี้ก็เงินของมนตรีเปอซังให้เอง ไม่ใช่เงินรัฐบาล ให้เป็นเงินบำรุงศาสนา ให้ทุกศาสนา ให้เหมือนกัน แต่ตอนนี้เขาบริจาคให้ข่าวสาร ให้กาแพ ให้เกือบทุกวัด แต่ว่าโอเคผมว่าใครจะชนะใครจะแพ้ แต่เราถือว่าเราคนไทยด้วยกัน เราต้องอยู่เข้ากัน เราไม่ได้เลือกพรรค คือว่าเราคนไทย ถ้าเราเลือกพรรคเลือกฝ่าย อายุเราไม่ยืน สรุปลือคือเราต้องทำงานเข้ากันได้”

(บุญเคียร พรหมจรรย์ อายุ 39 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“เวลาที่จัดงานที่วัดนี้ ทางกรมเขามีช่วยเหลือ ก็เราขอร้องเขาไป ตำรวจหรือว่าอะไรให้มา รักษาความปลอดภัยให้เขามาดูแล แต่ส่วนมากก็ไม่ได้เกิดเรื่องอะไร เรื่องเงินถ้าสมมุติว่าเราสร้างเราขอร้องรัฐบาล รัฐบาลเขาก็ให้มาบ้าง ใ้หมื่นบาท เหมือนกับสร้างโรงเรียนคนไทยนั้นก็ให้มาประมาณ 3,000,000 บาท เราขอไปเขาก็ให้มา ช่วยๆ กัน แต่ว่าเวลามีหน้าเลือกตั้งเขาก็มาช่วยอยู่บ้าง ที่นี้ถนนลาดยางนี้เวลาหน้าเลือกตั้งถ้าขอไปก็ทำให้ได้เลย ถ้าจะให้ขอหลังจากที่เขาได้รับ

เลือกแล้ว ก็คงยากมาก อย่างที่เมืองไทยทำแบบนั้น ผมว่ามันเป็นจุดอ่อนนะ คนที่ว่าเป็น สส.เงิน
 เค้ายอะ แต่ว่าไม่ยอมมสร้างให้ชาวบ้าน ที่จริงก็เขาสร้างไปเลย ส่วนชาวบ้านจะเลือกใครก็ช่างเขา
 เพราะบางทีการสร้างนั้นส่งผลดี ราษฎรจะได้เจริญ แต่ที่นี้มาเล ก่อนหน้าที่จะเลือกตั้งแล้วคิดว่าจะ
 เอาอะไรได้ทั้งนั้น ผมก็ต้องเป็นคนบอกเขาไปว่าอยากพัฒนาอะไรบ้างในบ้านนี้ ที่ผ่านมาก็ได้นะ
 เหมือนสะพานที่ทุ่งเดา แค่วันเดียวที่จะเลือกตั้งก็ไปขอเขา ไปพบผู้ว่าถึงสองครั้งก็ได้ เราไม่ได้
 คว้าโอกาสเพื่อประโยชน์ส่วนตัวแต่ทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เพราะเราต้องคว้าโอกาสตอนนั้น
 แหะ เราจะได้ตอนไหนไม่ได้แล้ว แล้วเราไม่ได้หวังว่าจะเป็นนายกหรือว่า สส. อะไรไม่ แต่เราหวัง
 ว่าเขาจะมาช่วยเราบ้าง พวกถนนหนทาง หรือว่าบ้านบ้าง เราก็ขออยู่ด้วย สำหรับคนที่ไม่
 ความสามารถจะสร้างบ้านอยู่ก็มีบ้าง เก้าอี้บ้าง เพราะเป็นความสะดวกของประชาชน คนชาติไหน
 ขอ เขาก็ให้เหมือนกันทั้งนั้น เพราะว่าเวลาหน้าเลือกตั้งมันคึกคักขึ้นซักหน่อย หน้าเลือกตั้งมันได้
 เร็วกว่า เพราะหน้าเลือกตั้งมันคึกคักอะไรที่เราจะเอามันได้เร็ว”

(บุญเพรียง ละของมณี อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2552)

นอกเหนือจากการรู้จักใช้การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Communication) แล้ว ทักษะ
 ทางการสื่อสาร (Tactic Communication Skills) ยังเป็นส่วนช่วยเสริมให้สื่อบุคคลในชุมชน
 สามารถนำความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการสื่อสารไปใช้ให้บรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งสื่อบุคคลใน
 ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีทักษะทางการสื่อสารที่เด่นชัด 3 ลักษณะด้วยกัน ประกอบด้วย
 ทักษะการให้คำแนะนำ ทักษะการโน้มน้าวใจ และทักษะการแก้ปัญหา ดังต่อไปนี้

1) ทักษะการให้คำแนะนำ

สื่อบุคคลในชุมชนมักต้องเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นผู้ให้คำแนะนำกับสมาชิกในชุมชน จึง
 ต้องมีทักษะในการคิดไตร่ตรองเพื่อชี้แนะแนวทางให้กับสมาชิกในชุมชน และด้วยลักษณะ
 ความสัมพันธ์ที่สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีความใกล้ชิดผูกพันกับสมาชิกใน
 ชุมชนมานาน และมีความเสียสละในการทำงานเพื่อชุมชนอย่างเห็นได้ชัด จึงสามารถสร้าง
 ความรู้สึกน่าไว้วางใจให้เกิดขึ้นได้ และเมื่อสมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกเชื่อมั่นศรัทธาในตัวสื่อ
 บุคคลในชุมชนแล้ว ก็จะมี ความไว้วางใจที่จะเข้ามาขอคำแนะนำหรือปรึกษาในปัญหาต่างๆ

“ผู้นำที่นับถือก็ ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส เวลาที่เราเกิดทุกข์เกิดสุขขึ้นมา เวลาเราแก้ปัญหา
 อะไรไม่ได้ ก็ไปปรึกษาเขา เขาก็ช่วยเราได้ คนในหมู่บ้านนี้ถ้าเกิดว่าอาจารย์เรียกมาพูด เขาก็ฟัง
 กัน เพราะว่าเรานับถือพุทธอาจารย์ อยู่ทางวัด อยู่เพื่อวัด อาจารย์เรียกออกไปพูดอะไร ในทางที่ผิด

ถูก เราก็อ้าง ถ้าไม่มีอาจารย์ เราก็อ้างผู้ใหญ่บ้าน คนอื่นมันยาก เพราะสำหรับชาวบ้าน นอกเหนือจากอาจารย์แล้ว เขาจะไม่ค่อยฟังใคร ถ้าไม่มีอาจารย์ก็ต้องเป็นผู้ใหญ่บ้าน เพราะมันเป็นตำแหน่งหน้าที่ของเขาอยู่แล้ว นอกจากนี้ก็เรียกรัฐบาลมาพูดคุยกันเท่านั้น”

(ดิเม สุวรรณมณี อายุ 49 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

“ผู้นำที่นับถือ คือเจ้าอาวาส และคนเฒ่าคนแก่ที่เราเชื่อได้ว่าเขาจะแนะนำในทางที่ดีให้กับเรา ปกติเวลามีปัญหาที่ปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน ปัญหาเกี่ยวกับหลวงหรือเกี่ยวกับบ้าน เขาช่วยได้”

(เรวัต ศรีสวรรณ อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

2) ทักษะการโน้มน้าวใจ

ในการระดมความคิดเห็นหรือสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในการจัดการบริหารชุมชนนั้น สื่อบุคคลในชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีทักษะในการโน้มน้าวหรือโน้มน้าวให้สมาชิกในชุมชนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม สื่อบุคคลในชุมชนต้องมีเทคนิคการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้สึกผูกพันต่อประเด็นนั้นๆ ก่อนและเมื่อสมาชิกในชุมชนเกิดความรู้สึกผูกพันก็จะกลายเป็นแรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม อันนำไปสู่การลงมือกระทำกรนั้นๆ ต่อไป

“สิ่งลูกสิ่งหลาน เด็กตัวเล็กๆ เราก็อ้างเข้าวัด บอกเขาให้ได้รู้จักประเพณี เริ่มตั้งแต่เด็ก เพื่อจะให้ประเพณีเราอยู่ ถ้าหากเราไม่ชักชวนเด็ก ประเพณีไทยเราก็คงจะหมดไป เขามีสอนนะว่า เปรตเนี่ยะ บาปมาจากไหน ตอนนี่ที่เป็นเปรตคืออะไร เขาสอนกัน พระก็สอน เวลาทำงานเราก็อ้างประชุมกันตกลงกันว่าต้องทำงานนี้ ประเพณีเรา อย่าให้มันสูญหายไปไหน เราต้องรักษาไว้ ก็เลยทำ แต่ว่าจะทำงานใหญ่หรือเล็กนั้นก็แล้วแต่กองทุน แต่ยังไงก็ต้องทำ บางทีทุนเรามารวมเราก็อ้างใหญ่ บางทีเราไม่มีทุนเราก็อ้างแบบธรรมดา เพราะอย่างน้อยเราก็อ้างได้ทำ เพื่อที่เราจะรักษาไว้ประเพณีไม่ให้ไปไหน ในฐานะเราคนไทย พุดง่าย ๆ ว่าชาติ ศาสนา ภาษาของชาติ เราไม่ทิ้ง”

(จิต พรหมจรรย์ อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

3) ทักษะการบริหารจัดการ

ในกรณีที่เกิดปัญหาและความขัดแย้งขึ้นในชุมชน สื่อบุคคลในชุมชนจำเป็นต้องเป็นผู้ปรับประสานความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งด้วยลักษณะความคล้ายคลึง ความสนิทสนม รู้จักมักคุ้น รวมถึงมีวิถีชีวิตแบบเดียวกันกับสมาชิกในชุมชนนี้ทำให้เกิดความรู้สึก

เข้าใจ เห็นอกเห็นใจกัน และความไว้วางใจ จึงทำให้สื่อบุคคลในชุมชนมักเป็นที่ยอมรับนับถือและเป็นผู้นำของสมาชิกในชุมชน สื่อบุคคลในชุมชนจึงสามารถบริหารจัดการชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้

“ปกติเวลาที่ลูกบ้านมีปัญหา เค้าจะมาปรึกษา มีบ้าง ก็ปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ก็เราพอจะเคลียร์กันได้แต่ถ้าเรื่องใหญ่ๆ ก็ต้องถึงโรงพัก ที่ผู้ใหญ่ลงไปเคลียร์เองก็มีบ้าง เขาจะมาบอกผู้ใหญ่ แล้วผู้ใหญ่ก็ไปแบบนั้น บางทีเค้าไปรายงานตำรวจ ตำรวจก็โทรให้เราลงไป ให้ไปช่วยเคลียร์”

(บุญเพ็ญ ละเอียด 58 ปี, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2552)

นอกจากนี้ ยังพบว่าสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีบทบาทที่หลากหลายซึ่งแตกต่างกันไปตามสถานการณ์

1) บทบาทของครูผู้สอนและให้ความรู้

ด้วยพื้นฐานวิถีชีวิตของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าและความเพียรดำรงตนเป็นพุทธมามกะ รวมถึงทำนุบำรุงสถาบันศาสนา พระสงฆ์ในฐานะของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ชี้แนะและผู้อบรมสั่งสอน โดยผ่านการเทศนาหรือการชี้แนะแนวทาง ในขณะที่คนเฒ่าคนแก่ ครูหมอและเหล่าศิลปินพื้นบ้านก็มีบทบาทอย่างมากในการอบรมสั่งสอนและให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนผ่านกระทำหรือการปฏิบัติให้เห็น เป็นแบบอย่างการดำรงตนทั้งในการเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมและการดำรงชีวิตประจำวัน เพราะถือว่าเป็นผู้ที่สั่งสมองค์ความรู้และมีความชำนาญเป็นอย่างดี เช่นเดียวกับผู้นำอย่างเป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ที่ถือเป็นผู้มีความรอบรู้จากการมีประสบการณ์และการแลกเปลี่ยนสื่อสารกับภายนอกชุมชน

“เมื่อก่อนลุงเรียนภาษาไทยใช้ดินสอพองเขียนในกระดานแล้วลบ ไม่มีกระดาษ มีพระสอนตอนนั้นต้องเรียนภาษาไทย เพราะว่าเราจะบวช คือจะเอาความรู้ในพระพุทธศาสนา ศาสนาเรามาจากไหน ประสุมิติที่ไฉน เวลาใดที่ปรินิพพาน เพราะถ้าหากไม่รู้หนังสือไทย เราก็ไม่รู้ เพราะถ้าไม่เรียนหนังสือไทย พระธรรมวินัยเราก็ไม่รู้”

(จิต พรหมจรรย์ อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“ลุงเรียนรู้จากอาจารย์ที่แก่ๆ เราอยู่กับเขามานาน ตั้งแต่เด็กๆ อยู่วัดมาตั้งแต่อายุ 14 ปี พ่อท่านก็สอนให้ เขาเขียนไว้ให้มาเรียน เช่นผ้าป่าเอาอะไรมาว่า เอาอะไรมาถวายพระ งานกฐิน เอาคาถาอะไรมาว่า เรื่องสังฆทานทำยังไง เขาก็เขียนมาให้ เราก็เรียนที่เขียนไว้นั้น ถึงเวลาเราก็ทำตามที่เราเรียนมา อย่างลอยกระทง เอาคาถาอะไรมาว่า คำพระว่ายังไง แล้วทางมาเดเราก็เอา อาจารย์มาจากเมืองไทยมาสอนในโรงเรียน อาจารย์นี่แหละจะเป็นผู้แนะนำ เป็นผู้สอนเกี่ยวกับ ประเพณีวัฒนธรรม มันจะหายไปไม่ได้”

(ไหม สุตปริชา อายุ 74 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“เรานับถือพระเท่าๆ กัน มาจากเมืองไทย หรือเป็นพระมาเล เราก็นับถือเหมือนกัน เราคนไทยที่นี้ คนไทยมาเลที่นี้ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง คือว่าถ้าเป็นพระแล้ว เราก็ยกมือไหว้สวัสดีทั้งหมด แต่พระที่มาจากเมืองไทยมีความรู้มากกว่าอยู่แล้ว เพราะว่าเรื่องทางความรู้นั้นอยู่ในเมืองไทย คนมาเลนี้ความรู้ไม่เพียงพอ เพราะเขาอยู่ในเมืองแม่ พระมาจากเมืองไทยทุกปี บางองค์ก็มาอยู่เป็น เจ้าอาวาสก็มี อย่างที่นำสิ่งก็มาเป็นเจ้าอาวาสอยู่ 30 กว่าปีแล้ว คนก็นับถือเหมือนกัน เหมือนกัน กับพระมาเล”

(ดิ้ม สุวรรณมณี อายุ 49 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

“เมื่อก่อนลุงเรียนเขียนในกระดานย้อมสีดำ เขียนบนกระดานเอา พ่อท่านสอน ต้องเรียน นานเหมือนกันว่าจะเขียนได้ เรียนหลายวัน เรียนที่วัด คนเมื่อก่อนเขาเรียนภาษาไทยกันมาก เขาเรียนสวดไบสท์ เรียนหนังสือเมื่อก่อนคือเรียนให้อ่านออกเขียนได้ แล้วไปเรียนหนังสือต่อที่วัด เรียน หนังสือวัด เรียนสวดมนต์ เรียนคำที่พระพุทธเจ้าเทศนาไว้ เป็นบทๆ เราก็เรียนแล้วท่องจำ แต่ ปัจจุบันเป็นระบบการเรียนแบบระดับชั้น เดียวนี้ไม่มีใครได้สวดไบสท์/เทศน์แล้ว มีก็เจ้าอาวาส เท่านั้น”

(จุย สุวรรณมณี อายุ 72 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

2) บทบาทในการให้คำปรึกษา

สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีการให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางที่เหมาะสม ในกรณีที่มีสมาชิกในชุมชนมีข้อสงสัยและต้องการคำปรึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคน เฒ่าคนแก่ที่ถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์สั่งสมมาเป็นเวลานาน พบเจอเรื่องราวต่างๆ มากมาย จึงมีบทบาทอย่างมากในการให้คำปรึกษาแก่คนรุ่นหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของวัฒนธรรม ไทย ที่ถือว่าได้แทรกซึมอยู่ในช่วงชีวิตของคนรุ่นเก่าเหล่านี้มานาน องค์กรความรู้ที่สั่งสมมาและ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่นล้วนเป็นบทเรียนอันทรงคุณค่าที่คนรุ่นหลังจะได้นำมาเป็นเยี่ยงอย่าง

“คนในหมู่บ้านที่เราเคารพนับถือก็มีบ้าง พวกรุ่นพี่ หรือว่าเป็นญาติๆ กัน นอกเหนือจากนั้นก็เป็นเจ้าของอาวาส หรือน้ำของผมที่บวชเป็นพระอยู่ที่อลอสตาร์ หรือหากเรามีปัญหาอะไรเราก็ถามคนใกล้ตัวเรา อาจจะเป็นลุง เป็นคนแก่ที่สูงอายุมากกว่าเรา แล้วแต่เรื่องมากกว่า เราเคารพนับถือเจ้าอาวาสอยู่แล้ว เพราะในหมู่บ้านนี้แกเป็นหลัก เป็นที่พึ่งของเราทุกคน ส่วนผู้ใหญ่บ้านก็เหมือนกัน ถ้ามีปัญหาเรื่องบ้านเล็กๆ น้อยๆ ที่เขาแก้ได้ เราก็ไปหาผู้ใหญ่บ้าน ถ้าเกี่ยวกับพระด้วย เราก็ไปหาเจ้าอาวาส”

(เพ็ง สิริจันโท อายุ 29 ปี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2552)

3) บทบาทในการบริหารจัดการ

สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจะมีการวางแผนและบริหารจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบ เพราะถึงแม้ว่าชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจะเป็นชุมชนของชนกลุ่มน้อย แต่ก็มี การวางแผนเพื่อมอบหมายหน้าที่การจัดการงานอย่างทั่วถึง และด้วยความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดของสมาชิกในชุมชน สื่อบุคคลในชุมชนรู้ดีว่าใครมีความสามารถในด้านไหน จึงสามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงานหรือเลือกงานให้ตรงกับความสามารถของแต่ละคนได้

“ปกติก่อนที่จะจัดงานจะมีประชุมที่วัด เขาเรียกให้ลูกบ้านมาประชุม เรียกหมด เวลาไปเรียกก็ต้องไปบอกตามบ้าน บอกทีละบ้านเลย แต่บางทีก็ทำหนังสือ แล้วลูกบ้านส่วนมากก็ไปกันทุกที่ เราบอกว่าให้ไปประชุมกัน บางทีก็เวลาประชุมไม่ไป แต่พอถึงเวลาช่วยงานเขาก็ไปกัน บางคนไปแล้วเค้าตั้งให้เป็นอย่างโน้นอย่างนี้อีก เวลาที่ผู้ใหญ่พูดอะไรชาวบ้านเขาก็เชื่อก็ฟัง เขาทำช่วยๆกันหลายคนนั่นแหละ ผมไม่ใช่ว่าสำคัญอยู่คนเดียวที่นี่ อย่างเจ้าอาวาสบ้าง ผมบ้าง ครูในโรงเรียนไปแหล่งกับเด็ก เด็กก็กลับไปแหล่งกับพ่อแม่ ช่วยๆกันหลายๆฝ่ายนั่นแหละ ไม่ใช่ให้ผู้ใหญ่ทำคนเดียวงานแบบนี้ต้องอาศัยแบบว่าร่วมมือร่วมใจกัน”

(บุญเพ็ญ ละอองมณี อายุ 58 ปี, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2552)

“เวลามีประชุมของวัด เวลาที่วัดมีงานอะไรก็เรียกครูครั้นไปร่วมประชุม เวลาที่เป็นตัวแทนไปร่วมประชุมที่วัดก็ต้องกลับมาบอกเพื่อนบ้าน อย่างเช่น เวลาที่มีงานวัด หรือกิจการอะไรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนรวม ก็ต้องไปร่วมทั้งนั้น เวลากลับมาไม่ต้องเดินบอกตามบ้าน ชาวบ้านเขา

จะมาถามเองที่บ้าน เพราะเขารู้กันทั่วถึงว่าวันไหนและเวลาไหนที่มีประชุมอะไร แต่บางคนไม่ว่างไป เขาก็จะมาถามเรา เพราะว่าเราเป็นตัวแทน แล้วเขาก็ไปบอกต่อกัน เพราะว่าตรงนี้มีมันมีไม่กี่ครัวเรือน แค่ 10 กว่าครัวเรือนเท่านั้น คือแต่ละเขตก็มีตัวแทนของเขตนั้น มันมีอยู่ 10 จุดในบ้าน ปลายละไม่ เราตั้งขึ้น 10 กลุ่ม แต่ละกลุ่มก็มีอยู่ประมาณ 20-30 ครัวเรือน ตัวแทนกลุ่มก็รู้จักกันหมด ทำงานเกี่ยวกับวัดทุกคนเลย”

(ครี้น สมบูรณ์ศิลป์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2552)

4) บทบาทในการจัดการความขัดแย้ง

ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชน สื่อบุคคลในชุมชนมักใช้วิธีการไกล่เกลี่ย ประนีประนอม เพื่อให้เกิดความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นการยืดหยุ่นเข้าหาจุดกลางหรือจุดที่ยอมรับได้ และเนื่องจากความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน มีความเป็นเครือญาติกันสูงและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด วิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมกันจึงสามารถทำได้ไม่ยาก

“เรากับคนแขกไม่ทะเลาะกัน เราไม่หาเรื่องเขา เขาก็ไม่หาเรื่องเรา สอนยางเราติดกัน เรากรีดยางก็เห็นหน้ากันอยู่ทุกวัน คนที่นี้เขาไม่ทะเลาะฆ่าฟันกัน

(เอื้อน อินแก้ว อายุ 61 ปี, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2552)

ในขณะที่หากเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในชุมชนและบุคคลภายนอก สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจะมีบทบาทในการเปิดพื้นที่หรือหาช่องทางให้ได้ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งกัน โดยการทำหน้าที่เป็นคนกลางและเป็นผู้รับฟังคู่กรณีทั้งสองฝ่าย คอยเจรจาให้ยืดหยุ่นและประนีประนอมเพื่อหาข้อยุติให้ตกลงกันได้ด้วยดี โดยไม่จำเป็นต้องใช้กฎหมายเป็นตัวตัดสินเสมอไป และสำหรับกรณีความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น สื่อบุคคลในชุมชนเลือกที่จะใช้วิธีการออกหน้าพูดคุยและโน้มน้าวให้คู่กรณีลดราวาศอกต่อกัน เพื่อสร้างความปรองดอง ซึ่งความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภายนอกของสื่อบุคคล เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการสร้างกลไกการจัดระเบียบสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

“อย่างเช่นคนในบ้านทะเลาะกัน ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องไปเคลียร์ ให้จบกันด้วยดี อย่าให้ถึงไปทางรัฐบาล ต้องเจรจาในทางบ้านเสียก่อน ถ้าเจรจาทางบ้านแล้วเขาไม่ฟัง ก็ต้องขึ้นไปทางอำเภอ ทางศาลก็แล้วแต่ มันต้องดูแล ปกครองหลายอย่าง เรียกว่ารอบคอบ รอบด้านก็ว่าได้ อย่าง

ลูกบ้านคนไทยทะเลาะกันเอง หรือถ้าทะเลาะกับคนข้างนอก ก็ต้องไปเจรจากับเขาว่าเป็นคนไหน ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องมีหน้าที่ไปเจรจาด้วย แต่ก็ยังไม่เคยมีเกิดขึ้นเลย ที่ในหมู่บ้านก็มีแค่เล็กๆ น้อยๆ เขาก็เรียกผู้ใหญ่บ้านไปฟัง ไปเคลียร์ ก็ไม่ต้องถึงไปตำรวจหรือทางศาล”

(วิน แก้วมณี อายุ 50 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

“ลูกบ้านมีปัญหาเขาก็ไปหาผู้ใหญ่บ้าน ถ้าปัญหาทางวัด ก็มาหาเรา เช่น เขาจะมาบวช หรือจะทำอะไรในวัด หรือจะถวายข้าวสังฆทานในวัด เขาก็จะมาปรึกษาวันไหนพระว่าง วันไหนพระไม่ว่าง”

(จิต พรหมจรรย์ อายุ 56 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

5) บทบาทในฐานะผู้ประสานงาน/ตัวแทนชุมชน

เนื่องจากชุมชนชาวมลาเเชียเชื้อชาติไทยถือเป็นชุมชนเล็กๆ ท่ามกลางชนต่างเชื้อชาติ กลุ่มใหญ่ ดังนั้น บทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างมากในฐานะผู้ประสานงาน หรือการเป็นตัวแทนของชุมชน เพื่อเจรจาต่อรองเรียกร้องสิทธิอันพึงได้รับหรือแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกให้แก่ชุมชน ต้องเป็นสื่อกลางในการชักนำเอาบริการของรัฐบาล ตลอดจนข่าวสารต่างๆ จากรัฐบาลไปสู่สมาชิกในชุมชน รวมถึงเป็นทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานเพื่อขออนุญาตจากทางรัฐบาลเมื่อชุมชนจะมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมใดๆ ขึ้น

“ในหมู่บ้านนี้ คนที่หลงแล้วเชื่อหลงแล้วฟัง ช่วยแก้ปัญหา ก็ผู้ใหญ่บ้านนั่นแหละ หลงอะไรแก้ก็ทำได้ เหมือนกับว่าแกขอทางหลวงแก้ก็ทำได้ ถ้าแกขอไม่ได้ก็ไม่ว่ากัน”

(เวียง ส่งสว่าง อายุ 44 ปี, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2552)

“ผู้ใหญ่บ้านนี้ เวลาแกจะพัฒนา แกก็เรียกประชุม เวลาประชุมถึงแกถามว่าอยากได้อะไร ว่าเอาอะไร ถึงชาวบ้านก็ได้บอก ถึงแกทำให้ คือถ้าเราขอเขาก็ทำให้”

(เพื่อน สมบูรณ์ศิลป์ อายุ 48 ปี, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2552)

“ปกติแล้วลุงก็ไปทำงานร่วมกับทางวัดด้วย ช่วยกันนั่นและ ร่วมกันหมด เวลาทีมงานวัดเรา ก็ต้องไปรายงานทางรัฐบาลเขา มีอะไรก็ต้องไปรายงานเขาทั้งนั้นที่สถานีตำรวจ อย่างเช่นถ้าว่าจัดงานวัดแบบนี้ 2-3 คืนแบบนี้ ต้องไปขออนุญาตจากเขา แล้วเขาจะให้ใบอนุญาตมา เขาเรียกว่าโปรมิต แล้วเขาก็จะจัดเจ้าหน้าที่มาดูแลความเรียบร้อยให้เรา”

(บุญเพ็ญ ละเอียด อายุน้อย 58 ปี, สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2552)

“หน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านต้องปกครองบ้าน หลายสิ่งหลายอย่าง เกี่ยวกับรัฐบาลกลางจะสั่งงาน อย่างเช่นถ้ามีการประชุม ตอนนี้งานของรัฐบาลไม่มีแล้ว เมื่อก่อนถ้าประชุมของรัฐบาลเคตตี้ มันต้องผู้ใหญ่บ้าน อย่างน้อยแล้วเดือนละ 2-3 ครั้ง ตอนนี้อย่างน้อยมีแล้ว แล้วแต่รัฐบาลกลางจะเรียกประชุม หรือทางอำเภอจะเรียกประชุมว่าจะปกครองลูกบ้านยังไง ให้อยู่กันสุขสบายอย่างไรบ้าง อะไรที่ขาด บกพร่องบ้าง ทำหลายสิ่งแล้วที่เป็นการพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งถนนหนทาง หลายอย่างปลูกข้าวก็ขอให้รัฐบาลซุดคู้ให้ แต่งคู แต่งคลองให้เกลี้ยง ให้นำน้ำไหลคล่อง ต้องทำ ถ้าจะจัดงานบุญก็ต้องไปขออนุญาตจากคณะเจ้าอำเภอ หรือว่าเราจะจัดการเล่นลัคนึง ก็ต้องขออนุญาตเขาก่อน มีหนังสือออกจากอำเภอให้ เขาต้องอนุญาตก่อนเราถึงจะเล่นลัคนึงได้ในทางวัด ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นคนดำเนินการทางนี้ ส่วนทางวัดก็มีกรรมการวัดคอยจัดการในวัด เราหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการติดต่อกับรัฐบาลให้ เวลาที่มิ่งงานวัด กรรมการวัดเป็นคนบอกว่ามิ่งงาน แต่ในวันที่ประชุมกรรมการวัดก็เรียกให้ผู้ใหญ่บ้านไปร่วมประชุมด้วย ว่าเราจะจัดงานวัด จะจัดยังไง ทำยังไง ไปประชุมกันก่อน แล้วหลังจากนั้นก็เอาลูกบ้านมาประชุมกันอีกที คนต้นคิดที่จัดงานวัดก็เป็นกรรมการวัด แต่ถ้าเกี่ยวกับรัฐบาล ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องเป็นคนดำเนินการ จัดงานวัดก็ต้องขออนุญาต ต้องดูด้วยว่าจะต้องจัดงานแบบไหน ถ้าเป็นการตั้งเปรตรับเปรตตามประเพณีไทยนี้ไม่ต้องทำ แต่ถ้าเป็นการบวชพระ ต้องไปแจ้งทางอำเภอ ทางตำรวจให้เขารับรู้ หรือถ้ามิ่งงานจัดงานสนุกก็ต้องบอกตำรวจ ถ้าเกิดเรื่องขึ้นเขาจะได้รับรู้ด้วย คือถ้ามิ่งงานคากลางคืน มีลัคนึง มีโนรา เราก็ต้องบอกเขา บางทีก็ต้องขออนุญาตจากเขา การขออนุญาตก็ต้องรายงานไปเป็นเดือนๆ กว่าเขาจะอนุญาต เพราะมันผ่านหลายแผนก ไม่ใช่ว่าแผนกเจ้าอำเภอ เพราะทางตำรวจก็ต้องทำหนังสือยื่นไปด้วย”

(วิน แก้วมณี อายุน้อย 50 ปี, สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2552)

6) บทบาทในการสร้างผู้นำรุ่นใหม่

สื่อบุคคลในชุมชนมีความตระหนักถึงอนาคตของชุมชน มีการวางรากฐานและสร้างผู้นำทางวัฒนธรรมรุ่นใหม่ผ่านการอบรมสั่งสอนและการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสื่อบุคคลในชุมชนและกลุ่มเด็กรุ่นใหม่ และยังมีภารกิจให้เด็กรุ่นใหม่มีความกล้าแสดงออกเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย โดยการชักชวนให้เด็กได้เข้ามาเรียนรู้และฝึกฝนการแสดงให้กับเด็ก รวมถึงพาไปแสดงตามงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

“นี่ถ้าคิดไปแล้วเราก็ก็นั่นเป็นคนที่สืบทอดมาจากปู่ ปู่เป็นโนรา แล้วมาถึงพ่อก็ตามปู่ แล้วก็ตกมาที่เรา เราภูมิใจที่สุดที่เราได้รู้วัฒนธรรมและสิ่งของต่างๆ ที่ปู่เขาสืบทอดมา คือเป็นมรดกของปู่ ถ้าหากเราไม่ได้สืบทอดเรื่องนี้ เราจำเป็นอย่างไรที่เราต้องไปพึ่งพาอาศัยคนอื่น นี่เราภูมิใจอยู่ในตัวตรงนี้ ตลอดระยะเวลาที่ได้สอนมา ทายาทโนราก็มีอยู่ ที่คิดว่าจะฝากฝังเขาเอาไว้ได้ ก็พอมืออยู่บ้างตอนนี้ เพราะเขามาสมัครประมาณ 3 ปี พออาจารย์คนเก่าของเขาสิ้นไป พ่อแม่ก็เอามาฝากเราไว้อีก พอตัดจุกครอบเทริดแล้วเขาก็ออกไปทำงาน จนพอมือหลักมีแหล่ง มีฐานะขึ้นมาแล้ว เขาก็หันกลับมาเรื่องนี้อีก เพราะเขาว่าจะละไม่ได้ แล้วก็กลับมาฝากตัวอีก จึงคิดว่าเด็กคนนี้คงจะพยายามที่จะสืบทอดได้ (พ่อได้มองผู้สืบทอดไว้แล้ว)”

(พริ้ม ละของมณี อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2552)

“แต่ก่อนมีชุดหนึ่ง ที่เราเล่นคนแก่ๆ ถึงก็เราเคยแลที่บ้านเพื่อน เราคนแก่นั่นมันไม่เข้าที่เข้าทาง เราไปแลบ้านเพื่อนทำยังไงเราก็เอาตัวอย่างมา ก็เลยปั้นเด็กขึ้นมา ทั้งหมดช่วยได้ถ้าว่าขาดเด็กก็สนุกๆกันเอง มีคนเล่นอยู่ด้วย แต่ว่าเราฝึกเด็ก สมมุติว่าเป็นแข่งที่ไหนประมาณครึ่งเดือนผมให้ซ้อมใครที่ตีผิดพลาดผมให้ออก แล้วผมถามว่าใครที่ตีพลาดผมให้คนนั้นยอมรับ ต้องเอาแบบนั้น ถึงนี้เราก็ก็นั่นไปชวนเด็กๆ เขามาเล่นกัน ทีแรกลูกสาวผม ผมก็บอกให้ไปชวนเพื่อนๆน้องๆ ไม่ว่าจะหญิงหรือสาว พอตีช่วงโรงเรียนปิดเทอมมาเล่นกลองยาว ใครที่พ่อแม่ให้หัด ถ้าพ่อแม่ไม่ให้หัดเราก็ก็นั่นไม่รับ ให้ลูกไปชวนน้องๆมา แต่ไม่จำเพาะที่บ้านไหน แล้วแต่ใครจะมา ใครมาหัดได้มาได้เลย คือตัวเราเอง โนรา กลองยาว หนึ่งลุง ผมชอบขาดไม่ได้ กลองนี้ผมขาดไม่ได้ ต้องพาจนตายแน่นอน พวกประเพณีนี้ขาดไม่ได้ ผมนี่นึกว่าเกิดมาในมาเลเซียนี้ผมภูมิใจแล้วที่ทำของแบบนี้ได้ ถ้าผมอยู่เมืองไทยคิดว่าจะให้เหลือกว่านี้อีก (จะให้ดีกว่านี้อีก) นี่ยู่ในมาเลเซียทำได้ขนาดนี้แล้ว แต่ถ้าอยู่เมืองไทยน่าจะได้อีกมากกว่านี้อีก เราก็ก็นั่นภูมิใจแล้วว่าเราอยู่มาเลเซียเราทำได้ขนาดนี้ ที่ทำมาก็เคยมีคนไทยมาดู คนไทยเนี่ย คนไทยทั้งอีสานทั้งทางใต้มาตัดยางอยู่ลาดัง เวลาผมเล่นก็มาดูกันเต็ม เวลา มีงานอะไรเค้าก็จะมา เขาภูมิใจแล้วที่ทำแบบนี้ เขาว่าถ้าคนไทยไทยก็มีแบบนี้เหมือนกัน เราก็ก็นั่นสบายใจเหมือนกันที่เราทำได้ นี่ 11 ปีแล้วที่ทำแบบนี้มา เหมือนกับที่ผมว่านั่นแหละ มันต้องเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยๆเด็ก คนเก่าออกคนใหม่เข้ามา เราจะบังคับเด็กไม่ได้ ถ้าเด็กเรียนไม่ได้แล้ว ถ้าออกโรงเรียนแล้วก็กลับไปหางานทำ บางทีผมให้ให้ไม่ทันได้ไปเล่นซักรั้ง ไม่ทันได้แข่งซักรั้ง โรงเรียนเค้าสอบไม่ติดก็ต้องหยุดจำเป็นต้องไปทำงานหางานทำ ผมก็ต้องหาคนใหม่เข้ามาอีก ผมไม่ให้ขาด ถ้าว่าคนเก่าออกไปแล้วไม่เอาคนใหม่เข้ามากลองยาวเล่นไม่ได้ กลองยาวมันครบชุด ต้อง 12 คน เพราะฉะนั้นต้องฝึกเด็กใหม่ๆ มันจะได้ยังคงมีอยู่”

(เฉลิม ศรียะมณี อายุ 52 ปี, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2552)

“เป็นนายหนังมาหลายปีแล้ว สืบทอดเชื้อสายศิลปินมา หลังๆ ผมก็เล่นเพลินๆ เอาเอง เป็นพรสวรรค์ แล้วก็เล่นในวัด ศาลา วัด ในงานวัดบ้าง ปัจจุบันนี้ที่นี้ หนังควายกำลังจะหมดไป กำลังมองหาผู้สืบทอด เท่าที่เห็นตอนนี้ก็เป็นหลานเอง ดูท่าทางเพลินอยู่”

(อรุณ รัตนประทุม อายุ 55 ปี, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2552)

บทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยที่มีต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า สื่อบุคคลในชุมชนมีความสำคัญอย่างมากในฐานะกลไกในการระดมพลังการพัฒนาและสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และการแสดงบทบาทหน้าที่ดังกล่าวจะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการสื่อสารเชิงกลยุทธ์และทักษะทางการสื่อสารที่ดีหรือมีความสามารถด้านการสื่อสาร (Communication Competency) ภายใต้วามสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ (Historical Context) บริบททางวัฒนธรรม (Cultural Context) และบริบททางความสัมพันธ์ (Relation Context) ของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ซึ่งสื่อบุคคลในชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า การธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนท่ามกลางบริบททางสังคมและวัฒนธรรมต่างชนชาติต้องอาศัยความสามารถด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการชักจูงและโน้มน้าวใจเพื่อระดมพลังการพัฒนาจากสมาชิกในชุมชน

4.4 สถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยยังคงยึดถือในประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ อย่างเคร่งครัด สืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ทั้งที่เป็นประเพณีที่เหมือนกับประเพณีของภาคอื่นๆ ในประเทศไทย เช่น ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า รวมถึงประเพณีเฉพาะที่มีความเหมือนกับประเพณีในท้องถิ่นภาคใต้ของประเทศไทย เช่น ประเพณีวันว่าง ประเพณีบุญเดือนสิบ โนราโรงครุ ตลอดจนประเพณีของชาวไทยพุทธโดยทั่วไป เช่น ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีแต่งงาน ประเพณีงานศพ ซึ่งในที่นี่ ผู้วิจัยได้ศึกษาสื่อพิธีกรรม/สื่อประเพณีที่แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สื่อพิธีกรรม/สื่อประเพณีส่วนบุคคล และสื่อพิธีกรรม/สื่อประเพณีส่วนรวม โดยเลือกสื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช” และสื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ” เพื่อ

ศึกษาถึงสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมทั้ง 2 ประเภทในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน

4.4.1 สื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช”

4.4.1.1 สถานภาพของสื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช”

ชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยเชื่อว่า “การบวช” เป็นการเปลี่ยน “ภาวะ” จากคนดิบกลายเป็นคนสุก เพราะสมัยก่อนยังไม่มีโรงเรียน วัดจึงเปรียบเสมือนแหล่งเรียนรู้ ที่ทำให้ผู้บวชได้รับความรู้เกี่ยวกับธรรมะ ศีลธรรม และความรู้ทางวิชาชีพต่างๆ เมื่อผู้บวชเรียนสึกออกมาเป็นฆราวาสจะได้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีความรู้สามารถประกอบอาชีพการงานต่างๆ สำหรับชายชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยเมื่ออายุครบบวชหรืออายุย่างเข้า 21 ปี มักจะไปฝากตัวเข้าวัดเพื่อเรียนรู้ภาษาบาลีและภาษาไทย เมื่อเรียนรู้ภาษาแล้วจึงเรียนไหว้พระสวดมนต์ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น คำบรพชาอุปสมบท ฯลฯ ซึ่งเจ้านาคจะเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในวัดราว 1 เดือนก่อนบวช โดยชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยเรียกกันว่า “เรียนหนังสือวัด” เพื่อเป็นการเตรียมตัวที่จะบวช

การบวชของชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยนั้น นิยมบวชลูกหลานที่อยู่ในช่วงวัยเดียวกันพร้อมกันทั้งหมู่บ้านในช่วงก่อนเข้าพรรษา โดยไม่แยกจัดที่ละบ้าน ทำให้เมื่อมีงานบวชแต่ละครั้ง ก็จะมีญาติพี่น้องของเจ้านาคมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงถึงความพร้อมใจและความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ก่อนการบวช เจ้านาคต้องไปบอกกล่าวญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ เพื่อเป็นการขอโหสิกรรมที่เคยล่วงเกินคนเหล่านั้นไว้ ซึ่งการลาบวชนิยมไปบอกด้วยตนเอง โดยเฉพาะกับคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านที่ไม่สามารถมาร่วมงานบวชที่วัดได้ เจ้านาคต้องเดินทางไปบอกกล่าวลาบวชด้วยตนเอง ก่อนวันบวชนาค เจ้านาคทุกคนจะต้องร่วมสวดมนต์หรือทำวัตรเย็น จากนั้นจะมีการ “ซ้อมนาค” หรือการฝึกซ้อมการบรพชาอุปสมบทโดยเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ที่มีพรรษาพอสมควร จนกระทั่งเจ้านาคเข้าใจถูกต้องตรงกันและปฏิบัติได้ ซึ่งในวันนี้เหล่าญาติพี่น้องของนาคก็จะมาร่วมอยู่ในโรงธรรมและนิยมนำผ้าถุงมาให้นาคได้ผลัดก่อนนาคกลับไปบูชาที่บ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคล วันรุ่งขึ้นเป็นพิธีปลงผม โดยญาติจะร่วมกันโกนหัวนาค ทาขมิ้นและแป้งให้กับเจ้านาค

ภาพที่ 4.5 แสดงการโกนหัวนาค (นิตยสาร ค คน, 2549)

และมีการ “แห่นาค” โดยการให้เจ้านาค “ชีคอ” แห่เวียนรอบโบสถ์สามรอบ ก่อนจะเข้าไปทำพิธีในโบสถ์ซึ่งมีขั้นตอนเช่นเดียวกับพิธีกรรมการบวชในประเทศไทยต่อไป

ภาพที่ 4.6 แสดงการแห่นาค (นิตยสาร ค คน, 2549)

ชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยยึดถือกันอย่างเคร่งครัดว่า ลูกผู้ชายต้องบวชเรียนก่อนแต่งงาน เพราะการบวชเรียนนอกจากจะเป็นการสร้างผลบุญและตอบแทนพระคุณของบิดามารดาแล้ว ยังทำให้ผู้บวชเรียนถูกเรียกว่าเป็นคนเต็มคนและเป็นคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และเมื่อลาบวชแล้วจะไปขอบุตรสาวของใครมาแต่งงาน พ่อแม่ของผู้หญิงก็จะไม่รังเกียจ ผู้ที่ผ่านการบวชแล้วเมื่อสึกออกมาจะได้รับการยกย่องจากสังคม โดยชาวบ้านจะเปลี่ยนคำนำหน้าชื่อ คนที่เคยเรียกเราว่า “อ้าย” หรือ “ป่าว...” เราบวชแล้วเขาก็จะเรียกเราว่า “เณร” หรือ “หลวง...” เป็น “พี่หลวง” หรือ “น้ำหลวง” เช่น พี่หลวงมาก น้ำหลวงเพียร เณรมาก เณรเพียร เป็นต้น ซึ่งค่านิยมการบวชของชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยสะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกอยู่ในจิตวิญญาณของชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยมานาน และสามารถสร้างคุณค่าทางจิตใจเพื่อยึดเหนี่ยวให้ชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังคงไว้ซึ่งพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมอันดีงามในการบวชเพื่อดำรงตนในฐานะศาสนทายาทที่ช่วยสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและทำนุบำรุงสถาบันศาสนาไว้ได้อย่างมีศักดิ์ศรีท่ามกลางบริบททางสังคมและวัฒนธรรมต่างชนชาติ ซึ่งยังคงมีพิธีกรรมที่เคร่งครัดและยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนถึงทุกวันนี้

4.4.1.2 บทบาทของสื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช”

นอกเหนือจากประโยชน์และอันติสงส์จากการบวชโดยทั่วไปแล้ว ในที่นี้ ผู้วิจัยศึกษาบทบาทของสื่อพิธีกรรมการบวชของชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยในแง่ของการบวชท่ามกลางบริบททางสังคมและวัฒนธรรมต่างชนชาติและบทบาทของสื่อพิธีกรรมการบวชในฐานะสื่อพิธีกรรมส่วนบุคคลอันเป็นกลไกในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่ไม่เพียงมีบทบาทต่อปัจเจกบุคคล หากแต่ยังมีผลต่อชุมชนโดยรวมด้วย

บทบาทระดับตัวบุคคล

1) อบรมบ่มเพาะคุณธรรม/จริยธรรม

ท่ามกลางบริบทของสังคมและวัฒนธรรมต่างชนชาติที่มีระบบความเชื่อ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียม อาหารการกิน ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป ซึ่งความใกล้ชิดกับวัฒนธรรมอื่นอาจทำให้ความคิด อุปนิสัยใจคอและแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้บวชเรียนมีความผันแปรไปได้ สื่อพิธีกรรมการบวชจึงมีบทบาทในการหล่อหลอมเกลาจิตใจของผู้บวชเรียนให้อยู่ในกรอบของคุณธรรม/จริยธรรมที่ดีงามของสังคม รวมถึงการมีความรู้สึกนึกคิดอันนำไปสู่

การปฏิบัติตามแบบแผนของความเป็นไทย โดยใช้สถาบันศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและมี
หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการอบรมบ่มเพาะ

2) เป็นเครื่องมือให้การศึกษา

สำหรับชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย สื่อพิธีกรรมการบวชเป็นเหมือนเครื่องมือให้การศึกษา
โดยถึงแม้ว่าในชีวิตประจำวันชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจะใช้ภาษาอื่นในการสื่อสารกับคนต่างชน
ชาติ แต่เมื่อถึงเวลาต้องบวชเรียน ผู้บวชเรียนก็ต้องเรียนรู้ภาษาบาลีและภาษาไทยเพื่อเตรียม
ตัวที่จะบวช โดยเรียกกันว่า “เรียนหนังสือวัด” ซึ่งเป็นการเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในวัดราว 1 เดือนก่อน
บวช โดยนอกจากภาษาไทยจะเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ผู้บวชเรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในพระ
ธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ในขณะที่เดียวกันสื่อพิธีกรรมการบวชก็ได้ทำหน้าที่ธำรงรักษา
คุณค่าและสะท้อนความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาไทยเช่นกัน

บทบาทระดับกลุ่มก้อน/เครือญาติ/มิตรสหาย

1) ยกระดับคุณค่าทางจิตวิญญาณ

สื่อพิธีกรรมการบวชมีส่วนช่วยยกระดับคุณค่าทางจิตวิญญาณทั้งสำหรับผู้บวชเรียนและ
ญาติพี่น้อง เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมเพื่อสร้างระบบคุณค่าที่ให้ความหมายถึงการ
เปลี่ยนภาวะจากคนดิบเป็นคนสุขและแสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนา
ประจำชาติไทย นอกจากนี้ยังรวมถึงการได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นผู้ผ่านการบวชเรียนตาม
ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยแล้ว และมีการเปลี่ยนคำเรียกขานผู้ที่ผ่านการบวชแล้ว จากคำว่า
“อ้าย” หรือ “ป่าว...” เป็นคำว่า “เณร” หรือ “หลวง...”

2) สืบสานและสร้างความเข้มแข็งแก่สถาบันสงฆ์

สื่อพิธีกรรมการบวชมีบทบาทในการสร้างศาสนทายาทของพระพุทธศาสนาเพื่อทำหน้าที่
เผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับการสืบสานสถาบันศาสนาให้ดำรงอยู่ได้
อย่างยืนยาวท่ามกลางบริบทสังคมและวัฒนธรรมของศาสนาอิสลาม อันเป็นศาสนาประจำชาติ
และศาสนาของชนกลุ่มใหญ่ในประเทศ รวมถึงเป็นการธำรงสถานะของสถาบันสงฆ์ให้ดำรงอยู่
ด้วยความเข้มแข็งเพื่อเป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยต่อไป

บทบาทระดับชุมชน/หมู่บ้าน

1) สร้างปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

สื่อพิธีกรรมการบวชสามารถสร้างความทรงจำและความรู้สึกร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชนและชุมชนภายนอกได้เป็นอย่างดี โดยในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซียมักจะนัดหมายกันพาลูกหลานที่มีอายุครบบวช มาบวชเป็นพระภิกษุที่วัดพระบรมธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีญาติพี่น้องมาร่วมงานและแสวงบุญกันมากมาย ซึ่งถือเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยกันเองและเป็นการประกอบพิธีกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกับคนไทยในประเทศไทย

2) สร้างความสามัคคีเป็นปึกแผ่นของชุมชน

นอกเหนือจากบทบาทที่สื่อพิธีกรรมการบวชมีต่อปัจเจกบุคคลแล้ว สื่อพิธีกรรมการบวชยังสร้างช่องทางในการแสดงพลังความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน เพราะชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยนิยมบวชลูกหลานที่อยู่ในช่วงวัยเดียวกันพร้อมกันทั้งหมู่บ้านในช่วงก่อนเข้าพรรษา โดยไม่แยกจัดที่ละบ้าน ทำให้เมื่อมีงานบวชแต่ละครั้ง ก็จะมีญาติพี่น้องของผู้บวชเรียนมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงถึงความพร้อมเพรียงและความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี

4.4.2 สื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต”

4.4.2.1 สถานภาพของสื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต”

“บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต” เป็นพิธีกรรมที่มีพื้นฐานความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่เชื่อว่าเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษของตนที่ล่วงลับไปแล้ว โดยผู้ที่มีบาปกรรมต้องไปทนทุกข์ทรมานเป็น “เปรต” อยู่ในยมโลก และได้ถูกปลดปล่อยได้มาเยี่ยมลูกหลานและรับส่วนบุญที่ลูกหลานอุทิศให้ เป็นประเพณีที่จัดขึ้นปีละสองครั้ง คือ วันแรม 1 ค่ำเดือน 10 เรียกว่าวันรับเปรต และในวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 เป็นวันส่งเปรต

ก่อนวันทำบุญ ชาวบ้านจะเตรียมทำขนมที่ใช้ในประเพณีบุญเดือนสิบโดยเฉพาะ และเนื่องจากชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยอาศัยอยู่ในพื้นที่ของคนต่างชนชาติต่างวัฒนธรรม อาหารหรือขนมที่ต้องนำมาใช้ในงานบุญก็ไม่สามารถหาซื้อได้ ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจึงนิยมทำขนมด้วยตัวเอง โดยอาศัยการถ่ายทอดภูมิปัญญาและขั้นตอนการทำจากคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน ทั้งในรูปแบบการคอยบอกขั้นตอนการทำและแบบ “กุ่มมือทำ/พามือทำ” มีการรวมตัวกันทั้งในเครือญาติใกล้ชิดหรือในกลุ่มเพื่อนบ้านเรือนเคียงเพื่อทำขนมที่จะใช้ในงานบุญร่วมกัน ซึ่งมีขนมที่สำคัญๆ ดังนี้

ขนมเจาะหู หรือขนมตีข้า ทำด้วยแป้งข้าวเจ้าและน้ำตาลนวดให้เข้ากัน นำมาปั้นให้กลม แล้วกดให้แบน ใช้ปลายนิ้วทำรูตรงกลาง นำไปทอดในน้ำมันร้อนๆ จะสุก พู มีลักษณะเหมือนสตางค์แดงในสมัยก่อน เชื่อว่าเปรตจะได้นำไปใช้แทนเงิน หรืออาจจะใช้เป็นเครื่องประดับ

ขนมลา ทำด้วยแป้งข้าวเจ้าและน้ำตาล เอาไปใส่ในกะลาที่เจาะรูไว้ แล้วแกว่งหยอดลงในน้ำมันร้อนๆ ให้แผ่เต็มกระทะ จะได้ขนมที่มีลักษณะเป็นเส้น คล้ายตาข่าย แล้วใช้ไม้พายเล็กๆ พับให้เข้ารูป เชื่อว่าใช้แทนเสื้อผ้า หรือบางคนเชื่อว่าเป็นขนมที่ทำเพื่อให้เปรตที่มีปากเท่ารูเข็มสามารถกินได้

ขนมบ้า ทำด้วยแป้งข้าวเหนียวและน้ำตาล แผ่เป็นแผ่นกลมๆ นำไปทอด จะได้ขนมที่มีลักษณะคล้ายลูกสะบ้า เพื่อให้บรรพบุรุษได้นำไปเล่นสะบ้าในนรก

ขนมกง หรือขนมไข่ปลา ทำด้วยแป้งข้าวเหนียวผสมกับกะทิและไข่ และถั่วเขียวที่คั่วจนสุกแล้วไม่จนละเอียด เอามาผสมกับน้ำตาลที่เคี่ยวจนข้น คลุกเคล้าให้เข้ากันแล้วปั้นเป็นรูปกลมรีนำไปชุบแป้งที่เตรียมไว้แล้วทอด จะได้ขนมกงรูปคล้ายไข่ปลา เชื่อกันว่าใช้แทนเครื่องประดับ

ข้าวพอง ทำด้วยข้าวเหนียวนึ่งสุกแล้วนำมาอัดในพิมพ์ให้เป็นรูปเหลี่ยมหรือกลม ถอดออกจากพิมพ์แล้วตากให้แห้งก่อนทอดในน้ำมันร้อนๆ เชื่อว่าให้เปรตได้ใช้เป็นเครื่องประดับหรือเป็นแพใช้ลอยข้ามห้วงทะเลกรรม นอกจากนี้ ยังมีขนมอื่นๆ อีก เช่น ขนมเทียน กระจยาสารท ขนมต้มหรือต้ม เป็นต้น

ขนมส่วนหนึ่งจะถูกเก็บไว้เพื่อนำไปวัดในวันทำบุญ และส่วนหนึ่งจะถูกนำมาจัดเป็น “หุมรับ” หรือส้มรับ เพื่อความสวยงามและความสะดวกในการนำไปวัด โดยชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมักจะรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อจัดทำหุมรับของหมู่บ้านที่บ้านใดบ้านหนึ่งในคืนก่อนวันทำบุญ ซึ่งจะมีชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมารวมตัวกันเพื่อร่วมกันทำหุมรับอย่างคึกคัก คนหนุ่มสาวถือเป็นเสียงแรงหลักในการร่วมทำหุมรับ ในขณะที่มีเฒ่าคนแก่คอยชี้แนะและควบคุมในการจัดหุมรับอย่างเหมาะสม ลูกหลานตัวเล็กๆ ก็มาเฝ้าคอยมองดูพ่อแม่ร่วมกันทำหุมรับจนเสร็จ ซึ่งหุมรับจะใช้กระบุงเป็นฐานสำหรับใส่สิ่งของต่างๆ เช่น ข้าวสาร น้ำตาล เกลือ ขนมและผลไม้ต่างๆ แล้วใช้ไม้

ไผ่ทำโครงเป็นพุ่มสูงขึ้นไป ใช้ขนมลาที่ตากจนแห้งและเหนียวนุ่มจัดเรียงปิดคลุมโครงทีละชั้นเริ่มจากยอดจนคลุมทั้งหมดเหมือนรูปเจดีย์ แล้วใช้ดอกไม้ประดับให้สวยงาม

ภาพที่ 4.7 แสดงการทำห่มรับ

เช้าวันทำบุญ ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจะจัดขบวน “แห่ห่มรับ” จากบ้านเจ้าภาพไปยังวัดประจำหมู่บ้าน โดยมีการตีกลองยาว โห่ร้องและรำรำด้วยความสนุกสนานตามประเพณีไทย เมื่อถึงวัดแล้วห่มรับก็จะถูกนำไปทำพิธีในโรงธรรม ส่วนภายนอกโรงธรรมก็จะมี “หลาเปรต” หรือร้านเปรต ซึ่งเป็นแคร่ที่ทำสูงขึ้นจากพื้นเล็กน้อยให้ชาวบ้านได้นำอาหารมาวางตั้งไว้ เรียกว่า “ตั้งเปรต” และยังมีกรวางอาหารเอาไว้ตามใต้ต้นไม้และนอกวัดด้วย เมื่อเสร็จจากพิธีกรรมทางสงฆ์ ชาวบ้านและเด็กๆ ก็จะแย่งชิงอาหารที่วางไว้บนหลาเปรตกันอย่างสนุกสนาน เรียกว่า “ชิงเปรต” ซึ่งการชิงเปรตนี้เชื่อกันว่า การกินอาหารที่เหลือจากผีบรรพบุรุษ จะทำให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ และเป็นมงคลแก่ชีวิต

ภาพที่ 4.8 แสดงการแห่หุมร้อบ

นอกเหนือจากการดำเนินตามพิธีกรรมของประเพณีบุญเดือนสิบแล้ว ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังมีการนำเอา “เปรดสมมุติ” มาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรม โดยให้เด็ก 4-5 คนมาแต่งตัวเป็นเปรด ตกแต่งเสื้อผ้าด้วยกิ่งไม้ใบหญ้าหรือสิ่งของเหลือใช้ต่างๆ ให้ดูแปลกตา ซึ่งเปรดสมมุติเหล่านี้ต้องเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของพิธีกรรมทางศาสนาเช่นเดียวกับชาวบ้าน การทำเช่นนั้นนอกจากจะเพื่อสร้างความสนุกสนานแล้ว ยังทำให้เด็กๆ ได้เห็นตัวตนของเปรดหรือสิ่งที่เคยมีอยู่ในความเชื่ออย่างชัดเจน

พิธีกรรมบุญเดือนสิบ นอกจากจะเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษแล้ว ในวันที่มีการเตรียมขนมเพื่อทำบุญ ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจะนำขนมที่ทำไปแจกจ่ายให้ญาติพี่น้อง แบ่งปันให้เพื่อนบ้าน ตลอดจนคนเฒ่าคนแก่ที่ตนเคารพนับถือ และเมื่อถึงช่วงวันทำบุญบรรดาญาติพี่น้องที่แยกย้ายกันไปทำมาหากินในต่างที่ต่างถิ่นก็จะกลับคืนสู่บ้านเกิดเมืองนอนเพื่อร่วมกันทำบุญ ซึ่งถือเป็นการร่วมงานบุญประจำปีและเป็นการ “รวมญาติ” ที่ใหญ่ที่สุดของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาและมีพิธีกรรมที่เคร่งครัดเช่นเดิม

4.4.2.2 บทบาทของสื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต”

บทบาทระดับตัวบุคคล

1) สืบรากเหง้า

พื้นฐานความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของสื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบในชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย สามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างคนที่มีชีวิตและคนที่เสียชีวิตไปแล้วได้อย่างกลมกลืน และยังทำให้คนรุ่นหลังได้คิดย้อนกลับไปถึงเชื้อสายบรรพบุรุษของชนชาติและเรียนรู้ถึงที่มาที่ไปของตนเอง นอกจากนี้ การคิดเชื่อมโยงไปถึงสื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบที่มีอยู่ในประเทศไทย ยังทำให้คนแต่ละรุ่นได้รู้จักสืบสาวไปยังต้นกำเนิดหรือถิ่นฐานที่อยู่อาศัยในอดีตของชนชาติตน รวมถึงได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนไปพร้อมๆ กัน

2) การสืบต่อความเชื่อด้านวิญญาณ

สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบ มีหลักความเชื่ออยู่ว่าเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับที่ต้องชดใช้กรรมเป็นเปรตอยู่ในยมโลก ซึ่งในวันทำบุญนั้นเป็นวันที่เปรตจะได้มีโอกาสมาเยือนโลกมนุษย์เพื่อรับเอากุศลจากลูกหลาน ชาวมลายูเชื้อชาติไทยจึงให้ความสำคัญกับการร่วมพิธีกรรม ด้วยความเชื่อในเรื่องวิญญาณที่เชื่อมโยงไปถึงความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องชาติภพ ความเชื่อเรื่องผลทานและอานิสงส์แห่งความกตัญญู รวมถึงพื้นฐานความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับอำนาจของสิ่งที่เหนือธรรมชาติหรือผีบรรพบุรุษที่ฝังรากลึกอยู่ในจิตสำนึกของชาวมลายูเชื้อชาติไทย

3) สะท้อนภาพในจินตนาการ

รูปแบบการนำเอา “เปรตสมมุติ” มาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมบุญเดือนสิบ โดยให้เด็ก 4-5 คนมาแต่งตัวเป็นเปรต ตกแต่งเสื้อผ้าด้วยกิ่งไม้ใบหญ้าหรือสิ่งของเหลือใช้ต่างๆ ให้ดูแปลกตา และเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของพิธีกรรมทางศาสนาเช่นเดียวกับชาวบ้าน เป็นการจำลองหรือสะท้อนภาพในจินตนาการให้เห็นตัวตนของเปรตหรือสิ่งที่เคยมีอยู่ในความเชื่อให้เป็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น

บทบาทระดับกลุ่มก้อน/เครือข่าย/มิตรสหาย

1) การเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม

สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบ ทำหน้าที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับวัด เพราะนอกจากจะเป็นการทำบุญอุทิศไปให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับแล้ว พิธีกรรมบุญเดือนสิบยังเป็นการถวายสำหรับอาหารให้แก่พระสงฆ์ได้เก็บไว้ใช้ในช่วงฤดูฝนอีกด้วย ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยและวัด ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจนั้น มีสายสัมพันธ์แบบเกื้อหนุนกัน

2) เป็นพื้นที่สังสรรค์ของเครือข่าย

สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบ เป็นงานบุญที่มีการรวมญาติครั้งใหญ่ของชาวมลายูเชื้อชาติไทย เมื่อลูกหลานหรือญาติพี่น้องที่อยู่ต่างที่ต่างถิ่นได้กลับมาร่วมงานบุญที่บ้านเกิดของตน ก็จะได้พบปะพูดคุยกัน ใครที่ยังไม่รู้จักกันก็จะถูกแนะนำให้รู้จักกัน รวมถึงการร่วมรับประทานอาหาร ภายหลังจากเสร็จพิธีทางสงฆ์ ซึ่งสื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบถือเป็นพื้นที่ในการพบปะพูดคุยและสังสรรค์ระหว่าง “เครือข่าย” รวมไปถึงระหว่างชาวมลายูเชื้อชาติไทยด้วยกัน เพราะสื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบได้ทำหน้าที่เป็น “วาระ” หรือ “โอกาส” ให้ชาวมลายูเชื้อชาติไทยได้แสดงออกถึงความเป็น “พวกพ้อง” ได้อย่างชัดเจนท่ามกลางบริบททางด้านสังคมและวัฒนธรรมต่างชนชาติ

บทบาทระดับชุมชน/หมู่บ้าน

1) สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขนมหรืออาหารที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมบุญเดือนสิบก็ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพิธีกรรม รวมถึงยังแฝงไปด้วยความหมายอันหลากหลายที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เช่น ขนมกงหรือขนมไข่ปลา ที่เปรียบเหมือนเครื่องประดับสำหรับบรรพบุรุษได้ใช้ในยมโลก ขนมเจาะหูหรือขนมดีซำ ที่เชื่อว่าบรรพบุรุษจะได้นำไปใช้แทนเงิน หรืออาจจะใช้เป็นเครื่องประดับ เป็นต้น รวมถึงขั้นตอนการทำขนมหรืออาหารแต่ละชนิดก็มีรูปแบบและวิธีการทำแตกต่างกันออกไป ซึ่งชาวมลายูเชื้อชาติไทยนิยมถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำผ่านการบอกเล่าและสอนให้ลูกหลานได้ลงมือทำด้วยตัวเอง

และเนื่องจากขนมที่ใช้ในพิธีกรรมนั้นยังต้องถวายให้แก่พระสงฆ์ได้เก็บไว้ในช่วงฤดูฝน จึงมีการเลือกใช้วัตถุดิบที่เหมาะสมเพื่อให้อาหารสามารถเก็บไว้ได้นาน ซึ่งสามารถสะท้อนถึงภูมิปัญญาของชาวมลายูเชื้อชาติไทยได้เป็นอย่างดี

2) ระดมพลังชุมชน

ทุกขั้นตอนของพิธีกรรมบุญเดือนสิบล้วนต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจในการทำขึ้นมาให้เป็นรูปเป็นร่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำขนมหรืออาหาร การจัดหุ้บ การแห่หุ้บ การชิงเปรต ซึ่งต้องการการระดมความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน ทั้งในการจัดเตรียมข้าวของเพื่อประกอบพิธี และการเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินพิธีกรรมให้ลุล่วงด้วยพลังสามัคคีของชาวมลายูเชื้อชาติไทยด้วยกัน ทำให้สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบนอกจากจะเป็นเครื่องผูกจิตวิญญาณของปัจเจกบุคคลไว้กับจริยธรรมที่ดั่งามแล้ว ยังช่วยเยี่ยวยาและสร้างสมานฉันท์ของชุมชนให้เกิดขึ้นด้วย

3) สร้างความทรงจำร่วมกัน

สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบได้ถูกผูกโยงไว้กับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษมานานหลายชั่วอายุคน เรื่องราวเล่าขานเกี่ยวกับความเป็นมาอันยาวนานของบรรพบุรุษเชื้อชาติไทยที่ตั้งถิ่นฐานบนคาบสมุทรลพบุรีอยู่รอดถูกถ่ายทอดไปสู่รุ่นลูกหลานในวาระโอกาสที่มีการจัดพิธีกรรมขึ้น คนรุ่นหลังจะได้เรียนรู้และสร้างความทรงจำเชื่อมโยงไปถึงคนรุ่นก่อน รวมถึงสร้างความทรงจำและความรู้สึกร่วมกันกับสมาชิกในชุมชนคนอื่นๆ ขณะทำพิธีกรรมร่วมกัน

4) สร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีแก่ชุมชน

สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบเป็นพื้นที่ให้ชาวมลายูเชื้อชาติไทยได้แสดงออกถึงความเป็นเชื้อชาติไทยและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยร่วมกันท่ามกลางบริบทแวดล้อมและวัฒนธรรมของชนชาติอื่น โดยกระบวนการสร้างตัวตนผ่านการแสดงออกทางวัฒนธรรม เพื่อปกป้องความเป็นตัวตนของคนในชุมชน และสะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน (Collective Identity) นอกจากนี้ ยังสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและมีศักยภาพในการยกระดับอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชาวมลายูเชื้อชาติไทยให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยึดมั่นในสายตาของชนชาติอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม

4.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

4.5.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

1) ความเชื่อ

พิธีกรรมส่วนใหญ่ของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมักมีรากฐานมาจากพุทธศาสนาและผูกติดอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งไม่แตกต่างไปจากพิธีกรรมส่วนใหญ่ทางภาคใต้ของประเทศไทย สังคมชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจึงเป็นสังคมที่ได้นำเอาพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญาและพฤติกรรม มาผสมผสานกับระบบความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ รวมไปถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะการพึ่งพาอิงอาศัย ระบบความเชื่อจึงมีคุณค่าทางจิตใจและช่วยสร้างดุลยภาพในระบบความสัมพันธ์ระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน และระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงระบบความเชื่อยังเป็นเครื่องยึดโยงทางจิตวิญญาณของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูล เพราะสื่อพิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นสื่อที่มีความเชื่อเรื่อง “ผี” ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือคอยกำกับควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน และยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปลูกฝังและถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมให้แก่คนรุ่นหลังได้อย่างผสมกลมกลืน

นอกจากนี้ การมีระบบความเชื่อร่วมกันของสมาชิกในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย เช่น การนับถือศาสนาเดียวกัน คือ ศาสนาพุทธ การมีศรัทธาในวัดเดียวกัน คือ วัดประจำหมู่บ้าน รวมถึงการมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมไทยเหมือนกัน ยังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยไว้ด้วยกัน ดังนั้น ระบบความเชื่อจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งที่มีผลต่อการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยของบรรพบุรุษตั้งแต่สมัยโบราณให้ยังคงอยู่และสืบทอดอย่างต่อเนื่องจนเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติตนของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในปัจจุบัน

“ความเชื่อของคนที่นี่ในเรื่องบรรพบุรุษเรื่องผีกับที่คนที่เมืองไทยมันต่างกัน เมืองไทยเขาไม่ค่อยเชื่อ แต่เมืองนี้เขาเชื่อกันมาก แต่ก็แยกแยะนะ ไม่เชื่อแบบงมงาย อย่างถ้าน้องโดนครุหมอนโนรา ไปถึงก็ให้ครุหมอลงดู แล้วเขาเรียกขาศรีมาบน บนแล้วน้องหาย เขาก็เชื่อว่าน้องมีจริงครุหมอนโนรา คนที่นี่เชื่อมากกว่าเมืองไทย ที่เมืองไทยบางที่เขาก็ทำบางที่เขาก็ไม่ทำ คนที่นี่ใครมาใครเชื่อ ที่นี่เชื่อครุหมอนเพราะว่าเรามีครุหมอน อย่างน้องมีพระ น้องเชื่อพระ ลองครุหมอนนั้นน้องก็ไม่มี

อะไรถึงแล้ว ฝึบรพบุรุษก็เชื่อ แต่ต้องถาม ต้องพูดกันก่อน คนที่หาหมอนี่นี้ก็หาที่นี้ คนเมืองไทยก็มาหาหมอนี่นี้ บางคนมาดูโชคบ้าง คนจีนเชื่อเขามาก แต่เราคนไทยที่นี้ไม่ค่อยเชื่อหมอนเมืองไทยที่มาหาที่นี้ ส่วนคนไทยไม่ค่อยมีเข้ามาหาหมอนี่นี้”

(ทุ่ม รัฐธรรมนุญ อายุ 62 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

2) ผู้นำชุมชน

ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเป็นชุมชนที่มีต้นทุนด้านผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพ โดยพบว่าคุณลักษณะของสื่อบุคคลในชุมชนมีลักษณะสำคัญร่วมกัน คือ เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ รวมถึงต้องเป็นศาสนูปถัมภกหรือเป็นผู้มีความสัมพันธ์ความใกล้ชิดกับศาสนา จึงทำให้สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้รับความเคารพนับถือจากสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างมาก และเนื่องจากวัดถือเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนาจึงกลายเป็นผู้นำทางความคิดของสมาชิกในชุมชนไปด้วย พิธีกรรมต่างๆ ที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาจึงได้รับการสืบทอดโดยอาศัยสถาบันศาสนาเป็นหลัก สำหรับกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน ครูหมอและศิลปินพื้นบ้านก็ทำหน้าที่เป็นผู้ปลูกฝังและถ่ายทอดระบบความเชื่อและองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนจากคนรุ่นก่อนไปสู่คนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการก็มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการและดูแลทุกข์สุขของสมาชิกในชุมชน ตลอดจนประสานความเข้าใจระหว่างชุมชนกับรัฐบาลซึ่งมีรากฐานความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ ความรู้ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมไทยของสื่อบุคคลในชุมชนและความผูกพันใกล้ชิดระหว่างสมาชิกในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกับสื่อบุคคลในชุมชน ยังสามารถสร้างแรงศรัทธา ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในตัวสื่อบุคคลในชุมชนให้เกิดขึ้นได้ ส่งผลให้สื่อบุคคลในชุมชนสามารถโน้มน้าวและชักจูงใจให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมได้โดยง่าย ทั้งนี้ ด้วยความสำนึกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยและความมุ่งมั่นพยายามในการรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนไว้ ทำให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยอย่างเต็มที่ ซึ่งสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนผ่านการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมไทยที่จัดขึ้นในชุมชน

“ผมเคารพทุกคนในไม่สน เด็กก็เคารพ เคารพเจ้าอาวาส ลูกจิต เพราะเขาเป็นตัวอย่างที่ดี เขาพูดแล้วเขาทำจริง ผู้ใหญ่บ้านก็พูดจริงทำจริง ไม่ใส่ความคนอื่น ผู้นำมักอยู่หน้าพระ ทำ

กิจกรรมของเขาในงานวัด พระเพลเขาก็ช่วย เขาเป็นคนจัดการ ใช้ลูกน้องคนนั้นคนนี้ทำงาน เขา มาบอกงานที่บ้านว่าให้ไปทำโน่นทำนี่ เราอยู่ที่ร้าน เขาก็มาบอกที่ร้าน”

(ดิเม สุวรรณมณี อายุ 35 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

“ผู้นำในหมู่บ้านที่เคารพนับถือก็คือเจ้าอาวาส แล้วท่านก็เป็นพระอุปัชฌาย์ด้วย เท่าที่เห็น เพื่อนๆ ในรุ่นผมก็ยังไม่ไปวัดกันอยู่ มันอยู่ที่ตัวเรา ส่วนประเพณีที่เราเขาก็ไม่ต่างจากเมื่อก่อนมากนัก ในอนาคตประเพณีก็อาจจะหายไปถ้าไม่มีคนสืบต่อ แต่ถ้ามีคนสืบต่อก็คงจะไม่หายไป คนที่สืบต่อก็คงต้องมีหัวหน้าคนหนึ่งในหมู่บ้านคอยควบคุมไว้ Control ไว้ คือต้องมีสักคนที่พึ่งพาได้ เป็นหัวหน้าที่คอยให้ความรู้ต่อไปกับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้สืบต่อ ผมในฐานะเป็นเยาวชนคนหนึ่งคิดว่า ถ้าจะไม่ได้วัฒนธรรมเสื่อมไป เราก็ต้องมีคนสืบทอดต่อไป มีผู้นำ มีคนที่สืบทอดตลอดไป”

(บัณฑิต สีแสงรัตน์ อายุ 24 ปี, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2552)

3) ระบบเครือญาติ

ระบบเครือญาติเป็นสายสัมพันธ์ทางสังคมที่ยึดโยงชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งนอกจากสายสัมพันธ์ของระบบเครือญาติแบบสายโลหิตแล้ว ชาวมลายูเชื้อชาติไทยยังนิยมปลูกฝังให้ลูกหลาน “ดอง” หรือแต่งงานกับกลุ่มชาวมลายูเชื้อชาติไทยด้วยกันเอง จึงมีความเป็น “เครือญาติ” กันเกือบทั้งชุมชนหรือมี “ต้นตระกูล” เดียวกัน และสายสัมพันธ์ส่วนหนึ่งยังเกิดจากการ “นับญาติ” อันเนื่องมาจากความเคารพนับถือหรือมีมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน มีการผูกสัมพันธ์ทางใจที่แสดงออกโดยการนับถือกันเสมือนญาติโดยสายโลหิต ที่เรียกว่า “พ่อยก แม่ยก พี่ยก น้องยก” ซึ่งเป็นสัมพันธ์ภาพระหว่างกันที่ทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และก่อให้เกิดระบบอุปถัมภ์ขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ ความใกล้ชิดผูกพันระหว่างครอบครัวยังทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในรูปแบบของการ “กินงาน” ไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงาน งานบวช งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ ซึ่งหากมีการจัดงานขึ้นในบ้านของครอบครัวหนึ่ง สมาชิกในชุมชนคนอื่นๆ ก็จะพากันไปร่วมงานและช่วยงานนั้นๆ โดยเจ้าภาพไม่จำเป็นต้องออกบัตรเชิญให้มาร่วมงาน สมาชิกในชุมชนก็พร้อมจะมาให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ซึ่งแสดงถึงความสามัคคีระหว่างสมาชิกในชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น สายสัมพันธ์ทางสังคมในระบบเครือญาติจึงสามารถเยียวยาความขัดแย้งและสร้างสมานฉันท์ชุมชนได้เป็นอย่างดี

ในขณะที่สายสัมพันธ์ในระบบเครือญาติทำหน้าที่เป็นกลไกในการสร้างการมีส่วนร่วมและก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการร่วมพิธีกรรมของสมาชิกในชุมชน สื่อพิธีกรรมก็เป็นเครื่องมือ

ในการเชื่อมโยงสมาชิกในชุมชนให้มาทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความทรงจำและความสนุกสนานร่วมกัน รวมถึงทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันหรือสำนึกร่วมของชุมชน ดังนั้นจิตสำนึกรักพวกพ้องแบบชาวไต้หวันเองที่เป็นพลังผลักดันสำคัญในการประดับประคองสื่อพิธีกรรมให้คงอยู่มาได้จนถึงทุกวันนี้

“คนไทยเราทางนี้ ในเรื่องพิธีกรรมหรืออย่างเช่นครุหม่อโนรานั้น ก็คือเป็นวัฒนธรรมของเรา เพราะที่นั่นแหละที่พ่อแม่พี่น้องเขาจะมาพบปะสังสรรค์กัน เมื่อมีโนราพี่น้องเค้าจะมาบ้าน ที่อยู่ไกลๆ ก็จะกลับมา ผมว่ามันสำคัญเหมือนนะของแบบนี้ แล้วคนไทยที่นี้เขาก็รักกันเหนียวแน่น เพราะว่าเราคนไทยที่นี้เหมือนกับว่าชนกลุ่มน้อยมาอยู่ร่วมกัน เราอยู่กันแน่นและรักกันมาก เหมือนกับญาติเหมือนกับพี่น้อง เวลาถึงงานศพทางนี้ไม่มีคนชาติอื่นสู้เราได้เลย เพราะเราจะมาช่วยงานกันเยอะ”

(เที่ยง ศรีสุวรรณ อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม 2552)

“งานบวชนั้น ก็มีพี่น้องเขามาช่วยเหมือนกันกับงานศพ แต่่างานบวชนั้นเขาจะบอกกันมากกว่า ส่วนมากเขาบอกกับปาก เงินที่เขาเอามาช่วยก็ได้มากเหมือนกัน ได้เป็นสิบพันหรือได้เป็นแสนไปไหน แต่อย่างถ้ามีคนไม่สบาย นี่เหมือนว่าในบ้านนี้ มีคนเกิดอุบัติเหตุหรืออยู่โรงพยาบาล คนที่บ้านนี้ก็จะไปเยี่ยมกันเยอะ เขาไปเยี่ยมแล้วเขาก็ให้เงิน เขาจะไม่ถือว่าเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติ กลับมาพักผ่อนที่บ้านแล้วเค้าก็มาเยี่ยมอีก บางทีก็ไม่ได้มามือเปล่านะ บางทีก็ซื้อน้ำผึ้ง ขนมกาแฟ ก็ซื้อมาฝาก บางทีก็ซื้อมาจนว่าเจ้าบ้านกินอยู่เป็นปี ก็ยังไม่หมด เหมือนลูกสาวนำวันก่อนไปอยู่โรงพยาบาล 2 คืนเอง เค้าให้ 400 กว่า ญาติๆอะไรเค้าจะไปหมอนั้นแหละ เค้าไปเยี่ยมแล้วเราก็ช่วยเหลือกันหมด”

(ซิม แสนสงคราม อายุ 43 ปี, สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2552)

4) นโยบายของภาครัฐ

จากการที่รัฐบาลกลางให้อำนาจรัฐต่างๆ บริหารจัดการภายในรัฐของตนเองได้ตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดผลกระทบต่อชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่อาศัยอยู่ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันออกไป เพราะบางรัฐอาจมีกฎหมายที่เอื้อให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยสามารถแสดงออกทางวัฒนธรรมหรือทำพิธีกรรมต่างๆ ได้อย่างอิสระ ในขณะที่บางรัฐก็มีกฎหมายของรัฐที่เข้มงวดกว่า เช่น ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ สามารถจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ ได้อย่างอิสระ เพียงแค่ทำหนังสือแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลของรัฐเคดาห์เมื่อจะ

มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้น และชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ยังได้รับเชิญไปร่วมแสดงทางวัฒนธรรมในงานรื่นเริงของรัฐหรือร่วมต้อนรับแขกคนสำคัญของรัฐอยู่บ่อยครั้ง ในขณะที่รัฐกลันตัน ซึ่งมีความเข้มงวดในเรื่องของศาสนาและกฎหมายมากกว่าก็เป็นเหมือนกรอบที่คอยควบคุมการแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ทั้งนี้ การที่ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้มีโอกาสไปร่วมแสดงออกทางวัฒนธรรมในงานสำคัญๆ ของรัฐอยู่บ่อยครั้ง ถือเป็นกาเปิดพื้นที่และสร้างโอกาสให้ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้แสดงออกทางวัฒนธรรมของชนชาติ ซึ่งมีส่วนช่วยธำรงรักษาพิธีกรรมต่างๆ ให้ยังคงอยู่กับชุมชน ตลอดจนทำให้เกิดการขยายช่องทางสื่อสารและแสดงออกถึงตัวตนทางวัฒนธรรมของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยอย่างเปิดเผย รวมถึงเป็นการกระตุ้นให้คนรุ่นหลังซึ่งต้องเป็นผู้สืบทอดรุ่นต่อไปได้ตระหนักถึงคุณค่าและเกิดความมั่นใจในอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของตนเองที่ได้แสดงออกผ่านทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมที่หยั่งรากฝังลึกอยู่ในจิตวิญญาณของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมาช้านาน นอกจากนี้ การให้การสนับสนุนส่งเสริมและการให้ความสนใจจากองค์กรภายนอก เช่น กงสุลไทยประจำประเทศมาเลเซียที่ให้ความร่วมมือในการสร้างและบูรณะซ่อมแซมวัดไทยในมาเลเซีย มหาวิทยาลัยทักษิณและมูลนิธิพระวิเชียรโมลี (แฉล้ม เขมปญโญ) ที่ร่วมกันจัดทำหนังสือเรียนตามหลักสูตรการเรียนการสอน ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมไทย สำหรับชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยในประเทศมาเลเซีย รวมถึงความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วยความภาคภูมิใจ

ดังนั้น นโยบายของภาครัฐจึงเป็นปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนสำคัญที่ส่งผลในทางบวกต่อทัศนคติของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยให้สามารถสืบทอดวัฒนธรรมและพิธีกรรมต่างๆ ที่มีมาแต่อดีตไปยังคนรุ่นใหม่ได้ โดยการเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยและกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐอย่างสอดคล้องกัน

“รัฐบาลเขาเคยเข้ามาพัฒนาถนน เรื่องทำมาหากิน อย่างเช่นใครทุกข์ยากลำบาก เขาก็ช่วย คนที่เป็นหม้าย มีลูก เขาก็ให้เงินเดือน คนทำนา ทำยาง รัฐบาลก็ช่วย อย่างเช่นจะโค่นต้นยาง รัฐบาลก็ช่วย อย่างเราจะปลูกผัก แล้วไปบอกเขาว่าเราไม่มีทุน เขาก็ช่วย เขาให้เงิน ถ้าไม่ให้เงิน เขาก็ให้พันธุ์ผักมา เหมือนผู้ใหญ่เขาก็ช่วยเต็มที่ เขาส่งเสริมให้เราทำ ที่นี้เขาว่าทำนาทำไร่มากที่สุดในมาเลเซียงานอยู่เรื่อยๆ แล้วแต่ว่าคนจะทำหรือไม่ทำเท่านั้น เงินดี มีคนเมืองไทยมาทำงานที่ มาเลเซียเยอะมาก นอกจากรัฐบาลแล้ว กงสุลไทย สมาคมไทยก็มาช่วยอยู่บ้างเล็กน้อย แต่ไม่ใช่

เรื่องทำมาหากิน เขาช่วยเรื่องแม่หม้าย เรื่องฝังศพ ช่วยคิด ช่วยคุยกับรัฐบาลให้ช่วยเรา อย่างให้ทุนการศึกษา”

(ลิม สุวรรณมณี อายุ 49 ปี, สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2552)

“ประเพณีเราที่มีอยู่ในปัจจุบันทำให้เรารู้สึกว่ามีศักดิ์ศรีมีเกียรติ เพราะว่าหนึ่งรัฐบาลก็ให้ความอิสระกับเรา ให้เราทำตามประเพณีของเรา เขาไม่ห้าม เราถือว่าเรามี ถึงแม้ว่าเกียรติเราจะไม่สูงมาก แต่เราก็มีหน้าตาอยู่ ซึ่งถ้าเราจะทำอะไรสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกี่ยวกับประเพณีเรา รัฐบาลก็จะไม่คัดค้าน อีกสิ่งหนึ่งคือเราชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย นับได้ว่าเป็นบุญมีบุตร เป็นลูกที่ เพราะว่าศาสนาพุทธในมาเลเซียมันเกิดขึ้นก่อนอิสลาม เขาจะตัดเราออก ตัดคนพุทธออก มันไม่ได้ เพราะว่าในมาเลนั้น รัฐบาลมาเลเซียมันถือว่าเป็นเมืองที่มากชนชาติ เราทำอะไรเราก็ภูมิใจ เพราะเราทำได้ทุกอย่างและมีเกียรติ แล้วตอนนี้เราก็มีสมาคมคนไทยๆ เพราะฉะนั้นเราก็อยากจะทำให้เกิดเป็นสมาคมขึ้น เพราะว่าคนไทยในมาเลเรารู้จักกันไม่กีรัฐ ยังไม่ทั่วมาเล คนบางคนเกิดมา มันโตขึ้นมามันไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้มันก็ไม่รู้ มันไม่เคยไปรัฐอื่น มันไม่รู้ คือคนนอกที่นอกเหนือจาก Negari เรา ที่เขาไม่รู้จักเรา แต่เราอยากจะเป็นที่รู้จัก เพราะเราก็อยากจะมีหน้ามีตาเหมือนกับชาติอื่นเหมือนกัน พุดง่ายๆ คือ ต้องการแจ้งเกิดว่าเราเป็นคนไทยในมาเลเซียละ นี่คือสิ่งที่ผมอยากจะทำให้คนทั้งมาเลเซียนี้รู้ว่าเรามีอยู่ในมาเลเซียมานานแล้ว ถึงแม้ว่าเขาจะไม่รู้ว่าเราเกิดในมาเล แต่เราก็ถือบัตรประชาชนมาเลย์อยู่แท้ๆ มันก็รู้สึกภูมิใจอยู่เหมือนกัน”

(เพ็ง สิริจันโท อายุ 29 ปี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2552)

5) อิทธิพลของสื่อมวลชน

ในแง่ของการเปิดรับสื่อของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ก็มีการเปิดรับสื่อทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ ฯลฯ ของมาเลเซียและประเทศไทยควบคู่กันไป ซึ่งการเปิดรับสื่อจากประเทศไทยถือเป็นการขยายช่องทางการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมไทยและสื่อพิธีกรรมต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงยังเอื้อให้ชุมชนสามารถเลือกสรรเอาไปใช้หรือนำไปบูรณาการกับประสบการณ์และความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชน ดังนั้นอิทธิพลของสื่อมวลชนจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสถานภาพของสื่อพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และประสบการณ์จากภายในและภายนอกชุมชน

“ทุกวันนี้ที่วิมันเป็นบทเรียนอยู่ ที่วิมันสอนเด็กทุกๆ คน มันสอนเด็กทุกๆ คนให้รู้ภาษา เหมือนเป็นห้องเรียนหนึ่งเหมือนกันนะที่วิมันะ ทำไหนที่เราสอนเด็กแล้ว แล้วเด็ยเด็กก็ไปดูทีวีต่อ

มันได้ฟังสืบทอด แล้วคำที่เราใช้ผสมผสานกันมันก็ลืมหืมหมดแล้ว มันไปตามที่วิหค ภาษาไทยเราตรง นี้ที่เราพูดกันอยู่ทุกวัน มันค่อนข้างจะปนแขก มันปนกับภาษาแขก เรามักจะใช้ภาษาแขกเสริมเข้าไปด้วย เหมือนคำว่า บิสัน คนไทยเราไม่บ้านไหนก็ไม่ใช่คำไทย เขาใช้คำแขก ที่จริงมันคือ ดอง คือเป็นญาติกัน ฝ่ายชายฝ่ายหญิง ช้างพ่อช้างแม่ มันมีหลายคำที่ใช้คำแขกมาตลอด นี้เราก็ได้เรียนได้รู้บ้าง ไม่งั้นก็เพี้ยนไปมากกว่านี้แล้ว อย่างเมื่อก่อนนี่ก็ “ไปไหน ไปร้าน ชื่อไหน ชื่อบาทวัง (ชื่อของ)” “เสร็จแล้วมาย เสียบแล้ว (เสร็จแล้ว)” แต่ก่อนเราใช้แบบนี้ แต่พอเราได้เรียนรู้อ่าง เรา ก็เรียนเปลี่ยนบ้าง เราก็กลับมาใช้ของไทยเราเอง มันคืออยู่ที่วิ แต่เรามีทีวีช่องหนึ่งที่เราไม่ชอบ เป็นหนังโบราณ เพราะหนังโบราณนั้น รูปภาพมันลามกไปหน่อย หนังเก่า ภาพมันก็ไม่ชัดเลย แล้ว เด็กมันดู เราก็ไม่ชอบเลย คือทีวีที่ดีก็มี ‘ไม่ดีก็มี’

(ศรีเมฆ เหลี่ยมสกุล อายุ 57 ปี, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2552)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

1) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร

ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีฐานทรัพยากรทางธรรมชาติอันอุดม สมบูรณ์ เป็นสังคมเกษตรกรรมแบบยังชีพที่มีการปรับตัวทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรอย่าง ต่อเนื่องโดยการส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยในการผลิตจากภาครัฐ ทำให้ชาวมลายูเชื้อชาติไทย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากที่เคยเป็นระบบการผลิตเพื่อยังชีพเพียงอย่างเดียว ชาวมลายูเชื้อชาติ ไทยเริ่มมีการเปลี่ยนมาเป็นการผลิตเพื่อบริโภคและการตลาดควบคู่กันไป การเข้ามาของ เทคโนโลยีหรือเครื่องจักรกลใหม่ๆ ทำให้เสียส่วนของพิธีกรรมบางอย่างหายไป เช่น การออกปาก- กินวานหรือการลงแขกเกี่ยวข้าว การใช้ครกตำข้าว ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ กัน หรือธรรมเนียมการแซ่ครกแซ่สากในพิธีกรรมวันว่างก็ไม่มีให้เห็นแล้ว เหลือไว้เพียงพิธีกรรม วันว่างที่ยังคงปฏิบัติสืบทอดมา หรือแม้แต่การใช้ควายไถนา ก็คงเหลือเพียงคันไถให้ได้เล่าต่อว่า “ครั้งหนึ่งเราเคยใช้ควายไถนา” ซึ่งไม่เพียงทำให้ความนิยมของการเลี้ยงควายไว้ใช้งานลดน้อยลง เท่านั้น ความผูกพันทางจิตวิญญาณระหว่างมนุษย์กับสัตว์มีคุณหรือเพื่อนคู่ชีพที่ได้เคยอาศัยทำ มาหากินกันมาก็หายไป เช่นเดียวกันกับเครื่องมือในการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นก่อนไปยัง คนรุ่นหลังอย่าง “นิทานคนแก่เลี้ยงควาย” ก็หายไป ช่วงเวลาที่ปู่ย่าตายายเคยใช้ในการเล่านิทาน และพูดคุยหยอกล้อกับลูกหลานระหว่างที่กำลังปลอ่ยควายกินหญ้าก็หายไป บทเรียนในท้องทุ่งที่ เคยเป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างคนสองวัยก็จางหายไปพร้อมกับพื้นที่การเรียนรู้ของคน รุ่นหลัง

นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าปัจจุบันความก้าวหน้าของระบบการติดต่อสื่อสาร เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือหรือสื่ออินเทอร์เน็ต จะช่วยให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น และมีผลให้รูปแบบการติดต่อสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตาและการไปมาหาสู่ระหว่างกันก็ลดลงไปบ้าง แต่ด้วยความใกล้ชิดผูกพันกันของสมาชิกในชุมชนทำให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยนิยมไปมาหาสู่เพื่อไต่ถามสารทุกข์สุกดิบและแลกเปลี่ยนข่าวสารกันแบบเห็นหน้าค่าตามากกว่า ประกอบกับบทบาทของสื่อพิธีกรรมก็ได้ทำหน้าที่เป็น “วาระ/โอกาส” ให้สมาชิกในชุมชนได้ติดต่อสื่อสารกันและไปมาหาสู่กันมากขึ้น เช่น สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบที่มีธรรมเนียมปฏิบัติในการรวมญาติเพื่อร่วมงานบุญที่บ้านเกิด หรือธรรมเนียมการเอาขนมไปให้ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลกัน ซึ่งเป็นโอกาสที่ทำให้ญาติพี่น้องได้พบปะและสนิทสนมกันมากขึ้น และในแง่ของพื้นที่ทางการสื่อสาร ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังมีพื้นที่สาธารณะสำหรับพบปะพูดคุยกันและแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน เช่น ร้านน้ำชา ลานวัด เป็นต้น

2) การศึกษาในระบบ

ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในปัจจุบันนิยมส่งลูกหลานเรียนหนังสือในสถานศึกษาของรัฐบาล ซึ่งมักตั้งอยู่ในตัวอำเภอเมืองของแต่ละรัฐ ในแต่ละวันเด็กและเยาวชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจึงต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่สถานศึกษาของรัฐ หรือหากเป็นช่วงวัยที่เรียนในระดับอุดมศึกษาก็มักต้องไปเช่าหอพักอยู่อาศัยใกล้สถานศึกษาและใช้ชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่มากกว่าในชุมชนของตนเอง ทำให้ช่วงเวลาแห่งการเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมของชุมชนลดน้อยลงไปด้วย ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของคนสมัยก่อนที่ถึงแม้ว่าจะเรียนหนังสือในสถานศึกษาของรัฐบาลในตัวอำเภอเมือง แต่ลูกหลานชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยก็มักอาศัยวัดเป็นที่พึ่ง โดยการใช้ชีวิตอยู่ในวัดควบคู่ไปกับการเรียนรู้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา รวมถึงการฝึกพูดอ่านเขียนภาษาไทยเพื่อใช้ในการเตรียมตัวที่จะบวชเรียนตามศรัทธาและดำรงตนในฐานะเป็นทายาทของพระศาสนาของชายชาวพุทธที่พึงปฏิบัติ คนสมัยก่อนจึงได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมต่างๆ จากสถาบันทางศาสนาเป็นหลัก

แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในปัจจุบันก็ได้แสดงถึงความพยายามในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านการปลูกฝังและส่งเสริมให้ลูกหลานได้เรียนรู้ผ่านทางสถาบันศาสนา โดยการตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยและธรรมศึกษาขึ้นในวัดประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้สอนและให้ความรู้ การเรียนรู้ผ่านสถาบันศาสนาจึงเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ทางภาษา วัฒนธรรม และเป็นแหล่งอบรมบ่มเพาะเด็กและเยาวชนให้เป็นชาวพุทธที่ดี รวมถึงเป็นช่องทางในการสร้างผู้สืบทอดทางวัฒนธรรมอีกทางหนึ่ง ซึ่งการปลูกฝังความรักและความห่วงแหน

วัฒนธรรมของชนชาติผ่านการให้การศึกษาจะทำให้เด็กและเยาวชนไม่รู้สึกรู้สีกแปลกแยกจากวิถีชีวิตของชุมชน ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อสถานภาพของสื่อพิธีกรรม และทำให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยสามารถสืบทอดสื่อพิธีกรรมที่เหมาะสมกับบริบทและวิถีชีวิตของตนต่อไปได้ โดยไม่ถูกรวบงำจากวัฒนธรรมภายนอกเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของชุมชน

“เพราะเราเป็นคนพุทธเราก็ต้องฝึกต้องศึกษาเรื่องทางพุทธให้ถูกต้อง พุทธสอนยังไงเราก็ต้องทำตามอย่างนั้น ถ้าเราคนไทยรวมกลุ่มกัน ปรีชากัน และต่างคนต่างคอยดูแลกันอยู่ ก็จะช่วยกันได้ เราควรที่จะส่งสอนลูกเกี่ยวกับศาสนา เพื่อให้เด็กจะได้เข้าใจ เราถึงพยายามดึงให้เด็กได้เรียนภาษาไทย แล้วก็ต้องพาเข้าวัดไปวันละเล็กน้อย ให้เด็กเราได้รู้ว่าศาสนาพุทธทำกันมาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าสอนมาแบบนี้ ให้เด็กได้รู้ บางทีเพราะเราส่งเขาไปเรียนข้างนอกบ้าน อย่างเช่นส่งไปเรียนโรงเรียนในเมือง เขาให้เด็กเรียนตั้งแต่เช้าไปจนค่ำ จนเด็กไม่มีเวลาเรียนภาษาไทย เราอาจค่อยๆ ถูกกลืนไปที่ละเล็กละน้อย ลูกก็ไปปรึกษากับคณะกรรมการวัดว่าทำยังไงให้เด็กไทยได้เรียนภาษาไทยทุกคน เราก็ต้องหาหนทางแก้เอาไว้ เพราะถ้าเราคนไทย เด็กไทยไม่ได้เรียนภาษาไทย ประเพณีมันก็จะหมดไป วัฒนธรรมก็จะหมดไป และถ้าเป็นแบบนั้น เราก็ต้องโทษว่าเราเองที่ผิด เพราะเราไม่ได้สอนลูก ไม่ได้ส่งลูกไปเรียนโรงเรียนไทย เราจึงต้องบอกให้เขาส่งลูกมาเรียน พยายามบอกให้เขาส่งลูกส่งหลานมาเรียน เพราะว่าตอนนี้ยุคมันเปลี่ยนไปแล้ว เราจะไปไม่ทันแล้ว ถึงแม้ว่าเขาวิ่งแต่เราเดินก็ไม่มีอะไร ถ้าเขาเดินเราคลานก็ไม่มีอะไร เราก็ยังตามเขาทัน เพราะว่าศาสนาพุทธของเราไม่ได้หายไปไหน”

(ไหม สุตปริชา อายุ 74 ปี, สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552)

“เราคิดว่าไทยนี่จะมีตลอดไป จะยังไม่เสื่อมไปในมาเลเซีย เพราะเห็นอยู่ว่าเด็กๆ ก็ยังเข้าวัดอยู่เหมือนเดิม ยิ่งเด็กๆ ได้พระจะเมืองไทยมาสอน คำไหว้พระก็จะดีกว่าคนเฒ่าอีก ปรากฏว่าเก่งกว่าอีก ภาษาไทยเขาก็อ่านออกทุกคน สมัยคนโบราณเราก็แค่เรียนที่วัด เรียนแบบธรรมดา ถ้าจะทำให้วัฒนธรรมไทยยังอยู่ ก็ต้องมีพระมาสอน มีโรงเรียนไทย ถ้าโรงเรียนไทยยังอยู่ มันก็ยังอยู่ขาดไม่ได้ ในอนาคตก็คิดว่าจะยังอยู่ ยังไม่สูญเสีย ไม่เปลี่ยน เพราะว่าเด็กที่มาเองที่ยังบวชเป็นพระอยู่และยังไม่สึกก็มาก ถ้าจะให้วัฒนธรรมไทยมีตลอดไป ก็ต้องมีพระมาเป็นครูสอนภาษาไทย ให้เด็กตลอด ถ้าไม่มีการเรียน มันก็จะค่อยๆ หมดไป”

(พรหม ประภากร อายุ 47 ปี, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2552)

“ในอนาคต ผมว่าเราจะยังคงมีวัฒนธรรมไทยอยู่ ผมว่ามันจะไม่เป็นอื่นไป เราเป็นอยู่แบบไทยๆ เพราะว่าเราปลูกฝังเรื่องวัฒนธรรมไทยเข้าไปให้เด็กที่เรียนโรงเรียนไทยทุกวัน มันก็จะยังอยู่

อย่างนี้ตลอดไป มันจะเป็นแบบนี้ มันฝังใจอยู่แล้ว มันได้เรียนรู้มาก่อนแล้ว มันไปไม่ได้ มันไม่ไป
หรอก นั่นที่ผมได้เห็นๆ มา คนที่ไปเป็นฝ่ายโน้นคือคนที่ไม่รู้มาก่อน ภาษาไทยก็ไม่รู้อะไรเลยนั่นคือ
คนที่ไม่รู้มาก่อน คนที่รู้แล้วจะไม่ใช่คนอื่นไป นี่ที่เขาไปเรียนก็ได้รู้ภาษาไทยของเราแล้ว ประเพณี
วัฒนธรรมของเราก็บรรจุเข้าไปตอนที่เราให้เขาเรียนในวัยเด็กตั้งแต่อายุ 7-12 ปี ช่วงนี้เป็นช่วงที่
เราบรรจุให้เขาไปแล้ว ถ้าเขาไปเรียนโรงเรียนนอก เรียนภาษาอื่น มันก็ไม่เกี่ยวกัน เพราะว่ามันฝัง
เอาไว้แล้ว ไปเรียนจบมาแล้วก็ทำงานทำการไม่เห็นเสียอะไร เขาก็ไม่ใช่คนอื่นไป แต่คนที่ไปก็คือคน
ที่ไม่รู้มาก่อน ที่รู้ๆ มา ถ้าเขาได้รู้เกี่ยวกับความเป็นไทยแล้ว เขาจะไม่ใช่คนอื่นไปหรอก”

(ครั้น สมบูรณ์ศิลป์ อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2552)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่ออํารงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่ออํารงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชน รวมถึงสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม โดยศึกษาวิจัยจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยทำให้ได้ข้อสรุปในประเด็นต่างๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอข้อสรุปโดยแบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 บริบทชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ส่วนที่ 2 รูปแบบการสื่อสารเพื่ออํารงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ส่วนที่ 3 ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนต่อการอํารงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ส่วนที่ 4 สถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ส่วนที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

ส่วนที่ 1 บริบทชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

หมู่บ้านปลายละไมและหมู่บ้านไม้สน เป็นหมู่บ้านคนไทยที่เก่าแก่ ในอำเภอเป็นดั่ง (Pendang) รัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) มีชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้เป็นระยะเวลาที่ยาวนานและต่อเนื่องประมาณ 500 ปีมาแล้ว ในครั้งที่มีการปราบปรามโจรจีนคอมมิวนิสต์เมื่อ พ.ศ. 2495 ได้เคยถูกอพยพโยกย้าย และภายหลังจากเหตุการณ์สงบลงจึงได้ย้ายกลับมาอยู่ที่เดิม

ด้านสังคม โดยทั่วไปแล้วชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมักอยู่อาศัยแบบครอบครัวขยายผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว มีสมาชิกในครอบครัวโดยเฉลี่ยครอบครัวละ 3-5 คน และนิยมปลูกฝังให้ลูกหลาน “ดอง” หรือแต่งงานกับกลุ่มชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยกันเอง จึงมีความเป็น “เครือญาติ” กันเกือบทั้งชุมชนหรือมี “ต้นตระกูล” เดียวกัน รวมถึงมีความผูกพันในระบบอุปถัมภ์ มีการผูกสัมพันธ์ทางใจที่แสดงออกโดยการนับถือกันเสมือนญาติโดยสายโลหิต ที่เรียกว่า “พ่อยก แม่ยก พี่ยก น้องยก” และแต่ละครอบครัวภายในชุมชนจะมีความใกล้ชิดผูกพันและรู้จักกันเป็นอย่างดี มีความสามัคคี คอยช่วยเหลือและเกื้อกูลซึ่งกันและกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในรูปแบบของการ “กินงาน” ไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงาน งานบวช งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ และยังก่อให้เกิดความร่วมมือในการบริหารจัดการชุมชนโดยการสร้างระบบสวัสดิการของชุมชนขึ้น เช่น การจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจศพประจำหมู่บ้าน การจัดเวรทำอาหารถวายพระ เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจ ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ เช่น การทำนา ทำสวนยางพารา ทำสวนผลไม้ บนที่ดินทำกินของตนเองที่ได้รับการถ่ายโอนมาจากบรรพบุรุษ ผลผลิตจากการทำเกษตรกรรมในแต่ละปีไม่ค่อยส่งมาเส่อนักเนื่องจากยังต้องอาศัยธรรมชาติเป็นปัจจัยหลักในระบบการผลิต ส่งผลให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยส่วนใหญ่มีฐานะอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามในปัจจุบันรัฐบาลมาเลเซียมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรที่มีอาชีพด้านการเกษตร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ได้เพิ่มผลผลิตโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่แทนการใช้แรงงานคนหรือสัตว์ รวมถึงให้การสนับสนุนในเรื่องเงินทุน การแจกปุ๋ยหรือเมล็ดพันธุ์ที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูก

ด้านการเมืองการปกครอง ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีหมู่บ้านซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการให้ทำหน้าที่ปกครองหมู่บ้าน และในขณะเดียวกัน ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยก็มีพระสงฆ์และวัดเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ทั้งในการประกอบศาสนพิธี จัดงานประเพณี และการประกอบกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน นอกจากนี้ ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังมีการรวมกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อสร้างควมมีเอกภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ในรูปแบบของสมาคมอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เช่น สมาคมไทยมาเลเซีย (Persatuan Siam

Malaysia) สมาคมไทยเคดาห์ (Persatuan Siam Kedah) และเข้าไปมีบทบาททางการเมือง เพื่อต่อสู้และปกป้องสิทธิในผลประโยชน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงต่อรองกับกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่า

ด้านภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมักใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในชีวิตประจำวัน นิยมตั้งชื่อและนามสกุลตามธรรมเนียมไทย ซึ่งได้ถูกระบุไว้ในบัตรประชาชนของประเทศมาเลเซียอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ภาษาไทยจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการบันทึกและถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยอันเป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาหลายต่อหลายช่วงอายุคน และด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจึงมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของสมาชิกในชุมชน มีการประกอบพิธีกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด และยังคงยึดถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังมีความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องผีसाงเทวดา ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และเครื่องรางของขลัง โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันในกรอบจริยธรรมของชุมชนอย่างเหมาะสม

ด้านการสื่อสารในชุมชน ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน วัดจึงเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนทั้งในการประกอบศาสนพิธี จัดงานประเพณี และการประกอบกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน เมื่อวัดมีกำหนดการจัดงานประเพณีต่างๆ ก็จะมีการแจ้งข่าวไปยังสมาชิกในชุมชนโดยอาศัยกรรมกรวัดเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข่าวสารแบบเคาะประตูบ้านทุกครัวเรือน หรือการจัดทำใบประกาศติดตามร้านค้า บริเวณวัดหรือบอร์ดติดป้ายประกาศประจำหมู่บ้าน รวมถึงอาศัยการประกาศให้ทราบโดยทั่วกันผ่านเครื่องขยายเสียงในวันที่มีการจัดงานขึ้นในวัดและมีสมาชิกในชุมชนมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังมีการติดต่อสื่อสารด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

1) การสื่อสารเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีการเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมผ่านการอบรมสั่งสอนและการบอกเล่าของคนจากรุ่นสู่รุ่นแบบปากต่อปากเป็นสำคัญ เนื่องจากไม่มีการรวม

รวบเอกสารทางวัฒนธรรมหรือเก็บบันทึกประวัติศาสตร์อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร การถือปฏิบัติตามแบบอย่างหรือ “การคิดเชื่อมโยงต้นแบบ” จึงเป็นวิธีการสื่อสารเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย โดยชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยตระหนักอยู่เสมอว่า ตนเป็นคนไทยคนหนึ่ง ที่นับถือพระพุทธศาสนา มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ที่เคยปกครองดินแดนแถบนี้มาก่อน รวมถึงมีขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างไทยที่ไม่แตกต่างไปจากประเทศไทยเมืองแม่

ในแง่ของการสื่อสารผ่านสื่อบุคคล คนแต่ละรุ่นแต่ละช่วงอายุก็จะมีวิธีการในการเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยคนเฒ่าคนแก่มักจะปลุกฝังให้ลูกหลานได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยผ่านการ “อบรมสั่งสอนและพาไปทำ” ในขณะที่กลุ่มคนวัยกลางคนมีรูปแบบการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดทางวัฒนธรรมแบบ “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” เป็นการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างให้ลูกหลานได้เห็นและเอาเป็นเยี่ยงอย่าง และสำหรับการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มหลัง นอกเหนือจากการปลุกฝังผ่าน “การอบรมสั่งสอนและพาไปทำ” จากคนรุ่นก่อนแล้ว การได้เข้าไปสัมผัสและมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ จะทำให้เกิดการเรียนรู้แบบ “อยู่ไปก็รู้เอง” เพราะการได้เห็นและการได้มีโอกาสเข้าร่วมอยู่บ่อยครั้ง ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้และซึมซับรับเอาวัฒนธรรมนั้นๆ เข้าไปโดยไม่รู้ตัว

การสื่อสารเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมยังถูกสอดแทรกผ่านการเรียนการสอนในโรงเรียนสอนภาษาไทย ที่มีการจัดตั้งขึ้นภายในวัดประจำหมู่บ้าน ซึ่งเด็กไทยทุกคนจะได้มีโอกาสเรียนธรรมศึกษาควบคู่ไปกับการเรียนภาษาไทย โดยมีพระสงฆ์หรือฆราวาสซึ่งอาสามาเป็นครูสอนให้เด็กได้อ่านออกเขียนได้ และยังมีระบบการสอนแบบ “พี่สอนน้อง” โดยกลุ่มรุ่นพี่ที่จบการศึกษาไปแล้ว ซึ่งนับว่าเป็นกำลังสำคัญในการสืบทอดอัตลักษณ์ทางภาษาให้กับรุ่นน้องต่อไป นอกจากนี้ กิจกรรมเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่โรงเรียนสอนภาษาไทยจัดขึ้นในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเด็ก วันพ่อและวันแม่ ก็เป็นสื่อทางการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนได้เช่นเดียวกัน

นอกเหนือจากการเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมผ่านการสื่อสารของสื่อบุคคลแล้ว ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังมีการสื่อสารผ่านสื่อพื้นบ้านอันเป็นกลไกในการสร้างเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมควบคู่กันไป เช่น หนังควายหรือหนังตะลุง ที่เป็นการเล่าเรื่องด้วยภาพเงา (Shadow Play) ที่ผู้ชมจะได้รับฟังและซึมซับคำสอนซึ่งนายหนังสอดแทรกเข้าไปพร้อมๆ กับอรรถรสจากการรับชม รวมถึงการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนก็ยังเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างการเรียนรู้และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมให้กับชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย เนื่องจากปัจจุบันชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีการเปิดรับสื่อและติดตามข่าวสารจากสื่อมวลชนประเทศไทยมากขึ้น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชนจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยสามารถเรียนรู้และรับ

เอาวัฒนธรรมต่างๆ ไป ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ทั้งสิ้น

นอกจากนี้ การสื่อสารเพื่อเรียนรู้และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมยังปรากฏใน**เครือข่ายการสื่อสารภายในชุมชน** เช่น การจัดเวรทำอาหารถวายพระ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในรูปแบบของการ “กินงาน” การจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจศพ รวมถึง**เครือข่ายการสื่อสารระหว่างชุมชน** เช่น การติดต่อสื่อสารของวัดไทยในรัฐต่างๆ ของประเทศมาเลเซีย การรวมกลุ่มของเยาวชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในนาม “กลุ่มร่วมไทย” และ**เครือข่ายการสื่อสารภายนอกชุมชน** เช่น การนัดหมายกันพาลูกหลานไปบวชที่วัดพระบรมธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นประจำทุกปี การจัดงานทอดกฐินและทอดผ้าป่าร่วมกันระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยและคนไทยจากประเทศไทย ความร่วมมือของคณะสงฆ์ประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย และความช่วยเหลือทางการศึกษาจากมหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา เป็นต้น

2) การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในกรณีที่มีการจัดงานประเพณีหรือพิธีกรรมขึ้นภายในวัด อันนอกเหนือจากวันสำคัญทางศาสนาที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีแล้ว คณะกรรมการวัดหรือนายวัดจะเป็นผู้นำเอาข้อมูลข่าวสารการจัดกิจกรรมออกไปเผยแพร่ยังลูกบ้านหรือสมาชิกในชุมชน โดยเป็นลักษณะของการ**สื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา** มีการบอกกล่าวถึงเรื่องราวหรือข้อมูลข่าวสารกันแบบ “เคาะประตูบ้าน” เพื่อบอกกล่าวให้เจ้าบ้านได้ส่งตัวแทนของครอบครัวไปร่วมในการประชุมของชุมชน เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะ และยังเป็นการประชุมเพื่อแจ้งกำหนดการจัดงานและจัดแจงแบ่งหน้าที่ให้สมาชิกในชุมชนได้ทราบโดยทั่วกัน โดยในขั้นตอนของการประชุม มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกันในรูปแบบของการ “ปรึกษาหารือ” เพื่อหาข้อตกลงและสร้างความเข้าใจร่วมกัน โดยหากหาข้อสรุปไม่ได้ ก็จะถือเอาเสียงข้างมากที่เหมาะสมเป็นข้อยุติ

ทั้งนี้ ยังพบว่าชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีการ**สื่อสารผ่านพื้นที่สาธารณะ** ในโอกาสต่างๆ เช่น การที่ทางวัดมักใช้ช่วงเวลาของวันที่มีการจัดงานประเพณีในการแจ้งข้อมูลข่าวสารหรือกำหนดการจัดงานในครั้งต่อไปโดยประกาศผ่านเครื่องขยายเสียง เพื่อย้ำเตือนให้สมาชิกในชุมชนได้ทราบว่าจะมีการจัดงานต่างๆ ขึ้น และเพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้มาเข้าร่วมงานประเพณีที่ทางวัดจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และนอกจากการทำนุบำรุงวัดไทยในมาเลเซียของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ขณะเดียวกันการดำรงอยู่ของวัดไทยส่วนหนึ่งก็อาศัยแรงศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนชาวจีนและอินเดียรวมอยู่ด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการหลอมรวมจิตใจด้วยแรง

ศรัทธาของชนต่างเชื้อชาติ รวมทั้งยังช่วยให้วัดไทยในมาเลเซียสามารถดำรงอยู่และยังคงเป็นเสมือนแรงเกาะเกี่ยวให้ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยอยู่ร่วมกันได้

นอกจากนี้ ยังมีการสื่อสารผ่านสื่อเฉพาะกิจ เช่น ป้ายประกาศที่ติดอยู่ตามร้านค้า บริเวณวัดหรือบอร์ดติดป้ายประกาศประจำหมู่บ้าน เพื่อใช้ในการแจ้งข้อมูลข่าวสารไปยังสมาชิกในชุมชน โดยข้อความที่ใช้ในการเผยแพร่ มักเขียนขึ้นเป็นภาษาไทย ภาษาจีน และภาษามลายู จึงถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชนชาติอื่นๆ ที่เข้ามาในชุมชนได้ทราบไปพร้อมๆ กัน

3) การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน

ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยใช้การสื่อสารแบบวจนภาษาและอวจนภาษา โดยการสื่อสารผ่านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางวัตถุ การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางภาษา การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางจิตใจ และการสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางสุนทรียะ ซึ่งถึงแม้ว่าชาวมลายูเชื้อชาติไทยกระจายตัวอาศัยอยู่ในรัฐต่างๆ ของประเทศมาเลเซีย แต่ก็ยังคงมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและมีการไปมาหาสู่กันอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะเมื่อมีงานประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น และสะท้อนให้เห็นว่าสื่อประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชนสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน รวมถึงเป็นเครื่องมือในการโยงใยสายสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนที่อยู่ไกลออกไปจากชุมชน

นอกจากนี้ ยังรวมถึงการสื่อสารผ่านสื่อประเภทต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีให้ชาวมลายูเชื้อชาติไทยผ่านช่องทาง การนำเสนอของสื่อต่างๆ เช่น การที่ชาวมลายูเชื้อชาติไทยเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยผ่านการนำเสนอของสื่อโทรทัศน์จากประเทศไทย การติดต่อสื่อสารกับผู้ดำเนินรายการวิทยุของประเทศไทย ซึ่งการเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์และวิทยุจากประเทศไทยสามารถสร้างความรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกันและทำให้ชาวมลายูเชื้อชาติไทยสามารถคิดเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชนชาติไทยที่อาศัยอยู่ในต่างพื้นที่กันได้ รวมถึงการเป็น “คนในข่าว” หรือการได้เห็นเรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนถูกนำเสนอผ่านทางสื่อประเภทต่างๆ ก็สามารถสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจและรู้สึกถึงความมีตัวตนทางวัฒนธรรมให้กับชาวมลายูเชื้อชาติไทยได้

ส่วนที่ 3 ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

จากการวิจัย พบว่า สื่อบุคคลในชุมชนที่มีบทบาทในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย ประกอบด้วย พระสงฆ์ คนเฒ่าคนแก่ในชุมชน ครู หมอและศิลปินพื้นบ้าน รวมทั้งผู้ใหญ่บ้าน โดยหากพิจารณาถึงคุณลักษณะของสื่อบุคคลในชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น จะพบว่าสื่อบุคคลดังกล่าวมีคุณลักษณะสำคัญร่วมกัน คือ เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ และคุณลักษณะเฉพาะของสื่อบุคคลในชุมชนแต่ละบุคคลยังมีส่วนเสริมเติมเต็มซึ่งกันและกันในบทบาทของการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางธรรมและเป็นผู้นำในพิธีกรรมทางศาสนา ดำรงตนเป็นศูนย์รวมและที่พึ่งทางจิตใจของสมาชิกในชุมชน ส่วนคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนซึ่งเป็นผู้นำทางโลกก็ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในมิติวัฒนธรรมของชุมชน และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน และยังเป็นผู้นำในระดับครอบครัวหรือเครือญาติในระบบอาวุโส ในขณะที่ครูหมอและศิลปินพื้นบ้านซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณก็ทำหน้าที่ในการสืบสานและสะท้อนคุณค่าของวัฒนธรรมด้วยจิตวิญญาณผ่านเครื่องมือทางวัฒนธรรมต่างๆ และผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชนก็มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของสมาชิกในชุมชนและคนนอกชุมชนในระดับสังคมส่วนรวม

นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า ในแง่ของการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน สื่อบุคคลในชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยมีคุณลักษณะที่โดดเด่นในเรื่องของการบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วยความเข้าใจภายใต้กรอบคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของวัฒนธรรมว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะเมื่ออยู่ในบริบทแวดล้อมหรือพบปะแลกเปลี่ยนกับวัฒนธรรมอื่น กลยุทธ์การสื่อสารหรือรูปแบบการแสดงออกทางการสื่อสารของสื่อบุคคลในชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยจึงอยู่ภายใต้แนวคิดการ “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” ซึ่งมีบทบาทอย่างยิ่งในการปรับประสานความเข้าใจระหว่างคนในและคนนอกวัฒนธรรม รวมถึงสื่อบุคคลในชุมชนยังมีกลวิธีในการระดมพลังการพัฒนา โดยเอา “วัฒนธรรม” เป็นตัวตั้ง และใช้รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเองและและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจากสมาชิกในชุมชน ซึ่งนำไปสู่การระดมพลังและประสานความร่วมมือเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของชุมชน โดยการอาศัยความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับตัวเอง ซึ่งมีส่วนช่วยธำรง

รักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยไว้ได้ท่ามกลางวัฒนธรรมอื่นที่โอบล้อมอยู่

นอกเหนือจากคุณลักษณะดังกล่าวแล้ว การวัดศักยภาพของสื่อบุคคลในชุมชนในแง่ของการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังต้องพิจารณาถึงรูปแบบหรือกลยุทธ์ รวมถึงทักษะในการสร้างและถ่ายทอดทางวัฒนธรรม โดยพิจารณาถึงการรู้จักใช้การสื่อสารเชิงกลยุทธ์และใช้ทักษะทางการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบรรลุเป้าหมาย นั่นคือ การวัดความสามารถทางการสื่อสารของสื่อบุคคล ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ของสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ประกอบด้วย

กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อบริหารจัดการ สื่อบุคคลในชุมชนใช้การสื่อสารเพื่อบริหารจัดการกิจกรรมและบริหารจัดการคน โดยใช้การสื่อสารเพื่อสร้างความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนผ่านการบอกกล่าวในที่ประชุมของชุมชน และถามความสมัครใจของสมาชิกในชุมชน เพื่อแบ่งหน้าที่ในการทำงาน ซึ่งมักเป็นการ “ขอความร่วมมือ” แทนที่จะเป็นการสั่งการ หรือการออกคำสั่ง โดยการติดต่อไปเพื่อสอบถามความพร้อมของสมาชิกคนนั้นๆ ก่อนที่จะมอบหมายหน้าที่ให้ **กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร** สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีหน้าที่ต้องแจ้งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวให้สมาชิกในชุมชนทราบกันโดยทั่วถึง ซึ่งสื่อบุคคลในชุมชนมักใช้วิธีการสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา หรือ “เคาะประตูบ้าน” ทุกครัวเรือน เพื่อแจ้งข้อมูลให้ทราบโดยทั่วกัน และสมาชิกในชุมชนเองก็ได้มีการบอกต่อกัน “แบบปากต่อปาก” เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นซึ่งกันและกัน **กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อระดมพลังความคิด** สื่อบุคคลในชุมชนมักอาศัยการพูดคุยในโอกาสต่างๆ ผ่านการเทศน์หรือการพูดคุยกับญาติพี่น้องและลูกหลาน เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของและความหวงแหนวัฒนธรรมอันดีของชนชาติให้เกิดขึ้นในจิตใจของสมาชิกในชุมชน เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีความตระหนักร่วมกันและได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ **กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม** สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนผ่านการสร้างความรู้สึกร่วมกันต่อกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน รวมถึงเสริมสร้างแนวคิดการพึ่งตนเองของชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการระดมทุนทั้งแรงงานและแรงกายจากภายในหมู่บ้านเพื่อนำมาใช้ประโยชน์กับชุมชน โดยไม่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอกเพียงด้านเดียว **กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความศรัทธา** สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีคุณลักษณะสำคัญคือ เป็นผู้มีความเกี่ยวพันและใกล้ชิดกับศาสนา จึงมีรูปแบบการสร้างศรัทธาอีกแบบหนึ่ง คือ การโน้มน้าวให้สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทยและเข้ามามีส่วนร่วมในงานประเพณีต่างๆ โดยการ “ชี้ชวนในทางบุญ” **กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อเจรจาต่อรอง** ท่ามกลางบริบทสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติอันหลากหลายที่ต่างก็

ต้องการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยภาครัฐทั้งสิ้น ทำให้สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยต้องมีกลวิธีในการหาโอกาสหรือ “คว่ำโอกาส” โดยการวางแผนหรือเตรียมการพัฒนาชุมชนไว้ล่วงหน้า และต้องรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกชุมชนด้วย เพื่อชักนำผลประโยชน์เข้าสู่ชุมชน

นอกเหนือจากการรู้จักใช้การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Communication) แล้ว ทักษะทางการสื่อสาร (Tactic Communication Skills) ยังเป็นส่วนช่วยเสริมให้สื่อบุคคลในชุมชนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการสื่อสารไปใช้ให้บรรลุเป้าหมายได้ โดยสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีทักษะทางการสื่อสารที่เด่นชัด 3 ลักษณะด้วยกัน ประกอบด้วย

ทักษะการให้คำแนะนำ สื่อบุคคลในชุมชนมักต้องเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นผู้ให้คำแนะนำกับสมาชิกในชุมชน จึงต้องมีทักษะในการคิดไตร่ตรองเพื่อชี้แนะแนวทางให้กับสมาชิกในชุมชน และเมื่อสมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกรู้ว่าเชื่อมั่นศรัทธาในตัวสื่อบุคคลในชุมชนแล้ว ก็จะมี ความไว้วางใจที่จะเข้ามาขอคำแนะนำหรือปรึกษาในปัญหาต่างๆ **ทักษะการโน้มน้าวใจ** ในการระดมความคิดเห็นหรือสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในการจัดการบริหารชุมชนนั้น สื่อบุคคลในชุมชนต้องมีเทคนิคการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันต่อประเด็นนั้นๆ ก่อนและเมื่อสมาชิกในชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมกันก็จะกลายเป็นแรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วม อันนำไปสู่การลงมือกระทำ การนั้นๆ ต่อไป **ทักษะการบริหารจัดการ** ในกรณีที่เกิดปัญหาและความขัดแย้งขึ้นในชุมชน สื่อบุคคลในชุมชนจำเป็นต้องเป็นผู้ปรับประสานความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งด้วยลักษณะความคล้อยคลึง ความสนิทสนม รู้จักมักคุ้น รวมถึงมีวิถีชีวิตแบบเดียวกันกับสมาชิกในชุมชนนี้ทำให้เกิดความรู้สึกเข้าใจ เห็นอกเห็นใจกัน และความไว้วางใจ จึงทำให้สื่อบุคคลในชุมชนมักเป็นที่ยอมรับนับถือและเป็นผู้นำของสมาชิกในชุมชน

นอกจากนี้ ยังพบว่าสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีบทบาทที่หลากหลาย ซึ่งแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ ประกอบด้วย

บทบาทของครูผู้สอนและให้ความรู้ พระสงฆ์ในฐานะของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา มักได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ชี้แนะและผู้อบรมสั่งสอน โดยผ่านการเทศนาหรือการชี้แนะแนวทาง ในขณะที่คนเฒ่าคนแก่ ครูหมอและเหล่าศิลปินพื้นบ้านก็มีบทบาทอย่างมากในการอบรมสั่งสอน และให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนผ่านกระทำหรือการปฏิบัติให้เห็น เป็นแบบอย่างการดำรงตนทั้งในการเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมและการดำรงชีวิตประจำวัน **บทบาทในการให้คำปรึกษา** สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีการให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางที่เหมาะสม ในกรณี ที่สมาชิกในชุมชนมีข้อสงสัยและต้องการคำปรึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคนเฒ่าคนแก่ที่ถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์สั่งสมมาเป็นเวลานาน พบเจอเรื่องราวต่างๆ มากมาย จึงมีบทบาทอย่างมากในการให้คำปรึกษาแก่คนรุ่นหลัง **บทบาทในการบริหารจัดการ** ถึงแม้ว่าชุมชนชาวมาเลเซีย

เชื้อชาติไทยจะเป็นชุมชนของชนกลุ่มน้อย แต่ก็มีกรวางแผนเพื่อมอบหมายหน้าที่การจัดการงานอย่างทั่วถึง และด้วยความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดของสมาชิกในชุมชน สื่อบุคคลในชุมชนรู้ว่าใครมีความสามารถในด้านไหน จึงสามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงานหรือเลือกงานให้ตรงกับความสามารถของแต่ละคนได้ **บทบาทในการจัดการความขัดแย้ง** ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชน สื่อบุคคลในชุมชนมักใช้วิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอม เพื่อให้เกิดความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย และเนื่องจากความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน มีความเป็นเครือญาติกันสูงและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด วิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมกันจึงสามารถทำได้ไม่ยาก ในขณะที่หากเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในชุมชนและบุคคลภายนอก สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจะมีบทบาทในการเปิดพื้นที่หรือหาช่องทางให้ได้ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งกัน **บทบาทในฐานะผู้ประสานงาน/ตัวแทนชุมชน** บทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างมากในฐานะผู้ประสานงานหรือการเป็นตัวแทนของชุมชน เพื่อเจรจาต่อรองเรียกร้องสิทธิอันพึงได้รับหรือแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกให้แก่ชุมชน ต้องเป็นสื่อกลางในการชักนำเอาบริการของรัฐบาล ตลอดจนข่าวสารต่างๆ จากรัฐบาลไปสู่สมาชิกในชุมชน **บทบาทในการสร้างผู้นำรุ่นใหม่** สื่อบุคคลในชุมชนมีความตระหนักถึงอนาคตของชุมชน มีการวางรากฐานและสร้างผู้นำทางวัฒนธรรมรุ่นใหม่ผ่านการอบรมสั่งสอนและการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสื่อบุคคลในชุมชนและกลุ่มเด็กรุ่นใหม่

ส่วนที่ 4 สถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

4.1 สื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช”

ค่านิยมการบวชของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยสะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกอยู่ในจิตวิญญาณของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมานาน และสามารถสร้างคุณค่าทางจิตใจเพื่อยึดเหนี่ยวให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังคงไว้ซึ่งพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมอันดีงามในการบวชเพื่อดำรงตนในฐานะศาสนทายาทที่ช่วยสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและทำนุบำรุงสถาบันศาสนาไว้ได้อย่างมีศักดิ์ศรีท่ามกลางบริบททางสังคมและวัฒนธรรมต่างชนชาติ ซึ่งนอกเหนือจากบทบาทที่สื่อพิธีกรรมการบวชมีต่อบุคคลแล้ว สื่อพิธีกรรมการบวชยังสร้างช่องทางในการแสดงพลังความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน เพราะชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยนิยมบวชลูกหลานที่อยู่ในช่วงวัยเดียวกันพร้อมกันทั้งหมดที่บ้านในช่วงก่อนเข้าพรรษา โดยไม่แยกจัดที่ละบ้าน ทำให้เมื่อมีงานบวช

แต่ครั้ง ก็จะมีญาติพี่น้องของผู้บวชเรียนมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงถึงความพร้อมเพรียงและความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยการบวชของชาวมอญเชื้อชาติไทยก็ยังคงมีพิธีกรรมที่เคร่งครัดและยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนถึงทุกวันนี้

นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า นอกเหนือจากประโยชน์และอันสงส์จากการบวชโดยทั่วไปแล้ว ในที่นี้ ผู้วิจัยศึกษาสถานภาพของสื่อพิธีกรรมการบวชของชาวมอญเชื้อชาติไทยในแง่ของการดำรงอยู่ท่ามกลางบริบททางสังคมและวัฒนธรรมต่างชนชาติและบทบาทของสื่อพิธีกรรมการบวชในฐานะสื่อพิธีกรรมส่วนบุคคลอันเป็นกลไกในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมอญเชื้อชาติไทยที่ไม่เพียงมีบทบาทต่อปัจเจกบุคคล หากแต่ยังมีผลต่อชุมชนโดยส่วนรวมด้วย ซึ่งบทบาทของสื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช” ประกอบด้วย **บทบาทระดับตัวบุคคล** ได้แก่ บทบาทในการ**อบรมบ่มเพาะคุณธรรม/จริยธรรม** ท่ามกลางบริบทของสังคมและวัฒนธรรมต่างชนชาติ สื่อพิธีกรรมการบวชจึงมีบทบาทในการกล่อมเกลาจิตใจของผู้บวชเรียนให้อยู่ในกรอบของคุณธรรม/จริยธรรมที่ติงามของสังคม รวมถึงการมีความรู้สึกนึกคิดอันนำไปสู่การปฏิบัติตามแบบแผนของความเป็นไทย โดยใช้สถาบันศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและมีหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการอบรมบ่มเพาะ **เป็นเครื่องมือให้การศึกษา** สื่อพิธีกรรมการบวชเป็นเหมือนเครื่องมือให้การศึกษ ผู้บวชเรียนก็ต้องเรียนรู้ภาษาบาลีและภาษาไทยเพื่อเตรียมตัวที่จะบวช โดยนอกจากภาษาไทยจะเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ผู้บวชเรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ในขณะที่เดียวกันสื่อพิธีกรรมการบวชก็ได้ทำหน้าที่ธำรงรักษาคุณค่าและสะท้อนความสำคัญของการเรียนรู้ภาษาไทยเช่นกัน

บทบาทระดับกลุ่มก้อน/เครือญาติ/มิตรสหาย ได้แก่ **ยกระดับคุณค่าทางจิตวิญญาณ** สื่อพิธีกรรมการบวชมีส่วนช่วยยกระดับคุณค่าทางจิตวิญญาณทั้งสำหรับผู้บวชเรียนและญาติพี่น้อง เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมเพื่อสร้างระบบคุณค่าที่ให้ความหมายถึงการเปลี่ยนภาวะจากคนดิบเป็นคนสุกและแสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติไทย หรือแม้แต่การเปลี่ยนคำเรียกขานผู้ที่ผ่านการบวชแล้ว **สืบสานและสร้างความเข้มแข็งแก่สถาบันสงฆ์** โดยการสร้างศาสนทายาทของพระพุทธศาสนาเพื่อทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงเป็นการธำรงสถานะของสถาบันสงฆ์ให้ดำรงอยู่ด้วยความเข้มแข็งเพื่อเป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนชาวมอญเชื้อชาติไทยต่อไป

บทบาทระดับชุมชน/หมู่บ้าน ได้แก่ **สร้างปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์** ในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ชาวมอญเชื้อชาติไทยในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซียมักจะนัดหมายกันพาลูกหลานที่มีอายุครบบวช มาบวชเป็นพระภิกษุที่วัดพระบรมธาตุดุสิตมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งถือเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ทาง

วัฒนธรรมร่วมกันระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยกันเองและเป็นการประกอบพิธีกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกับคนไทยในประเทศไทย **สร้างความสามัคคีเป็นปึกแผ่นของชุมชน** สื่อพิธีกรรมการบวชยังสร้างช่องทางในการแสดงพลังความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน เพราะชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยนิยมบวชลูกหลานที่อยู่ในช่วงวัยเดียวกันพร้อมกันทั้งหมู่บ้านในช่วงก่อนเข้าพรรษา โดยไม่แยกจัดที่ละบ้าน ทำให้เมื่อมีงานบวชแต่ละครั้ง ก็จะมีญาติพี่น้องของผู้บวชเรียนมาร่วมงานกันเป็นจำนวนมาก

4.2 สื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต”

“บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต” เป็นพิธีกรรมที่มีพื้นฐานความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่เชื่อว่า เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษของตนที่ล่วงลับไปแล้ว โดยผู้ที่มีบาปกรรมต้องไปทนทุกข์ทรมานเป็น “เปรต” อยู่ในยมโลก และได้ถูกปลดปล่อยได้มาเยี่ยมลูกหลานและรับส่วนบุญที่ลูกหลานอุทิศให้ เป็นประเพณีที่จัดขึ้นปีละสองครั้ง คือ วันแรม 1 ค่ำเดือน 10 เรียกว่าวันรับเปรต และในวันแรม 15 ค่ำเดือน 10 เป็นวันส่งเปรต ซึ่งลักษณะเด่นของพิธีกรรมบุญเดือนสิบของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยอยู่ที่การนำเอา “เปรตสมมุติ” มาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรม โดยให้เด็ก 4-5 คนมาแต่งตัวเป็นเปรต ตกแต่งเสื้อผ้าด้วยกิ่งไม้ใบหญ้าหรือสิ่งของเหลือใช้ต่างๆ ให้ดูแปลกตา ซึ่งเปรตสมมุติเหล่านี้ต้องเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของพิธีกรรมทางศาสนาเช่นเดียวกับชาวบ้าน โดยการทำเช่นนั้นนอกจากจะเพื่อสร้างความสนุกสนานแล้ว ยังทำให้เด็กๆ ได้เห็นตัวตนของเปรตหรือสิ่งที่เคยมีอยู่ในความเชื่ออย่างชัดเจน ทั้งนี้ พิธีกรรมบุญเดือนสิบถือเป็นการร่วมงานบุญประจำปีและเป็นการ “รวมญาติ” ที่ใหญ่ที่สุดของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาและมีพิธีกรรมที่เคร่งครัดเช่นเดิม

นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของสื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต” ประกอบด้วย **บทบาทระดับตัวบุคคล** ได้แก่ บทบาทในการ**สืบรากเหง้า** ด้วยพื้นฐานความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของสื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย สามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างคนที่มีชีวิตและคนที่เสียชีวิตไปแล้วได้อย่างกลมกลืน และยังทำให้คนรุ่นหลังได้คิดย้อนกลับไปถึงเชื้อสายบรรพบุรุษของชนชาติและเรียนรู้ถึงที่มาที่ไปของตนเอง **การสืบต่อความเชื่อด้านวิญญาณ** ด้วยความเชื่อในเรื่องวิญญาณที่เชื่อมโยงไปถึงความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องชาติภพ ความเชื่อเรื่องผลทานและอานิสงส์แห่งความกตัญญู รวมถึงพื้นฐานความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับอำนาจของสิ่งที่เหนือธรรมชาติหรือผีบรรพบุรุษที่ฝังรากลึกอยู่ในจิตสำนึกของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย **สะท้อนภาพในจินตนาการ** รูปแบบการนำเอา “เปรตสมมุติ” มาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมบุญเดือนสิบ โดยเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของพิธีกรรมทาง

ศาสนาเช่นเดียวกับชาวบ้าน เป็นการจำลองหรือสะท้อนภาพในจินตนาการให้ได้เห็นตัวตนของเปรตหรือสิ่งที่เคยมีอยู่ในความเชื่อให้เป็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น

บทบาทระดับกลุ่มก้อน/เครือญาติ/มิตรสหาย ได้แก่ การเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบ ทำหน้าที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับวัด เพราะนอกจากจะเป็นการทำบุญอุทิศไปให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับแล้ว พิธีกรรมบุญเดือนสิบยังเป็นการถวายสำหรับอาหารให้แก่พระสงฆ์ได้เก็บไว้ใช้ในช่่วงฤดูฝนอีกด้วย ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยและวัด ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจนั้น มีสายสัมพันธ์แบบเกื้อหนุนกัน **เป็นพื้นที่สังสรรค์ของเครือญาติ** สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบถือเป็นพื้นที่ในการพบปะพูดคุยและสังสรรค์ระหว่าง “เครือญาติ” รวมไปถึงระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยกัน เพราะสื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบได้ทำหน้าที่เป็น “วาระ” หรือ “โอกาส” ให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้แสดงออกถึงความเป็น “พวกพ้อง” ได้อย่างชัดเจนท่ามกลางบริบททางด้านสังคมและวัฒนธรรมต่างชนชาติ

บทบาทระดับชุมชน/หมู่บ้าน ได้แก่ **สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น** ขนมหรืออาหารที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมบุญเดือนสิบก็ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพิธีกรรม รวมถึงยังแฝงไปด้วยความหมายอันหลากหลายที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ซึ่งชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยนิยมถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำผ่านการบอกเล่าและสอนให้ลูกหลานได้ลงมือทำด้วยตัวเอง **ระดมพลังชุมชน** ทุกขั้นตอนของพิธีกรรมบุญเดือนสิบล้วนต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจในการทำขึ้นมาให้เป็นรูปเป็นร่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำขนมหรืออาหาร การจัดหุ้รับ การแห่หุ้รับ การชิงเปรต ซึ่งต้องการการระดมความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน ทั้งในการจัดเตรียมข้าวของเพื่อประกอบพิธีและเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินพิธีกรรมให้ลุล่วงด้วยพลังสามัคคีของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยกัน **สร้างความทรงจำร่วมกัน** สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบได้ถูกผูกโยงไว้กับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษมานานหลายชั่วอายุคน เรื่องราวเล่าขานเกี่ยวกับความเป็นมาอันยาวนานของบรรพบุรุษเชื้อชาติไทยที่ตั้งถิ่นฐานบนคาบสมุทรมลายูย่อมถูกถ่ายทอดไปสู่รุ่นลูกหลานในวาระโอกาสที่มีการจัดพิธีกรรมขึ้น คนรุ่นหลังจะได้เรียนรู้และสร้างความทรงจำเชื่อมโยงไปถึงคนรุ่นก่อน รวมถึงสร้างความทรงจำและความรู้สึกร่วมกันกับผู้เข้าร่วมพิธีกรรมคนอื่นๆ **สร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีแก่ชุมชน** สื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบเป็นพื้นที่ให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้แสดงออกถึงความเป็นเชื้อชาติไทยและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยร่วมกันท่ามกลางบริบทแวดล้อมและวัฒนธรรมของชนชาติอื่น โดยกระบวนการสร้างตัวตนผ่านการแสดงออกทางวัฒนธรรม เพื่อปกป้องความเป็นตัวตนของคนในชุมชน และสะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน (Collective Identity)

ส่วนที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

1) ความเชื่อ

ระบบความเชื่อจึงมีคุณค่าทางจิตใจและช่วยสร้างดุลยภาพในระบบความสัมพันธ์ระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน และระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงระบบความเชื่อยังเป็นเครื่องยึดโยงทางจิตวิญญาณของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูล นอกจากนี้ การมีระบบความเชื่อร่วมกันของสมาชิกในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย เช่น การนับถือศาสนาเดียวกัน คือ ศาสนาพุทธ การมีศรัทธาในวัดเดียวกัน คือ วัดประจำหมู่บ้าน รวมถึงการมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมไทยเหมือนกัน ยังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยไว้ด้วยกัน

2) ผู้นำชุมชน

ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเป็นชุมชนที่มีต้นทุนด้านผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพ โดยพบว่าคุณลักษณะของสื่อบุคคลในชุมชนมีลักษณะสำคัญร่วมกัน คือ เป็นผู้มั่งคั่งสาธาธารณะ มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ รวมถึงต้องเป็นศาสนูปถัมภก หรือเป็นผู้มีความสัมพันธ์ความใกล้ชิดกับศาสนา จึงทำให้สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้รับความเคารพนับถือจากสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างมาก และด้วยความสำนึกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยและความมุ่งมั่นพยายามในการรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนไว้ ทำให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยอย่างเต็มที่

3) ระบบเครือญาติ

ระบบเครือญาติเป็นสายสัมพันธ์ทางสังคมที่ยึดโยงชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งนอกจากสายสัมพันธ์ของระบบเครือญาติแบบสายโลหิตหรือสายสัมพันธ์ที่เกิดจากการ “ดอง” หรือแต่งงานกับกลุ่มชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยตนเองแล้ว สายสัมพันธ์ส่วนหนึ่งยังเกิดจากการ “นับญาติ” ด้วยความเคารพนับถือหรือผูกสัมพันธ์ทางใจที่เรียกว่า “พ่อยก แม่ยก พี่ยก น้องยก” ซึ่งเป็นสัมพันธ์ภาพระหว่างกันที่ทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่ง

กันและกัน และก่อให้เกิดระบบอุปถัมภ์ขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในรูปแบบของการ “กินงาน” ก็แสดงถึงความสามัคคีระหว่างสมาชิกในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงสำนึกรักพวกพ้องแบบชาวไต้หวันเองที่เป็นพลังผลักดันสำคัญในการประคับประคองสื่อพิธีกรรมให้คงอยู่มาได้จนถึงทุกวันนี้

4) นโยบายของภาครัฐ

นโยบายที่แตกต่างกันของแต่ละรัฐอาจมีกฎหมายที่เอื้อให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยสามารถแสดงออกทางวัฒนธรรมหรือทำพิธีกรรมต่างๆ ได้อย่างอิสระ ในขณะที่บางรัฐก็มีกฎหมายของรัฐที่เข้มงวดกว่า ทำให้เกิดผลกระทบต่อชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่อาศัยอยู่ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ การให้การสนับสนุนส่งเสริมและการให้ความสนใจจากองค์กรภายนอกก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยและกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐอย่างสอดคล้องกัน

5) อิทธิพลของสื่อมวลชน

ในแง่ของการเปิดรับสื่อของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ก็มีการเปิดรับสื่อทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ ฯลฯ ของมาเลเซียและประเทศไทยควบคู่กันไป ซึ่งการเปิดรับสื่อจากประเทศไทยถือเป็นการขยายช่องทางการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมไทยและสื่อพิธีกรรมต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงยังเอื้อให้ชุมชนสามารถเลือกสรรเอาไปใช้หรือนำไปบูรณาการกับประสบการณ์และความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชน ดังนั้นอิทธิพลของสื่อมวลชนจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสถานภาพของสื่อพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และประสบการณ์จากภายในและภายนอกชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม

1) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร

การเข้ามาของเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรกลใหม่ๆ มีผลทำให้เสี้ยวส่วนของพิธีกรรมบางอย่างหายไป เช่น การออกปาก-กินงานหรือการลงแขกเกี่ยวข้าว การใช้ครกตำข้าว ซึ่งเป็น

กิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจกัน หรือธรรมเนียมการแซ่ครกแซ่สากในพิธีกรรมวันว่างก็ไม่มีให้เห็นแล้ว เหลือไว้เพียงพิธีกรรมวันว่างที่ยังคงปฏิบัติสืบต่อมา แต่ในขณะเดียวกันในแง่ของการเปิดรับสื่อทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ ฯลฯ ของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยก็ถือเป็นการขยายช่องทางการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมไทยและสื่อพิธีกรรมต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงยังเอื้อให้ชุมชนสามารถเลือกสรรเอาไปใช้หรือนำไปบูรณาการกับประสบการณ์และความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชน

2) การศึกษาในระบบ

ในแต่ละวันเด็กและเยาวชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยจึงต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่สถานศึกษาของรัฐและใช้ชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่มากกว่าในชุมชนของตนเอง ทำให้ช่วงเวลาแห่งการเรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมของชุมชนลดน้อยลงไปด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในปัจจุบันก็ได้แสดงถึงความพยายามในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านการปลูกฝังและส่งเสริมให้ลูกหลานได้เรียนรู้ผ่านทางสถาบันศาสนา โดยการตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยและธรรมศึกษาขึ้นในวัดประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้สอนและให้ความรู้ การศึกษาจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อสถานภาพของสื่อพิธีกรรม และทำให้ชาวมลายูเชื้อชาติไทยสามารถสืบทอดสื่อพิธีกรรมที่เหมาะสมกับบริบทและวิถีชีวิตของตนต่อไปได้ โดยไม่ถูกรวบงำจากวัฒนธรรมภายนอกเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของชุมชน

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ศักยภาพและบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชน รวมถึงสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของสื่อพิธีกรรม โดยจากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ศักยภาพการดำรงอยู่ของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย
2. ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกับ “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน”
3. สื่อบุคคลในชุมชนกับ “การธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน”
4. สื่อพิธีกรรมกับ “การเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน”

ศักยภาพการดำรงอยู่ของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย

ในมิติของบริบททางประวัติศาสตร์ชุมชน ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างวิถีการดำเนินชีวิตกับฐานทรัพยากรและความหลากหลายของระบบนิเวศในลักษณะการพึ่งพาอิงอาศัย ผสมผสานกับระบบความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติหรือผีบรรพบุรุษที่ฝังรากลึกอยู่ในจิตวิญญาณมาช้านาน การสืบทอดระบบคุณค่าและความเชื่อของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยจึงอาศัยบทบาทของ “ผี” ในการทำหน้าที่เป็นเครื่องมือคอยกำกับควบคุมพฤติกรรมและผูกจิตวิญญาณของปัจเจกบุคคลไว้กับจริยธรรมที่ดีงาม เป็นกลไกในการสร้างความสัมพันธ์อย่างสมดุลระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ และยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปลูกฝังและถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมให้แก่คนรุ่นหลังได้อย่างผสมกลมกลืน ทั้งนี้ การมีระบบความเชื่อร่วมกันของสมาชิกในชุมชนชาว

มาเลเซียเชื้อชาติไทย เช่น การนับถือศาสนาเดียวกัน คือ ศาสนาพุทธ การมีศรัทธาในวัดเดียวกัน คือ วัดประจำหมู่บ้าน รวมถึงการมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมไทยเหมือนกัน ตลอดจนความคิดเห็นค่านิยมในเรื่องเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ ที่ถูกปลูกฝังอุดมการณ์ร่วมกันไว้ว่าต้องดำรงไว้ซึ่ง “ชาติ ศาสนาและภาษาของชาติ” ก็ยังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเอาไว้ด้วยกัน

มิติของ**บริบททางวัฒนธรรมของชุมชน** ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีสื่อพิธีกรรมเป็นหน้าด่าน/ต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งสื่อพิธีกรรมในฐานะ “กุศโลบาย” ได้ทำหน้าที่ในการเชื่อมประสานสมาชิกในชุมชนไว้ด้วยกันท่ามกลางบริบททางด้านสังคมและวัฒนธรรมต่างชนชาติ และสื่อพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ทั้งสื่อพิธีกรรมส่วนบุคคลและสื่อพิธีกรรมส่วนรวม ยังได้ทำหน้าที่เป็น “วาระ” หรือ “โอกาส” ให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้แสดงออกถึงความเป็น “พวกพ้อง” ได้อย่างชัดเจนโดยการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมต่างๆ ที่ถูกจัดขึ้นในประเทศมาเลเซียและประเทศไทย ซึ่งถือเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันทั้งใน “พื้นที่” หรือ “เวที” ของชุมชนและนอกชุมชนระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยกันเองและเป็นการประกอบพิธีกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกับคนไทยในประเทศไทย

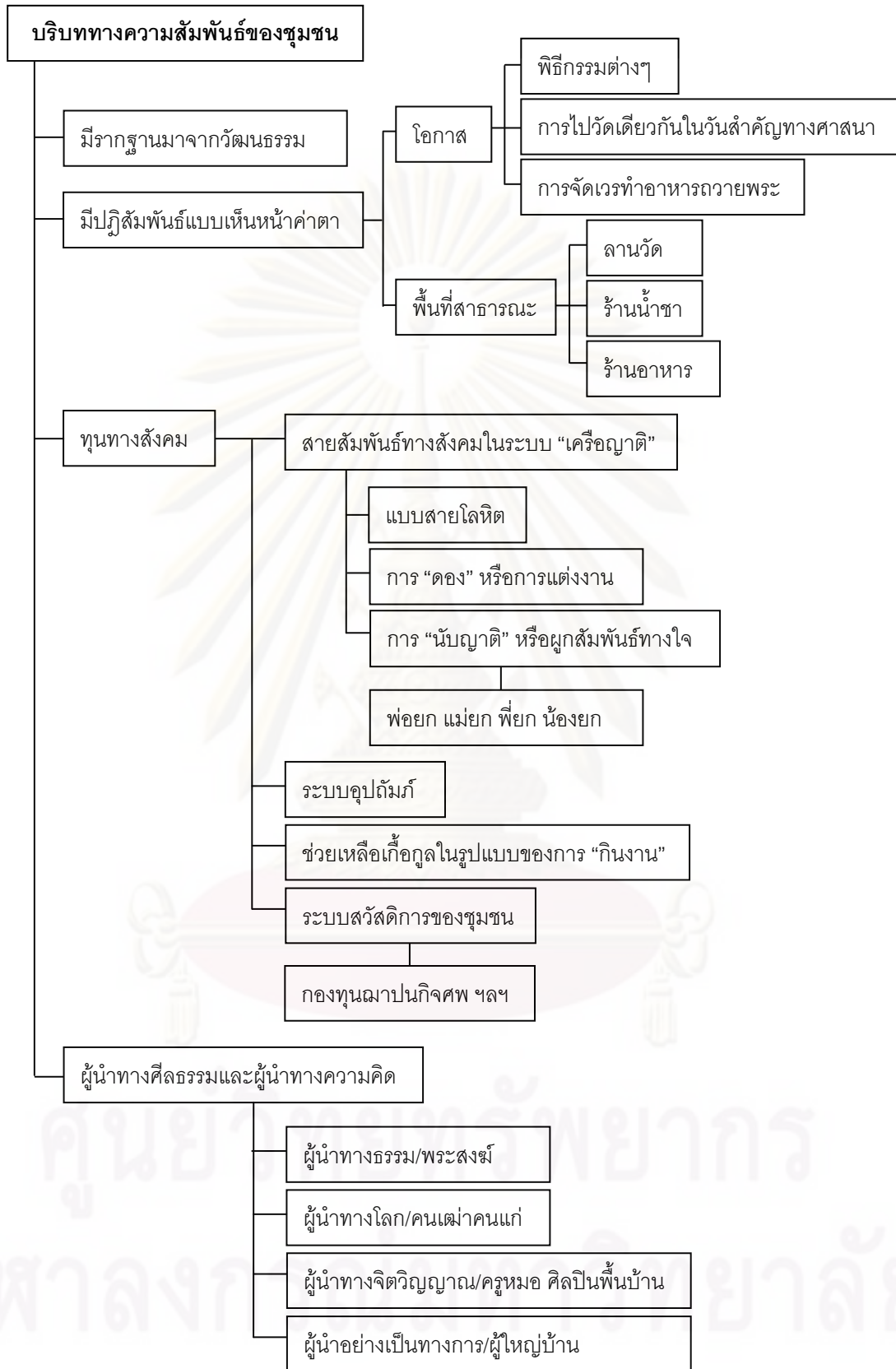
ด้วย**บริบททางความสัมพันธ์ของชุมชน**ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรม ทำให้ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้าค่าตา (Face-to-face Interaction) โดยชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้สร้างกลไกในการทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้าค่าตากันขึ้นผ่านการจัดพิธีกรรมต่างๆ การไปวัดเดียวกันในวันสำคัญทางศาสนา การจัดเวรทำอาหารถวายพระ โดยมีลานวัด ร้านน้ำชาหรือร้านอาหาร เป็นพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ในการพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันของสมาชิกในชุมชน ซึ่งปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้าค่าตาก็เป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง que สร้างสำนึกผูกพันให้เกิดขึ้นได้และทำให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยสามารถอยู่ร่วมกันอย่างแน่นแฟ้น รวมถึงทุนทางสังคมที่เป็นสายสัมพันธ์ทางสังคมในระบบเครือญาติ ซึ่งนอกจากสายสัมพันธ์ของระบบเครือญาติแบบสายโลหิตหรือสายสัมพันธ์ที่เกิดจากการ “ดอง” หรือแต่งงานกับกลุ่มชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยด้วยกันเองแล้ว สายสัมพันธ์ส่วนหนึ่งยังเกิดจากการ “นับญาติ” ด้วยความเคารพนับถือหรือผูกสัมพันธ์ทางใจที่เรียกว่า “พ่อยก แม่ยก พี่ยก น้องยก” ซึ่งเป็นสัมพันธ์ภาพระหว่างกันที่ทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และก่อให้เกิดระบบอุปถัมภ์ขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในรูปแบบของการ “กินงาน” ก็แสดงถึงความสมัครสมานสามัคคีระหว่างสมาชิกในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น ปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้าค่าตาและสายสัมพันธ์ทางสังคมในระบบเครือญาติจึงสามารถเยียวยาความขัดแย้งและสร้างสมานฉันท์ชุมชนได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า จึงมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของสมาชิกในชุมชน องค์ความรู้ของชุมชนโดยเฉพาะในด้านโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมมักจะถูกถ่ายทอดผ่านกลไกคือสถาบันศาสนาเป็นหลัก ผู้นำทางศาสนาจึงกลายเป็นผู้นำทางความคิดและความรู้ของชุมชนไปด้วย โดยเฉพาะบทบาทของพระสงฆ์ในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่ได้รับการยอมรับนับถืออย่างสูง รองลงมาคือกลุ่มคนเฒ่าคนแก่และผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น ครูหมอและศิลปินพื้นบ้าน รวมถึงผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชน ซึ่งสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีลักษณะของการผสมผสานทั้งผู้นำทางศีลธรรมและผู้นำทางความคิดอยู่ในบุคคลเดียวกัน ทำให้สื่อบุคคลในชุมชนซึ่งได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกในชุมชนสามารถระดมพลังการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้

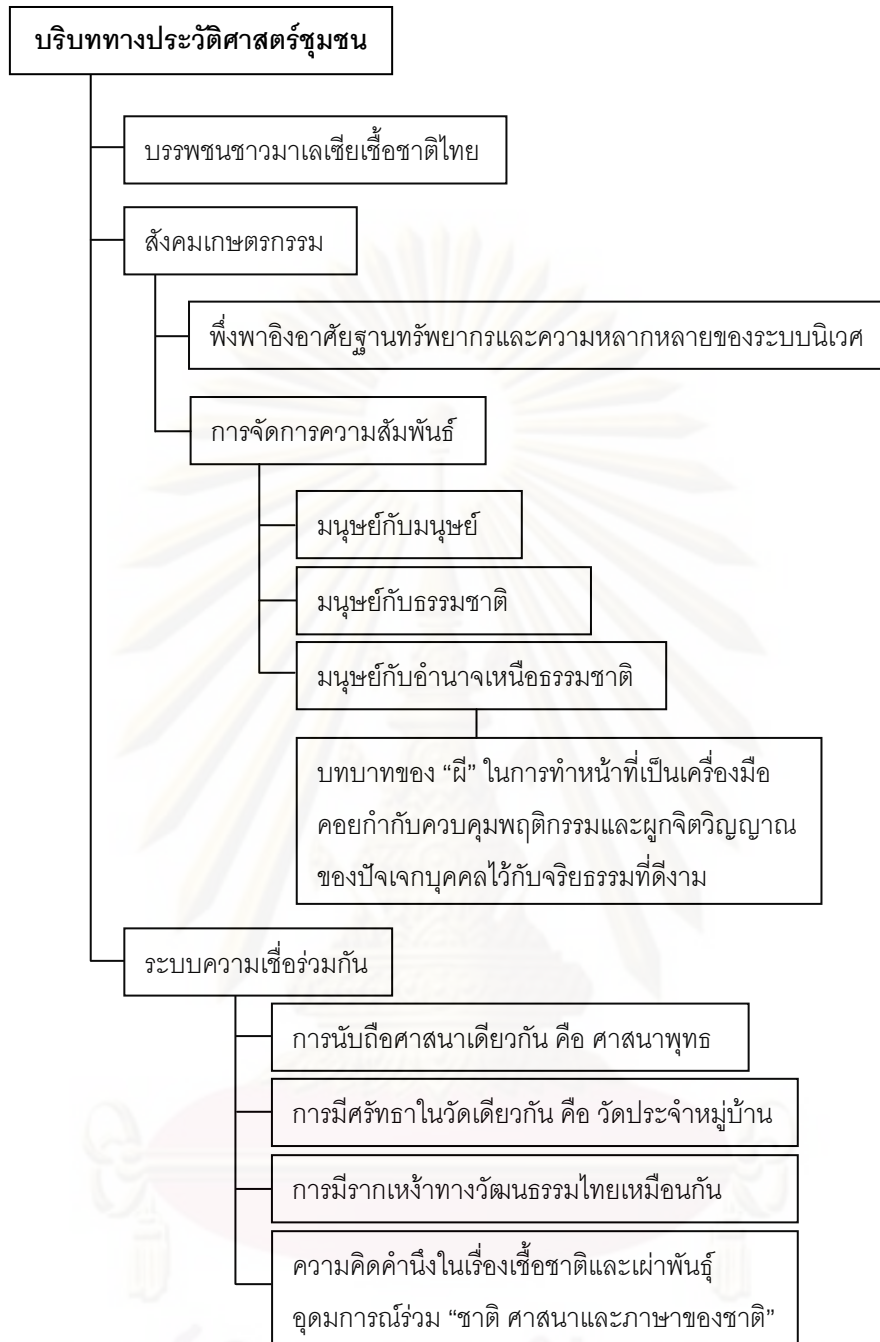
ทั้งนี้ ในมิติของ**บริบททางการสื่อสาร** ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเป็นสังคมมุขปาฐะที่สืบทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านคติชนของคนรุ่นแล้วรุ่นเล่า มีกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นมรดกทางสังคมอันเกิดจากการสั่งสมและการเรียนรู้ โดยการบอกเล่าผ่านการสื่อสารด้วยภาษาอันเป็นสัญลักษณ์ (Symbols) ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ โดยอาศัยกลุ่มผู้สูงอายุหรือคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนซึ่งเป็นผู้มีความคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) เป็นแหล่งสะสมความรู้และมีการอบรมสั่งสอนที่อาศัยวัดและแก่นสารของพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมจากชนรุ่นก่อนสู่ชนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่องจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของชนชาติ และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ได้การสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

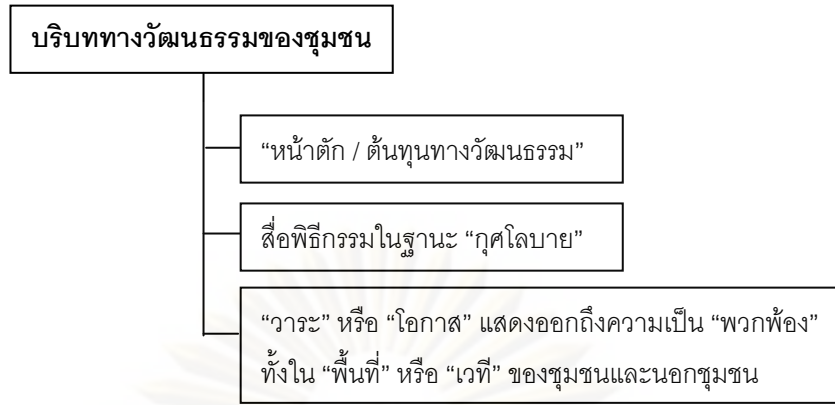

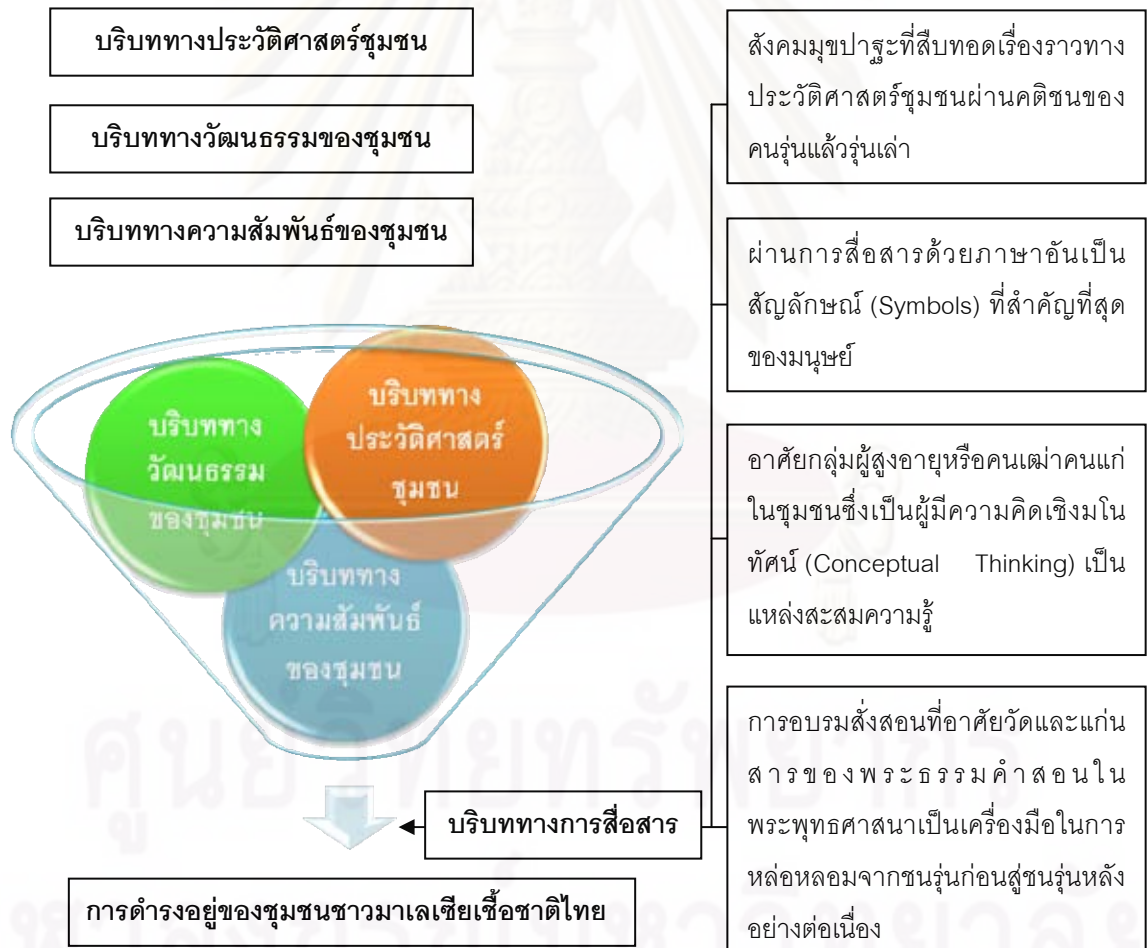
ภาพที่ 5.1 แสดงบริบททางความสัมพันธ์ของชุมชนชาวมลาเเซียเชื้อชาติไทย

ภาพที่ 5.2 แสดงบริบททางประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย

ภาพที่ 5.3 แสดงบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย

ภาพที่ 5.4 แสดงความสัมพันธ์ของบริบททางการสื่อสาร และการดำรงอยู่ของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การดำรงอยู่ของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยต้องอาศัยต้นทุนในการดำรงอยู่อย่างมีศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ P. Bourdieu (1986, อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2551) ที่ใช้แนวทางแบบวัฒนธรรมศึกษาเชิงวิพากษ์ที่มองว่าเรื่องของ “ต้นทุน” เป็นเรื่องของ “อำนาจ” ที่จะถูกนำไปใช้ได้ทั้งในการครอบงำผู้อื่นหรือใช้เพื่อการต่อรอง/ต่อต้าน/ปฏิเสธการครอบงำ โดยชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีต้นทุน (Capital) ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ P. Bourdieu ทั้ง 4 ประเภท คือ ต้นทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) ในรูปแบบของสังคมเกษตรกรรม ต้นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) คือสื่อพิธีกรรมรวมถึงระบบคุณค่าและความเชื่อของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ต้นทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งเป็นสายสัมพันธ์ทางสังคมในระบบเครือญาติและการมีปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้าค่าตา และต้นทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) นั่นคือ ภาษาไทย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้ ต้นทุนทางวัฒนธรรมในทัศนะของ P. Bourdieu สามารถดำรงอยู่ได้ในตัวบุคคลดำรงอยู่ในตัววัตถุ และดำรงอยู่ในสถาบันต่างๆ เช่นเดียวกับการดำรงอยู่ของต้นทุนในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่ดำรงอยู่ในสมาชิกในชุมชน ดำรงอยู่ในตัววัตถุต่างๆ เช่น สิ่งก่อสร้างต่างๆ ในวัด และดำรงอยู่ในสถาบันต่างๆ เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา เป็นต้น

นอกจากนี้ ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยเป็นชุมชนที่มีคุณสมบัติซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของชุมชนเข้มแข็งที่ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551) ได้ระบุไว้ กล่าวคือ การเป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) หรือมีภาวะของความสงบสุข โดยการจัดอยู่ในความสงบเรียบร้อย แต่ในขณะเดียวกันก็พร้อมรับมือกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นอยู่เสมอ การเป็นชุมชนที่เป็นชุมชนเรียนรู้ (Learning Organization) โดยสมาชิกของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีการแสวงหาความรู้ร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งการรวมกลุ่มพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของสมาชิกในชุมชน หรือการเปิดรับสื่อต่างๆ เพื่อการพัฒนาตนเองและส่วนรวมให้ก้าวทันโลก ซึ่งการเรียนรู้ร่วมกันจะทำให้เกิดความยั่งยืนถาวรขององค์ความรู้ในชุมชน และการเป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตัวเอง (Community Management) โดยเป็นชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับคุณค่าหรือภูมิปัญญาของชุมชนเอง รู้จักบริหารจัดการและพัฒนาชุมชนไปสู่ความทันสมัย โดยไม่ได้ละทิ้งภูมิปัญญาที่มีมาจากอดีต รวมถึงการเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) โดยชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยประกอบไปด้วยสื่อบุคคลในชุมชนและสมาชิกในชุมชนจำนวนมากที่อุทิศตัวเอง เวลา และแรงงาน รวมทั้งสติปัญญา ความรู้ความสามารถในการทำงานเพื่อชุมชนส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบของปัจเจกบุคคลและการรวมตัวกัน รวมถึงการเป็นอาสาสมัครชุมชนที่ต้องทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตลอดจนการเป็นชุมชนที่มีความสมดุลของสิ่งแวดล้อม (Balance of Nature) ซึ่งสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศทำให้รัฐเคดาห์เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของประเทศมาเลเซียจนได้ชื่อว่าเป็น “อู่ข้าวของประเทศ

มาเลเซีย” (The Rice Bowl of Malaysia) ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยจึงเป็นฐานการผลิตทาง การเกษตรที่สำคัญของรัฐ

ทั้งนี้ ในแง่ของการดำรงอยู่ของชุมชน สัมพันธ์ เตชะอธิก (2540) เสนอให้เห็นถึง ความสำคัญขององค์กรชุมชนซึ่งเป็นการรวมตัวของประชาชนในชุมชนว่า การที่ชุมชนจะสามารถ ดำรงอยู่ได้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยมี องค์ประกอบที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวครบถ้วนทั้ง 7 ประการ ดังต่อไปนี้

(1) การมีอุดมการณ์ร่วมกัน โดยชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยที่ยึดถือในแนวคิดประจำใจร่วมกัน คือ เป็นคนไทยต้องรักษาไว้ซึ่งความเป็น “ชาติ ศาสนาและภาษาของชาติ” โดยแม้ว่าจะ ตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยในบริบทที่แตกต่างทางชนชาติ แต่ก็ต้องธำรงอัตลักษณ์ของความเป็นไทย เอาไว้ให้ได้

(2) มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยมีการ กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทาง กายภาพเพื่อเป็นกรอบในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เช่น การร่วมกันทำนุบำรุงวัดประจำ หมู่บ้าน เป็นต้น

(3) การมีผลประโยชน์ร่วมกัน และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ซึ่ง ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยได้สร้างระบบสวัสดิการชุมชนขึ้นเพื่อสร้างหลักประกันในการอาศัย อยู่ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เช่น กองทุนฌาปนกิจศพ เป็นต้น

(4) ทรัพยากรบุคคล/คน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญขององค์กรชุมชน โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคล ที่เป็นผู้นำ ซึ่งชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยมีผู้นำในชุมชนที่เป็นลักษณะของการผสมผสานทั้ง ผู้นำทางศีลธรรมและผู้นำทางความคิดอยู่ในบุคคลเดียวกัน ทำให้ผู้นำซึ่งได้รับความไว้วางใจจาก สมาชิกในชุมชนสามารถระดมพลังการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมได้ไม่ยาก

(5) การบริหารจัดการ ถือเป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ซึ่งชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยมีรูปแบบในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทั้งในขั้นตอนการ คิด การวางแผน การตัดสินใจและการลงมือปฏิบัติ รวมถึงในการติดตามประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ตลอดจนมีสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียม

(6) กิจกรรม ซึ่งโดยทั่วไปกิจกรรมในชุมชนมักมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยก็มีการจัดกิจกรรมของชุมชนอยู่ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งการจัดงานประเพณี งานเลี้ยงรื่นเริง หรืองานระดมทุนเพื่อ บำรุงประเพณีสงฆ์วัดประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

(7) งบประมาณ/ทรัพยากรทุน ซึ่งชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยมีการระดมทุนและ ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมของชุมชนจากทั้งภายในและภายนอก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าชาว

มาเลเซียเชื้อชาติไทยให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอกเพียงด้านเดียว ทำให้มีการระดมทุนทั้งแรงงานและร่างกายจากภายในหมู่บ้านเพื่อนำมาใช้ประโยชน์กับชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในชุมชนได้อย่างชัดเจน

ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยกับ “การสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน”

นอกเหนือจากการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างกันในชุมชน (Information Function) อันเป็นหน้าที่พื้นฐานของการสื่อสารโดยทั่วไป รูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังปรากฏในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

การสื่อสารเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรม โดยชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีการเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมผ่านการอบรมสั่งสอนและการบอกเล่าของคนจากรุ่นสู่รุ่นในรูปแบบของการสื่อสารแบบปากต่อปาก (Oral Communication) มีรูปแบบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชื่อมโยงต้นแบบทางวัฒนธรรมจากประเทศไทย ในแง่ของการสื่อสารผ่านสื่อบุคคล คนแต่ละรุ่นแต่ละช่วงอายุก็จะมีวิธีการในการเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยคนเฒ่าคนแก่มักจะปลูกฝังลูกหลานผ่านการ “อบรมสั่งสอนและพาไปทำ” ในขณะที่กลุ่มคนวัยกลางคนมีรูปแบบการถ่ายทอดแบบ “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” ทำให้เด็กรุ่นหลัง เกิดการเรียนรู้แบบ “อยู่ไปก็รู้เอง” นอกจากนี้ ยังมีการเรียนการสอนภาษาไทยและธรรมศึกษาในโรงเรียนสอนภาษาไทย โดยมีพระสงฆ์หรือฆราวาสเป็นครูผู้สอน และมีระบบการสอนแบบ “พี่สอนน้อง” รวมถึงมีสื่อกิจกรรมนำการเรียนรู้ในโรงเรียนสอนภาษาไทยที่ตั้งอยู่ในวัดประจำหมู่บ้าน รวมถึงการเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมโดยการสื่อสารผ่านสื่อพื้นบ้าน การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน และผ่านเครือข่ายการสื่อสาร ทั้งเครือข่ายการสื่อสารภายในชุมชน เครือข่ายการสื่อสารระหว่างชุมชนและเครือข่ายการสื่อสารภายนอกชุมชน ซึ่งปฏิสัมพันธ์ผ่านการสื่อสารและพิธีกรรมต่างๆ ล้วนเป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีลักษณะการสร้างอารมณ์ร่วม (Formal but emotional public events) โดยมีเป้าหมาย คือ การสร้างความหมายและความเข้าใจร่วมกัน (Share Meaning) และเพื่อตอกย้ำความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในขณะที่การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยใช้ลักษณะการสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา (Face-to-face Communication) โดยการบอกกล่าวถึงเรื่องราวหรือข้อมูลข่าวสารกันแบบ “เคาะประตูบ้าน” มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

(Participates) ในรูปแบบของการ “ปรึกษาหารือ” ซึ่งมีทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นแบบสองทาง (Two-Way Flow) และเป็นแนวระนาบ (Horizontal) โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งและผู้รับสาร (Share Meaning) ผ่านการสลับสับเปลี่ยนบทบาทของการเป็นผู้ส่งและผู้รับแบบไม่ผูกขาด โดยการสื่อสารผ่านพื้นที่สาธารณะในโอกาสต่างๆ นอกจากนี้ ยังมี การสื่อสารผ่านสื่อเฉพาะกิจ เช่น ป้ายประกาศ 2-3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาจีน และภาษามลายู เพื่อใช้ในการแจ้งข้อมูลข่าวสารไปยังสมาชิกในชุมชนและประชาสัมพันธ์ให้ชนชาติอื่นได้ทราบ รวมถึงการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน ซึ่งชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยใช้การสื่อสารแบบวจนภาษา (Verbal Communication) และอวจนภาษา (Non-Verbal Communication) เพื่อแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางจารีตหรือขนบธรรมเนียมประเพณี การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางวัตถุ การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางภาษา การสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางจิตใจ และการสื่อสารผ่านวัฒนธรรมทางสุนทรียะ รวมถึงการติดต่อสื่อสารและไปมาหาสู่กันอย่างสม่ำเสมอ ของชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐต่างๆ โดยเฉพาะเมื่อมีงานประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น และสะท้อนถึงบทบาทของสื่อประเพณีหรือพิธีกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชนที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมและสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน รวมถึงเป็นเครื่องมือในการโยนโยนสายสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนที่อยู่ไกลออกไปจากชุมชน นอกจากนี้ การสื่อสารผ่านสื่อประเภทต่างๆ ทั้งการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยผ่านการนำเสนอของสื่อโทรทัศน์และวิทยุจากประเทศไทย ก็สามารถสร้างความรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกันและทำให้เกิดการคิดเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชนชาติไทยที่อาศัยอยู่ในต่างพื้นที่กันได้ รวมถึงการเป็น “คนในข่าว” หรือการได้เห็นเรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนถูกนำเสนอผ่านทางสื่อประเภทต่างๆ ก็เป็นช่องทางแสดงออกซึ่งตัวตนของชุมชน (Community Self-Expression) และการแสดงออกซึ่งสิทธิ ศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาของชุมชน

ทั้งนี้ รูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย ที่ประกอบด้วย การสื่อสารเพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน ถือเป็น การสื่อสารที่เกิดจากการมีส่วนร่วม (Participates) ของสมาชิกในชุมชนที่ถึงแม้ว่าผลจากการสื่อสารของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยอาจเกิดจากการริเริ่มของบางส่วนของชุมชนหรือจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ก็สามารถกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเองและสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมให้สามารถระดมพลังในการพัฒนาชุมชนต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ (2547) ที่ได้สรุปผลของกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมสามารถสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) การมี

ส่วนร่วมทำให้เกิด “อัตลักษณ์” ที่หลากหลาย การมีส่วนร่วมสามารถสร้างความรู้สึกเกี่ยวข้องและผูกพัน (Concern) และนอกเหนือจากการมีส่วนร่วมจะเป็นกระบวนการที่สามารถกระตุ้น “ความรู้สึก” ต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว การมีส่วนร่วมยังสามารถมีศักยภาพถึงระดับการผลักดันให้เกิด “การลงมือกระทำได้” จึงเห็นได้ชัดว่า “การสื่อสาร” มีบทบาทในการเป็นเครื่องมือสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมในประเด็นต่างๆ หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป

นอกจากนี้ การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย ยังสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์แห่งตัวตนที่ผันแปรได้หรือมีการแสดงออกในหลายมิติ ยกตัวอย่าง เช่น การแสดงตัวตนของชาวมลายูเชื้อชาติไทยในฐานะพลเมืองของประเทศมาเลเซีย ที่แม้เป็นชนส่วนน้อยกลุ่มหนึ่ง แต่ก็มีสิทธิและเสรีภาพที่จะได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างเท่าเทียมจากรัฐบาลของประเทศ หรือการแสดงตัวตนทางชาติพันธุ์ว่าเป็นชนชาติไทย เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาด้านการศึกษาภาษาไทย การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ตลอดจนการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาจากหน่วยงานหรือองค์กรจากประเทศไทย ซึ่งแสดงถึงบทบาทของการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ในการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ หรือการที่ชาวมลายูเชื้อชาติไทย นิยมติดตามข้อมูลข่าวสารบ้านเมืองจากรายการข่าวของมาเลเซีย แต่ในขณะเดียวกันก็ติดตามชมละครโดยการรับสัญญาณถ่ายทอดจากประเทศไทย ซึ่งในลักษณะเช่นนี้เป็นการใช้รูปแบบการสื่อสารเข้ามาเป็นตัวชี้วัด (Indicator) โดยสามารถสะท้อนให้เห็นว่า ชาวมลายูเชื้อชาติไทย แสดงตัวตนความเป็นพลเมืองของประเทศมาเลเซียในมิติทางเศรษฐกิจและการเมือง ในขณะที่แสดงตัวตนหรืออัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในมิติของศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น

สื่อบุคคลในชุมชนกับ “การธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างอัตลักษณ์ ศักดิ์ศรีของชุมชน”

สื่อบุคคลในชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยที่มีอิทธิพลต่อการชักจูงและโน้มน้าวใจสมาชิกในชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทย คือ พระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนา รองลงมาคือกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ซึ่งเป็นผู้นำทางโลก และกลุ่มผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น ครูหมอล รวมถึงผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชน โดยมีคุณลักษณะสำคัญร่วมกัน คือ เป็นผู้มีจิตสาธารณะ และมีลักษณะของการผสมผสานทั้งผู้นำทางศีลธรรมและผู้นำทางความคิดอยู่ในบุคคลเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับ R. Putnum (อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2551) ที่ตั้งข้อสังเกตว่า ปัจจัยที่สำคัญ

ที่สุดในการธำรงรักษาความเป็นชุมชนเอาไว้ก็คือ ลักษณะจิตสาธารณะ (Voluntarism) ของบุคคลในชุมชนนั้นๆ ที่ทำให้มีตัวบุคคลที่เอาใจใส่เป็นธุระกับกิจการส่วนรวม เป็นคนที่มีสำนึกแบบ “ชุมชนนิยม” (Communitarianism) บรรลุไว้ในจิตใจอย่างเต็มเปี่ยม และข้อสั่งเกตของ กาญจนา แก้วเทพ (2551) ที่กล่าวว่า จิตสาธารณะในชุมชนไทยนั้นส่วนใหญ่มีบ่อเกิดมาจากมิติด้านศาสนา ในขณะที่สังคมอเมริกันจะใช้ชุดความรู้ด้านสังคม-การเมืองเป็นบ้ำหลอม และคุณลักษณะร่วมกันของสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยยังรวมถึงการมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ โดยคุณสมบัติของสื่อบุคคลในชุมชนที่มีความเสียสละเพื่อส่วนรวมนั้น ก่อให้เกิดความไว้วางใจ (Trustworthiness) และสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาในตัวสื่อบุคคลในชุมชนให้เกิดขึ้นได้ ในขณะที่คุณสมบัติเรื่องความรู้ความสามารถ (Competent) และประสบการณ์ของสื่อบุคคลในชุมชน ก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ (Credibility) และสร้างความใกล้ชิดคุ้นเคยให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้ คุณลักษณะเฉพาะของสื่อบุคคลในชุมชนแต่ละบุคคลยังมีส่วนเสริมเติมเต็มซึ่งกันและกันในบทบาทของการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน

นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า ในแง่ของการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน สื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมีคุณลักษณะที่โดดเด่นในเรื่องของการบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วยความเข้าใจภายใต้กรอบคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของวัฒนธรรมและการใช้กลยุทธ์การสื่อสารหรือรูปแบบการแสดงออกทางการสื่อสารของสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่อยู่ภายใต้แนวคิดการ “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” อันมีบทบาทอย่างยิ่งในการปรับประสานความเข้าใจระหว่างคนในและคนนอกวัฒนธรรม รวมถึงสื่อบุคคลในชุมชนยังมีกลวิธีในการระดมพลังการพัฒนา โดยเอา “วัฒนธรรม” เป็นตัวตั้ง และใช้รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเองและและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจากสมาชิกในชุมชน ซึ่งนำไปสู่การระดมพลังและประสานความร่วมมือเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของชุมชน โดยการอาศัยความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการปรับตัวเอง ซึ่งมีส่วนช่วยธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยไว้ได้ท่ามกลางวัฒนธรรมอื่นที่โอบล้อมอยู่

ทั้งนี้ ภายใต้ความสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ (Historical Context) บริบททางวัฒนธรรม (Cultural Context) และบริบททางความสัมพันธ์ (Relation Context) ของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย บทบาทอันหลากหลายของสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่มีต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อบุคคลในชุมชนและการสื่อสารในฐานะตัวขับเคลื่อนและสร้างพลังความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน โดยขณะที่สื่อบุคคลทำหน้าที่เป็น “กลไก” ในการปรับประสานสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

ในชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การสื่อสารก็ได้ทำหน้าที่เป็น “เครื่องมือ” ในการสื่อความหมายสร้างความเข้าใจและความรู้สึกร่วมของสมาชิกในชุมชนให้เชื่อมโยงไปยังเป้าหมายเดียวกัน และนอกเหนือจากบทบาทอันหลากหลายของสื่อบุคคลในชุมชนแล้ว ศักยภาพของสื่อบุคคลในชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยที่มีต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการค้ำประกันความยั่งยืนของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และเป็นองค์ประกอบหนึ่งของตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

สื่อพิธีกรรมกับ “การเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีของชุมชน”

สื่อพิธีกรรมเป็น “เครื่องมือ” ที่สามารถผูกพันคนในชุมชนจำนวนมากเข้าไว้ด้วยกัน ทำหน้าที่ในการชักใยผู้คนให้เข้ามาเชื่อมประสานกัน และเชื่อมโยงคนในชุมชนทุกรุ่น ทั้งรุ่นปัจจุบันไปยังคนรุ่นก่อนๆ รวมถึงบรรพชน ทำให้เกิดความรู้สึกและอารมณ์ของปัจเจกบุคคล ตลอดจนเชื่อมโยงไปสู่ “สำนึกร่วมของชุมชน” และยังทำหน้าที่เป็น “วาระ/โอกาส” ที่เปิดโอกาสให้คนทุกเพศทุกวัยในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งการมีส่วนร่วมของคนแต่ละกลุ่มนั้น มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะและการทำหน้าที่ของสื่อพิธีกรรมนั้นๆ ซึ่งในขณะเดียวกัน สื่อพิธีกรรมก็ได้ทำหน้าที่ในการแสดง “ความเป็นตัวของตัวเอง” ของชุมชน และถ่ายทอดความหมาย ข้อมูลข่าวสาร และอารมณ์ความรู้สึกร่วมกันของคนที่อยู่ในชุมชนออกไปยังคนนอกชุมชนด้วย

สื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช” ของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยได้สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกอยู่ในจิตวิญญาณของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยมานาน และมีฐานะเป็นกุศโลบายในการสร้างศาสนทายาทเพื่อธำรงรักษาสถาบันศาสนา โดยยังคงมีพิธีกรรมที่เคร่งครัดและยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนถึงทุกวันนี้ ในขณะที่สื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต” ของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและเป็นการประกอบพิธีกรรมเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษของตนที่ล่วงลับไปแล้วก็ยังคงถือเป็นงานบุญประจำปีที่มีการ “รวมญาติ” ที่ใหญ่ที่สุดของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย ซึ่งยังคงยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาและมีพิธีกรรมที่เคร่งครัดเช่นเดิม

ทั้งนี้ สื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช” และสื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต” มีบทบาทในระดับต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 5.1 แสดงบทบาทสื่อพิธีกรรมการบวชและสื่อพิธีกรรมบุญเดือนสิบในระดับต่างๆ

บทบาทสื่อพิธีกรรม/ การทำหน้าที่	ระดับตัวบุคคล	ระดับกลุ่มก้อน/ เครือญาติ/มิตรสหาย	ระดับชุมชน/หมู่บ้าน
สื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช”	▪ อบรมบ่มเพาะ คุณธรรม/ จริยธรรม ▪ เป็นเครื่องมือให้ การศึกษา	▪ ยกย่องคุณค่า ทางจิตวิญญาณ ▪ สืบสานและสร้าง ความเข้มแข็งแก่ สถาบันสงฆ์	▪ สร้างปฏิสัมพันธ์ และประสบการณ์ ทางวัฒนธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์ ▪ สร้างความสามัคคี เป็นปึกแผ่นของ ชุมชน
สื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ/ ชิงเปรต”	▪ สืบรากเหง้า ▪ การสืบต่อความ เชื่อด้านวิญญาณ ▪ สะท้อนภาพใน จินตนาการ	▪ การเชื่อมโยงสาย สัมพันธ์ระหว่าง กลุ่ม ▪ เป็นพื้นที่สังสรรค์ ของเครือญาติ	▪ ระดมพลังชุมชน ▪ สืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่น ▪ สร้างความทรงจำ ร่วมกัน ▪ สร้างอัตลักษณ์ ศักดิ์ศรีแก่ชุมชน

และเมื่อสื่อพิธีกรรมมีการดำรงอยู่ท่ามกลางบริบทต่างๆ ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สื่อพิธีกรรมจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสังคมเช่นกัน ซึ่งเมื่อประเมินภาพรวมของบทบาทสื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช” และสื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต” แล้ว พบว่า การทำบทบาทหน้าที่สืบเนื่อง อันเป็นหน้าที่ที่สืบต่อมาจากครั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน สื่อพิธีกรรมทั้งสองยังคงทำหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งในระดับตัวบุคคล ระดับเครือญาติและระดับชุมชน และภายใต้บริบททางวัฒนธรรมต่างชนชาติที่วัฒนธรรมหลักพยายามจะเข้าครอบครองหรือกลืนกลายพื้นที่ความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมย่อยของชนกลุ่มน้อย ขณะเดียวกันสื่อพิธีกรรมทั้งสองที่เป็นวัฒนธรรมย่อยของชนกลุ่มน้อยนั้นก็พยายามสร้างสรรค์อุดมการณ์ต่อต้านเพื่อรักษาความเป็นอิสระและเอกลักษณ์ของตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยแสดงบทบาทที่โดดเด่นในการแสดงตัวตนทางวัฒนธรรมหรือแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างเด่นชัดและทรงคุณค่า และยังเป็นรูปแบบหนึ่งของการอุดมการณ์เชิงอำนาจที่แสดงถึงศักดิ์ศรีและสิทธิของความเป็นมนุษย์ และศักยภาพของชุมชนในการธำรงรักษาความเป็นอิสระทางวัฒนธรรมของ

ชุมชนอันจะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ กฤติยา แสงเจริญ (2543) ที่แสดงทัศนะไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นพลังเบื้องต้นแห่งการพัฒนา เพราะวัฒนธรรมในเชิงชีวิต เป็นองค์รวมของวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของสังคมที่มนุษย์สร้างสรรค์และสะสมขึ้นมา ในความพยายามที่จะแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์และการปรับตัวกับระบบความสัมพันธ์และธรรมชาติภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วย ระบบคุณค่า ระบบภูมิปัญญา และระบบอุดมการณ์อำนาจ ซ้อนรวมกันอยู่อย่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยง

ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าในแต่ละกลุ่มชุมชนจะมี “วัฒนธรรมในการเลือกสรร” (Tradition of Selection) สื่อพิธีกรรมเพียงบางชนิดเอาไว้ ทำให้สื่อพิธีกรรมบางอย่างได้สูญหายไปจากชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย หรือสื่อพิธีกรรมบางอย่างได้ถูกปรับเปลี่ยนประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมที่แตกต่าง เช่น ประเพณีการตักบาตร ที่แต่เดิมต้องเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ต้องออกเดินบิณฑบาต แต่ด้วยบริบทของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของชนต่างศาสนาและความไม่สอดคล้องด้านเวลาระหว่างการออกไปบิณฑบาตของพระสงฆ์กับวิถีการประกอบอาชีพของสมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดข้อตกลงร่วมกันในการจัดเวรทำอาหารถวายพระ เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีสื่อพิธีกรรมบางชนิดที่คงอยู่เพราะได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่องผ่านการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดในระยะยาว เช่นเดียวกับสื่อพิธีกรรมส่วนบุคคล “การบวช” และสื่อพิธีกรรมส่วนรวม “บุญเดือนสิบ/ชิงเปรต” ที่ยังคงดำรงไว้โดยคนรุ่นแล้วรุ่นเล่าอย่างเข้มแข็งเพื่อเป็นหลักประกันความต่อเนื่องยืนยาวของจิตวิญญาณความเป็นไทยและดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้วยความภาคภูมิใจอย่างมีศักดิ์ศรีของชุมชน

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีศักยภาพท่ามกลางบริบทของสังคมและวัฒนธรรมต่างชนชาติ โดยการปลูกฝังและสร้างสำนึกเกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความคิดคำนึงเรื่องเชื้อชาติและมีสำนึกร่วมในความเป็นชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาและธำรงรักษาบริบททางวัฒนธรรมอันเป็นหน้าตักหรือต้นทุนที่มีความหมายและทรงคุณค่าในฐานะรากเหง้าของชนชาติ โดยอาศัยบริบททางความสัมพันธ์ คือการมีปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้าค่าตาและสายสัมพันธ์ทางสังคมในระบบเครือญาติเป็นแรงเกาะเกี่ยวที่เข้มแข็ง และมีบริบททางการสื่อสารเป็นแรงเสริมในการขับเคลื่อนให้เกิดพลังการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทย “การสื่อสาร” ถือเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการทางวัฒนธรรม (Cultural Production) เพื่อธำรงรักษาผลผลิตทางวัฒนธรรม (Cultural Products) ให้ก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) ที่เด่นชัด โดยมีวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง (Mediator) การพัฒนา “การดำรงอยู่” (Social Being) ของคนคนหนึ่งให้กลายเป็นมนุษย์ที่มี

“จิตสำนึกทางสังคม” (Social Consciousness) รวมถึงอาศัยบทบาทของสื่อบุคคลในชุมชนที่มีศักยภาพในฐานะเป็นเครื่องมือการระดมพลังชุมชน (Community Empowerment) ตลอดจนสถานภาพและบทบาทของสื่อพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นความเป็นอิสระทางวัฒนธรรมของชุมชนกับการสร้าง “ความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณ” ที่ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีอัตลักษณ์ศักดิ์ศรี

การเปลี่ยนผ่านของช่วงเวลาและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในแต่ละยุคสมัยเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของ “ชนเชื้อชาติไทย” ในการธำรงรักษาความเป็นไทย เพราะเป็นเรื่องจริงที่ว่า “สัญชาติเปลี่ยนได้ แต่เชื้อชาติเปลี่ยนไม่ได้” ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยจึงมี “การสื่อสาร” เพื่อส่งผ่าน “ลมหายใจแห่งความเป็นไทย” บน “แผ่นดินมลายู” โดยชนรุ่นแล้วรุ่นเล่าอย่างไม่มีวันสิ้นสุด อันเป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเพื่อทับซ้อนร่องรอยเดิมของพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ส่งผลให้คุณค่าของวัฒนธรรมนั้นยากที่จะเลือนหายตามกาลเวลา ซึ่งกว่าศตวรรษแห่งการถ่ายโอนพื้นที่ทางกายภาพให้ตกต้องเป็นของชนต่างชาติ ชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยก็ยังคงศักยภาพการดำรงอยู่ของชุมชนอย่างเข้มแข็งและสามารถธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยไว้ได้อย่างเข้มข้น แม้นบนแผ่นดินอื่น

5.3 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการเก็บรวบรวมบันทึกทางประวัติศาสตร์หรือข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยขึ้นอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เพราะนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนแล้ว การศึกษาประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยในต่างประเทศ อาจทำให้ค้นพบต้นกำเนิดหรือรากเหง้าทางวัฒนธรรมไทยดั้งเดิมที่ยังคงมีการธำรงรักษาเอาไว้ในชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในประเทศมาเลเซีย ซึ่งอาจสูญหายไปแล้วจากชุมชนชาวไทยในประเทศ

2) ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนในประเทศไทยและต่างประเทศอย่างสม่ำเสมอ เพราะการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชนชาติไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน จะเป็นพลังผลักดันให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น และยังเป็น การเสริมความแข็งแกร่งทางจิตวิญญาณให้กับสมาชิกในชุมชน

3) รัฐบาลไทยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือในการส่งเสริมและพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอนภาษาไทยแก่คณะสงฆ์ รวมถึงเด็กและเยาวชนชาว

มาเลเซียเชื้อชาติไทย เพื่อเป็นการธำรงรักษาสถาบันศาสนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และสืบทอดภาษาไทยซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชนชาติไทยให้คงอยู่ต่อไป

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาเปรียบเทียบชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของแต่ละรัฐในประเทศมาเลเซียว่ามีรูปแบบการสื่อสารเพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันหรือไม่ และอย่างไร
- 2) ควรศึกษาชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในบริบทอื่นๆ เช่น การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยกับชนชาติอื่นในประเทศมาเลเซีย เครือข่ายการสื่อสารของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในรัฐต่างๆ การดำรงอยู่ของชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยภายใต้บริบททางการปกครองที่แตกต่างกันของแต่ละรัฐในประเทศมาเลเซีย เป็นต้น
- 3) ควรศึกษาแนวโน้มการดำรงอยู่หรือการสูญสลายของวัฒนธรรมไทยในชุมชนชาวมลายูเชื้อชาติไทยในอนาคต รวมถึงการปรับตัวหรือความเปลี่ยนแปลงภายใต้ข้อจำกัดหรือปัจจัยต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤติยา แสงเจริญ. (2543). วัฒนธรรมกับการพัฒนา : แนวคิดบางประการเพื่อศักดิ์ศรีของมนุษย์. วารสารศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 8, 1 (มกราคม – มีนาคม): 9-15.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2543). **สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2545). **เมื่อสื่อสองและสร้างวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาลาแดง.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2548). **สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2549). **ใต้ฟ้าฟ้าแห่งการศึกษาสื่อบุคคลและเครือข่ายการสื่อสาร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2549). **ยึดหลักปักแน่นกับงานสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุขภาพ**. กรุงเทพมหานคร : โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.).
- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2547). **“การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในงานสุขภาพ : มุมมองของนักนิเทศศาสตร์” ศตวรรษใหม่ของการสื่อสารเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพมหานคร : โครงการการพัฒนาองค์ความรู้เรื่องสื่อสารเพื่อสุขภาพ ชุดโครงการสื่อสารเพื่อสุขภาพ สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2548). **“ไตร่ตรองและมองใหม่ เมื่อจะใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา” สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข**. กรุงเทพมหานคร : โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.).
- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). **ปฐมบทแห่งองค์ความรู้เรื่องสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข**. นนทบุรี : โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.).
- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). **สื่อพื้นบ้าน ขานรับงานสุขภาพ**. กรุงเทพมหานคร : โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.).
- กาญจนา แก้วเทพ. (2551). **การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่อง “การสื่อสารชุมชน”**. กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.

- กิ่งแก้ว อัดถาวร. (2519). **คติชนวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู
โรงพิมพ์คุรุสภา.
- เกศินี จุฑาวิจิตร. (2548). **การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น**. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- ชนิษฐา จิตชินะกุล. (2545). **คติชนวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสไตร์.
- ชนิษฐา นิลผึ้ง. (2549). **การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน : ศึกษากรณีงานปฐมนิเทศ
จังหวัดเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และ
สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ครองชัย หัตถา. (2551). **ประวัติศาสตร์ปัตตานี : สมัยอาณาจักรโบราณถึงการปกครอง 7
หัวเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คำนวน นวลสนอง. (2546). **ศึกษาพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทในรัฐ
ตอนเหนือของมาเลเซีย**. งานวิจัยสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.). (2548). **สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข**. กรุงเทพมหานคร :
โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.).
- จงจิต อรรถยุกติ. (2547). **มาเลเซีย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง.
- ฉัตรชัย ศุภระภาญจน์. (2523). **ชีวิตไทยปากซัด ชุดที่ 4**. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- ฉันทส ทองช่วย. (2526). **ภาษาไทยที่ใช้ในปัจจุบันในรัฐกลันตัน ไทรบุรีและปะลิส**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ชาธร สิทธิเคหภาค. (2549). **เคดาห์ : แผ่นดินแม่ บนแผ่นดินอื่น. นิตยสาร ค คน 1, 10
(สิงหาคม)**.
- ณัฐมน บัวพรมมี. (2550). **การใช้สื่อพิธีกรรมแข่งขันนามเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรี
ชาวไทยใต้ บ้านโพนจาน อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์. (2534). **การสื่อสารในกลุ่ม**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์.
- ทัศนีย์ จันทร. (2531). **“การสื่อสารกับการพัฒนาวัฒนธรรมและศาสนา” เอกสารการสอน
ชุดวิชา สื่อสารเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ 9-15 สาขาวิชานิเทศศาสตร์**.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธำรงค์ดี อายุวัฒน์. (2547). **ไทยในมาเลเซีย**. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ.
- เธียรชัย อิศรเดช. (2548). **“สื่อพื้นบ้านกับภาระงานด้านการส่งเสริมสุขภาพชุมชน” สื่อพื้นบ้าน
สื่อสารสุข**. กรุงเทพมหานคร : โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.).

- นิตยา บุญสิงห์. (2546). **วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- นิติ ภาวครพันธ์. (2541). **บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งไม่ใช่ : อัตลักษณ์แห่งตัวตนที่ผันแปรได้**. รัฐศาสตร์สาร 20, 3.
- นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต. (2550). **ตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาโทศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บริษัท ทีวีบูรพา จำกัด. **รายการคนค้นคนตอนตามรอยเลือดไทยในเคดาห์** [รายการโทรทัศน์ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์]. 5 กันยายน 2549.
- ประมะ สตะเวทิน. (2546). **หลักนิเทศศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 10 .กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. (2545). **ชาวไทยที่ไทรบุรีหรือที่เคดาห์มาเลเซีย : ศึกษาเฉพาะความเชื่อและพิธีกรรม, วารสารรามคำแหง 19, 2 (เมษายน – มิถุนายน): 19-27.**
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2549). **การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน : จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พรธณงาม เก้าธรรมสาร. (2528). **“นครศรีธรรมราชกับหัวเมืองมลายู (ไทรบุรี) ในต้นรัตนโกสินทร์ ทัศนะจากเอกสารต่างประเทศ”** รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ 3 : ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชจากภาษาและวรรณกรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและวิทยาลัยครุศึกษานครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร : การศึกษา.
- พรธณี ฉัตรพลรักษ์, แปล. (2549). **ประวัติศาสตร์มาเลเซีย**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- พัชนี เชยจรรยา และคณะ. (2541). **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.
- ภัททิรา วิริยะสกุลธรรม. (2551). **บทบาทสื่อพิธีกรรมในการอนุรักษ์แม่น้ำป่าสักของชาวไทย-ยวน อำเภอสายบุรี จังหวัดสระบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยาวลักษณ์ จุลมกร. (2550). **การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยทรงดำ อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วสันต์ ชีวะสาธน์. (2540). **รายงานการวิจัย ชุมชนชาวไทยในรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย**. สถาบันศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

- วินิจ เกตุขำ. (2522). **กระบวนการกลุ่ม**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- วินิจ รังผึ้ง. **เยี่ยมชุมชนคนไทยในมาเลเซีย**. [ออนไลน์]. 2550. แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th> [2552, เมษายน 14]
- ศิริพร วุฒิกุล. (2549). **กลยุทธ์การสื่อสารอัตลักษณ์ของชาติในโครงการณรงค์ทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยภาคการศึกษาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย. **ข่าวภาคค่ำตอนวิถีไทย** [ข่าวภาคค่ำออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย]. 20 เมษายน 2552.
- สมสุข หินวิมาน และคณะ. (2547). **รายงานการวิจัยในโครงการเครือข่ายการสื่อสารกับศักยภาพการดำรงอยู่ของชุมชน : ศึกษากรณีบ้านทุ่งขวาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ชุดโครงการวิจัย ระบบการสื่อสารเพื่อชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สมสุข หินวิมาน. (2548). **“สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข : แนวคิดและความหมาย” สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข**. กรุงเทพมหานคร : โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สพส.).
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. (2540). **การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **ความหมายวัฒนธรรม**. [ออนไลน์]. 2535. แหล่งที่มา : <http://www.tkc.go.th> [2552, เมษายน 14]
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2527). **โลกทรรศน์ไทยภาคใต้**. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- สุธานี เพ็ชรทอง. (2547). **ศึกษาประเพณีทำบุญเดือนสิบของชาวมลายูเชื้อสายไทยในอำเภอดุสิต รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยภาคการศึกษาไทยคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุธีรา เผ่าโกศลิต. (2537). **ความคิดเห็นของคนเชื้อสายมอญเกี่ยวกับบทบาทสื่อบุคคล สื่อประเพณี และสื่อมวลชน ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญเกาะเกร็ด ปากลัด และบางกระดี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2549). **การสื่อสารเพื่อการพัฒนา : พัฒนาการ แนวคิด สภาพการณ์ในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- เสถียร เขยประทับ.(2542). **การสื่อสารและการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวภา ไพบยวัฒน์. (2538) **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย : แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา.
- อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ. (2547). **รายงานการวิจัยในโครงการสมรรถนะด้านการสื่อสารของสื่อบุคคลกับการระดมพลังการพัฒนา ชุดโครงการวิจัย ระบบการสื่อสารเพื่อชุมชน**. กรุงเทพมหานคร :สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ. (2548). **ความสามารถทางการสื่อสารของผู้นำท้องถิ่นในการบริหารจัดการชุมชนกรณีศึกษา : ชุมชนตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง**. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2537). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2549). **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Barbara Watson Andaya and Leonard Y. Andaya. (2001). *A history of Malaysia*. Hampshire : PALGRAVE.
- Irving Chan Johnson. (2004). *The people with two kings : Space, history, and mobility in a Malaysian Thai community*. Thesis (Ph.D.)--Harvard University.
- Kobkua Suwannathat-Pian. (1988). *Thai-Malay relations : traditional intra-regional relations from the seventeenth to the early twentieth centuries*. Singapore : Oxford University Press.
- L. Golomb. (1985). *Ethnicity and socioeconomic adaptation in a Kelantanese Thai enclave*. Ann Arbor, Mich. : University Microfilms International.
- Lee Hock Guan and Leo Suryadinata. (2007). *Language, nation and development in Southeast Asia*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.

- Michael J. Montesano and Patrick Jory. (2008). **Thai South and Malay North : ethnic interactions on a plural Peninsula**. Singapore : NUS Press.
- Mohammed Yusoff Ismail. (1993). **Buddhism and Ethnicity Social Organization of a Buddhist Temple in Kelantan**. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.
- Mohammed Yusoff Ismail. (1994). **Survival Strategies of Siamese Buddhist Temples in Malay Muslim State of Kelantan, Malaysia**. Kandy : The International Centre for Ethnic Studies.
- Robert L. Winzeler. (1985). **Ethnic relations in Kelantan : a study of the Chinese and Thai as ethnic minorities in a Malay state**. Singapore : Oxford University Press.
- Saw Swee-Hock. (2007). **The population of Malaysia**. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.
- Saw Swee-Hock. (2007). **The population of Peninsular Malaysia**. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies.
- Wattana Sugunnasil. (2005). **Dynamic diversity in Southern Thailand**. Songkhla : Prince of Songkla University.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวทัศนาวดี แก้วสนิท เกิดเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2527 ที่จังหวัดสงขลา สำเร็จ การศึกษาปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต วิชาเอกนิเทศศาสตร์ วิชาโทภาษาอังกฤษ คณะ วิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีการศึกษา 2549 และเข้าศึกษา หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2551

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย